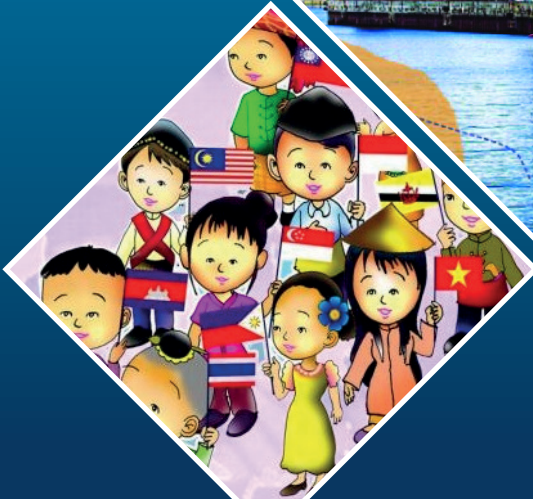

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ
กองบัญชาการกองทัพไทย

สรุปรวมการประชุมศูนย์อาเซียนฯ ครั้งที่ ๑ - ๔ / ๒๕๖๓

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Cataloging in Publication Data

เอกสารวิชาการ เรื่อง **สรุปรวมการประชุมศูนย์อาเซียนฯ ครั้งที่ ๑ - ๔ / ๒๕๖๓**

พิมพ์ครั้งที่ ๑ - กรุงเทพฯ จำนวน ๔๐๐ เล่ม

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, ๒๕๖๓, ๑๘๖ หน้า

สงวนลิขสิทธิ์ตาม พ.ร.บ. การพิมพ์ พ.ศ. 2537

© ลิขสิทธิ์ภาษาไทย เป็นของศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ
อย่างถูกต้องตามกฎหมาย

ผู้อำนวยการ	: พลอากาศตรี ภูมิใจ	เลขสุนทรารกร
ที่ปรึกษา	: พันเอก บัณชुर	บำเรอราช
	: พันเอก ประเทือง	ปิยะกะโพธิ์
บรรณาธิการเล่ม	: นาวาอากาศเอก ชูศักดิ์	เกษตรวิทย์
ผู้ตรวจ	: นาวาอากาศเอกหญิง พันธุ์ชิตา	ธีรวิฑูมวิทย์
	: พันเอก ญัฐวรรธน์	แสงจันทร์
	: พันเอก ธีรวัฒน์	ณ สงขลา
	: พันโท อารังชัย	हनุนภักดี
ผู้เรียบเรียง	: นางสาวปาณิสรา	เทียนอ่อน
บรรณาธิการประจำกอง	: เรืออากาศโทหญิง ศิวลิย์	สิริโรจน์บริรักษ์
	: นางสาวนิตยา	งานไว
	: นางสาวณัฐา	แก้วคำแสน
ศิลปกรรม	: สิบเอกหญิง กนกรดา	คล้ายธานี
	: สิบโทหญิง ปรียาภรณ์	สุขเกษม
พิสูจน์อักษร	: สิบตรีหญิง รินทร์ลภัส	ถิระสิทธิพงษ์
	: นางสาวจุฑารัตน์	บุญประเสริฐ

จัดพิมพ์โดย

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

62 ถนนวิภาวดี แขวงดินแดง เขตดินแดง กรุงเทพฯ 10400

โทร. / โทรสาร. 0 2275 5716 เว็บไซต์ www.sscthailand.org

สรุปรวมการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ ๑ - ๔ / ๒๕๖๓

คำนำ

ศูนย์อาเซียนศึกษา สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ (ศอศ.สปท.) ได้ดำเนินการจัดการประชุมเชิงสัมมนาทางวิชาการศูนย์อาเซียนศึกษา เป็นประจำทุกปี โดยมีเป้าหมายเพื่อเป็นเวทีทางวิชาการให้ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ ผู้ปฏิบัติ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้านความมั่นคงและวิชาการจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน สื่อมวลชน และภาคประชาสังคม ได้มีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทั้งประสบการณ์และองค์ความรู้ พร้อมทั้ง ร่วมกันวิเคราะห์และเสนอแนะแนวทางในประเด็นของสถานะแวดล้อมทางยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงภายในภูมิภาคที่เปลี่ยนแปลงไป อันส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของไทยและภูมิภาคอาเซียน

เอกสารทางวิชาการฉบับนี้ มีเนื้อหาเกี่ยวกับการประชุมเชิงสัมมนาทางวิชาการศูนย์อาเซียนศึกษา ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๒ ซึ่งเป็นการสรุปผลการประชุมฯ ในแต่ละครั้ง รวมทั้งสิ้นจำนวน ๔ ครั้ง โดยศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ในฐานะเลขานุการของศูนย์อาเซียนศึกษา ได้ดำเนินการสรุปประเด็นสำคัญ และบทวิเคราะห์ทางด้านสถานะแวดล้อมทางยุทธศาสตร์ของประเทศไทยและชาติสมาชิกอาเซียน พร้อมทั้งจัดทำเป็นเอกสารฉบับสมบูรณ์ (รูปเล่ม) เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลสำหรับการศึกษา ค้นคว้า และเผยแพร่ผลงานของศูนย์อาเซียนศึกษา ศูนย์อาเซียนศึกษา สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ หวังเป็นอย่างยิ่งว่า เอกสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์แก่หน่วยงานของท่าน ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการกำหนดและดำเนินยุทธศาสตร์ของประเทศไทยต่อประชาคมอาเซียนต่อไป

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

ฝ่ายเลขานุการฯ ศอศ.สปท.

กันยายน ๒๕๖๓

สรุปรวมการประชุมศูนย์อาเซียนฯ ครั้งที่ ๑ - ๔ / ๒๕๖๓

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	
สารบัญ	
บทสรุปผู้บริหาร	๑
ประวัติการก่อตั้งศูนย์อาเซียนฯ หลักการและเหตุผล ขอบเขต และการดำเนินงาน	๕
การประชุมฯ ครั้งที่ ๑/๒๕๖๓	๗
เรื่อง “สถานการณ์ความมั่นคงและความท้าทายของอาเซียนในปี ๒๐๒๐”	
การประชุมฯ ครั้งที่ ๒/๒๕๖๓	๖๔
เรื่อง “ทิศทางความมั่นคงทางทะเล: ความท้าทายของอาเซียน”	
การประชุมฯ ครั้งที่ ๓/๒๕๖๓	๙๙
เรื่อง “ปัญญาประดิษฐ์และสงครามอนาคต: ความท้าทายต่อโลกและภูมิภาคอาเซียน”	
การประชุมฯ ครั้งที่ ๔/๒๕๖๓	๑๒๗
เรื่อง “พหุสังคมกับความท้าทายของไทยและอาเซียน”	
ภาคผนวก	

สรุปรวมการประชุมศูนย์อาเซียนฯ ครั้งที่ ๑ - ๔ / ๒๕๖๓

บทสรุปผู้บริหาร

ศูนย์อาเซียนศึกษา สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการให้เป็นแหล่งค้นคว้า วิจัย รวบรวมข้อมูล และข้อคิดเห็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง กับสภาพแวดล้อมทางยุทธศาสตร์ของประเทศต่าง ๆ โดยมุ่งเน้นในกลุ่มชาติสมาชิกอาเซียนเป็นหลัก เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะต่อผู้บังคับบัญชา และเป็นแหล่งข้อมูลให้แก่บุคลากรในกองทัพ ซึ่งในปีงบประมาณ ๒๕๖๓ มีการจัดการประชุมฯ จำนวน ๔ ครั้ง โดยแต่ละครั้งมีสาระสำคัญ คือ

การประชุมฯ ครั้งที่ ๑/๒๕๖๓ ภายใต้วหัวข้อเรื่อง “สถานการณ์ความมั่นคงและความท้าทายของอาเซียนในปี ๒๐๒๐” มีสาระสำคัญ กล่าวคือ สถานการณ์ด้านความมั่นคงของโลก ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ที่นับวันยิ่งส่งผลกระทบต่อภูมิภาคอาเซียนเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะประเทศรอบบ้าน เช่น กัมพูชา เมียนมา สปป.ลาว มาเลเซีย อินโดนีเซีย และเวียดนาม ผลกระทบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในประเทศรอบบ้านล้วนแล้วแต่เป็นความท้าทายที่ประเทศไทยต้องเผชิญ ด้วยทั้งสิ้น สำหรับประเทศมหาอำนาจนั้นก็ไม่ได้ให้ความสนใจในภูมิภาคอาเซียนเช่นกัน โดยเฉพาะ สหรัฐฯ โดยมีการดำเนินการใช้ “อินโด - แปซิฟิก” มาเป็นยุทธศาสตร์ในการเข้ามาเกี่ยวข้องกับเอเชีย ส่วนจีนกำลังขยายบทบาทของตนผ่านโครงการ “The Belt and Road Initiative” ซึ่งทำให้หลายประเทศเกิดความวิตกกังวลและระมัดระวังในการร่วมมือกับจีน ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าอาเซียนกำลังเผชิญหน้ากับความท้าทายต่าง ๆ ที่มีผลกระทบทั้งทางการเมืองและความมั่นคง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

การประชุมฯ ครั้งที่ ๒/๒๕๖๓ ภายใต้วหัวข้อเรื่อง “ทิศทางความมั่นคงทางทะเล: ความท้าทายของอาเซียน” มีสาระสำคัญ กล่าวคือ ด้วยความสำคัญของภูมิภาคอินโด - แปซิฟิก ทำให้ประเด็นทางด้านความมั่นคงทางทะเลเป็นประเด็นที่มีความสำคัญกับหลายประเทศที่อยู่ในบริเวณมหาสมุทรแปซิฟิกและมหาสมุทรอินเดีย โดยเฉพาะภูมิภาคอาเซียน ซึ่งจากลักษณะทางภูมิรัฐศาสตร์ (Geopolitics) ส่งผลให้ “อาเซียนเนื้อหอม” กลายเป็นจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญต่อการขนส่งทางทะเล เนื่องจากการขนส่งทะเลเป็นอีกวิธีหนึ่งที่สามารถเคลื่อนย้ายสินค้าระหว่างประเทศได้เป็นจำนวนมาก อีกทั้ง การขนส่งทางเรือเป็นการลงทุนที่ค่อนข้างต่ำ เมื่อเทียบกับการขนส่งทางบกและอากาศ ประกอบกับการขยายอิทธิพลของสหรัฐฯ กับกลุ่มประเทศพันธมิตรผ่านยุทธศาสตร์อินโดแปซิฟิก (Indo-Pacific Strategy) ที่เน้นให้ความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจ

ความมั่นคง และการสนับสนุนอาวุธยุทโธปกรณ์ให้แก่ประเทศต่าง ๆ ขณะที่จีนก็มีความหวาดระแวงต่อการขยายอิทธิพลของสหรัฐฯ โดยมองว่าสหรัฐฯ กำลังดำเนินยุทธศาสตร์เพื่อปิดล้อมและสกัดกั้นอิทธิพลของจีน ทำให้จีนดำเนินการผ่าน The Belt and Road Initiative (BRI) โดยจีนสร้างความสัมพันธ์กับอาเซียนผ่านการลงทุนและใช้ยุทธศาสตร์ทางการทูตแบบทวิภาคีเป็นหลัก ผ่านการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ซึ่งการที่อาเซียนเนื้อหอมนั้น อาจนำมาซึ่งประเด็นข้อพิพาทและความท้าทายต่าง ๆ เช่น ปัญหาโจรสลัด การค้ามนุษย์ การลักลอบค้าอาวุธ การลักลอบขนส่งยาเสพติด และข้อพิพาทในพื้นที่ทับซ้อนทางทะเล เป็นต้น ดังนั้น ไทยและอาเซียนควรให้ความสำคัญกับการรักษาความเป็นแกนกลางของอาเซียน (ASEAN Centrality) ขณะเดียวกันก็ควรถ่วงดุลอำนาจ (Balance of Power) กับมหาอำนาจต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนาและแก้ปัญหาต่าง ๆ ร่วมกัน

การประชุมฯ ครั้งที่ ๓/๒๕๖๓ ภายใต้หัวข้อเรื่อง “ปัญญาประดิษฐ์และสงครามอนาคต: ความท้าทายต่อโลกและภูมิภาคอาเซียน” โดยมีสาระสำคัญ กล่าวคือ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีถือว่าเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญที่ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนรูปแบบของสงคราม ด้วยเทคโนโลยี 5G มีส่วนในการเพิ่มขีดความสามารถในการเชื่อมต่อแบบไร้พรมแดน และการรับส่งข้อมูลที่รวดเร็วยิ่งขึ้นบนฐานข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ทำให้ปัจจุบันสงครามในอนาคตเปลี่ยนรูปแบบจากสงครามตามแบบ (Conventional Warfare) เป็นสงครามที่มี Platform ที่หลากหลาย เช่น สงครามทางการค้า (Trade War) อากาศยานไร้คนขับ (Drone) สงครามนิวเคลียร์ (Nuclear War) ภัยคุกคามทางไซเบอร์ (Cyber Threats) สงครามสารสนเทศ (Information Warfare) และปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) เป็นต้น ทั้งนี้ ด้วยความสามารถและการพัฒนาของปัญญาประดิษฐ์อย่างต่อเนื่อง หากเปรียบกับอวัยวะของมนุษย์ คือ “ส่วนสมอง” ที่สามารถคิด (Think) รับรู้ (Perceive) และสามารถทำหน้าที่ (Act) ให้มีความคล้ายคลึงกับมนุษย์ หรือปฏิบัติการได้ดีกว่ามนุษย์ในบางเรื่อง ในปัจจุบันปัญญาประดิษฐ์เข้ามามีส่วนในชีวิตประจำวันมากยิ่งขึ้น เช่น Siri, Google Talk, หุ่นยนต์ ASIMO, Virtual Reality (VR) โลกเสมือนจริง หรือแม้กระทั่งนำมาทำงานแทนมนุษย์ หรือช่วยเหลือนมนุษย์ เช่น รถยนต์อัตโนมัติ การสนับสนุนทางการศึกษา และทางการแพทย์ รวมถึงการประเมินสถานการณ์ในการช่วยเหลือนมนุษย์และภัยพิบัติต่าง ๆ เป็นต้น ดังนั้น การพัฒนาปัญญาประดิษฐ์จำเป็นต้องควบคู่กับเรื่องจริยธรรม หรือศีลธรรมต่อการใช้ปัญญาประดิษฐ์ด้วย หากผู้นำไปใช้ในเชิงสร้างสรรค์ย่อมทำให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาในด้านต่าง ๆ แต่ถ้าเมื่อใด

ผู้สร้างเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์นั้น นำไปใช้ในทางที่ไม่ถูกต้องอาจก่อให้เกิดความเสียหายในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เครื่องมือในการทำสงคราม ก่อให้เกิดสภาวะว่างงาน ความโง่เขลา และสภาวะหุ่นยนต์ล่าเอียง เป็นต้น อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ควรตระหนักและความสำคัญ คือ การคุ้มครองความเป็นส่วนตัว การอำนวยความสะดวก และความมั่นคงเป็นสิ่งที่ควรรักษาให้เกิดความสมดุลให้มากที่สุด เนื่องจากเป็นกลไกที่สำคัญที่ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือควบคู่กับการพัฒนาเทคโนโลยี ซึ่งในอนาคตมีความคาดหวังว่ามนุษย์จะสามารถทำงานร่วมกับปัญญาประดิษฐ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งช่วยส่งเสริมศักยภาพในการทำงานให้ดียิ่งขึ้นในทุกภาคส่วน

การประชุมฯ ครั้งที่ ๔/๒๕๖๓ ภายใต้หัวข้อเรื่อง “พหุสังคมกับความท้าทายของไทยและอาเซียน” โดยมีสาระสำคัญ กล่าวคือ สังคมมนุษย์ในปัจจุบันไม่อาจปฏิเสธความหลากหลายทั้งทางสังคม วัฒนธรรมชาติพันธุ์ ภาษา แนวความคิดทางการเมือง ความเชื่อและศาสนาได้ ซึ่งความแตกต่างหลากหลายเหล่านี้จำเป็นต้องมี “ความเข้าใจ การเข้าถึง และการพัฒนา” เพื่อใช้สำหรับการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลาย อย่างไรก็ตาม การที่มีความหลากหลายมาก ถือว่าเป็นสิ่งที่ดี ยิ่งมีความหลากหลายมาก ยิ่งก่อให้เกิดความสมดุล มีความมั่นคง และความสงบสุข ซึ่งจะเห็นได้จากวิวัฒนาการของสิ่งต่าง ๆ รอบตัวมนุษย์ที่เกิดจากการพัฒนาความแตกต่างและความหลากหลายจนนำไปสู่การเลือก รับ ปรับ ใช้ของความคิดต่าง ๆ เพื่อหาสิ่งที่ดีที่สุดให้กับสังคมมนุษย์ ซึ่งการอยู่ร่วมกันอย่างสันติจำเป็นต้องอาศัยการยอมรับทางวัฒนธรรมที่แตกต่างและความเข้าใจซึ่งกันและกันของคนในสังคม กล่าวได้ว่า สิ่งที่เป็นตัวกำหนดความเป็นอื่นทางสังคมเกิดขึ้น เมื่อมีการขีดเส้นแบ่งเขตแดนที่นำไปสู่การเกิดขึ้นของ “รัฐชาติ” ทำให้กลุ่มคนที่เป็นส่วนน้อยของสังคมกลายเป็นอื่นในสังคมภายใต้รัฐชาตินั้น ๆ จนก่อให้เกิดความขัดแย้งกันคนส่วนใหญ่ของสังคม โดยจะต้องไม่ลืมว่าบุคคลบางกลุ่มที่เป็นส่วนน้อยที่มีความแตกต่างจากคนกลุ่มใหญ่ของสังคมเป็นคนท้องถิ่นที่เคยอาศัยอยู่ในพื้นที่นั้น ๆ มาอย่างยาวนาน หรือที่สังคมไทยเรียกกลุ่มคนดังกล่าวว่า “ชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม” ทั้งนี้ มนุษย์ทุกคนตามหลักสากลควรได้รับการคุ้มครองดูแลสถานะของความเป็นมนุษย์ตามหลักปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Right: UDHR) พ.ศ. ๒๔๙๑ ซึ่งสอดคล้องกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. ๒๔๖๘ ของไทยที่มีการบัญญัติรับรองสถานะความเป็นบุคคลตามมาตรา ๑๕ วรรคแรก แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. ๒๔๖๘ “สภาพบุคคลย่อมเริ่มแต่เมื่อคลอดแล้วอยู่รอดเป็นทารก และสิ้นสุดเมื่อตาย...” สำหรับอาเซียนเป็นกลุ่มประเทศที่มีความหลากหลายทาง

วัฒนธรรมที่ตกทอดมาจากบรรพบุรุษ ซึ่งได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมอินเดียและจีนเป็นส่วนใหญ่ โดยความเชื่อมโยงของกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน ส่งผลให้ประชาชนสามารถเข้าถึงประโยชน์จากการรวมตัวกันของประชาคมภายใต้ความร่วมมือที่หลากหลายได้

การประชุมศูนย์อาเซียนฯ ทั้ง ๔ ครั้ง นับว่าประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่าการประชุมศูนย์อาเซียนฯ เป็นเวทีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่าง นักวิชาการ และบุคลากรของกองทัพ และนับว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อหน่วยงานด้านความมั่นคง ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปเป็นฐานข้อมูลประกอบการพิจารณาการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ และนโยบายด้านความมั่นคง นอกจากนี้ ยังเป็นประโยชน์ต่อกองบัญชาการกองทัพไทยเป็นอย่างยิ่ง และนับว่าเป็นความสำเร็จอย่างหนึ่งของความพยายามในการดำเนินการเกี่ยวกับความมั่นคงของชาติบ้านเมืองในทุกมิติ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางยุทธศาสตร์ว่าด้วยการผนึกกำลังป้องกันประเทศ (UNITED DEFENCE) ให้เป็นรูปธรรมสืบไป

ประวัติการก่อตั้งศูนย์อาเซียนศึกษา สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

๑. หลักการและเหตุผล

จากการที่ประชาคมโลกต่างเผชิญกับสภาวะความเปลี่ยนแปลงที่ผันผวนตลอดเวลา รวมทั้งภัยคุกคามในรูปแบบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ล้วนส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของแต่ละประเทศในหลากหลายมิติ อีกทั้งสถานการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วทุกมุมโลก นับว่าเป็นสิ่งท้าทายที่ประชาคมโลกจำเป็นต้องป้องกันและเตรียมพร้อมเพื่อให้สามารถรับมือกับเหตุการณ์ดังกล่าวได้อย่างทันท่วงที ทั้งนี้การรับมือต่อภัยคุกคามและความท้าทายต่าง ๆ ถือว่าเป็นเรื่องยากที่แต่ละประเทศ จะกระทำได้โดยลำพังดังเช่นในอดีต จึงนำมาซึ่งการแสวงหาความร่วมมือของแต่ละประเทศในกรอบต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความร่วมมือในระดับภูมิภาค ไทยในฐานะประเทศหนึ่งที่อยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรืออาเซียน รวมทั้งอีก ๙ ชาติ ได้แก่ บรูไน กัมพูชา ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย สปป.ลาว มาเลเซีย เมียนมา สิงคโปร์ และเวียดนาม ต่างตระหนักถึงความสำคัญของความร่วมมือภายใต้กรอบของอาเซียนเป็นอย่างมาก นำมาซึ่งการแสวงหาแนวทางในการรับมือต่อภัยคุกคามและความท้าทายต่าง ๆ ร่วมกันตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ดังนั้น การศึกษาพื้นฐานของสภาพแวดล้อมทางยุทธศาสตร์ของประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคและนอกภูมิภาค จึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการวางรากฐาน เพื่อก่อให้เกิดความตระหนักรู้และความเข้าใจถึงสภาพแวดล้อมของประเทศเพื่อนบ้านได้อย่างถ่องแท้ อันจะนำมาซึ่งความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้น และสามารถพัฒนาความร่วมมือระหว่างกันในทุกมิติให้เกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง นอกจากนี้ ยังแสดงให้เห็นถึงความเป็นหนึ่งเดียวของอาเซียนท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงและความท้าทายใหม่ ๆ ในภูมิภาคที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ศูนย์อาเซียนศึกษา สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ เป็นหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นโดยใช้อัตราเพื่อพลาง ตามดำริของ พลเอก มงคล อัมพรพิสิฏฐ์ อดีตผู้บัญชาการทหารสูงสุด เมื่อวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๔๐ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการให้เป็นแหล่งค้นคว้า วิจัย รวบรวมข้อมูล และข้อคิดเห็นต่าง ๆ จากนักวิชาการ ทั้งฝ่ายพลเรือนและฝ่ายทหาร อันเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางยุทธศาสตร์ของประเทศต่าง ๆ โดยมุ่งเน้นในกลุ่มประเทศสมาชิกสมาคมประชาชาติตะวันออกเฉียงใต้ หรืออาเซียนเป็นหลัก รวมทั้งจัดทำข้อเสนอแนะต่อผู้บังคับบัญชา เพื่อประกอบการตัดสินใจเป็นหน่วยงานที่เป็นแหล่งข้อมูลให้แก่บุคลากรของกองทัพที่สนใจ

ศูนย์อาเซียนศึกษา เป็นหน่วยงานขึ้นตรงของสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ มีผู้บัญชาการสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ เป็นผู้อำนวยการ โครงสร้างของศูนย์อาเซียนศึกษา ประกอบด้วย ส่วนบังคับบัญชา ส่วนวิชาการ และส่วนธุรการ โดยพิจารณาแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์อาเซียนศึกษา จากกำลังพลของกองทัพ และนักวิชาการฝ่ายพลเรือน ซึ่งในอัตราการจัดโครงสร้างของศูนย์อาเซียนศึกษา ได้กำหนดภารกิจหลักสำคัญ คือ ให้มีหน้าที่ศึกษา วิจัย และเสนอแนะงานด้านยุทธศาสตร์เกี่ยวกับประเทศในกลุ่มอาเซียน รวมทั้งเรื่องอื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

๒. ขอบเขตความรับผิดชอบและหน้าที่

- ๑) ศึกษาพิจารณา วัตถุประสงค์ นโยบาย และยุทธศาสตร์ของประเทศอื่น ๆ ที่มีผลต่อความมั่นคงแห่งชาติของประเทศไทย
- ๒) วางแผนและดำเนินการเกี่ยวกับการเชิญและการแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่าง ๆ ร่วมในกิจกรรมทางวิชาการ
- ๓) วางแผนและดำเนินการเกี่ยวกับการดูกิจการภายในประเทศและต่างประเทศ
- ๔) ประสานงานกับส่วนราชการ และบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
- ๕) ร่วมทำการวิจัย และประสานงานการวิจัยกับสถาบันที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ ตามที่ได้รับอนุมัติ โดยคำนึงถึงวัตถุประสงค์แห่งชาติ
- ๖) เผยแพร่ผลงานการวิจัยและข้อมูล ตลอดจนเอกสารการวิจัยตามความเหมาะสมแก่ส่วนราชการ และบุคคลที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการติดตามผลงานการวิจัยของศูนย์อาเซียนศึกษา

๓. การดำเนินการ

กองภูมิภาคศึกษา ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ทำหน้าที่ฝ่ายเลขานุการฯ ดำเนินการจัดประชุมในแต่ละปี ซึ่งในปีงบประมาณ ๒๕๖๓ มีการจัดการประชุมฯ จำนวน ๔ ครั้ง โดยลักษณะการประชุมฯ จะเป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างนักวิชาการฝ่ายพลเรือนกับผู้บังคับบัญชา และนายทหารชั้นผู้ใหญ่ของกองบัญชาการกองทัพไทย รวมทั้งสรุปผลการประชุมฯ รายงานต่อผู้บัญชาการทหารสูงสุด และผู้บังคับบัญชาชั้นสูง และแจกจ่ายเอกสารทางวิชาการให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อพิจารณาใช้ประโยชน์

การประชุมเชิงสัมมนาทางวิชาการศูนย์อาเซียนศึกษา ครั้งที่ ๑/๒๕๖๓ เรื่อง “สถานการณ์ความมั่นคงและความท้าทายของอาเซียนในปี ๒๐๒๐”

ระหว่างวันที่ ๒๙ - ๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๒

ณ ณ ห้องประชุม (๑) ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

๑. หลักการและเหตุผล

สถานการณ์ด้านความมั่นคงของโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วหลากหลายในปัจจุบัน มีผลกระทบต่อทุกประเทศ และเชื่อมโยงกับทุกภูมิภาคอย่างไม่อาจปฏิเสธได้ โดยเฉพาะภูมิภาคอาเซียนที่สถานการณ์ความมั่นคงทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศมีพลวัตสูง และมีแนวโน้มที่ความรุนแรงจะเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะสถานการณ์ความมั่นคงของประเทศรอบบ้านที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของไทยโดยตรง ตัวอย่างเช่น

กัมพูชา ที่ยังคงเผชิญกับปัญหาด้านความเชื่อมั่น และเสรีภาพในการแสดงออกทางการเมืองภายในประเทศ และบทบาทของชาติมหาอำนาจที่มีอิทธิพลต่อกัมพูชา โดยเฉพาะความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและการทหาร เป็นต้น **เมียนมา** เผชิญความท้าทายกับสถานการณ์ความไม่สงบในรัฐยะไข่ และความขัดแย้งทางศาสนาระหว่างชาวพุทธกับชาวมุสลิมในประเทศ เป็นต้น **สปป.ลาว** พบปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ ทั้งปัญหาการลักลอบค้ายาเสพติด ซึ่ง สปป.ลาว เป็นประเทศต้นทาง ทางผ่าน และประเทศปลายทางของขบวนการค้ายาเสพติด เป็นต้น **มาเลเซียและอินโดนีเซีย** พบปัญหาการก่อการร้าย และกลุ่มมุสลิมที่มีแนวคิดนิยมความรุนแรงที่ยังไม่มีแนวโน้มจะคลี่คลายได้โดยง่าย และ **เวียดนาม** กำลังเผชิญปัญหาด้านความมั่นคงที่สำคัญคือ ความขัดแย้งเรื่องการอ้างกรรมสิทธิ์เหนือหมู่เกาะพาราเซลและหมู่เกาะสแปรตลีในทะเลจีนใต้ ประกอบกับในปี ๖๓ เวียดนามในฐานะประธานอาเซียน จะมีบทบาทสำคัญในการผลักดันโครงการและความร่วมมือต่าง ๆ ในประชาคมอาเซียน เป็นต้น ดังนั้น ผลกระทบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในประเทศรอบบ้านล้วนแล้วแต่เป็นความท้าทายที่ประเทศไทยต้องเผชิญด้วยทั้งสิ้น

สำหรับประเทศมหาอำนาจนั้นก็ได้ให้ความสนใจในภูมิภาคอาเซียนเช่นกัน อันจะเห็นได้จากการปรับยุทธศาสตร์และนโยบายความมั่นคงภายในประเทศเพื่อตอบสนองผลประโยชน์แห่งชาติของตน โดยเฉพาะสหรัฐฯ ได้มีการประกาศยุทธศาสตร์ความมั่นคงฉบับใหม่ (National Security Strategy 2017) เมื่อ ๑๘ ธ.ค.๖๐ ที่ยึดมั่นในหลักการ America First ทั้งทางด้านการเมือง

เศรษฐกิจ การทหารและความมั่นคง โดยระบุผลประโยชน์ของชาติสำคัญ ๔ ประการคือ (๑) การปกป้องสหรัฐฯ (๒) การส่งเสริมความมั่งคั่งของสหรัฐฯ (๓) การรักษาสันติภาพ และ (๔) การขยายอิทธิพลของสหรัฐฯ ไปยังส่วนต่าง ๆ ของโลก และได้ใช้ “อินโด - แปซิฟิก” มาเป็นกรอบทางยุทธศาสตร์ในการเข้ามาเกี่ยวพันกับเอเชีย สำหรับจีนกำลังขยายบทบาทของตนผ่านโครงการ “The Belt and Road Initiative” จึงอาจถูกมองว่าเป็นความพยายามแผ่ขยายอิทธิพลของจีน ที่ทำให้หลายประเทศเกิดความวิตกกังวลและระมัดระวังในการร่วมมือกับจีน ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าอาเซียนกำลังเผชิญหน้ากับความท้าทายต่าง ๆ ที่มีผลกระทบทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมืองและความมั่นคง และด้านสังคมและวัฒนธรรมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ประเทศไทยในฐานะเป็นส่วนที่สำคัญแห่งหนึ่งในภูมิภาค และมีส่วนได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมจากสถานการณ์ความมั่นคงในภูมิภาค และประเทศรอบบ้าน โดยเฉพาะ กัมพูชา เมียนมา สปป.ลาว มาเลเซีย อินโดนีเซีย และเวียดนาม จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาติดตามสถานการณ์ความมั่นคงต่าง ๆ ของประเทศรอบบ้าน ซึ่งถือเป็นความท้าทายของอาเซียนในปี ๒๐๒๐ เพื่อให้ทราบถึงสถานการณ์และความท้าทายด้านความมั่นคงที่เกิดขึ้น และนำไปประมวลผลให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ สามารถนำไปใช้ประกอบการตัดสินใจ เพื่อดำเนินการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงแห่งชาติและภูมิภาคต่อไป

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ในฐานะเลขานุการศูนย์อาเซียนศึกษา ทำหน้าที่ในการจัดการประชุมเชิงสัมมนาทางวิชาการศูนย์อาเซียน ได้เห็นถึงความสำคัญของสถานการณ์ความมั่นคงในภูมิภาคอาเซียน ที่อาจส่งผลกระทบต่อไทยและอาเซียนในหลากหลายมิติ จึงได้จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการด้านความมั่นคงในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ “สถานการณ์ความมั่นคงและความท้าทายของอาเซียนในปี ๒๐๒๐” เพื่อเป็นเครื่องมือในการระดมความรู้ ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ ที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ความมั่นคงในภูมิภาคอาเซียน ซึ่งผลที่ได้รับจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ในการนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดบทบาทและทำที่ที่เหมาะสมต่อกรณีดังกล่าวต่อไป

๒. วัตถุประสงค์

๒.๑ เพื่อศึกษาสถานการณ์ และแนวโน้มด้านความมั่นคงในภูมิภาคที่ส่งผลกระทบต่อไทย และประเทศรอบบ้าน (กัมพูชา เมียนมา สปป.ลาว มาเลเซีย อินโดนีเซีย และเวียดนาม) ในปี ๒๐๒๐

๒.๒ เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างไทยและประเทศรอบบ้าน

๒.๓ เพื่อให้ทราบถึงความท้าทายด้านความมั่นคงของประเทศรอบบ้าน

๒.๔ เพื่อให้ทราบถึงแนวทางที่เหมาะสมให้กับกองทัพ และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ในการกำหนดท่าทีเพื่อรักษาดุลยภาพ และความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศรอบบ้าน

๓. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๓.๑ ทราบถึงสถานการณ์ และแนวโน้มด้านความมั่นคงในภูมิภาคที่ส่งผลกระทบต่อไทย และประเทศรอบบ้าน (กัมพูชา เมียนมา สปป.ลาว มาเลเซีย อินโดนีเซีย และเวียดนาม) ในปี ๒๐๒๐

๓.๒ ทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างไทยและประเทศรอบบ้าน อันจะเป็นประโยชน์ในการกำหนดนโยบายที่เหมาะสมของไทยและกองทัพ

๓.๓ ทราบถึงความท้าทายด้านความมั่นคงของประเทศรอบบ้าน อันจะเป็นประโยชน์ในการรับมือกับสถานการณ์ความมั่นคงระหว่างไทย และประเทศรอบบ้านที่เปลี่ยนแปลงไป

๓.๔ ได้แนวทางที่เหมาะสมให้กับกองทัพ และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ในการกำหนดท่าทีเพื่อรักษาดุลยภาพ และความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศรอบบ้าน

๔. สรุปการบรรยายของวิทยากร

๔.๑ การบรรยายพิเศษ เรื่อง “สถานการณ์ความมั่นคงและความท้าทายของกัมพูชา: มิติด้านเศรษฐกิจ” โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จุฬารัตน์ ขอบใจกลาง รองผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาที่ยั่งยืนและเศรษฐกิจพอเพียง สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ สรุปการบรรยายได้ ดังนี้

๑) แนวโน้มทิศทางด้านเศรษฐกิจในอนาคตของกัมพูชา

แนวโน้มด้านเศรษฐกิจของกัมพูชาในปัจจุบันมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง สาเหตุมาจากการปรับเปลี่ยนนโยบายทางการค้า และด้านการลงทุนมีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์โลก ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากนโยบายที่มีการเปลี่ยนแปลงไปของประเศมหาอำนาจ

อย่างสหรัฐอเมริกา และจีน โดยในปี พ.ศ. ๒๕๖๐ อุตสาหกรรมก่อสร้าง อสังหาริมทรัพย์ และโลจิสติกส์ มีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว ทำให้กัมพูชาเป็นประเทศเดียวในเอเชียที่มีความเจริญเติบโตทางด้าน เศรษฐกิจอย่างก้าวกระโดด ต่อมาปี พ.ศ. ๒๕๖๑ การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของกัมพูชาคาดว่า จะยังคงแข็งแกร่งอยู่ที่ร้อยละ ๖.๙ โดยได้แรงสนับสนุนจากภาครัฐบาล เช่น นโยบายเพื่อส่งเสริม ให้ชาวต่างชาติเข้ามาลงทุน ได้แก่ (๑) การอนุญาตให้นักลงทุนถือหุ้นได้หนึ่งร้อยเปอร์เซ็นต์ (๒) นักลงทุนสามารถนำเงินกลับไปต่างประเทศได้โดยเสรี (๓) การให้เช่าที่ดินได้ ๗๐ ปี และสามารถ ต่อสัญญาเช่าได้ (๔) การได้สิทธิรับการยกเว้นภาษีเงินได้ ๓ - ๙ ปี และลดอัตราภาษีเงินได้จาก ร้อยละ ๒๐ เหลือร้อยละ ๙ และ (๕) อนุญาตให้ยกเว้นภาษีนำเข้าเครื่องจักรที่ใช้ผลิตเพื่อทดแทน การนำเข้า และการส่งออก นโยบายดังกล่าวนี้ เป็นการสนับสนุนให้นักลงทุนต่างชาติหลั่งไหล เข้ามาลงทุนในประเทศกัมพูชามากขึ้น

สำหรับการค้าระหว่างไทยกับกัมพูชา นั้น ส่วนใหญ่เกิดขึ้นบริเวณชายแดน โดยมีด่าน การค้าชายแดนจำนวน ๗ ด่าน เพื่ออำนวยความสะดวกด้านการค้าและการท่องเที่ยว โดยเฉพาะ ด่านศุลกากรอรัญประเทศ ซึ่งเป็นด่านที่มีมูลค่าทางการค้าสูงที่สุด จึงส่งผลให้เศรษฐกิจมีการขยาย ตัวอย่างรวดเร็วในหลายด้าน ได้แก่ (๑) ด้านการนำเข้าและส่งออกของกัมพูชา โดยกัมพูชาเป็น ประเทศที่มีการส่งออกหลักไปยังสหรัฐฯ ซึ่งแตกต่างจากสปป.ลาว เมียนมาและเวียดนาม ที่มีการส่งออกหลักไปยังจีน โดยพืชเศรษฐกิจของกัมพูชา คือ ข้าวเจ้า ยางพารา พริกไทย การทำ ประมงน้ำจืดและป่าไม้ โดยกัมพูชามีการประมงน้ำจืดมีขนาดใหญ่เป็นอันดับ ๔ ของโลก อย่างไรก็ตาม กำลังพยายามเปลี่ยนเป็นอุตสาหกรรมเกษตรแบบแปรรูป เพื่อเพิ่มมูลค่าของสินค้าเกษตร และผลิต ให้ตรงตามที่ต้องการมากยิ่งขึ้น (๒) ด้านการขนส่ง สำหรับการขนส่งทางบกอาจจะไม่ค่อย สะดวกเพราะไม่สามารถรองรับปริมาณขนส่งจำนวนมากได้ ดังนั้น ท่าเรือสีหนุวิลล์ (Sihanoukville Seaport) และท่าเรือพนมเปญ (Phnom Penh Port) จึงกลายเป็นสถานที่ที่นำจับตามอง โดยเฉพาะท่าเรือสีหนุวิลล์ ซึ่งคาดว่าจะแล้วเสร็จในปี พ.ศ. ๒๕๖๓ ในอนาคตมีความสามารถในการ รองรับบริการขนส่งระหว่างประเทศ และอาจส่งผลกระทบต่อไทยได้ และ (๓) ด้านการท่องเที่ยว มีการต้อนรับนักท่องเที่ยวสูงถึง ๕.๖ ล้านคนในปี พ.ศ. ๒๕๖๐ มีผลทำให้การท่องเที่ยวของกัมพูชาเติบโต เร็วที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับภาคอุตสาหกรรมอื่น ๆ โดยรัฐบาลตระหนักดีว่าการลงทุนในภาคบริการ เกี่ยวกับด้านการท่องเที่ยวจะสามารถดึงดูดเม็ดเงินเข้าประเทศได้จากการใช้จ่ายใช้สอยของ นักท่องเที่ยว ซึ่งจะมีมูลค่ามหาศาลในอนาคต

ในขณะที่ปัจจัยภายในประเทศส่งเสริม และสนับสนุนนโยบายของรัฐบาลทางด้านเศรษฐกิจอยู่หลายด้าน ได้แก่ (๑) ทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ได้แก่ สินแร่ ก๊าซธรรมชาติ น้ำมันดิบ และยังเป็นแหล่งประมงน้ำจืดขนาดใหญ่อันดับที่ ๔ ของโลก (๒) ทำเรื่อน้ำลึกที่อยู่ใกล้กับท่าเรือแหลมฉบัง ทำให้การขนส่งสินค้ามีต้นทุนต่ำสามารถทำได้อย่างคุ้มค่า (๓) ประชากรส่วนใหญ่เป็นวัยหนุ่มสาว โดยมีอายุเฉลี่ย ๒๕ ปี และมีค่าจ้างแรงงานที่ไม่สูง (๔) สิทธิพิเศษด้านภาษี (Generalized System of Preference: GSP) และหลักการไม่เลือกปฏิบัติ ประกอบด้วยหลักปฏิบัติเยี่ยงชาติที่ได้รับความอนุเคราะห์อย่างยิ่ง (Most Favored Nation Treatment: MFN) และหลักปฏิบัติเยี่ยงคนในชาติ (National Treatment) จากประเทศที่พัฒนาแล้วกว่า ๒๐ ประเทศ และ (๕) มีเขตเศรษฐกิจพิเศษตามแนวชายแดนเป็นจำนวนมาก เพื่อรองรับการลงทุนจากต่างชาติ โดยเฉพาะนักลงทุนไทย เวียดนามและจีน ดังนั้น จากปัจจัยสนับสนุนภายในประเทศดังกล่าวข้างต้น ส่งผลให้กัมพูชาเป็นประเทศที่น่าจับตามองของนักลงทุนทั่วโลก ปัจจุบันมีการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ (Foreign Direct Investment: FDI) ส่วนมากจากจีน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้และสิงคโปร์ เนื่องจากสภาพแวดล้อมทางธุรกิจแบบเปิดที่เอื้อต่อการดำเนินการของนักลงทุนต่างชาติ ซึ่งจีนกลายเป็นประเทศที่ลงทุนในประเทศกัมพูชามากที่สุดมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๗

๒) ทิศทางการพัฒนาด้านการศึกษาและการเมืองภายในกัมพูชา

ด้านการศึกษา ของประชาชนรุ่นใหม่ นั้น มีความสนใจในด้านการเรียนการศึกษามาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านภาษาต่างชาติ เช่น ภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส เวียดนาม ไทยและจีน จะเห็นได้จากการที่นักเรียนเมืองรุ่นใหม่จบการศึกษาจากทวีปยุโรปและสหรัฐอเมริกา เพื่อเตรียมตัวเข้าสู่แวดวงการเมืองในอนาคต ดังนั้น อนาคตการเมืองของกัมพูชา จึงเป็นประเด็นที่ควรจับตามอง แนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงในการบริหารประเทศ สำหรับด้านการเมืองการปกครองมีระบบการปกครองประชาธิปไตยแบบรัฐสภาที่ทรงมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขของประเทศ โดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้ารัฐบาลที่มีการสืบทอดอำนาจมาสู่ลูกหลานและเครือญาติได้

๓) ความท้าทายด้านเศรษฐกิจของกัมพูชาในอนาคต

ด้านการลงทุนถึงแม้ว่าจะมีนโยบายเพื่อสนับสนุนนักลงทุน แต่ก็มีปัญหาและอุปสรรคขัดขวาง ได้แก่ (๑) โครงสร้างพื้นฐานของกัมพูชายังไม่ทั่วถึง (๒) การเปลี่ยนแปลงกฎระเบียบโดยไม่แจ้งให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ (๓) การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ไม่เป็นไปตามมาตรฐานเดียวกัน การตัดสินใจที่ต้องปล่อยให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อให้การดำเนินงานแล้วเสร็จ และ (๔) กระบวนการ

ยุทธธรรมของกัมพูชาที่ชาวต่างชาติจะเสียเปรียบคนท้องถิ่น ซึ่งกลายเป็นอุปสรรคหลักที่ทำให้ นักลงทุนต้องทำการศึกษาความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นก่อนการเข้ามาลงทุน หรือดำเนินกิจการในกัมพูชา

สำหรับการค้ากับประเทศไทย เป็นการค้าผ่านชายแดนในจังหวัดสระแก้ว จันทบุรี และตราดของไทย ซึ่งตรงข้ามกับบันเตียเมียนเจย พระตะบองและเกาะกงของกัมพูชา โดยสินค้าหลัก ที่กัมพูชานำเข้าในปี พ.ศ. ๒๕๖๐ ได้แก่ (๑) เชื้อเพลิงธรรมชาติ ๙๕๒ ล้านดอลลาร์สหรัฐ (๒) ทองคำ ๘๕๔ ล้านดอลลาร์สหรัฐ (๓) รถยนต์ ๔๓๖ ล้านดอลลาร์สหรัฐ สำหรับสินค้าส่งออก ได้แก่ (๑) มันสำปะหลัง ๒๘๖ ล้านดอลลาร์สหรัฐ (๒) ทองคำ ๑๖๗ ล้านดอลลาร์สหรัฐ (๓) อะไหล่ เครื่องใช้ไฟฟ้า ๑๓๙ ล้านดอลลาร์สหรัฐ ดังนั้น ทำให้กัมพูชาขาดดุลการค้า ในปี พ.ศ ๒๕๖๐

ผลกระทบต่อไทยจากการพัฒนาเศรษฐกิจของกัมพูชา ได้แก่ นักลงทุนชาวจีนได้เข้ามา เข้าสัมปทานพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษจากรัฐบาลกัมพูชา และได้มีการพัฒนาเป็นเมืองใหม่ หรือ “ทมอดาซิตี” โดยมีมูลค่าโครงการกว่าหมื่นล้านบาท ซึ่งอาจทำให้ประเทศไทยสูญเสียโอกาส ทางเศรษฐกิจ ดังนั้น ประเทศไทยควรพิจารณาเปิดจุดผ่านแดนถาวรบ้านท่าเสา-ทมอดา เพื่อให้ท้องถิ่นได้รับประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจที่มีความเจริญขึ้นของกัมพูชา

๔.๒ การบรรยายพิเศษ เรื่อง “สถานการณ์ความมั่นคงและความท้าทายของกัมพูชา: มิติด้านสังคมและวัฒนธรรม” โดย อาจารย์ ดร.ณัฐพร ไทยจงรักษ์ อาจารย์ประจำภาควิชา ประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สรุปการบรรยายได้ ดังนี้

๑) สถานการณ์ความมั่นคงด้านสังคมและวัฒนธรรมของกัมพูชา

ภูมิภาคเอเชียมีประวัติศาสตร์และโครงสร้างของวัฒนธรรมที่หลากหลาย มีความแตกต่าง ด้านภาษาและชาติพันธุ์ แต่เนื่องด้วยการขยายอิทธิพลของจีน ทำให้ยุโรปมีความหวาดกลัวว่า ประเทศสมาชิกอาเซียนจะถูกกลืนไปโดยวัฒนธรรมของจีน โดยเฉพาะกัมพูชาเป็นสังคมที่เปิดรับ วัฒนธรรมจากต่างชาติอย่างไม่จำกัด ตั้งแต่ยุคเขมรแดงทำให้กัมพูชาต้องพึ่งพาและรับความช่วยเหลือ จากต่างประเทศ เพื่อการเร่งฟื้นฟูประเทศและสังคม ส่งผลให้ในปัจจุบันการใช้สกุลเงินในกัมพูชา สามารถใช้ได้ทั้งสกุลเงินเรียลกัมพูชา (KHR) และสกุลเงินดอลลาร์สหรัฐ (USD)

นอกจากนี้ จากการที่กัมพูชาเป็นสังคมที่ไม่ปิดกั้นในการรับวัฒนธรรมของต่างชาติ ที่หลั่งไหลเข้ามา ทำให้กัมพูชามีการพัฒนาขึ้นในหลาย ๆ ด้าน ในด้านการศึกษาคนรุ่นใหม่ของ กัมพูชาเริ่มมีการศึกษาภาษาอังกฤษ ไทย จีนและฝรั่งเศสมากขึ้น โดยวัยรุ่นกัมพูชามีความเชื่อว่าการที่ได้มีความรู้เรื่องภาษาที่หลากหลาย หรือการศึกษาภาษาต่างชาติจะเป็นโอกาสในการสร้าง

ความก้าวหน้าในอาชีพมากขึ้น ทั้งนี้ กัมพูชา มี มหาวิทยาลัยหลัก ๗ แห่งที่สอนตามระบบฝรั่งเศส และปัจจุบันยังมีการพัฒนาระบบการศึกษา โดยมีการตั้งมหาวิทยาลัยในทุก ๆ จังหวัด เช่น มหาวิทยาลัยอังกอร์ ที่เสียมราฐ สำหรับด้านเศรษฐกิจ นักลงทุนส่วนใหญ่มาจากประเทศจีน โดยมีการเน้นการลงทุนอยู่ที่กรุงพนมเปญ ซึ่งเป็นเมืองหลวงของกัมพูชา และนับเป็นเมืองที่เป็นเป้าหมายของนักท่องเที่ยวทั้งจากผู้คนในประเทศและจากต่างประเทศ เพราะกรุงพนมเปญ มีชื่อเสียงในฐานะที่เป็นเมืองแห่งสถาปัตยกรรมแบบเขมรดั้งเดิม และแบบได้รับอิทธิพลฝรั่งเศส ซึ่งการเป็นสังคมที่ไม่มีการปิดกั้นหรือกีดกันการเข้ามาของต่างชาติทำให้ได้รับการพัฒนา และการลงทุนจากต่างชาติอย่างต่อเนื่อง

๒) แนวโน้มทิศทางการพัฒนาทางการศึกษา

การพัฒนาทางการศึกษาเป็นประเด็นที่ทางรัฐบาลเล็งเห็นความสำคัญ โดยมีการใช้แนวคิด All for Education เพื่อให้เกิดความเสมอภาคทางการศึกษา รัฐบาลได้มีการปรับปรุงหลักสูตรด้านการศึกษาดังแต่ ปี พ.ศ. ๒๕๔๗ โดยหลักสูตรมีการแยกวิชาประวัติศาสตร์ออกจากวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต (สพข.) เพื่อลดความขัดแย้ง และเกิดความปรองดองระหว่างประเทศ โดยหนังสือประวัติศาสตร์กัมพูชา มีการละเว้นการกล่าวถึงเรื่องประวัติศาสตร์ในยุคเขมรแดง ซึ่งเป็นไปตามแนวทางขององค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือยูเนสโก (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization: UNESCO) เนื่องจากประวัติศาสตร์ในอดีตอาจสร้างรอยร้าวให้กับคนรุ่นใหม่ จึงพิจารณาให้มีการเรียนประวัติศาสตร์สมัยใหม่ โดยไม่นำเรื่องของประวัติศาสตร์ในอดีตมาทำให้เกิดความขัดแย้งในปัจจุบัน

๓) ความท้าทายด้านเศรษฐกิจของกัมพูชาในอนาคต

จากการพัฒนาด้านเศรษฐกิจของกัมพูชาทำให้มีนักลงทุนชาวจีนหลั่งไหลเข้ามา ในประเทศกัมพูชาเป็นจำนวนมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับชาติอื่น โดยเฉพาะเมืองสีหนุวิลล์ ที่ปัจจุบันมีประชาชนจีนอาศัยอยู่มากกว่าประชาชนชาวกัมพูชา เนื่องจากเมืองสีหนุวิลล์เป็นเมืองชายทะเลยอดนิยมมากที่สุดของกัมพูชา โดยอยู่ห่างจากกรุงพนมเปญ ๒๔๖ กิโลเมตรไปทางตะวันตกเฉียงใต้ ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจนับเป็นอันดับที่ ๓ รองจากพนมเปญ และเสียมราฐ นอกจากนี้ สีหนุวิลล์ถือเป็นเมืองท่าที่สำคัญของกัมพูชา มีท่าเรือน้ำลึกที่สำคัญหลายแห่งทั้งของรัฐและเอกชน และยังเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ ซึ่งกลายเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจ ปัจจุบันสีหนุวิลล์ยังกลายเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (Belt and

Road Initiative: BRI) ที่ริเริ่มโดยประธานาธิบดี สี จิ้นผิง (Xi Jinping) ของจีน ด้วยเหตุนี้ สามารถอนุมานได้ว่าทำไมนักลงทุนจีนจึงทยอยหลั่งไหลเข้ามาในสินทรัพย์จำนวนมาก

สำหรับนโยบายด้านการส่งเสริมสังคมของกัมพูชา คือ การสร้างอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ จากประวัติศาสตร์อันยาวนาน ดังนั้น วัฒนธรรมจารีตประเพณี จึงมีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ ความเชื่อและวิถีชีวิตของคนภายในประเทศ ซึ่งรัฐบาลมีความพยายามในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ที่เป็นเอกลักษณ์และส่งเสริมการสร้างเอกลักษณ์ใหม่เพื่อเป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยวจากต่างชาติ และทำให้กัมพูชาเป็นที่น่าจดจำ เช่น การส่งเสริม วัฒนธรรมด้านอาหารให้เป็นที่รู้จักไปทั่วโลก โดยเฉพาะอาหารพื้นบ้าน และอาหารข้างทาง (Street Food) หรือ การสร้างผลิตภัณฑ์และสินค้า เช่น Brown Coffee ที่ก่อตั้งมาจากคนรุ่นใหม่ของกัมพูชา โดยใช้กาแฟของกัมพูชาซึ่งเป็นที่โด่งดังในประเทศ

๔.๓ การบรรยายพิเศษ เรื่อง “สถานการณ์ความมั่นคงและความท้าทายของกัมพูชา: มิติด้านการเมืองและความมั่นคง” โดย อาจารย์ ดร. ธิบัติ บัวคำศรี อาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สรุปรวมบรรยายได้ ดังนี้

๑) แนวโน้มสถานการณ์ความมั่นคงมิติด้านการเมืองของกัมพูชา

การเมืองและการปกครองของกัมพูชา ปัจจุบันอยู่ในระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้ารัฐบาลที่ได้มาจากการเลือกตั้ง โดยมีข้อพิจารณา ดังนี้ (๑) การเลือกตั้งที่ผ่านมาโปร่งใสหรือไม่ (๒) มีกระบวนการเลือกตั้งภายใต้กฎหมายหรือไม่ ซึ่งปัญหาการเมืองกัมพูชาส่วนมากเป็นปัญหาจากภายในทั้งพรรครัฐบาลและพรรคฝ่ายค้าน โดยเฉพาะประเด็นการสืบทอดอำนาจนายกรัฐมนตรีของนายฮุน เซน (Hun Sen) โดยมีการเตรียมความพร้อมให้บุตรชาย พลเอก ฮุน มาเนต (Hun Manet) ปัจจุบันดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบก เป็นกรรมการถาวรพรรคประชาชนกัมพูชา (Cambodian People’s Party: CPP) เพื่อเป็นการเตรียมพร้อมในการสืบทอดอำนาจจากผู้เป็นบิดา ซึ่งส่งผลให้รัฐบาลยังมีเสถียรภาพมากยิ่งขึ้น กล่าวได้ว่ารัฐบาลยังสามารถกุมอำนาจไว้ได้อย่างเบ็ดเสร็จอย่างไรก็ตามอาจสร้างความไม่พอใจให้กับคนหลายกลุ่ม เนื่องมาจากการขึ้นสู่ตำแหน่งที่สูงขึ้นอย่างรวดเร็วของพลเอก ฮุน มาเนต อาจก่อให้เกิดรอยร้าวและความขัดแย้งภายในพรรครัฐบาลเรื่องของผลประโยชน์ที่มีการกระจายตัวอย่างไม่ทั่วถึง นอกจากนี้ พบปัญหาความไม่มั่นคงในเสถียรภาพของพรรคฝ่ายค้านอย่างพรรคสงเคราะห์ชาติ (Cambodia National Rescue Party: CNRP) ปัจจุบันมีแกนนำคือ นายซัม รังสี (Sam Rainsy)

ของพรรคฝ่ายค้านมีการออกมาเคลื่อนไหว โดยยืนยันแผนการกลับกัมพูชาโดยผ่านไทยซึ่งเป็นที่น่าจับตามองในเดือนพฤศจิกายน ๒๕๖๒ ดังนั้น ประเทศไทยจำเป็นต้องระมัดระวังท่าทีต่อกรณีดังกล่าว เพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งขึ้นระหว่างประเทศ สำหรับสภาพสังคม ยังคงมีสายสัมพันธ์ระหว่างประชาชนและรัฐบาล ซึ่งนายกรัฐมนตรีฮุน เซน ถือว่าเป็นศูนย์กลางของอำนาจผ่านการเชื่อมโยงกับบุคคลต่าง ๆ ในสังคม นอกจากนี้ แนวโน้มทางด้านสังคมยังมีความเชื่อมโยงกับด้านการเมืองและการปกครอง ซึ่งแสดงออกให้เห็นถึงวัฒนธรรมการสืบทอดอำนาจของกลุ่มผู้มีอำนาจทางการเมืองและการขยายเครือข่ายของนายกรัฐมนตรีฮุน เซน ผ่านการแต่งงานในระบบเครือญาติ

สำหรับรายได้หลักของพรรครัฐบาลมาจากภาคเอกชน หรือนักลงทุนเป็นผู้ให้เงินสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของพรรค ซึ่งนักธุรกิจพยายามสร้างความสมดุลทางการเมืองด้วยการสนับสนุนทั้งฝ่ายรัฐบาล และฝ่ายค้านเพื่อเป็นการถ่วงดุลอำนาจกับรัฐบาล โดยส่วนมากกลุ่มนักธุรกิจจะได้รับตำแหน่งออกญาจากรัฐบาลเพื่อแลกกับการสนับสนุนของรัฐบาลผ่านการสร้างเครือข่ายเพื่อดำเนินการในประเด็นต่าง ๆ

ความท้าทายด้านเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบต่อสังคมการเมือง

ในมุมมองด้านเศรษฐกิจ การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจของกัมพูชามีการขยายตัวอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง แต่ผลประโยชน์และความมั่งคั่งไม่ได้กระจายไปสู่ประชาชนทุกคนแต่กลับกระจุกตัวเฉพาะบางกลุ่ม ได้แก่ ผู้มีอำนาจ คนรวยและบุตรหลานผู้นำประเทศ เป็นต้น ดังนั้น จึงไม่อาจกล่าวได้ว่าเป็นการเติบโตทางเศรษฐกิจของกัมพูชาอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันยังไม่เกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้นภายในประเทศ เพราะประชาชนยังมีความพึงพอใจกับความเป็นอยู่ของตนเองอยู่สำหรับอนาคตยังเป็นประเด็นคำถามว่าประชาชนทั่วไปจะสามารถเข้าถึงอสังหาริมทรัพย์ที่มีการขยายตัวอย่างรวดเร็วได้หรือไม่ เพราะความสามารถในการครอบครองอสังหาริมทรัพย์อยู่ที่คนบางกลุ่มที่มีความมั่งคั่ง ซึ่งประเด็นดังกล่าวอาจส่งผลกระทบต่อทุกภาคส่วนในระยะยาวรวมทั้งรัฐบาลด้วย

๔.๔ การบรรยายพิเศษ เรื่อง “สถานการณ์ความมั่นคงและความท้าทายของเมียนมา: มิติด้านเศรษฐกิจ” โดย คุณกริช อึ้งวิฑูรสถิตย์ ประธานสภาธุรกิจไทย - เมียนมา สรุปรวมบรรยายได้ ดังนี้

๑) สภาพเศรษฐกิจของเมียนมาจากอดีตถึงปัจจุบัน

หากจะกล่าวถึงสภาพเศรษฐกิจของเมียนมาในอดีต ต้องย้อนไปหลังสถานการณ์ 8888 “8888 Uprising” ชื่อมาจากวันที่เกิดเหตุคือ 8/8/1988 (วันที่ ๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๑) ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่ประชาชน นักศึกษา และพระสงฆ์ออกมาเรียกร้องประชาธิปไตยจากรัฐบาลเผด็จการทหารของนายพล เนวิน (Ne Win) ภายใต้พรรคโครงการสังคมนิยมเมียนมา (The Burma Socialist Programme Party: BSPP) หรือ “ระบอบเนวิน” โดยยุคดังกล่าวเป็นยุคที่ทหารมีอำนาจมาก ไม่มีกฎหมายที่ชัดเจน ประกอบกับเหตุการณ์การชนะการเลือกตั้งของนางออง ซาน ซูจี (Aung San Suukyi) ภายใต้พรรคสันนิบาตแห่งชาติเพื่อประชาธิปไตย (National League for Democracy: NLD) ไม่ยอมถ่ายโอนอำนาจให้กับประชาชน จนนำไปสู่การจับกุมและคุมขังนางออง ซาน ซูจีและจากสถานการณ์ภายในประเทศที่มีการปิดประเทศ ไม่ต้องการเปิดรับการลงทุนจากต่างชาติ จึงทำให้ไม่มีการลงทุนจากต่างประเทศมากนัก ต่อมาปี พ.ศ. ๒๕๔๑ เป็นยุคที่เมียนมาเริ่มเปิดประเทศให้มีการค้าขายมากขึ้น ไทยได้เข้าไปส่งออกสินค้าจำพวกรถยนต์ รวมถึงการจัดตั้งสมาคมวัฒนธรรมและเศรษฐกิจไทย-เมียนมา

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๓ เป็นต้นมา เริ่มมีการเข้ามาของสหรัฐฯ ในเมียนมา เช่น ในสมัยนางฮิลลารี คลินตัน (Hillary Clinton) มีการเจรจากับนายพลตานฉ่วย (Than Shwe) และในปี พ.ศ. ๒๕๕๕ สมัยของบารัค โอบามา (Barack Obama) กับพลเอกเต็งเส่ง (Thein Sein) ได้เปิดกว้างให้ต่างชาติเข้ามาลงทุนมากขึ้น โดยมีการพัฒนาสนามบิน สะพานลอย ทำให้ราคาที่ดินมีการก้าวกระโดดมากถึงร้อยละ ๗๐๐ ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๕๗ - ๒๕๕๘ เมียนมามีอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศและการเปลี่ยนแปลงกฎหมาย เช่น การเปิดการค้าเสรีการนำเข้ารถยนต์ (จะต้องมีสมุดบัญชีของสหรัฐฯ จึงจะสามารถนำเข้ารถยนต์ได้) และในปี พ.ศ. ๒๕๕๖ มีการเปิดท่าเรือในเขตเศรษฐกิจพิเศษติละวา (ย่างกุ้ง)

๒) ความท้าทายด้านเศรษฐกิจและความสัมพันธ์ระหว่างเมียนมากับไทย

สภาพสังคมเมียนมาช่วงเวลา พ.ศ. ๒๕๓๑ - ๒๕๔๑ เกิดช่องว่างระหว่างวัย (Generation Gap) ส่งผลให้เมียนมาอยู่ในสภาวะหยุดชะงัก การพัฒนาบุคลากรไม่เท่าทันกับการเกิดขึ้นของเมือง

พลเอกเต็งเส่ง เร่งพัฒนาในทุก ๆ ด้าน สำหรับรัฐบาลของนางออง ซาน ซูจี มีการวางกลยุทธ์พัฒนาเมือง ซึ่งปัจจุบันมีโครงการขนาดใหญ่ประมาณ ๘๐ โครงการ บางโครงการที่จะดำเนินการถือว่าเป็นการสร้างเมืองใหม่ เช่น New Yangon City ที่อยู่ตรงข้ามวัดเทพทันใจใกล้กับแม่น้ำย่างกุ้ง ซึ่งปัจจุบันรัฐบาลพัฒนาเป็นท่าเรือและมีพื้นที่กว่า ๕ หมื่นไร่ นอกจากนี้ รัฐบาลยังสร้างรถไฟรางเดี่ยว (Monorail) ในพื้นที่วงแหวนรอบนอก การพัฒนาดังกล่าวส่งผลให้เกิดเป็นตลาดขนาดใหญ่แห่งหนึ่ง สำหรับเมียนมามองการลงทุนของสินค้าไทยแตกต่างกับจีนเป็นอย่างมาก โดยมองว่าสินค้าของไทยมีการตรวจสอบความสมบูรณ์ของสินค้าไม่เหมือนกับจีน สินค้าบางตัวไม่ได้ผลิตที่ไทย แต่ใช้ไทยในฐานะผู้นำเข้าสินค้าจากจีนมาอีกต่อหนึ่ง โดยไทยนำมาติดตราสินค้าในแบรนด์ของประเทศไทยเอง ซึ่งเป็นที่ยอมรับมากกว่าสินค้าที่ผลิตจากจีน หรือตราสินค้าที่ประทับตราว่าผลิตที่ประเทศจีน แม้สินค้าเหล่านั้นจะมีราคาแพงกว่าก็ตามแต่ก็ถือว่าคุณภาพที่ดีกว่า ทำให้เมียนมาเลือกที่จะเลือกซื้อสินค้าจากไทย สำหรับเมียนมาเองถือว่าเป็นตลาดสุดท้ายของกลุ่มประเทศกัมพูชา-ลาว-พม่า-เวียดนาม (Cambodia-Laos-Myanmar-Vietnam: CLMV)

นอกจากนี้ ความท้าทายทางด้านเศรษฐกิจยังสอดคล้องกับ**ทางด้านวัฒนธรรม** ในกรณีที่เมียนมายังคงให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมของระบบอาวุโสเป็นอย่างมาก การทำความเคารพแก่ผู้ที่ควรเคารพ เช่น การลาออกจากงานจะก้มกราบเท้าเจ้านาย และการรับของจะรับสองมือ เป็นต้น และ**ทางด้านการศึกษา** มหาวิทยาลัยย่างกุ้ง (University of Yangon) เริ่มขยายสาขาวิชาไม่ว่าจะเป็นสถาบันเศรษฐศาสตร์ย่างกุ้ง (Yangon Institute of Economics) และวิทยาแพทยศาสตร์ ช่วงเวลาดังกล่าว เริ่มมีการผ่อนปรนกับกลุ่มสภาฟื้นฟูกฎหมายและระเบียบแห่งรัฐ (State Law and Order Restoration Council: SLORC) ทำให้ด้านการศึกษาเริ่มเปลี่ยนแปลง และในระดับมหาวิทยาลัยเริ่มให้ความสำคัญต่อการสร้างมนุษย์เพื่อรองรับแรงงานที่มีทักษะ (Skill Labor)

๔.๕ การบรรยายพิเศษ เรื่อง “สถานการณ์ความมั่นคงและความท้าทายของเมียนมา: มิติด้านสังคมและวัฒนธรรม” โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ลลิตา หาญวงษ์ อาจารย์ประจำ ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ สรุปการบรรยายได้ ดังนี้

๑) ประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมของเมียนมาจากอดีตถึงปัจจุบัน

“เมียนมาเก่า” สู่ “ยุคเมียนมาใหม่” (การเปลี่ยนผ่านจากยุคเนวิน - กลุ่มสภาพัฒนาการและระเบียบแห่งรัฐ (SLORC) สภาสันติภาพและการพัฒนาแห่งรัฐ (SPDC)) นับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๑ เมียนมามีการปิดประเทศทำให้มีการหยุดชะงักทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม รวมถึงการปิดมหาวิทยาลัย ส่งผลให้ไม่มีการพัฒนาองค์ความรู้โดยเฉพาะสมัย พลเอกเนวินมีปัญหาอยู่เป็นระยะ เช่น ประชาชนถูกสังขัง สำนักพิมพ์ลูดู (Ludu) ซึ่งเป็นสำนักพิมพ์ ของประชาชนหรือฝ่ายซ้ายถูกปิด การศึกษาหยุดอยู่กับที่ไม่มีการพัฒนาองค์ความรู้ประเภทต่าง ๆ ทำให้ ไม่สามารถวิพากษ์วิจารณ์เรื่องต่างๆ ในที่สาธารณะได้ ซึ่งการวิพากษ์วิจารณ์จำกัดอยู่แต่ในวงน้ำชา หรือสภากาแฟเท่านั้น ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๔๙ สภาสันติภาพและการพัฒนาแห่งรัฐ (State Peace and Development Council: SPDC) เมียนมาเก่าอยู่ในยุคไม่มีที่อยู่อาศัย ไม่มีบ้านอยู่ไฟฟ้าเปิด/ ปิดตามเวลา เมียนมาในยุคนั้นจึงไม่มีความสะดวกสบายไม่มีความเชื่อมโยงทางโครงสร้างพื้นฐาน และมีความยากลำบากต่อการอยู่อาศัย

ระบบการศึกษาของเมียนมา เช่น มหาวิทยาลัยอย่างกั๋ง มีระบบการเคารพผู้อาวุโส (Seniority) ที่เข้มข้น สภาพสังคมแบ่งคนออกเป็น ๒ กลุ่มอย่างชัดเจน คือ สังคมผู้ใหญ่และผู้น้อย ส่งผลให้สภาพสังคมของรัฐสภาเป็นสังคมแบบผู้ใหญ่กับผู้น้อยเช่นเดียวกัน ผู้ใหญ่หมายถึง บุคคลที่ อาวุโส คือ คนที่มีความรู้มาก ซึ่งเป็นอุปสรรคที่สำคัญต่อการเป็นประชาธิปไตย ทั้งนี้ อายุของผู้นำ ในปัจจุบันเฉลี่ยอยู่ที่ ๖๐ - ๗๐ ปี เหมือนกับรัฐบาลของแคนาดา และประเทศออสเตรเลียเดิมที่ประเทศ ตะวันตกที่ให้การสนับสนุนรัฐบาลของนาง ออง ซาน ซูจี ซึ่งในปัจจุบันตะวันตกไม่ได้แสดงท่าที เหมือนเดิมอีกต่อไป

๒) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างเมียนมากับไทย

การจะเข้าใจสภาพสังคมและวัฒนธรรมของเมียนมาได้นั้น ภาพยนตร์อาจเป็นส่วนหนึ่ง ที่สะท้อนภาพของประวัติศาสตร์ สังคมและการเมืองของเมียนมาได้อย่างดี ตัวอย่างเช่น *ภาพยนตร์ เรื่องถึงคนไม่คิดถึง (From Bangkok to Mandalay)* เป็นการร่วมทุนระหว่างประเทศไทยกับ เมียนมาของคุณชาติชาย เกษนัส ที่ร่วมงานกับคนเมียนมา การเข้าไปทำธุรกิจกับเมียนมานั้นไม่ใช่

เรื่องง่าย ถือว่าเป็นผู้กำกับคนแรกที่บุกเบิกการทำหนังในเมียนมา โดยใช้ดาราชื่อนำ ๓ อันดับต้น ๆ ของเมียนมา ซึ่งผลิตภัณฑ์ทุกอย่างของเมียนมาจะใช้ดาราค้นสำคัญ ๆ ซึ่งจำกัดอยู่ไม่กี่คน ทั้งนี้ ภาพยนตร์ดังกล่าวจะเล่าถึงการข้ามแดนเมียนมา-ไทยและใช้เพลงประกอบภาพยนตร์โดยตาจะเป็นบุคคลที่ได้รับทุนเรียนดุริยางค์ศิลป์ที่มหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งความร่วมมือดังกล่าวเปรียบเสมือนเป็นการหลอมรวมความเป็นไทยและเมียนมา และภาพยนตร์เรื่องที่สองของคุณชาติชายได้กำกับการแสดงในเรื่อง *มารดา (The only Mom)* ใช้ดาราชองเมียนมา ซึ่งความสวย/ความหล่อของนักแสดงไม่ใช่สิ่งที่สำคัญ โดยนักแสดงในทัศนะของเมียนมาเป็นเสมือนภาพแทนของประชาชนเท่านั้น ดังนั้น จึงเป็นเหมือนการใช้ soft Power ในการเล่าเรื่องความไม่สงบทางการเมืองเมียนมาไปพร้อม ๆ กับการเล่าที่มาที่ไปของตัวละครแต่ละคน เพื่อไม่ให้รู้สึกถึงความตึงเครียด และความเป็นอื่นทางด้านวัฒนธรรมไทย - เมียนมาจนเกินไป อย่างไรก็ตามภาพยนตร์เรื่อง *The Grad Balcony* นำเสนอเนื้อเรื่องด้วยแนวความคิดวิพากษ์สังคมและการเมือง โดยมองว่าสังคมเมียนมาไม่เป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง แม้ในรัฐบาลของนางออง ซาน ซูจีในหนังเรื่องนี้วิพากษ์จุดด้อย เช่น เรื่องทุจริตคอร์รัปชันทั้งระบบราชการ และกองทัพที่มีลักษณะของการติดสินบนตลอดเวลา นอกจากนี้ บริษัท BEC-TERO ของประเทศไทย ได้เข้ามามีบทบาทในวงการบันเทิงของเมียนมา ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๒ ภายใต้บริษัท Forever BEC-TERO โดยมีผู้บริหาร นายไบรอัน มาร์คาร์ (Brian Marcar) ซึ่งเป็นลูกครึ่งเมียนมา - อเมริกัน

ภาพยนตร์เรื่อง *คืนไร้แดน* กำกับโดยคุณนนทวัฒน์ นำเบญจพล ที่เล่าเรื่องเมียนมากับทหารไทยใหญ่ โดยตีแผ่ความเป็นจริงในสถานการณ์สงครามไทยใหญ่ภายใต้ความปรองดองกับระบอบประชาธิปไตย สะท้อนให้เห็นถึงการไม่มีมิตรแท้และศัตรูถาวร ซึ่งเรื่องดังกล่าวผู้กำกับได้รับเงินสนับสนุนการทำหนังจากกระทรวงการต่างประเทศและกระทรวงวัฒนธรรม พร้อมทั้งฉายให้คนไทยใหญ่ในประเทศไทยได้ดูฟรี จึงทำให้เกิดความตื่นตัวของคนไทยใหญ่เป็นจำนวนมาก และภาพยนตร์เรื่อง *กระเบนราหู* กำกับโดยคุณพุทธิพงษ์ อรุณเพ็ง เป็นเรื่องเกี่ยวกับพื้นที่ชายแดนระนอง - เมียนมา โดยเมียนมาเข้ามาทำงานบริเวณชายแดน และเล่าเรื่องชาวโรฮีนจาที่ถูกกดขี่แสดงให้เห็นถึงการอยู่ร่วมกันได้แม้จะมีความแตกต่างในเรื่องสีผิวและศาสนา ซึ่งในตอนจบของเรื่องมีการอุทิศให้แก่ชาวโรฮีนจาทุกคน และภาพยนตร์เรื่อง *Michael's* เกิดขึ้นราวปี พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๗ ที่การดำเนินเรื่องสื่อให้เห็นว่าอะไรคือสาเหตุที่ทำให้ชนชั้นกลางของไทยมีความอ่อนไหวและตื่นตระหนกกับกระแสการละเมิดสิทธิมนุษยชนของเมียนมา

ก) ประเด็นความท้าทายทางด้านสังคมและวัฒนธรรมที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาการของประเทศ

สภาพสังคมเมียนมา ยังคงมีสภาพสังคมแบบดั้งเดิม เห็นได้จากการที่เมียนมายังไม่มีการพัฒนาด้านเทคโนโลยีมากนัก สังคมยังคงอยู่ในยุค Analog ประชาชนไม่ค่อยนิยมใช้โทรศัพท์มือถือ และยังเกิดช่องว่างระหว่างวัยอยู่มาก ทำให้เมียนมายังไม่ได้พัฒนาไปมากเท่าที่ควร

พรรคการเมือง การที่พรรคสันนิบาตแห่งชาติเพื่อประชาธิปไตย (NLD) ยังไม่ถูกทำให้เป็นสถาบันที่แท้จริงนั้น สะท้อนจากการเมืองในปัจจุบันเป็นภาพของนางออง ซาน ซูจี ในปี พ.ศ. ๒๕๓๑ (ค.ศ. ๑๙๘๘) การที่จะเข้าใจเมียนมาและนางออง ซาน ซูจีไม่ใช่ภาพที่ได้รับรางวัล Nobel และความเป็นประชาธิปไตยของเมียนมา แต่เป็นภาพของความเป็นจริงไม่ได้มีความแตกต่างจากนักการเมืองโดยทั่วไปและทหารอื่น ๆ ในส่วนของรัฐมนตรียังไม่อำนาจ หรืออิทธิพลเด่นชัดมากนัก เพราะรัฐมนตรีแต่ละคนล้วนแต่เคยเป็นนักโทษทางการเมืองของเมียนมา ซึ่งแต่ละคนติดคุกประมาณ ๑๐ ปี หรืออาจมากกว่านั้น สภาพของเรือนจำของเมียนมาเป็นเรือนจำที่ขังเดี่ยว และผู้ถูกคุมขังล้วนแล้วแต่มีปัญหาด้านสุขภาพ เช่น ปัญหาด้านทันตกรรม หลายคนพิการทางร่างกายที่เกิดจากการโดนซ้อมในคุก นับตั้งแต่ยุคของพลเอกเนวิน และกลุ่มสภาพัฒนาการเมืองและระเบียบแห่งรัฐ (SLORC) จนถึงพรรคสันนิบาตแห่งชาติเพื่อประชาธิปไตย (NLD) มีการทรมานร่างกายมาโดยตลอด รัฐมนตรีที่ขึ้นมาดำรงตำแหน่งทางการเมืองส่วนใหญ่มักได้รับความไว้วางใจ มีคุณประโยชน์ มีความซื่อสัตย์ มองการณ์ไกล และมักจบการศึกษาจากเมืองนอก

ลัทธิบุคคลนิยม (Personalism) นางออง ซาน ซูจี หรือแม่ของประเทศ กลายเป็นวีรสตรีที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงและไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้ แม้พลเอกเต็ง เส่ง จะสามารถขึ้นมาเป็นผู้นำระดับสูง แต่ไม่อาจเป็นภาพตัวแทนในเชิงสัญลักษณ์ของสังคมได้อย่างนางออง ซาน ซูจี ซึ่งอาจก่อให้เกิดความวุ่นวายและเป็นอุปสรรคทางการเมืองที่สำคัญของนางออง ซาน ซูจี ซึ่งทิศทางการเมืองเมียนมาไม่อาจไปไกลกว่าตัวของนางออง ซาน ซูจี ซึ่งสะท้อนให้เห็นความนิยมชมชอบในตัวบุคคลอย่างนางออง ซาน ซูจี โดยไม่มีเหตุผล ไม่ว่าจะจะเป็นภาพของผู้นำและความเสียสละทางประชาธิปไตย โดยส่วนตัวแล้วนางออง ซาน ซูจี ไม่ขึ้นชอบกลุ่มโรฮีนจาทำให้มีปัญหาคความขัดแย้งเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

รัฐบาลพรรคสันนิบาตแห่งชาติเพื่อประชาธิปไตย (NLD) ซึ่งเป็นรัฐบาลฝั่งประชาธิปไตย นับตั้งแต่ ปี พ.ศ. ๒๕๕๑ ไม่เคยมีเอกภาพ พรรคการเมืองของนางออง ซาน ซูจี ในพรรคสันนิบาต

แห่งชาติเพื่อประชาธิปไตย (NLD) เริ่มไม่ลงรอยกัน ทำให้ระบบการเมืองแตกออกอย่างน้อย ๒ ชั่วโมงถึงสายสัมพันธ์ของกลุ่มธุรกิจ กลุ่มตระกูล เป็นเครือข่ายที่ดำเนินกิจการทุกอย่างตั้งแต่ อสังหาริมทรัพย์ สายบันเทิง โรงเปียร์ กลุ่มธุรกิจ ล้วนแล้วแต่มีสายสัมพันธ์ที่ดีกับพรรคพรรคสันนิบาตแห่งชาติเพื่อประชาธิปไตย (NLD) ความเชื่อมั่นของประชาชนในเรื่องนักรบการเมืองสายประชาธิปไตย มองว่าไม่ควรเข้าไปยุ่งกับนักธุรกิจและกองทัพ ทำให้ปัจจุบันประชาชนเริ่มเบื่อหน่ายกับระบบความสัมพันธ์ของผู้นำ ทั้งนี้ ปัญหาความขัดแย้งภายในของพรรคสันนิบาตแห่งชาติเพื่อประชาธิปไตย (NLD) ถ้าเมื่อใดปราศจากนางออง ซาน ซูจี พรรคก็อาจไม่ได้รับความนิยมจากประชาชน

๔.๖ การบรรยายพิเศษ เรื่อง “สถานการณ์ความมั่นคงและความท้าทายของเมียนมา: มิติด้านการเมืองและความมั่นคง” โดย ศาสตราจารย์ ดร.สุเนตร ชุตินธรานนท์ ผู้อำนวยการ ศูนย์พัฒนาธรรมศึกษาและนวัตกรรมทางสังคม สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สรุปการบรรยายได้ ดังนี้

๑) สถานการณ์การเมืองและความมั่นคงของเมียนมาจากอดีตถึงปัจจุบัน

ภาพการรับรู้ก่อนเกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองกับภาพการรับรู้ภายนอก – ภายใน ประเทศนั้นแตกต่างกันก่อนการเลือกตั้งเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๘ ไม่เป็นประชาธิปไตย รัฐบาลผูกขาด ทุกเรื่องและมองนางออง ซาน ซูจีเป็นวีรสตรีเพื่อประชาธิปไตย หลังจากการเลือกตั้งประเทศเมียนมา เปลี่ยนแปลงไปมาก ประเด็นปัญหาที่ยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่องแต่ไม่ได้ถูกตีแผ่ให้เป็นที่รับรู้โดยทั่วไป จากโลกภายนอก เช่น ปัญหาความขัดแย้งของชนกลุ่มน้อย การต่อสู้ การทารุณต่าง ๆ ปัญหาโรฮีนจา ที่ยังคงอยู่

โดยการเลือกตั้งเป็นการเปลี่ยนแปลงในเชิงรูปแบบ แต่ไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงนัยยะสำคัญ ซึ่งน่าจะนำไปสู่ปัญหาในระยะยาวทางด้านความมั่นคงในอนาคตได้ เช่น กองทัพเมียนมาไม่ได้หมดอำนาจ ยังมีอำนาจเหมือนเดิมและกลายเป็นสถาบันเดียวในเมียนมาที่เป็นเอกภาพ มีอำนาจ การต่อรองสูงและไม่มีความแน่ชัดว่าสถาบันอื่นจะมีเอกภาพเทียบเท่า อันจะเห็นได้จากการที่กองทัพ ได้รับการปกป้องจากรัฐธรรมนูญ เช่น อำนาจของกระทรวงกลาโหม งานด้านชายแดน และงานความมั่นคง รวมถึงปัญหาที่กำลังเผชิญหน้ากับชนกลุ่มน้อยที่อำนาจการตัดสินใจไม่ได้ อยู่ในอำนาจของรัฐบาลพลเรือน จะเห็นได้ว่าแม้การเลือกตั้งจะเป็นการเปลี่ยนมือจากกองทัพเป็นพลเรือน แต่รัฐบาลพลเรือนกลับมีอำนาจจำกัดในการบริหารจัดการ ซึ่งการที่กองทัพไม่ได้สูญเสียอำนาจทำให้

ยังคงมีอำนาจในการต่อรอง และต้องการชนะการเลือกตั้งอีกครั้ง โดยกองทัพมีความพยายามสร้างความสัมพันธ์อันดีกับพรรคสันนิบาตแห่งชาติเพื่อประชาธิปไตย (NLD) ทำให้ความสัมพันธ์ของทั้งสองนั้นค่อนข้างดีขึ้นตามลำดับ แต่ก็ไม่ได้อยู่ในสถานะที่ยอมรับได้ สำหรับภาพของภายนอกนั้น แม้มีการเลือกตั้งของนางออง ซาน ซูจีและพรรคพรรคสันนิบาตแห่งชาติเพื่อประชาธิปไตย (NLD) แต่ภาพของภายในยังคงมีสภาพเหมือนเดิม คือ กองทัพยังคงมีอำนาจเบ็ดเสร็จอยู่

อย่างไรก็ตาม พรรคพรรคสันนิบาตแห่งชาติเพื่อประชาธิปไตย (NLD) แต่เดิมอยู่ในสถานะที่มีอำนาจต่อรองกับกองทัพได้อย่างโดดเด่น แต่มีมูลเหตุปัจจัยที่ส่งผลต่ออำนาจการต่อรองในอนาคต ดังต่อไปนี้

ภายหลังพรรคสันนิบาตแห่งชาติเพื่อประชาธิปไตย (NLD) ถูกลดบทบาทและอำนาจต่อรองกับกองทัพ ประกอบกับปัญหาความปรองดองที่เกิดขึ้น: ภายหลังเมียนมาได้รับเอกราชและยังคงฝังรากลึกในสังคมเมียนมาเป็นอย่างมาก ประกอบกับพรรคสันนิบาตแห่งชาติเพื่อประชาธิปไตย (NLD) ไม่เห็นว่าการปรองดองจะแก้ไขปัญหภายในประเทศ เช่น ปัญหาในรัฐคะฉิ่น รัฐฉาน โดยเฉพาะปัญหาโรฮิงจาที่ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ ซึ่งพรรคสันนิบาตแห่งชาติเพื่อประชาธิปไตย (NLD) สูญเสียสถานะในเวทีสากล ไม่สามารถสถาปนาความเป็นสถาบันควบคู่กับความเป็นนางออง ซาน ซูจีได้ ระยะที่ผ่านมากองทัพมีอำนาจในการบริหารจัดการควบคุมอำนาจของรัฐบาลที่มีพลเรือนขึ้นมาค้ำอำนาจกับกองทัพ ยังไม่เกิดการค้ำอำนาจอย่างแท้จริง การที่จะเป็นพรรคพลเรือนไม่ใช่ตัวแทนของกองทัพ เสมือนกับการถอดเครื่องแบบมาใส่สูท สะท้อนให้เห็นว่าเสถียรภาพกับความเป็นประชาธิปไตยจะไปในทิศทางไหน ทั้งนี้ อุดมการณ์ของนางอองซาน ซูจียังถือว่าเป็นการสนับสนุนที่ตัวบุคคลเป็นหลัก ยังไม่เห็นความเป็นสถาบันและบทบาทของรัฐมนตรีคนอื่น ๆ ในการพัฒนาประเทศ ทำให้เห็นว่าเมียนมาจากมุมมองภายนอก - ภายใน ไม่ว่าจะเป็สภาพของกองทัพ พรรคสันนิบาตแห่งชาติเพื่อประชาธิปไตย (NLD) และนางออง ซาน ซูจียังไม่เห็นการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างและเนื้อหาที่ชัดเจน ซึ่งจะส่งผลต่อการเมืองของเมียนมาเอง

สถานะของคนกลุ่มน้อยประมาณร้อยละ ๓๐ ของประชากรในประเทศ: ซึ่งเป็นปัญหาที่ต่อเนื่องและฝังรากลึกมายาวนานจากความแตกต่างจากการบริหารจัดการความเป็นเมือง (Urban) และความไม่เป็นเมือง (Non-Urban) ความไม่สามารถบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ (Human Resources) กับความไม่เท่าเทียม ซึ่งอาจนำไปสู่ความไม่สงบเรียบร้อย การละเมิดสิทธิมนุษยชน โดยกองทัพมีส่วนเกี่ยวข้องเป็นอย่างมาก

สำหรับเมียนมา กองทัพต้องเติมโตไปพร้อม ๆ กับสถาบันทางการเมือง คุณค่าและความสำคัญขึ้นอยู่กับตัวบุคคล คือ นางออง ซาน ซูจี เห็นได้จากมีป้ายโฆษณาเขียนสนับสนุนนางออง ซาน ซูจี ถ้าเมื่อใดไม่มีนางออง ซาน ซูจี คาดการณ์ว่าพรรคสันนิบาตแห่งชาติเพื่อประชาธิปไตย (NLD) อาจจะต้องแตกก็เป็นได้ จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าสถานการณ์การเมืองของเมียนมาจากจินตนาการจากภายนอกกับสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นนั้นเป็นคนละเรื่องกัน อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ระหว่างไทย - เมียนมาในปัจจุบันเป็นไปด้วยดีทั้งแรงงาน การลงทุน การค้า ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ตลอดจนเรื่องความมั่นคง

๒) ปัญหาอุปสรรค ความท้าทายทางการเมืองและความมั่นคงต่อการก้าวข้ามระบบอุปถัมภ์และระบบอาวุโส

สังคมเมียนมายังมีระบบอุปถัมภ์ และระบบอาวุโสการที่เมียนมาพัฒนาตนเองจนกลายเป็นสังคมเปิดนั้น การเปิดโอกาสที่เกิดขึ้นยังจำกัดในกลุ่มของบุคคลที่มีเส้นสาย ซึ่งตลอดช่วงเวลาเมียนมาเปิดประเทศ โอกาสเหล่านั้นไม่ได้กระจายไปสู่ประชากรโดยทั่วไป เมื่อเกิดโอกาสคนมักจะโยกหาโอกาสเป็นอย่างมาก เช่น นักวิชาการรุ่นใหม่ที่จะถูกกีดกันและไม่ให้เครดิต เพื่อให้โอกาสยังคงอยู่กับคนรุ่นเก่าอยู่เสมอ ซึ่งเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่ยังคงพบเจอในสังคมเมียนมา ทำให้โอกาสเป็นเรื่องที่ต้องหวงแหนและจำเป็นต้องมีการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งโอกาส เช่น กรณีของนางออง ซาน ซูจีแนวทางการต่อสู้ของเธอเพื่อให้ได้มาซึ่งโอกาสในการจัดตั้งรัฐบาล เป็นต้น

นางออง ซาน ซูจีเป็นเหมือนนักการเมืองคนหนึ่ง แต่คนโดยทั่วไปมักจะมองว่าไม่ใช่ นักการเมือง ด้วยเหตุผลที่ว่าทำไมไม่มีการต่อสู้เพื่อโรฮีนจา เนื่องจากนักการเมืองจะทำประโยชน์เพื่อคณะ/พรรคในการอยู่รอดของพรรคพวกตนเป็นอันดับแรก ซึ่งสำหรับเมียนมาจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับประเด็นดังกล่าวมากที่สุด เพราะไม่มีใครเคยเจอความก้าวร้าว ความแข็งแรงแรงอย่างทหารเมียนมาในอดีต ด้วยลักษณะนี้ทำให้ นางออง ซาน ซูจีหวงแหนโอกาสที่ตนครอบครองอยู่ อาจจะทำให้การแบ่งปันโอกาสไม่ถูกดำเนินการอย่างที่ควร เมื่อนางออง ซาน ซูจีเก็บโอกาสไว้ที่ตน ถ้าจะเลือกที่จะส่งต่ออำนาจให้ใคร หรือบุคคลที่ควรจะให้ในขณะนี้ ซึ่งน่าจะเป็นผลร้ายที่ทำให้พรรคสันนิบาตแห่งชาติเพื่อประชาธิปไตย (NLD) ไม่มีความเป็นสถาบัน ส่งผลให้โอกาสในการพัฒนาประชาธิปไตยถูกครอบงำโดยระบบกองทัพและระบบอุปถัมภ์ โดยเมียนมาเป็นประเทศที่มีโอกาสเจริญเติบโตอย่างมาก แต่ประชากรกลับไม่ถูกพัฒนาเท่าที่ควรจะเป็น

ประเด็นที่น่าสนใจต่อความท้าทายทางการเมืองของเมียนมา คือ แม้จะมีนักการเมืองหรือนักวิชาการ รุ่นใหม่ที่รับแนวความคิดจากตะวันตกจำนวนหนึ่ง แต่ด้วยระบบภายในของประเทศจึงไม่อาจนำไปสู่ประชาธิปไตยอย่างแท้จริงได้ เช่น ในกรณีนักวิชาการรุ่นใหม่อย่างหลานของพลเอกอาวุโสตัน ฉวนได้รับการศึกษาจากต่างประเทศเป็นคนที่มีความรู้และความสามารถเหนือคนนอกประเทศไปตั้งแต่สมัยของนายพลเนวิน แต่เมื่อกลับมาแล้วไม่มีพื้นที่ในพรรคสันนิบาตแห่งชาติเพื่อประชาธิปไตย (NLD) และนายพลเต็ง เส่งเป็นตัวอย่างของทหารเมียนมาที่เปลี่ยนแปลงเมียนมาไม่ให้เป็นเหมือนที่เคยจะเป็น จากการวางรากฐานของประเทศได้ในระดับหนึ่ง แต่สิ่งที่ไม่ได้เปลี่ยนไป คือ “ประเด็นชาตินิยม” เป็นกลไก/เครื่องมือในการต่อสู้ เพื่อให้หมู่คณะเป็นที่ยอมรับ ซึ่งประเด็นดังกล่าว กองทัพได้นำเรื่องชาตินิยมเป็นกลไกในการจัดการกับปัญหาโรฮีนจาบนพื้นฐานในการพัฒนาการที่ยั่งยืนของกองทัพ

การเมืองสมัยใหม่เกิดการพัฒนาแต่การพัฒนาการประชาธิปไตยของพรรคสันนิบาตแห่งชาติเพื่อประชาธิปไตย (NLD) ยังคงมีความคล้ายคลึงกับเผด็จการของกองทัพ แต่มีรูปแบบที่แตกต่างกัน คือ มีความพยายามทำให้เป็นประชาธิปไตย โดยมองเมียนมาว่าคงจะต้องใช้เวลาอีกนานกว่าจะเป็นประชาธิปไตยที่มาจากภายในประเทศ ซึ่งคนภายนอกอาจมองว่ามีความเป็นประชาธิปไตยแล้ว เนื่องจากการเปิดประเทศย่อมส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในลักษณะค่อยเป็นค่อยไป

๔.๗ การบรรยายพิเศษ เรื่อง “สถานการณ์ความมั่นคงและความท้าทายของ สปป.ลาว: มิติด้านเศรษฐกิจชายแดน” โดย อาจารย์ ดร. ธนเชษฐ วิสัยจร อาจารย์ประจำสาขาวิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี สรุปรวมบรรยายได้ ดังนี้

๑) ทิศทางสถานการณ์และแนวโน้มความมั่นคงของ สปป.ลาว ในมิติด้านชายแดน

ชายแดนไทยและ สปป.ลาว มีระยะทางยาวกว่า ๑,๐๘๐ กิโลเมตร บริเวณที่เป็นจุดเชื่อมต่อเขตแดนส่วนมากอยู่บริเวณแม่น้ำโขง โดยประชาชนที่อาศัยอยู่แถบชายแดนแม่น้ำโขงมักจะมี การข้ามชายแดนข้ามเขตแดนไปมาโดยเป็นเหมือนกิจวัตรประจำวัน สำหรับสถานการณ์ความมั่นคงของมนุษย์ระหว่างแนวชายแดนของประเทศไทยและ สปป.ลาว นั้นมีอยู่หลายประเด็น ซึ่งสามารถแบ่งการศึกษาได้ ดังนี้ (๑) ปัญหาด้านการค้ามนุษย์ในอำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า เศรษฐกิจของภาคเอกชนมีการทำธุรกิจแอบแฝงในรูปแบบของการเปิดสถานบันเทิงตามพื้นที่ในอำเภอเป็นจำนวนมาก โดยส่วนใหญ่เป็นการเปิดร้านค้าราโอเกะเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวตอนกลางคืน

และมีการจ้างพนักงานที่เป็นแรงงานต่างชาติเป็นส่วนใหญ่โดยเป็นชาวลาวทั้งในพื้นที่ใกล้เคียงชายแดนและพื้นที่อื่น ๆ ของสปป.ลาว เช่น หลวงพระบาง หรือมาจากประเทศจีนในพื้นที่สิบสองปันนา เป็นต้น

ปัจจุบันจากการสำรวจผลกระทบด้านความมั่นคงในมิติด้านเศรษฐกิจชายแดน พบว่ามีแนวโน้มลดลงเป็นอย่างมาก เนื่องมาจากภาครัฐมีนโยบายปราบปรามธุรกิจแอบแฝงที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการค้ามนุษย์และธุรกิจผิดกฎหมายอย่างต่อเนื่อง (๒) การข้ามแดนของแรงงานผิดกฎหมายอันเนื่องจากการมีพรมแดนติดกันของชายแดนไทยกับสปป.ลาว จึงยากที่จะหลีกเลี่ยงการข้ามแดนอย่างผิดกฎหมายได้ ซึ่งเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องบริเวณชายแดนไทยกับสปป.ลาว ดังนั้น การข้ามเขตแดนตามแนวชายแดนในชีวิตประจำวันจึงเกิดขึ้นอยู่เป็นประจำและเป็นเหตุให้มีแรงงานจากสปป.ลาว ข้ามเขตแดนโดยไม่ผ่านการคัดกรองของรัฐ ในการเข้ามาขายแรงงานตามพื้นที่ต่าง ๆ บริเวณรอบชายแดนไทย โดยเงื่อนไขในการข้ามเขตแดนในแต่ละเขตการปกครองของสปป.ลาวนั้น มีระยะเวลาการเดินทางกลับประเทศที่แตกต่างกัน จึงเป็นช่องทางให้แรงงานมีการเดินทางข้ามเขตแดน เพื่อเข้ามาขายแรงงานโดยผิดกฎหมาย เช่น ตามร้านอาหาร สถานประกอบการต่าง ๆ ซึ่งผลกระทบดังกล่าวยังเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องแม้ประเทศไทยจะมีบันทึกความเข้าใจระหว่างไทยและสปป.ลาว (Memorandum of Understanding: MOU) ในเรื่องการแก้ปัญหาแรงงานแฝง แรงงานต่างด้าว หรือต่างชาติที่เดินทางข้ามแดนเข้ามาทำงานโดยผิดกฎหมาย หากพิจารณาแล้วอาจไม่ประสบความสำเร็จมากนัก เนื่องจากยังพบการเข้ามาทำงานของแรงงานโดยไม่มีใบอนุญาตอยู่จำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีแรงงานที่มีอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี ซึ่งผิดหลักกฎหมายการจ้างแรงงานของประเทศไทย ดังนั้น รัฐบาลควรจะมีกฎหมาย ข้อบังคับ หรือแผนพัฒนาที่ช่วยสนับสนุนให้มีการกำกับดูแลในด้านของแรงงานกับประเทศรอบบ้านให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น แผนพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษเพื่อช่วยรักษาผลประโยชน์ของทั้งสองประเทศ เป็นต้น

๒) แนวโน้มความท้าทายที่จะเกิดขึ้นในการบริหารชายแดนระหว่างไทยกับสปป.ลาว

จากการเปลี่ยนแปลงทางด้านแรงงานที่เชื่อมโยงกับภัยคุกคามด้านความมั่นคงไปถึงปัญหาที่อาจเกิดขึ้นระหว่างชายแดน เนื่องมาจากการขยายอิทธิพลของจีน ทำให้มีการย้ายถิ่นฐานที่ทำกินระหว่างชายแดนไทย - สปป.ลาวอย่างชัดเจน สังเกตได้จากปัจจุบันมีแรงงานชาวลาวเข้ามาทำงานในพื้นที่ชายแดนเป็นจำนวนมาก ซึ่งในอนาคตคาดการณ์ว่าแรงงานจากสปป.ลาวอาจจะย้ายถิ่นฐานกลับประเทศ และจะส่งผลให้ประเทศไทยขาดแรงงาน โดยเฉพาะธุรกิจภาคบริการ ภาคการก่อสร้าง หรือแรงงาน 3D (สกปรก (Dirty) อันตราย (Dangerous) และยาก (Difficult))

๓) ทิศทางความมั่นคงทางด้านสังคมและวัฒนธรรมของสปป.ลาวในอนาคต

สำหรับด้านสังคมและวัฒนธรรมแต่ละพื้นที่ภายในสปป.ลาวนั้น ยังมีความเป็นสังคมนิยมค่อนข้างชัดเจน อย่างไรก็ตาม สปป.ลาวยังมีภาพของการเปิดประเทศเพื่อรับสิ่งใหม่ ๆ เข้ามา ทั้งในเรื่องของความเชื่อ แนวความคิดและสังคมในยุคสมัยใหม่ที่สามารถเข้าถึงประชาชนภายในประเทศได้มากยิ่งขึ้น โดยมีอิทธิพลของจีนเข้ามาในพื้นที่ ส่งผลให้มีการขยายแนวคิด วัฒนธรรมความเป็นอยู่ที่มีความแตกต่างกันจากพื้นที่ที่ยังยึดถือแนวความคิดสังคมนิยมแบบดั้งเดิม

เรื่องของการศึกษาสปป.ลาวยังมีการยึดหลักระบบความเชื่อโดยเฉพาะระบบการศึกษา เนื่องจากบางพื้นที่ที่ยังยึดติดในแง่ของการศึกษาในวิชารัฐศาสตร์ และนิติศาสตร์ที่รวมเป็นวิชาเดียวกัน โดยมีแนวความคิดมาจากประเทศฝรั่งเศสเป็นความเชื่อทางด้านรัฐศาสตร์ตามแบบทฤษฎีเลนิน (Leninism) ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับประเทศเวียดนามเป็นอย่างมาก ในด้านการพัฒนาการศึกษา การศึกษาภาษาต่างประเทศของประชาชนลาว จะเห็นได้ว่าบางส่วนมีความรู้ความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อสื่อสารมากขึ้น แต่อย่างไรก็ดี มีการนำตำนาน หรือเรื่องเล่าขานในอดีตมาบรรจุอยู่ในหลักสูตรการเรียนการสอน ซึ่งเรื่องในอดีตอาจทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นได้ในอนาคต จึงเป็นเรื่องที่น่ากังวลว่าทัศนคติของประชาชนลาวที่มีต่อประเทศไทยจะเป็นอย่างไร

๔.๘ การบรรยายพิเศษ เรื่อง “สถานการณ์ความมั่นคงและความท้าทายของ สปป.ลาว: มิติด้านสังคมและวัฒนธรรม” โดย คุณอดิศร เสมแย้ม นักวิจัย สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สรุปการบรรยายได้ ดังนี้

๑) สถานการณ์ด้านการเมืองและความมั่นคงของ สปป.ลาว

สถานการณ์ด้านการเมืองของสปป.ลาวพบว่า มีโครงสร้างทางการเมืองในลักษณะการสืบทอดอำนาจทางการเมืองระหว่างชนชั้นนำผ่านตระกูลนักการเมืองในรุ่นก่อนเพื่อสร้างความมั่นคงให้กับฝ่ายของตน ซึ่งเป็นความเชื่อตามแนวทางของนายโฮ จิ มินห์ (Ho Chi Minh) ที่ต้องการให้บุตรหลานของอดีตผู้นำเท่านั้นถึงจะสามารถสืบทอดการดำเนินการของพรรคการเมืองได้ รวมทั้งยังมีการแต่งงานระหว่างตระกูลใหญ่ของพรรคการเมือง เพื่อสร้างความมั่นคงให้กับตระกูลของตน ทำให้มีการแข่งขันทางการเมืองอย่างรุนแรงภายในประเทศ โดยมีสัญญาณบ่งชี้ที่บ่งชี้ถึงการแข่งขันดังกล่าว คือ การเริ่มต้นให้บุตรหลานผู้นำเป็นผู้มีอำนาจควบคุมองค์กรรัฐวิสาหกิจ หรือองค์กรมหาชน เช่น สหพันธ์แม่หญิงลาว และสหพันธ์ชายหนุ่มเยาวชนปฏิวัติลาว เป็นต้น สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้แสดงให้เห็นว่าการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองของสปป. ลาวนั้น เริ่มตั้งแต่ในระดับ

อุดมศึกษาเป็นต้นไป โดยจะมีการแต่งตั้งบุคลากรที่เป็นบุตรหลานของนักการเมืองเข้ามาเป็นสมาชิกหรือหัวหน้าองค์กร เพื่อเตรียมความพร้อมในการคัดเลือกเข้าเป็นสมาชิกพรรคประชาชนปฏิวัติลาว หรือเพื่อสืบทอดอำนาจทางการเมืองในตำแหน่งที่สำคัญในอนาคต ด้วยความเชื่อเหล่านี้จึงมีผลทำให้ผู้ที่เข้ามาเป็นนักการเมืองของพรรคในอนาคตจะต้องเคยเป็นสมาชิกพรรค หรือดำรงตำแหน่งในองค์กรต่าง ๆ มาก่อน จึงจะมีโอกาสที่จะเจริญก้าวหน้าในทางการเมือง รวมถึงระบบการเมืองของสปป.ลาว มักใช้อำนาจการต่อรองให้ลูกหลานของตนขึ้นดำรงตำแหน่งทางการเมืองของตน หรือสนับสนุนให้มีความก้าวหน้าในเส้นทางทางการเมืองเพิ่มมากขึ้น กล่าวได้ว่า ความมั่นคงทางการเมืองของสปป.ลาวนั้น ถูกหล่อหลอมมาจากความเชื่อแบบโฮจิมินห์ที่มีความเชื่อว่าตระกูลดั้งเดิม หรือตระกูลทางการเมืองเก่าเท่านั้น ที่จะสามารถนำพาประเทศไปสู่ความเจริญก้าวหน้าได้ ถึงแม้ว่าการเมืองของสปป.ลาวจะมีระบบการสืบทอดอำนาจจากบุตรหลานผู้นำทางการเมือง แต่ก็มีกรรณการนโยบาย “รัฐมี้อสะอาด” ขึ้น เพื่อไม่ให้มีการคอร์รัปชันเกิดขึ้น

๒) ทิศทางความมั่นคงด้านสังคม วัฒนธรรมและการศึกษา

การปลูกฝังความเชื่อและทัศนคติทางการเมืองของประชาชนลาวที่มีผลต่อไทยถูกถ่ายทอดผ่านผ่านตำราเรียนตั้งแต่ในระดับประถมศึกษา โดยความเชื่อทางการเมืองถูกบรรจุเนื้อหาที่เกี่ยวข้องระหว่างไทยและสปป.ลาวสอดแทรกอยู่ในแบบเรียนวิชาสังคมศึกษา ซึ่งมีเนื้อหาที่สื่อถึงความขัดแย้งระหว่างสองประเทศ ดังนั้น จึงเป็นเหตุทำให้เกิดปมทางด้านการเมืองของคนรุ่นใหม่ของสปป.ลาวที่มีทัศนคติเชิงลบต่อประเทศไทยนั่นเอง

ปัจจุบันสังคมลาวมีการเปลี่ยนแปลงไปโดยมีการส่งบุตรหลานไปศึกษาต่อยังต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศจีน และมีความคาดหวังว่าบุตรหลานของพวกเขาจะได้รับโอกาสเข้าทำงานกับบริษัทของจีน รวมทั้ง จะเห็นได้ว่าคนรุ่นใหม่ของสปป.ลาวสามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตาม ประชาชนลาวยังมีความเป็นชาตินิยมอยู่มาก ซึ่งสามารถเห็นได้จากการสนับสนุนทีมฟุตบอลของประชาชนภายในชาติ

นอกจากนี้ สำหรับวัฒนธรรมจารีตประเพณีของสปป.ลาว เช่น การนุ่งผ้าซิ่น ซึ่งมีการสืบทอดกันมาอย่างยาวนานเป็นวัฒนธรรมการแต่งกายที่ดั้งเดิมที่สปป.ลาวยังคงอนุรักษ์ไว้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันภาครัฐไม่ได้มีนโยบายปิดกั้นสื่อสังคมภายนอก เช่น สื่อโทรทัศน์และภาพยนตร์มากนัก เนื่องจากรัฐบาลมีจุดประสงค์เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนและเพื่อเพิ่มกระแสประชานิยมให้แก่ตน

๓) ความท้าทายด้านความมั่นคงของสปป.ลาว

ความท้าทายด้านความมั่นคงภายในสปป.ลาวแง่ของการเมืองการทหารมีผลมาจากการแผ่อิทธิพลทางการเมือง และการทหารจากประเทศมหาอำนาจโดยเฉพาะจีนและรัสเซีย อันจะเห็นได้จากการจัดอาวุธยุทโธปกรณ์ต่าง ๆ เข้ามาประจำการ หรือความร่วมมือทางทหารระหว่างประเทศในหลากหลายรูปแบบ เช่น การจัดหาเครื่องบินและรถถัง การจัดหาปืนกลที่ผลิตจากประเทศจีนเพื่อนำมาเข้าประจำการในกองทัพ อย่างไรก็ตาม ในอนาคตประเทศมหาอำนาจเหล่านี้ อาจใช้อิทธิพลทางการทหารเป็นเครื่องมือในการต่อรองทางเศรษฐกิจกับสปป.ลาว ซึ่งอาจทำให้สปป.ลาวตกเป็นรองในการดำเนินความสัมพันธ์ทั้งทางการเมืองและการทหาร นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงด้านภูมิรัฐศาสตร์ (Geopolitics) ของสปป.ลาวมีการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากอิทธิพลของจีน โดยเฉพาะการสร้างทางรถไฟเพื่อเชื่อมต่อระหว่างจีนกับสปป.ลาวทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่โดยรอบตามเส้นทางรถไฟ ด้วยเหตุนี้ จึงถือว่าเป็นความท้าทายของสปป.ลาวในการจัดการกับความมั่นคงทางทหารในอนาคต

๔) สถานการณ์และทิศทางของเศรษฐกิจของสปป.ลาว ในอนาคต

สำหรับภาคธุรกิจของสปป.ลาว มีการสนับสนุนพรรคการเมืองของสปป.ลาว ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าความมั่นคงทางเศรษฐกิจของสปป.ลาว มีความเชื่อมโยงกับการเมือง โดยเฉพาะกลุ่มรัฐวิสาหกิจ กลุ่มธุรกิจการก่อสร้างที่มีส่วนสำคัญต่อโครงสร้างการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ เช่น การสร้างเขื่อนและถนน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การที่ภาคธุรกิจเข้ามาสนับสนุนพรรคการเมืองนั้น ทำให้ภาคธุรกิจต่าง ๆ ได้รับการเอื้อประโยชน์ต่อดำเนินธุรกิจมากขึ้น รวมถึงได้รับตำแหน่งสำคัญที่มีอิทธิพลต่อเศรษฐกิจของประเทศ เช่น สภาหอการค้า เป็นต้น

ปัจจุบันความท้าทายของสปป.ลาวเกิดขึ้นพร้อมกับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจทำให้รัฐบาลจำเป็นต้องพัฒนานโยบายในด้านต่าง ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์โลกที่จะเกิดขึ้น เช่น ความท้าทายจากแรงงานระหว่างชายแดน เกิดจากความไม่สมดุลของอุปสงค์-อุปทานของการจ้างแรงงาน อาทิ มีตำแหน่งว่างในส่วนของงานแรงงานก่อสร้างมากขึ้น โดยไม่มีแรงงานเข้าไปทดแทน สาเหตุมาจากค่าจ้าง หรือค่าแรงที่ไม่เท่ากัน

๔.๙ การบรรยายพิเศษ เรื่อง “สถานการณ์ความมั่นคงและความท้าทายของ สปป.ลาว: มิติด้านการเมืองและความมั่นคง” โดย คุณทรงชัย ชัยปฏิยุทธ์ ผู้อำนวยการกอง เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ๒ กรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กระทรวงการต่างประเทศ สรุปการบรรยายได้ ดังนี้

๑) แนวโน้มสถานการณ์ด้านการเมืองและการทหารของสปป.ลาว

การที่สปป.ลาว เป็นรัฐที่อยู่ตรงกลางระหว่างรัฐที่มีอำนาจยิ่งใหญ่กว่าไม่ว่าจะเป็นไทย เวียดนาม เมียนมา กัมพูชาและจีน อันจะเห็นได้จากในอดีตเมื่อมีสงครามครั้งใดก็จะมีการกวาด เซลยชาวลาวทุกครั้ง ปัจจุบันสปป.ลาว มีแรงงานจำนวนน้อยที่สุด และมีพื้นที่เกษตรกรรมน้อย สาเหตุมาจากสารเคมีที่ตกค้างจากสงครามในอดีต ดังนั้นจึงเป็นเหตุให้สปป.ลาวไม่สามารถ พัฒนาที่ดินได้ดีเท่าที่ควร

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างไทย - สปป.ลาวยุคใหม่ นอกจากรัฐบาลจะมีบทบาท ในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีแล้ว ยังมีการนำโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจาก พระราชดำริ เช่น โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นการ ช่วยเหลือในการพัฒนาประเทศเพื่อนบ้านร่วมกัน เพื่อสร้างความยั่งยืนทางด้านเศรษฐกิจ และเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นผลดีต่อการสร้างความแน่นแฟ้นและ ความมั่งคั่งระหว่างรัฐอีกทางหนึ่ง

ในส่วนการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสปป.ลาวอย่างยั่งยืนมีหลากหลายมิติ โดยเฉพาะทางด้านการทหารได้เข้ามามีส่วนร่วม เช่น การส่งม้งลาวกลับถิ่นฐานเดิม โดยทาง สปป.ลาว ได้ให้ความไว้วางกับไทยเป็นอย่างมากในการปฏิบัติงานครั้งนี้ นอกจากนั้นยังมีกิจกรรม ความร่วมมืออีกหลายโครงการ เช่น การป้องกันยาเสพติด ซึ่งแต่เดิมนั้นเป็นความรับผิดชอบของ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ปปส.) ล่าสุดจากการประชุม คณะรัฐมนตรีร่วมไทย - สปป.ลาว ได้ลงความเห็นว่าได้มอบหน้าที่ให้ทางทหารเข้ามามีส่วนร่วม ในการปราบปรามยาเสพติดอีกทางหนึ่ง ซึ่งจะเสริมการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะประเด็นด้านการค้ามนุษย์ และการลักลอบขนยาเสพติดตามบริเวณชายแดน ซึ่งทาง รัฐบาลไทยได้ใช้กลไกคณะกรรมการชายแดนทั่วไป (General Border Committee: GBC) ซึ่งเป็น กลไกสำคัญในการพัฒนาในรอบของความมั่นคงระหว่างรัฐได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างกระทรวง ทบวง กรมยังมีบทบาทสำคัญในการสร้าง ความแน่นแฟ้นระหว่างไทยกับสปป.ลาว โดยมีการให้ความช่วยเหลือทางวิชาการ (Official

Development Assistance: ODA) เพื่อช่วยเหลือพัฒนาและสนับสนุนความเจริญก้าวหน้าของสปป.ลาว โดยตัวอย่างความสัมพันธ์ที่ดีของไทย - สปป.ลาว เช่น ในเดือนกรกฎาคม ปี พ.ศ.๒๕๖๑ เกิดเหตุการณ์เขื่อนผลิตไฟฟ้าพลังงานน้ำ “เซเปียน - เซน่าน้อย” ที่อำเภอสะเทนมไซ แขวงอัตตะปือทางภาคใต้ของสปป.ลาวแตกทำให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อน และเกิดความสูญเสียเป็นจำนวนมาก ซึ่งประชาชนไทยได้รวบรวมเงินเพื่อช่วยเหลือพี่น้องประชาชนลาวผ่านทางสถานทูตลาวเป็นจำนวนมากถึง ๒๐๐ ล้านบาท ซึ่งการช่วยเหลือดังกล่าวสร้างความปลาบปลื้มจากประชาชนลาวเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นการช่วยเหลือที่เข้าถึงได้อย่างรวดเร็ว ทั้งนี้ การประชุมครั้งล่าสุดจากการประชุมคณะรัฐมนตรีไทย - สปป.ลาว ครั้งที่ ๓ นั้น ได้ยกระดับการเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างไทย - สปป.ลาว ถือเป็นหุ้นส่วนยุทธศาสตร์เพื่อการเจริญเติบโตและการพัฒนาอย่างยั่งยืน สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องบ่งชี้ว่าประเทศไทยให้ความสำคัญกับสปป.ลาวเป็นอย่างมาก โดยความเห็นชอบนี้ได้รับการอนุมัติจากพรรคประชาชนปฏิวัติและก่อให้เกิดสมาคมมิตรภาพไทย - ลาวขึ้น โดยภายในสมาคมมีสมาชิกที่เป็นบุคคลสำคัญในระดับการเมือง การทูต เศรษฐกิจและสังคม เพื่อจุดประสงค์ให้เกิดการพัฒนาอย่างแท้จริง

ด้านการป้องกันภัยคุกคามนั้น ไทยได้มีการเข้าไปร่วมทำกิจกรรมกับสปป.ลาว เพื่อลดปัญหาและป้องกันภัยคุกคามระหว่างประเทศ ซึ่งสปป.ลาวได้น้อมนำพระราชดำริในโครงการของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร หรือรัชกาลที่ ๙ มาปรับใช้เพื่อให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของ สปป.ลาว อย่างไรก็ตามก็ตีรัฐบาลควรให้ความสำคัญกับภัยคุกคามรูปแบบใหม่ เช่น อหิวาต์สุกร ปัญหาหมอกควันข้ามแดน และยาเสพติด เป็นต้น

การพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างสปป.ลาว กับประเทศรัสเซียนั้น ยังมีอยู่ซึ่งพบว่า รัสเซียยังคงให้การสนับสนุนทางการทหารเพื่อเพิ่มแสนยานุภาพให้กับสปป.ลาว เช่น การให้เครื่องบินรบและรถถังจำนวนหนึ่ง โดยสปป.ลาวได้มีการสั่งซื้อเครื่องบินฝึกขับไล่ระดับสูงแบบ Yak-130 จำนวน ๔ ลำแรกจากแผน ๑๐ ลำ และมีการจัดตั้งกองบัญชาการทหารอากาศ กองทัพประชาชนลาวขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อเดือนกรกฎาคม ๒๕๖๒ โดยขึ้นตรงกับกระทรวงป้องกันประเทศ ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับประเทศลาวเป็นความสัมพันธ์ทางการทหารเป็นหลัก เนื่องจากรัฐบาลรัสเซียได้ให้การสนับสนุนด้านอาวุธยุทโธปกรณ์เพื่อใช้ในการป้องกันประเทศ ทำให้รัฐบาลสปป.ลาวสามารถเพิ่มกำลังทางการทหารโดยการจัดตั้งฝูงบินเพื่อป้องกันประเทศทางอากาศได้

สำหรับการพัฒนาการทางการเมืองของสปป.ลาวยังคงเป็นแบบคอมมิวนิสต์ โดยพรรคประชาชนปฏิวัติลาวยังเป็นพรรคการเมืองเดียวที่ยังปกครองประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ ปัจจุบันตำแหน่งทางการเมืองในสปป.ลาวได้มีการเปลี่ยนตำแหน่งและมีการเปลี่ยนผ่านอำนาจทางการเมืองในหลายกระทรวง อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันยังคงเห็นอิทธิพลและอำนาจทางการเมืองจากประเทศในสปป.ลาวอยู่ โดยเฉพาะประเทศจีน เห็นได้จากการช่วยเหลือและการพัฒนาประเทศร่วมกันหลายโครงการ เช่น โครงการรถไฟรางเดี่ยวคาดว่าจะแล้วเสร็จในปี พ.ศ. ๒๕๖๔ ซึ่งการเข้ามาของจีนทำให้เกิดการถ่ายโอนทางด้านเทคโนโลยีเป็นผลให้สปป.ลาว มีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว ปัจจุบันสามารถสังเกตได้จากการเกิดเขตเศรษฐกิจพิเศษและมีการเข้ามาของระบบรถไฟตามพื้นที่ต่าง ๆ ของสปป.ลาว

๒) ความท้าทายทางการเมืองและการทหารของสปป.ลาว

ด้วยความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นในกลุ่มประเทศสปป.ลาว กัมพูชาและเวียดนามในเรื่องของการเมืองนั้น สามารถสังเกตได้จากการประชุมสุดยอดอาเซียน (ASEAN Summit) ครั้งที่ ๓๔ ซึ่งมีการพูดคุยกันอย่างไม่เป็นทางการก่อนที่จะเข้าประชุมระหว่างผู้นำของสปป.ลาว กัมพูชาและเวียดนาม โดยภาษาที่ใช้สื่อสารกันนั้นเลือกใช้ภาษาเวียดนาม สิ่งเหล่านี้อาจเป็นเครื่องบ่งบอกถึงความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นของกลุ่มประเทศ หากย้อนกลับไปกลุ่มประเทศเหล่านี้ที่อยู่ภายใต้การปกครองของประเทศฝรั่งเศสมาก่อน จึงทำให้ภาพที่มองเห็นในแง่ของความสัมพันธ์ทางการเมืองนั้นมีความชัดเจน

ในปัจจุบันสปป.ลาว ได้มีปรากฏการณ์ที่สำคัญคือ มีการปรับโครงสร้างตำแหน่งทางการเมืองโดยให้เลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์กับประธานาธิบดีสามารถเป็นบุคคลเดียวกันได้ โดยปัจจุบันนาย บุนยัง วอละจิต (Bounnhang Vorachit) ดำรงตำแหน่งเลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์ลาว และเป็นประธานาธิบดีของประเทศ ซึ่งปรากฏการณ์นี้อาจทำให้เกิดแรงต้านบางอย่างที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ภายในสปป.ลาวก็เป็นได้

๓) แนวโน้มและทิศทางด้านความมั่นคงในมิติด้านแรงงานของ สปป.ลาว

เนื่องด้วยปริมาณแรงงานที่น้อยไม่เพียงพอต่อการพัฒนาประเทศ ทำให้สปป.ลาวขาดดุลทางการค้ากับไทยเป็นอย่างมาก โดยปัญหาหลักของสปป.ลาว มาจากการที่ประเทศมีปริมาณแรงงานต่ำสุดเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศข้างเคียง จึงส่งผลให้ภายในประเทศขาดแคลนแรงงาน ประกอบกับเหตุปัจจัยที่สนับสนุนการข้ามแดนเพื่อขายแรงงานในต่างประเทศอยู่หลายปัจจัย

ได้แก่ (๑) ความแตกต่างกันในเรื่องของค่าจ้างแรงงานวัน ด้วยเหตุที่ค่าแรงที่ต่ำกว่าทำให้ประชาชนลาวหลังไหลเข้ามาทำงานในไทยมากขึ้น (๒) ตลาดแรงงานไทยมีความต้องการแรงงานในระดับสูง ทำให้มีตำแหน่งรองรับแรงงานที่ต้องการเข้ามาทำงานในจำนวนมาก (๓) ภาษาที่มีความคล้ายคลึงกันของไทยและสปป.ลาวทำให้ลดอุปสรรคในการสื่อสาร และ (๔) สามารถเข้ามาทำงานในไทยได้อย่างถูกกฎหมายตามกรอบของบันทึกความเข้าใจระหว่างประเทศไทยและสปป.ลาว (Memorandum of Understanding: MOU) ปัจจัยที่กล่าวมาข้างต้นส่งผลให้แนวโน้มแรงงานจากสปป.ลาวหลังไหลข้ามชายแดนมาเพื่อขายแรงงาน และยิ่งส่งผลกระทบต่อปัญหาการขาดแคลนแรงงานในสปป.ลาวยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น

๔) ความท้าทายด้านความมั่นคงในมิติด้านแรงงานของสปป.ลาว

เรื่องความมั่นคงของมนุษย์ได้กลายเป็นวาระแห่งชาติ โดยมีบันทึกความเข้าใจ (MOU) การต่อต้านการค้ามนุษย์ ซึ่งมีการจัดทำขึ้นตามกรอบขององค์การสหประชาชาติ (United Nations: UN) เช่น การส่งกลับของแรงงานผิดกฎหมายต้องมีศูนย์แรกรับ โดยรัฐบาลไทยได้มีนโยบายสนับสนุนเพื่อให้ประชาชนที่อยู่แถบชายแดนแม่น้ำโขงสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างสันติภาพ

ปัจจุบันความหนาแน่นของประชากรของสปป.ลาวมีความหนาแน่นมากที่สุดอยู่ตามลำแม่น้ำโขงตามชายแดนประเทศไทยเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่น สาเหตุมาจากไทยมีจุดผ่านแดนเป็นจำนวนมากเพื่อใช้ในการขนส่ง การแลกเปลี่ยนการค้า การเดินทางท่องเที่ยว รวมถึงการเข้ามาทำงาน ซึ่งจุดผ่านแดนไทย - สปป.ลาว มีมากถึง ๔๙ จุด ถือว่ามากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศเพื่อนบ้านประเทศอื่น นอกจากนี้ ยังมีอีก ๒๙ จุดผ่อนปรนการค้า ซึ่งปัจจุบันค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำระหว่างไทยกับสปป.ลาว มีความแตกต่างกันถึง ๓ เท่าตัว ทำให้มีประชาชนชาวลาวจำนวน ๖๐๐,๐๐๐ คน เข้ามาทำงานในไทยทั้งแรงงานที่ถูกกฎหมายและการลักลอบเข้ามาทำงานแบบผิดกฎหมาย โดยส่วนใหญ่เข้ามาทำงานในอาชีพที่ชาวไทยไม่นิยมทำ เช่น การประมง การก่อสร้าง เป็นต้น ปัจจัยเหล่านี้จึงเอื้อให้เกิดการเข้ามาทำงานและอาจก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้ของประชาชนทั้งสองประเทศ ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสปป.ลาวจึงเป็นความท้าทายที่ทั้งสองฝ่ายต้องพิจารณาเพื่อให้เกิดความสมดุลและเจริญก้าวหน้าไปพร้อม ๆ กัน

สำหรับสปป.ลาวกลายเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของนโยบายเส้นทางสายไหม (Belt and Road Initiative: BRI) ที่ริเริ่มโดยประธานาธิบดีของจีน นายสี จิ้นผิง ทำให้จีนมีการแผ่อิทธิพลมายังสปป.ลาว ถึงแม้ว่ารถไฟที่ผ่านเข้ามาในสปป.ลาวจะเป็นเพียงรถไฟรางเดี่ยว แต่ส่งผลทำให้

เศรษฐกิจของลาวมีการเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่ ซึ่งอาจทำให้เศรษฐกิจในลาวมีการเจริญเติบโตได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งตามแผนโครงการสถานีรถไฟอยู่ตรงข้ามจังหวัดหนองคายของประเทศไทย อาจทำให้การท่องเที่ยวยุคใหม่ของไทยและสปป.ลาวเกิดความคึกคักมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ไทยยังสนับสนุนการเป็นแบตเตอรี่แห่งเอเชีย โดยนายกรัฐมนตรีประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้เข้าร่วมหารือกับสปป.ลาว โดยประเทศไทยยินดีเป็นเส้นทางผ่านให้สปป.ลาว ในการนำกระแสไฟฟ้าไปขายยังประเทศต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนให้สปป.ลาวได้ขยายธุรกิจการขายพลังงานไฟฟ้าอีกทิศทางหนึ่งด้วย

๔.๑๐ การบรรยายพิเศษ เรื่อง “สถานการณ์ความมั่นคงและความท้าทายของมาเลเซีย: มิติด้านเศรษฐกิจ” โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จุฬณี ตันติกุลานันท์ อาจารย์ประจำวิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สรุปการบรรยายได้ ดังนี้

๑) สภาพเศรษฐกิจของมาเลเซีย

การเมืองและเศรษฐกิจของมาเลเซียเป็นประเด็นที่แยกจากกันไม่ขาด ความหวังว่าพรรคแนวร่วมแห่งความหวัง (Pakatan Harapan: PH) ของดร. มหาเธร์ บิน โมฮัมหมัด (Mahathir bin Mohamad) จะสามารถล้มพรรคมลายูสามัคคีแห่งชาติ (United Malays National Organization: UMNO) พร้อมขจัดปัญหาคอร์รัปชันนั้น ไม่อาจเป็นไปได้ตามที่วางแผนไว้ อีกทั้ง นโยบายภูมิบุตรา (Bumiputera) ได้ให้สิทธิพิเศษแก่ลูกของแผ่นดินหมายถึง ประชาชนเชื้อสายมาเลย์ ทั้งด้านการทำธุรกิจ การศึกษา การเข้ารับราชการและการประมงงานของภาครัฐ เป็นต้น ส่งผลกระทบให้ระบบเศรษฐกิจมีความเหลื่อมล้ำมากยิ่งขึ้น

ในปี พ.ศ. ๒๕๖๖ ดร. มหาเธร์คาดหวังอยากให้มาเลเซียพัฒนาตามวิสัยทัศน์ของประเทศ ในประเด็นทั้งทางด้านการทหารและการเลือกตั้ง โดยปัญหาพื้นฐานทั้งทางเศรษฐกิจ และการเมืองของมาเลเซียเกิดจากนโยบายสนับสนุนภูมิบุตราที่มากเกินไป ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศได้รับผลกระทบ โดยเฉพาะในพื้นที่รัฐ ๔ รัฐใหญ่ เริ่มมีความไม่พอใจในนโยบายของรัฐบาลประกอบกับปัญหาคอร์รัปชัน ส่งผลให้รัฐบาลขาดดุลประมาณ ๑ ล้านล้านริงกิต ทำให้ ดร. มหาเธร์มีความต้องการที่จะฟื้นฟูเศรษฐกิจ โดยเลือกพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานไม่ว่าจะเป็นรถไฟอีสเทิร์น แอนด์โอเรียนทัลเอ็กซ์เพรส (Eastern and Oriental Express: E&O) การวางท่อก๊าซ ๒ แห่ง และโครงการ One Belt One Road ในพื้นที่ทะเลาะที่ที่ต้องการลงทุนที่มีการเชื่อมโยงเข้าสู่บริษัทขนาดใหญ่ หรือบริษัทที่มีความเกี่ยวข้องกับรัฐบาล (Government Linked Companies: GLC) ของประเทศจีน

ความพยายามเบี่ยงเบนความสนใจไปจากประเด็นด้านเศรษฐกิจที่กำลังประสบปัญหาจากผลพวงของรัฐบาลนาจิบ อับดุล ราซัค (Haji Abdul Razak) ภายใต้ระบบเศรษฐกิจในลักษณะทุนนิยมแบบพวกพ้อง โดยพยายามเปลี่ยนแปลงพื้นฐานของระบบเศรษฐกิจของมาเลเซียซึ่งสภาพของสังคมในขณะนั้น ต่างเต็มไปด้วยคำถามและเต็มไปด้วยข้อสงสัยถึงการขับเคลื่อนการลงทุนที่มีความเชื่อมโยงเข้าสู่บริษัทขนาดใหญ่ หรือบริษัทที่มีความเกี่ยวข้องกับรัฐบาล (GLC) มาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๖ ซึ่งเป็นไปตามแนวทางของนายกรัฐมนตรีและกระทรวงการคลัง ส่งผลให้ในปัจจุบันภาพการลงทุนของ GLC เสมือนเป็นปีศาจร้ายที่ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือ หลังจากเปลี่ยนรัฐบาลแต่โครงสร้างทางเศรษฐกิจของมาเลเซียยังไม่เปลี่ยนแปลง เนื่องมาจากความมั่นคงของพรรครัฐบาล ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าถ้านโยบายเศรษฐกิจดี ความมั่นคงก็จะดีตาม แต่อย่างไรก็ตาม ปัญหาเศรษฐกิจในปัจจุบันของมาเลเซียยังพบปัญหาการลดลงของมูลค่าทางการค้าเป็นผลมาจากการที่มาเลเซียประกาศในที่ประชุมใหญ่ของสหประชาชาติที่แคชเมียร์ต่อการไม่สนับสนุนน้ำมันปาล์ม ส่งผลให้อินเดียเกิดความไม่พอใจและลดการค้าขาย และรับซื้อน้ำมันปาล์มจากมาเลเซีย ส่วนหนึ่งคือประเทศอินเดียมีทางเลือกที่สำคัญอย่างประเทศอินโดนีเซีย ประกอบกับสหภาพยุโรป (EU) หนึ่งในผู้นำเข้ารายใหญ่ที่สุดของโลก ประกาศจะใช้มาตรการ “zero palm oil” โดยเลิกใช้น้ำมันปาล์มภายในปี พ.ศ. ๒๕๖๒ - ๒๕๖๓ (ค.ศ. ๒๐๑๙ - ๒๐๒๐) และได้จำกัดการใช้น้ำมันปาล์มในการผลิตเชื้อเพลิงชีวภาพ ทำให้เกษตรกรชาวสวนปาล์มน้ำมันทั้งอินโดนีเซียและมาเลเซียมีอัตราที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง

๒) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างมาเลเซียกับประเทศไทย

กรอบอาเซียน: แม้ว่าประเทศมาเลเซียและประเทศไทย จะมีความสัมพันธ์ที่ดีผ่านกรอบความร่วมมืออาเซียน แต่ทิศทางเศรษฐกิจค่อนข้างมีแนวทางที่เป็นคู่แข่งกัน โดยมาเลเซียต้องการจะเป็นจุดศูนย์กลางของอาเซียน (ASEAN HUB) ผ่านกรอบความร่วมมือกันทางเศรษฐกิจของอาเซียนที่กำหนดให้เป็นตลาดเดียว (Single Market) แม้จะมีสินค้าที่มีความคล้ายคลึงกัน และมีกลุ่มเป้าหมายของตลาดใกล้เคียงกัน คือ สหรัฐฯ ยุโรป และญี่ปุ่น แต่ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อการค้าระหว่างประเทศ โดยทั้งสองประเทศยังคงสถานะความเป็นคู่แข่งกันอยู่ สะท้อนผ่านนโยบายพัฒนาการค้าจากการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การสร้างสะพานเหล็กเชื่อมต่อกันสองสะพานเพื่อต้องการขับเคลื่อนความเป็นเมืองที่มั่งคั่ง มั่นคง ซึ่งความร่วมมือดังกล่าว มาเลเซีย น่าจะเป็นผู้ที่เสียประโยชน์มากกว่าและอาจทำให้มูลค่าการค้าระหว่างกันลดลงประมาณร้อยละ

นอกจากนี้ โครงการพัฒนาเขตเศรษฐกิจสามฝ่าย อินโดนีเซีย มาเลเซีย ไทย หรือสามเหลี่ยมเศรษฐกิจ (Indonesia-Malaysia-Thailand Growth Triangle: IMT-GT) ยังเคลื่อนไหวค่อนข้างช้า ให้ความร่วมมือเศรษฐกิจ ๓ ฝ่าย ไม่ค่อยประสบความสำเร็จมากนัก แม้มีความร่วมมือกันมานาน ได้แก่ ความต้องการให้มีความเชื่อมโยงในการท่องเที่ยวทางตอนใต้ของประเทศไทย ทางเหนือของมาเลเซียและอินโดนีเซีย เพื่อเป็นเส้นทางท่องเที่ยวร่วมกัน เนื่องจากทั้งสามฝ่ายเห็นว่าธุรกิจการท่องเที่ยวจะนำรายได้เข้าประเทศของตน ดังนั้น การท่องเที่ยวของทั้งสามประเทศจึงควรมีการพัฒนาาร่วมกันมากขึ้น

จากความสัมพันธ์พิเศษระดับทวิภาคี: บริเวณพื้นที่ชายแดนระหว่างประเทศไทย - มาเลเซีย ส่งผลให้มีมูลค่าทางการค้าบริเวณชายแดนระหว่างกันเป็นอันดับ ๑ เช่น ในพื้นที่ด่านสะเดา จังหวัดสงขลา ซึ่งไทยมีความพยายามต้องการขับเคลื่อนภาคเอกชนที่มีประสิทธิภาพ เช่น กลุ่มธุรกิจ SMEs ส่วนมาเลเซียใช้การขับเคลื่อนจากภาครัฐเป็นหลักและมีความต้องการจะเป็นศูนย์กลางของสายการบิน Low cost โดยเพิ่มเส้นทางการบินมากขึ้น และมีความพยายามให้นักลงทุนต่างชาติ โดยเฉพาะประเทศจีนเข้ามาลงทุนทำ 5G ในมาเลเซีย

นอกจากนี้ ประเทศไทยยังมีความต้องการเป็นศูนย์กลางของธุรกิจฮาลาล (Halal) ให้ความร่วมมือมองในเรื่องความได้เปรียบและเสียเปรียบ เช่น การเปิดด่าน ๒๔ ชั่วโมง ประกอบกับปัจจุบันได้รับความนิยมจากการเปิดเขตเศรษฐกิจสำหรับเชื่อมโยงกับจีน ส่วนมาเลเซียยินดีเข้าร่วมโครงการหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (One Belt One Road) แนวโน้มสถานการณ์การค้าระหว่างประเทศไทยและมาเลเซีย นั้น ไทยมีความต้องการเพิ่มมูลค่าทางการค้ากับมาเลเซีย แต่เนื่องจากการติดปัญหาเรื่องของการผ่านแดน ซึ่งมาเลเซียเองมีความต้องการทำการค้าขายกับไทยด้วยเช่นกัน เห็นได้จากการที่ประเทศไทยติด ๕ อันดับแรกที่มาเลเซียทำการค้าขายด้วย นอกจากนี้ การสร้างเส้นทางรถไฟจากตะวันออกไปทางตะวันตกของประเทศและการใช้คมนาคมทางรถไฟเป็นหลักถือว่าเป็นจุดเปลี่ยนของมาเลเซียในการวางผังเมืองด้วยเช่นกัน

๓) ความท้าทายประเด็นทางด้านเศรษฐกิจ

เศรษฐกิจมาเลเซียไม่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากนัก นับตั้งแต่ยุคเศรษฐกิจต้มยำกุ้ง (พ.ศ. ๒๕๔๐ - พ.ศ. ๒๕๔๑) และไม่มีเปลี่ยนแปลงโครงสร้างในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ แต่ปัญหาเศรษฐกิจในปัจจุบันกำลังประสบปัญหาทางการคลังและต้องพึ่งพาการเงินขนาดใหญ่ เช่น การเชื่อมโยงเข้าสู่บริษัทขนาดใหญ่ หรือบริษัทที่มีความเกี่ยวข้องกับรัฐบาล (Government

Linked Companies: GLC), บริษัทจัดการลงทุนของรัฐบาล (Government-Linked Investment Companies: GLICs) โดยรัฐบาลต้องการเงินลงทุนจากต่างชาติมากยิ่งขึ้น เมื่อดร. มหาเธร์กลับมาดำรงตำแหน่งอีกครั้ง แม้ระบบเศรษฐกิจจะไม่ดำเนินต่อ หรือไม่มีการแข่งขันตามกลไกตลาด รวมถึงไม่สามารถเข้ามาเป็นคู่แข่งกับบริษัทขนาดใหญ่ หรือบริษัทที่มีความเกี่ยวข้องกับรัฐบาล (GLC) ได้ ซึ่งมีประมาณร้อยละ ๔๖ ที่เป็นกลไกของรัฐ

อนาคตของประเทศมาเลเซียจะเติบโตควบคู่กับการมีอยู่ของดร. มหาเธร์ ซึ่งจะเกิดขึ้นท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านวัฒนธรรม และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาให้เป็นอุตสาหกรรม (Industry 4.0) โดยมีการจัดพื้นที่ในเมืองกัวลาลัมเปอร์ให้สามารถรองรับการจัดตั้งสำนักงานใหญ่ของบริษัทต่างชาติขนาดใหญ่ได้ โดยรัฐบาลพยายามสนับสนุนให้ผู้ลงทุนด้วยวิธีการ ดังนี้ (๑) พยายามดึงนักลงทุนต่างชาติ โดยเฉพาะประเทศจีนให้มาลงทุน (๒) มีความต้องการให้กลุ่มบริษัทอาลีบาบา (Alibaba Group Corporate) และบริษัท Huawei เข้ามาลงทุนเทคโนโลยี 5G และ (๓) การสร้างทุนมนุษย์ โดยการสร้างคนให้มีประสิทธิภาพและการเลือกบุคลากรที่มีความเหมาะสมกับงาน ท่ามกลางนโยบายการสนับสนุนภูมิบุตรา

อย่างไรก็ตาม สภาพสังคมมาเลเซียยังให้ความสำคัญกับความนิยมตัวบุคคลเป็นหลัก โดยมองว่าสงครามการค้าจะพึ่งพาเงินประเทศเดียวไม่ได้ จึงมีแนวความคิดต้องการให้หลุดพ้นจากเรื่องชาตินิยม แม้จะมีการขับเคลื่อนความร่วมมือในกรอบของอาเซียน แต่ความร่วมมือนั้นเพียงพอแล้วหรือยัง ถ้ารัฐบาลดร. มหาเธร์หมดอำนาจลงแล้ว มีการคาดการณ์ว่านายอันวาร์ อิบราฮิม (Anwar Ibrahim) น่าจะได้รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ซึ่งอันวามีแนวความคิดเสรีนิยมทางการตลาด ทำให้แนวทางการค้าอาจมีปัญหาเกี่ยวกับการวางนโยบายภูมิบุตรา ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพรัฐบาลในอนาคตได้

๔.๑๑ การบรรยายพิเศษ เรื่อง “สถานการณ์ความมั่นคงและความท้าทายของมาเลเซีย: มิติด้านสังคมและวัฒนธรรม” โดย อาจารย์ ดร. ชัยวัฒน์ มีสัจฐาน อาจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ สรุปรวมการบรรยายได้ ดังนี้

๑) สภาพสังคม และวัฒนธรรมของมาเลเซีย

สภาพสังคมของมาเลเซียมีความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรมและเชื้อชาติ โดยสามารถพบความเป็นชนชาติจีน - อินเดียผสมผสานกัน และยังมีระบอบการปกครองโดยพระมหากษัตริย์ซึ่งมาเลเซียมีความพิเศษที่เรียกว่า “สหพันธรัฐประชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ” โดยมีระบบการ

ปกครองที่มีสมเด็จพระราชาธิบดีเป็นประมุข ซึ่งมาจากการดำรงตำแหน่งและมีกษัตริย์ ๗ พระองค์ ในประเทศเดียวกัน โดยมีวาระการดำรงตำแหน่งประมุขของประเทศวาระละ ๕ ปี ใช้วิธีการ หมุนเวียนกันดำรงตำแหน่ง ทั้งนี้ มาเลเซียมีทั้งหมด ๑๓ รัฐ มีประมุขที่เป็นสุลต่านจำนวน ๙ รัฐ รัฐที่เป็นผู้ว่าราชการรัฐ ๔ รัฐ คือ มะละกา ปีนัง ซาบาห์ และซาลาวัก

นอกจากนี้ ยังพบปัญหาความเหลื่อมล้ำของรัฐปะลิสที่มีพื้นที่ที่ใกล้กับประเทศไทย จากประวัติศาสตร์พื้นที่ดังกล่าวนับตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๓ ที่มีการแบ่งแยกไพร่หรือออกเป็น ปะลิส และตรังกานู ซึ่งการเจรจาในปี พ.ศ. ๒๔๕๒ ปะลิสตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษ ทำให้ยังคงเห็น อิทธิพลของพราหมณ์และอินเดีย สะท้อนจากพระราชพิธีต่าง ๆ เช่น การขึ้นครองราชย์ของมาเลเซีย ที่มีความคล้ายคลึงกับไทย โดยพิธีกรรมเหล่านี้ได้รับอิทธิพลมาจากพราหมณ์ ถือได้ว่ามาเลเซียเป็น ประเทศที่มีการผสมผสานทางวัฒนธรรม ซึ่งมีมูลเหตุของการดำรงรักษาไว้ซึ่งพิธีกรรมเหล่านี้ อันเนื่องมาจากจะทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างชนชั้นในสังคม เช่น การสาบาน และการไหว้ ซึ่งในคัมภีร์อัลกุรอานได้อุโลมไว้ว่าทำได้ สะท้อนให้เห็นว่าสภาพสังคมของมาเลเซียเป็นสังคม ที่เลือกรับและปรับใช้ต่อการผสมผสานทางความเชื่อจากศาสนาคริสต์และอิสลาม

หลังจากมาเลเซียได้รับเอกราชเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๐ จนถึงปี พ.ศ. ๒๕๐๖ ที่รัฐซาบาห์ และรัฐซาราวักแยกตัวมาจากสิงคโปร์และกลายเป็นส่วนหนึ่งของมาเลเซีย โดยมีมูลเหตุสำคัญ ประการหนึ่งมาจากความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในปัจจุบันจำนวนประชากรของมาเลเซียประกอบด้วย ชาวมลายูร้อยละ ๕๐.๑ ชาวจีนร้อยละ ๒๒.๖ ชาวภูมิบุตร (ชาวพื้นเมือง) ร้อยละ ๑๑.๗ ซึ่งชาวภูมิบุตรรวมถึงชาวสยามด้วย อย่างไรก็ตาม ชาวจีนไม่สามารถซื้อที่ดิน หรือตักของ ชาวมาเลเซียได้

ทางด้านการศึกษา ประชากรมีชาวมาเลเซียร้อยละ ๖๐ และชาวจีนร้อยละ ๒๐ นั้น ซึ่งการเข้าศึกษาไม่ได้จำกัดจำนวนในการเข้าศึกษา แต่ใช้วิธีการดูสัดส่วนของประชากรทั้งหมด ทั้งนี้ มาเลเซียมีการพัฒนาทางการศึกษาขึ้นมาอันจะเห็นได้จาก มหาวิทยาลัย ๕ แห่งของรัฐบาล เช่น University of Malaya ติดอันดับสถิติ ASEAN RANK ทั้งนี้ การจัดอันดับดังกล่าวส่งผลต่อจำนวน ของนักศึกษาทั้งภายในและภายนอกประเทศ และการที่มึ่นักศึกษาต่างชาติเข้ามาศึกษามากขึ้นย่อม ส่งผลดีในด้านเศรษฐกิจด้วยเช่นกัน สำหรับประเด็นทางการเมืองในเรื่องเชื้อชาติ การมีอยู่ ของชาวสิงคโปร์นั้น หมายถึงสัดส่วนของจำนวนชาวจีนก็จะเพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ตาม จากการขึ้นมา ของนายลี กวนยู (Lee Kuan Yew) ในประเทศสิงคโปร์ และพรรคมาลยูสามัคคีแห่งชาติ (United Malays National Organization: UMNO) ย่อมเพิ่มความหวาดระแวงต่อสังคมมาเลเซียอยู่ไม่น้อย

การนับถือศาสนา สามารถแบ่งแยกได้ ดังนี้ อิสลามร้อยละ ๖๑.๓ พุทธร้อยละ ๑๙.๘ คริสต์ร้อยละ ๙.๒ และฮินดูร้อยละ ๖.๓ จะเห็นได้ว่าจำนวนประชากรที่นับถือศาสนาอิสลามนั้น เกินกว่าครึ่งหนึ่งจากประชากรทั้งหมด ดังนั้น ประเด็นของศาสนาจึงเป็นประเด็นที่สำคัญ เพราะ ศาสนาผูกติดกับเรื่องชาติพันธุ์ในมาเลเซีย

อย่างไรก็ตาม ในการแก้ปัญหาระหว่างรัฐนั้น จำเป็นต้องเข้าใจกลไกของรัฐต่าง ๆ เช่น รัฐกลันตัน ไม่นิยมด้านการศึกษา หรือไม่มีการศึกษาในระดับสูง จึงควรเลี้ยงที่จะพูดถึงเรื่องการศึกษา ด้วยเหตุนี้หากไม่เข้าใจวัฒนธรรมพื้นฐานของรัฐในกลุ่มต่าง ๆ จะทำให้การเจรจาทางด้าน ความมั่นคงและทางเศรษฐกิจมีความยากลำบาก เนื่องจากความไม่เข้าใจกัน ดังนั้น ความเข้าใจพื้นฐาน ทางด้านวัฒนธรรมจึงเป็นพื้นฐานสำคัญของความสัมพันธ์ด้านต่าง ๆ

๒) ความท้าทายด้านสังคม และวัฒนธรรม และปฏิสัมพันธ์ระหว่างมาเลเซียกับไทย

มาเลเซียไม่มีปัญหาความขัดแย้งกับไทยอย่างชัดเจน ส่วนใหญ่ปัญหาความขัดแย้งมักจะ เกิดกับอินโดนีเซีย ซึ่งลุกลามไปสู่ด้านการทูตและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เช่น ความขัดแย้ง เรื่องผ้าบาติกว่าเป็นผ้าประจำของชนชาติใด เป็นต้น ในอดีตสังคมมาเลเซียเป็นสังคมที่ประกอบ อาชีพชาวประมงเป็นหลัก ซึ่งคล้ายคลึงกับประเทศไทย การจะเข้าถึงความเป็นมาเลเซียได้นั้น จำเป็น ต้องทำความเข้าใจสังคมและประชาชนภายในมาเลเซียด้วย เนื่องจากประชาชนชาวไทยไม่ค่อยให้ ความสำคัญกับยศถาบรรดาศักดิ์ของมาเลเซีย ทั้งในชื่อตำแหน่ง เช่น ตันสรี (Tan Sri) หรือ ดาโต๊ะ (Dato) เป็นต้น โดยครอบครัวชาวมาเลเซียเป็นครอบครัวใหญ่ที่มีสภาพสังคมเป็น พหุวัฒนธรรม ดังคำขวัญของประเทศที่ว่า “Malaysia Truly Asia” ซึ่งสะท้อนความต้องการที่จะเป็นศูนย์กลาง ของเอเชีย จากการผสมผสานวัฒนธรรมทางของเอเชียตะวันออกและเอเชียตะวันตก (วัฒนธรรม อินเดีย - จีน) โดยมาเลเซียสามารถหลอมรวมความหลากหลายทั้งเชื้อชาติ ศาสนาและวัฒนธรรม จนกลายเป็นวัฒนธรรมของมาเลเซียที่แท้จริงได้

ประเด็นทางด้านการเมืองอาจนำไปสู่ **ปัญหาทางเชื้อชาติและชาติพันธุ์ได้** ในปี พ.ศ. ๒๕๑๖ กลับมาสู่ปัญหาเรื่องชาติพันธุ์ โดยเฉพาะการเข้ามาจากพวกที่ไม่ได้รับเชิญอย่างชาวจีน ที่มีความแตกต่างไม่ว่าจะเป็นเรื่องภาษา ศาสนา ประวัติศาสตร์และความเชื่อท้องถิ่นต่าง ๆ ซึ่งนำไปสู่ การจำกัดสิทธิด้านต่าง ๆ เป็นต้น แต่กลุ่มคนเหล่านี้กลับเป็นผู้ที่มีรายได้มาก ส่วนคนมาเลเซียก็มัก จะรักษาความเป็นภูมิบุตรของพวกตนเอาไว้อย่างเหนียวแน่น สำหรับปัญหาทางชาติพันธุ์เป็น ประเด็นที่ไม่อาจแก้ไขและขจัดได้อย่างหมดสิ้น ประเด็นดังกล่าวเป็นประเด็นที่มีความอ่อนไหวและ

สามารถก่อให้เกิดปัญหาได้ในทุกพื้นที่ นอกจากนี้ เมื่อมีการพัฒนาของ ดร. มหาเธร์ให้กลุ่ม
ภูมิบุตรเริ่มเสียดีถีมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของความเกลียดชัง อย่างไรก็ตาม การที่คนมาเลเซีย
น้อยลง แต่คนจีนกลับมีมากขึ้น ในมุมมองของนักสิทธิมนุษยชนมองว่ามีการพัฒนาที่ดีขึ้น
แต่ในมุมมองของกลุ่มภูมิบุตรกลับตรงกันข้าม เนื่องจากพวกตนจะสูญเสียอำนาจ สิทธิด้านต่าง ๆ
ที่พวกเขาเคยได้รับจากนโยบายดังกล่าว

ปัญหาเรื่องชาติพันธุ์ที่นำไปสู่การเมืองระดับชาตินั้น เป็นประเด็นที่สามารถจุดติดได้ตลอดเวลา
ซึ่งการขึ้นมามีอำนาจในปัจจุบัน มาเลเซียขาดผู้นำที่เป็นตัวตายตัวแทนของดร. มหาเธร์
ในฐานะนายกรัฐมนตรี ที่ได้รับการยอมรับทั้งชนชั้นนำและประชาชนโดยทั่วไป ส่วนนายอันวาร์ไม่ได้
รับแรงสนับสนุนจากนักการเมือง

**๔.๑๒ การบรรยายพิเศษ เรื่อง “สถานการณ์ความมั่นคงและความท้าทายของ
มาเลเซีย: มิติด้านการเมืองและความมั่นคง” โดย ศาสตราจารย์ ดร. จริญญา มะลูลีม อาจารย์
ประจำสาขาวิชาการระหว่างประเทศและการทูต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สรุป
การบรรยายได้ ดังนี้**

๑) สภาพการเมือง และความมั่นคงของประเทศมาเลเซีย

ความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและชาติพันธุ์ มาเลเซียเป็นตัวแทนของ
พหุวัฒนธรรมไทยและมาเลเซียอยู่ภายใต้ยุคสงครามเย็น (พ.ศ. ๒๔๘๓ – พ.ศ. ๒๕๓๓) ตามแนวคิด
No War No Peace เมื่อโลกถูกแบ่งออกเป็น ๒ ขั้ว (Bi-Polar) เป็นตัวกำหนดท่าทีของประเทศ
เนื่องด้วยมาเลเซียในอดีตมีภูมิรัฐศาสตร์เป็นรัฐเล็กรัฐน้อยและพัฒนาสู่สหพันธ์รัฐจนนำไปสู่เอกราช
ได้ในที่สุด โดยมาเลเซียมีความสัมพันธ์ที่ดีกับไทย เห็นได้จากการเสด็จเยือนมาเลเซีย
ของพระมหากษัตริย์และพระราชินีไทยในอดีต

นอกจากนี้ สำหรับปัญหาการเผชิญหน้าของอินโดนีเซีย-มาเลเซีย โดยมาเลเซียให้ไทยเป็น
สื่อกลางในการร่วมเจรจาปัญหาต่าง ๆ ของทั้งสองประเทศ ส่วนปัญหาความไม่สงบของพื้นที่
ชายแดนไทย - มาเลเซีย นั้น จะเห็นได้ว่ามาเลเซียเป็นตัวกลางที่สำคัญในการยุติความขัดแย้ง
เนื่องจากกลุ่มคนส่วนใหญ่ภายใต้องค์การความร่วมมืออิสลามที่อาศัยอยู่ในมาเลเซีย
The Organization of Islamic Cooperation: Malaysia (OIC - Malay) ซึ่งเป็นตัวแสดงที่สำคัญ
มองว่าถ้าประเทศไทยมีความสงบสุขจะทำให้เศรษฐกิจการค้าชายแดนเป็นปกติสุขไปด้วย ดังนั้น
การพัฒนาภาคใต้ย่อมมีผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมกับมาเลเซียด้วยเช่นกัน ตามแนวคิดที่ว่า

ถ้าเพื่อนบ้านสันติสุข มาเลเซียก็จะเจริญรุ่งเรืองไปด้วย โดยชาวมาเลเซียส่วนใหญ่เป็นชาวมุสลิม ในลักษณะการผสมผสานทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะวัฒนธรรมจีนและอินเดียในลักษณะ พหุวัฒนธรรม มีชาวพุทธในประเทศมาเลย์เป็นส่วนน้อย

๒) การเมืองและความมั่นคง ท่ามกลางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมาเลเซียกับประเทศไทย

ปัจจุบันประเทศไทยและมาเลเซียมีความสัมพันธ์มากกว่า ๖๐ ปี ประเด็นทางด้านความมั่นคงมีความผูกพันและความร่วมมือกันมาโดยตลอดนับตั้งแต่มาเลเซียได้รับเอกราช และมีความพยายามในการแก้ไขปัญหาร่วมกันไม่ว่าจะเป็นปัญหาความไม่มั่นคงทางภาคใต้ของประเทศไทย ปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ การค้ามนุษย์ ลักลอบขนยาเสพติดและการก่อการร้าย เช่น กลุ่ม IS สำหรับปัญหาความไม่สงบในชายแดนภาคใต้นั้น มาเลเซียในฐานะผู้อำนวยการควบคุมการเจรจากับผู้แทนของไทยในภาคส่วนต่าง ๆ รวมถึงไทยและมาเลเซียมีข้อตกลงในการปราบคอมมิวนิสต์ และการมีปฏิสัมพันธ์ที่ราบรื่นตลอดมาผ่านความเชื่อมโยงทั้งทางวัฒนธรรมและประชาชน จะเห็นได้ว่าทั้งสองประเทศมีความสัมพันธ์อันดีในหลากหลายมิติ เช่น ไทยในฐานะเป็น ๑ ในประเทศแรก ๆ ที่ให้การรับรองมาเลเซียในการเป็นเอกราช การนายกรัฐมนตรีของมาเลเซียเคยเข้ารับศึกษาที่ประเทศไทย ความผูกพันทางชาติพันธุ์และสายสัมพันธ์นายอับดุล รัชมัน (Abduk Rahman) รวมถึงสายสัมพันธ์ทั้งทางการทูต การค้าการลงทุน การศึกษาและการร่วมมือตั้งประชาคมอาเซียนร่วมกัน เป็นต้น

ในศตวรรษที่ ๒๑ ความสัมพันธ์ระหว่างไทย - มาเลเซีย เป็นหุ้นส่วนความสัมพันธ์ ท่ามกลางความขัดแย้งชายแดนใต้ เช่น สมัยนายอานันท์ ปันยารชุน นายกรัฐมนตรีของไทย จากเดิมเรียกชาว “ไทย - มุสลิม” เปลี่ยนมาเป็น “ไทย - มุสลิม - มาเลย์” แสดงให้เห็นถึงความสอดคล้องและความใกล้ชิดกับมาเลเซียมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ ความสัมพันธ์ของประเทศทั้งสองมีมาก่อนที่มาเลเซียจะประกาศเอกราชและก่อนการตั้งประชาคมอาเซียน ในปี พ.ศ. ๒๕๑๐ เห็นได้จากความพึงพอใจในมิตรภาพอย่างใกล้ชิด ไม่ว่าจะเป็นความร่วมมือไทย - มาเลเซีย (Thailand - Malaysia Joint Commission: JC) และคณะกรรมการว่าด้วยยุทธศาสตร์การพัฒนาพื้นที่ร่วมสำหรับพื้นที่ชายแดนไทย - มาเลเซีย (Joint Development Strategy for borders Areas: JDS) ตลอดจนการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโลกเชื่อมตำบลบูเกะตาจันหวัดนราธิวาสกับพื้นที่ในรัฐกลันตัน อีกทั้ง การเป็นมิตรที่มีภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ร่วมกัน ทำให้ประชาชนทั้งสองประเทศเป็นเครือญาติกัน สร้างความเชื่อมั่นของทั้งสองฝ่าย

๓) ปัญหา อุปสรรค และความท้าทาย

ความสัมพันธ์ในราว ๓ ศตวรรษที่ผ่านมา นโยบายมาเลเซียเน้น “มองตะวันออก” ของนาจิบ ราซัค สนใจเศรษฐกิจกับไทย โดยเฉพาะในเรื่องของทวิภาคี เน้นเศรษฐกิจแบบการสร้างความร่วมมือกับอาเซียนร่วมกัน ถึงแม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงตัวผู้นำประเทศของทั้งสองประเทศจากการเปลี่ยนผ่านของผู้นำมาเลเซีย ที่มีการเปลี่ยนแปลงนายกรัฐมนตรีจำนวนทั้งสิ้น ๕ คน ในขณะที่จำนวนนายกรัฐมนตรีของไทยจำนวน ๖ คน การเมืองไทยมีการเปลี่ยนแปลงการเมืองอยู่บ่อยครั้ง แต่ก็ไม่ทำให้ความสัมพันธ์ฉันท์เพื่อนบ้านที่ดีที่มีพรมแดนประชิดติดกันเปลี่ยนแปลงไป

สำหรับการเจรจาพูดคุยเพื่อสันติสุขได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการ เพื่อทำหน้าที่กลั่นกรองพูดคุยสองฝ่าย เพื่อนำไปสู่การเกิดขึ้นของกรอบการเจรจาในการจัดตั้งพื้นที่ปลอดภัย (Safety Zone) (พ.ศ. ๒๕๖๐) และจัดทำความร่วมมือ โดยมีวัตถุประสงค์ ๕ ประการ ได้แก่ (๑) การยุติความรุนแรง (๒) การสร้างมาตรฐานทดสอบความเชื่อใจร่วมกันและสร้างความไว้วางใจระหว่าง (๓) การยกระดับคุณภาพชีวิต (๔) การปฏิบัติสาธารณสุขด้านความปลอดภัย และ (๕) การจัดการอพยพและยาเสพติด

อย่างไรก็ตาม ปัญหาอุปสรรคที่ขัดขวางต่อการเจรจาพูดคุยเพื่อสันติสุข คือ การที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องไม่เชื่อว่าจะสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างแท้จริง การเกิดความไม่ไว้วางใจและไม่มีความจริงใจที่จะเจรจาร่วมกัน จึงมีความพยายามฟื้นฟูความเข้าใจและความร่วมมือกันเพื่อประโยชน์ของทั้งสองประเทศ โดยเฉพาะการเป็นมิตรประเทศที่มีใจเป็นธรรม การร่วมมือกันแก้ไขปัญหาการลักลอบการค้าอาวุธ ปัญหายาเสพติดและการเดินทางข้ามแดน เป็นต้น

๔.๑๓ การบรรยายพิเศษ เรื่อง “สถานการณ์ความมั่นคงและความท้าทายของเวียดนาม: มิติด้านเศรษฐกิจ” โดย อาจารย์ ดร. พิสิฐ อำนวยเงินตรา อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สรุปการบรรยายได้ ดังนี้

๑) สถานการณ์ทางด้านเศรษฐกิจของเวียดนามในอดีตและปัจจุบัน

ในอดีต ระบบเศรษฐกิจของเวียดนามในรอบ ๑๐ ปีที่ผ่านมา พบว่า เวียดนามได้ประสบความสำเร็จในหลายด้าน ทั้งการก้าวพ้นจากประเทศด้อยพัฒนาสู่ประเทศกำลังพัฒนาในปี พ.ศ.๒๕๕๔ โดยช่วงปี พ.ศ. ๒๕๕๑ – พ.ศ. ๒๕๖๑ เศรษฐกิจเวียดนามขยายตัวสูง และมีอัตราการเติบโตเฉลี่ยที่ร้อยละ ๖.๑ โดยปัจจัยสำคัญมาจากโครงสร้างการผลิตของประเทศเปลี่ยนแปลงสัดส่วนจากภาคเกษตรกรรมไปสู่ภาคอุตสาหกรรมและบริการเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ การลงทุนจาก

ต่างประเทศ (Foreign Direct Investment: FDI) เพิ่มสูงขึ้นมาก มีสัดส่วนการส่งออกเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ ๘๙ ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (Gross Domestic Product: GDP) ซึ่งภาคส่วนสำคัญที่มีส่วนในการผลักดันเศรษฐกิจของเวียดนาม คือ ภาคเอกชน (Non-state) ที่เข้ามาในภาคอุตสาหกรรมมากขึ้น

ทั้งนี้ ปัจจัยที่เป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการพัฒนาด้านเศรษฐกิจของเวียดนาม คือ เศรษฐกิจเวียดนามชะลอตัวตามวิกฤตเศรษฐกิจในสหรัฐฯ ปี พ.ศ. ๒๕๕๑ วิกฤตหนี้สาธารณะยุโรป ปี พ.ศ. ๒๕๕๓ ปัญหาเงินเฟ้อปี พ.ศ. ๒๕๕๑ และปี พ.ศ. ๒๕๕๔ ทำให้เศรษฐกิจเวียดนามพบกับ การขาดดุลบัญชีเดินสะพัดมาหลายปี การขาดแคลนพลังงาน การเติบโตของภาคอุตสาหกรรมมี อัตราลดลง การเกิดปัญหาด้านสถาบันและโครงสร้างพื้นฐาน และปัญหาการเข้าถึงแหล่งเงินทุน

สำหรับในปัจจุบัน พบว่า ภาพรวมของระบบเศรษฐกิจเวียดนาม จะเห็นได้ว่าเศรษฐกิจของเวียดนามมีเสถียรภาพ การขยายตัวทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น สามารถควบคุมเงินเฟ้อได้ ขนาดเศรษฐกิจใหญ่ขึ้น และผลผลิตภาคแรงงานดีขึ้น ส่วนอุปสรรคที่พบ คือ คุณภาพการเติบโต ทรัพยากรมนุษย์ และความสามารถในการแข่งขันกับนานาชาติได้รับการพัฒนาค่อนข้างจำกัด ระบบโครงสร้างพื้นฐานยังไม่เพียงพอและเทคโนโลยียังล้าหลัง

โครงสร้างทางเศรษฐกิจของเวียดนามในปี พ.ศ. ๒๕๖๐ พบว่า มีการขยายตัวในภาคบริการร้อยละ ๔๓.๓๘ ภาคอุตสาหกรรมร้อยละ ๓๙.๕ ภาคเกษตรร้อยละ ๑๘.๑๒ ส่วนการขยายตัวของ GDP ในปี พ.ศ. ๒๕๖๒ จะเพิ่มขึ้นร้อยละ ๗.๐๕ โดยปัจจัยขับเคลื่อนเศรษฐกิจช่วง ๙ เดือนแรก ได้แก่ ภาคการผลิตและการแปรรูปเพิ่มขึ้นร้อยละ ๑๑.๓๗ รองลงมา ได้แก่ ภาคการก่อสร้างเพิ่มขึ้นร้อยละ ๙.๕๖ และภาคอุตสาหกรรมเหมืองแร่เพิ่มขึ้นร้อยละ ๒.๖๘

สำหรับด้านการลงทุน เวียดนามมีเงินลงทุน Foreign Direct Investment (FDI) เติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยมีเกาหลีใต้เป็นนักลงทุนรายใหญ่ที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๔ รองลงมาได้แก่ ญี่ปุ่น คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๙ และสิงคโปร์คิดเป็นร้อยละ ๑๔ โดยในช่วง ๙ เดือนแรกของปี พ.ศ. ๒๕๖๒ นักลงทุนต่างชาติลงทุนในภาคการผลิตและแปรรูปมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ ๖๙.๑ รองลงมาได้แก่ ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๖ และการค้าปลีกและค้าส่งคิดเป็นร้อยละ ๕๔ นอกจากนี้ เวียดนามยังเป็นผู้ส่งออกอันดับต้น ๆ ของโลก ทั้งพริกไทย ข้าว กาแฟ เม็ดมะม่วงหิมพานต์ อาหารทะเล และยางพารา

สินค้าส่งออกที่สำคัญของเวียดนาม ได้แก่ (๑) โทรศัพท์ โดยเฉพาะโทรศัพท์มือถือ และชิ้นส่วนคอมพิวเตอร์ รวมทั้งอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์และส่วนประกอบ (๒) สิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม รวมทั้งรองเท้า และ (๓) เครื่องจักร อุปกรณ์ เครื่องมือและส่วนประกอบ โดยตลาดส่งออกสินค้าที่สำคัญของเวียดนาม ได้แก่ สหรัฐฯ สหภาพยุโรป จีน อาเซียน และญี่ปุ่น โดยสินค้านำเข้าหลักของเวียดนาม ได้แก่ (๑) คอมพิวเตอร์อิเล็กทรอนิกส์และส่วนประกอบเครื่องจักร (๒) อุปกรณ์เครื่องมือและส่วนประกอบโทรศัพท์ โทรศัพท์มือถือและชิ้นส่วน และ (๓) ผ้าฝ้าย เหล็กและเหล็กกล้า ส่วนตลาดนำเข้าสำคัญของเวียดนาม ส่วนใหญ่มาจากจีน เกาหลีใต้ อาเซียน ญี่ปุ่น สหภาพยุโรป และสหรัฐฯ โดยปัจจุบันดัชนีความสามารถทางการแข่งขันระดับโลกประจำปีพ.ศ. ๒๕๖๒ (Global Competitiveness Index: GCI) ของเวียดนามขยับขึ้น ๑๐ ลำดับจากอันดับที่ ๗๗ เมื่อปีที่ผ่านมาเป็นอันดับที่ ๖๗ ของโลก สำหรับประเด็นที่น่าสนใจของเวียดนาม คือ เวียดนามกลายเป็นฐานการผลิตทางเลือกที่ได้รับความนิยมจากสงครามการค้าระหว่างจีนกับสหรัฐฯ

๒) มุมมองของชาวเวียดนามต่อไทย

เมื่อประมาณ ๒๐ ปีที่แล้ว มุมมองของคนเวียดนามต่อคนไทย พบว่า สิ่งที่คนเวียดนามมักจะนึกถึงเมื่อพูดถึงประเทศไทย คือ รถจักรยานยนต์และกีฬาฟุตบอล แต่ในปัจจุบัน มีหลายสิ่งที่คุณเวียดนามรู้จักประเทศไทย เช่น สถานที่ท่องเที่ยว เครื่องใช้ไฟฟ้า ผลไม้ และรถยนต์ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม คนเวียดนามส่วนใหญ่มีมุมมองและทัศนคติที่ดีต่อประเทศไทย คนไทย และสินค้าไทย โดยเวียดนามมองไทยเป็นประเทศที่ประสบความสำเร็จในหลาย ๆ ด้าน เช่น เรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจ การบริหารจัดการการท่องเที่ยว การสาธารณสุข การศึกษา ระบบการขนส่ง และการกีฬา โดยเวียดนามมองไทยเป็นเป้าหมาย และตัวอย่างที่ดีในหลายเรื่อง นอกจากนี้ คนเวียดนามยังสนใจและมีความเข้าใจประเทศไทยเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องสถานการณ์ภายในประเทศของไทยที่คุณเวียดนามส่วนใหญ่ติดตามและรู้จักเป็นอย่างดี

สำหรับด้านการท่องเที่ยว ไทยเป็นหนึ่งในสถานที่ท่องเที่ยวที่ติดอันดับของคนเวียดนามด้วยเหตุผล ๔ ประการ คือ (๑) ราคาถูกและคุณภาพดี (๒) จิตบริการของคนไทย (๓) อาหารไทยเป็นที่นิยมในประเทศเวียดนาม และ (๔) คนเวียดนามเห็นว่าสินค้าอุปโภคบริโภคจากประเทศไทยมีคุณภาพและมีราคาไม่สูงเกินไป นอกจากนี้ ยังมีตลาดสินค้าน้ำหอม เครื่องสำอาง และผลิตภัณฑ์ทำความสะอาดของไทยเติบโตมากที่สุดในตลาดเวียดนาม รวมทั้งตลาด ละคร ภาพยนตร์ และรายการโทรทัศน์กำลังเป็นที่นิยมในเวียดนาม

การเข้ามามีบทบาทของสินค้าไทยในตลาดเวียดนามเป็นผลมาจากปัจจัย ๕ ประการ ประกอบไปด้วย (๑) ได้รับการบอกต่อจากชาวเวียดนามที่เคยไปเที่ยวประเทศไทย (๒) สินค้าไทยมีราคาที่สมเหตุสมผล (๓) สินค้าไทยเป็นสินค้าที่มีคุณภาพและมาตรฐานดี (๔) มีผู้ประกอบการไทยที่เป็นเจ้าของห้างสรรพสินค้าขายปลีกรายใหญ่อยู่หลายราย และ (๕) มีบรรจุกัมภ์ที่สวयงาม

๓) วิเคราะห์ทิศทางการเศรษฐกิจเวียดนามและไทย

การเป็นคู่แข่งหรือหุ้นส่วน

เวียดนามเป็นพันธมิตรที่สำคัญของไทยทั้งในกรอบอาเซียนและในเวทีระหว่างประเทศอื่น ๆ โดยไทยและเวียดนามได้มีการสถาปนาความเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๖ ปัจจุบันเวียดนามเป็นคู่ค้าอันดับที่ ๕ ของไทยในโลก (ปี พ.ศ. ๒๕๖๑) และเป็นอันดับที่ ๒ ของไทยในกลุ่มอาเซียนรองจากมาเลเซีย

สถานการณ์การค้าระหว่างไทยและเวียดนามช่วง ๙ เดือนแรกปี พ.ศ. ๒๕๖๒ มูลค่ารวมการค้าไทยและเวียดนามอยู่ที่ ๑๓,๒๗๖.๑๘ ล้านดอลลาร์สหรัฐลดลงร้อยละ ๒.๘๘ โดยมีมูลค่าการส่งออกไปเวียดนาม อยู่ที่ ๙,๑๑๔.๖๒ ล้านดอลลาร์สหรัฐลดลงร้อยละ ๒.๕๗ มูลค่าการนำเข้าจากเวียดนามอยู่ที่ ๔,๑๖๑.๕๖ ล้านดอลลาร์สหรัฐลดลงถึงร้อยละ ๓.๖๓

ทั้งนี้ สำหรับการค้าระหว่างประเทศ ฝ่ายไทยเป็นฝ่ายได้ดุลการค้ามาโดยตลอด โดยในปี พ.ศ. ๒๕๖๓ ไทย-เวียดนามตั้งเป้ามูลค่าทางการค้าระหว่างกันไว้ที่ ๒๐,๐๐๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐ เวียดนามเป็นตลาดส่งออกอันดับที่ ๑ ของไทยในอาเซียน (ปี พ.ศ. ๒๕๖๑) และเวียดนามเป็นแหล่งนำเข้าอันดับที่ ๔ ของไทยในอาเซียน (ปี พ.ศ. ๒๕๖๑) ทั้งนี้ ไทยเป็นผู้ลงทุนต่างชาติอันดับ ๙ ในเวียดนาม (ปี พ.ศ. ๒๕๖๑) นักท่องเที่ยวไทยเดินทางไปเวียดนาม ๓๐๖,๗๐๗ คน และมีนักท่องเที่ยวเวียดนามเดินทางมาไทย ๑,๐๒๗,๐๐๐ คน (ปี พ.ศ. ๒๕๖๑)

ความท้าทายด้านเศรษฐกิจของเวียดนามในอนาคต

จุดแข็ง (Strengths) กล่าวคือ การเมืองเวียดนามมีเสถียรภาพ นโยบายมีเอกภาพและความต่อเนื่อง นอกจากนี้ ค่าจ้างแรงงานต่ำและมีแรงงานจำนวนมาก ประชากร ๙๖.๒ ล้านคน โดยประชากรส่วนใหญ่เป็นวัยทำงาน และมีที่ตั้งที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ นอกจากนี้ มีชายฝั่งยาวถึง ๓,๒๖๐ กิโลเมตร มีทรัพยากร ธรรมชาติหลายชนิดที่อุดมสมบูรณ์ รวมทั้งคนเวียดนามขยัน อดทน ใฝ่รู้ และเวียดนามเป็นประเทศที่มีข้อตกลงทางการค้าเสรีกับประเทศและทวีปต่าง ๆ จำนวนมาก

จุดอ่อน (Weaknesses) กล่าวคือ ระบบโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภคของเวียดนาม ไม่เพียงพอต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่รวดเร็ว มีค่าใช้จ่ายด้านโลจิสติกส์สูง นอกจากนี้ ยังมีต้นทุนประกอบการด้านที่ดินและค่าเช่าสำนักงานมีราคาสูง ทั้งยังขาดแคลนแรงงานฝีมือและผู้บริหารระดับกลาง ระบบการศึกษาไม่สามารถสร้างทักษะแรงงานที่เป็นที่ต้องการของตลาดแรงงานได้เพียงพอ ระบบราชการมีความล่าช้า มีการคอร์รัปชันมาก ระบบการเงิน การธนาคาร ขาดความโปร่งใส ขาดเสรีภาพและความหลากหลายทางความคิด และเผชิญภัยธรรมชาติบ่อยครั้ง

โอกาส (Opportunities) กล่าวคือ เวียดนามเป็นตลาดการค้าขนาดใหญ่ ชนชั้นกลางขยายตัวสูงขึ้นกำลังการซื้อเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้มีความต้องการบริโภคสินค้าที่มีคุณภาพเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ เศรษฐกิจเวียดนามขยายตัวอย่างต่อเนื่อง มีตลาด e-commerce ที่เป็นหนึ่งในตลาดที่เติบโตเร็วที่สุดในโลก พร้อมทั้งมีโอกาสสำหรับการลงทุนในอุตสาหกรรมก่อสร้างและธุรกิจได้อย่างต่อเนื่องเช่นกัน ประกอบกับการมีที่ตั้งของเวียดนามอยู่ใกล้กับประเทศไทย ทำให้มีความสะดวกในการขนส่งสินค้า โอกาสสำหรับการลงทุนในธุรกิจท่องเที่ยวและบริการ

อุปสรรค (Threats) กล่าวคือ การกระจายรายได้กระจุกตัว มีการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาค่อนข้างสูง นักลงทุนต้องถินขาดแคลนเงินทุนในการร่วมทุนกับชาวต่างชาติ และขาดประสบการณ์ในการดำเนินธุรกิจ ความง่ายในการทำธุรกิจ (Ease of doing business) ยังเป็นปัญหาจากปัญหานี้ สาธารณะที่สูงกว่าร้อยละ ๖๐ ของ GDP ดุลงบประมาณของเวียดนามยังคงอยู่ในสถานะขาดดุล การแข่งขันสำหรับสินค้าในตลาดเวียดนามมีสูง และการวางแผนและการดำเนินงานในโครงการขนาดใหญ่ไม่มีประสิทธิภาพ

สำหรับความท้าทายของเวียดนามในอนาคต

เวียดนามจำเป็นต้องพัฒนาเทคโนโลยีให้ก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น เพื่อที่จะก้าวไปสู่ลำดับขั้นการพัฒนาอุตสาหกรรมไปยังอุตสาหกรรมที่มีมูลค่าเพิ่มที่สูงขึ้น และไม่ได้เป็นเพียงแค่ห่วงโซ่ของการผลิตสินค้า เวียดนามยังอยู่บนเส้นทางอีกยาวไกล ซึ่ง OECD Development Centre ได้คาดการณ์ไว้ว่า เวียดนามจะสามารถก้าวเข้าสู่ประเทศที่มีรายได้สูงในปี พ.ศ. ๒๐๕๔ หรืออีกประมาณเกือบ ๔๐ ปีนับจากปัจจุบัน

สำหรับเป้าหมายทางเศรษฐกิจปี พ.ศ. ๒๕๖๓ การรักษาเสถียรภาพเศรษฐกิจในระดับมหภาค การควบคุมอัตราเงินเฟ้อ ยกระดับการผลิตภาคของแรงงานและเพิ่มขีดความสามารถ

การแข่งขันทางเศรษฐกิจ อำนวยความสะดวกการลงทุนจากต่างประเทศ เป้าหมายของการขยายตัวของ GDP เพิ่มขึ้นร้อยละ ๖.๘ เมื่อเทียบกับปี พ.ศ. ๒๕๖๒ โดยดัชนีราคาผู้บริโภค (CPI) เพิ่มขึ้นเฉลี่ยไม่เกินร้อยละ ๔ และมูลค่าการส่งออกเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ ๗ เมื่อเทียบกับปี พ.ศ. ๒๕๖๒ ซึ่งเป็นตัวช่วยผลักดันภาคการท่องเที่ยวให้เป็นอุตสาหกรรมเศรษฐกิจหลัก โดยตั้งเป้าหมายว่าในปี พ.ศ. ๒๕๖๓ รายได้จากการท่องเที่ยว ๓๕,๐๐๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐ

เวียดนามจะทำอะไรต่อจากนี้ เวียดนามจะยังคงดำเนินการขยายความสัมพันธ์กับต่างประเทศแบบรอบด้าน เพื่อถ่วงดุลประเทศจีนในสถานการณ์ทะเลจีนใต้ โดยเฉพาะประเทศมหาอำนาจอย่างสหรัฐฯ ญี่ปุ่น และรัสเซีย นอกจากนี้ นายกรัฐมนตรีเวียดนามยังได้อนุมัติแผนการส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนของภาคธุรกิจเอกชนในปี พ.ศ. ๒๕๖๘ ดำเนินการปรับโครงสร้างภาคการธนาคารและรัฐวิสาหกิจ ดำเนินนโยบายเปิดเสรีทางการค้าต่อเนื่องและพัฒนาเส้นทางคมนาคม โดยในปี พ.ศ. ๒๕๖๔ จะสร้างรถไฟไฟฟ้าใต้ดินทางตอนใต้ของกรุงฮานอย

สิ่งที่ไทยควรทำในอนาคต

ไทยควรสร้างความร่วมมือกับเวียดนามในรูปแบบของการเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ โดยมีภาคเอกชนเป็นกลไกขับเคลื่อนสำคัญและภาครัฐเป็นผู้สนับสนุน พร้อมทั้งไทยควรเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของห่วงโซ่อุปทานของเวียดนาม เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของอุตสาหกรรมเวียดนามที่มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นในอนาคต เพื่อเป็นการรักษาความสามารถในการแข่งขันของสินค้าไทยในตลาดโลกอีกทางหนึ่งด้วย

๔.๑๔ การบรรยายพิเศษ เรื่อง “สถานการณ์ความมั่นคงและความท้าทายของเวียดนาม: มิติด้านสังคมและวัฒนธรรม” โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธีระ นุชเปี่ยม ผู้ทรงคุณวุฒิ โครงการเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สรุปการบรรยายได้ดังนี้

๑) สถานการณ์ทางด้านสังคมและวัฒนธรรมของเวียดนาม

สถานการณ์ทางด้านสังคมและวัฒนธรรม มีรากฐานที่สำคัญมาจาก ๔ ส่วนด้วยกัน ได้แก่

ส่วนที่ ๑ เวียดนามเป็นประเทศหนึ่งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเวียดนามมีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีของตนเป็นอย่างมาก เช่น การมี “โด่งเซ็ง” (Đông Sơn) ซึ่งเป็นกลองมโหระทึกโบราณ เป็นต้น สังคมเวียดนามแบบดั้งเดิมนั้นผู้หญิงจะมีความเป็น

ใหญ่ในบ้านมากกว่าผู้ชาย ซึ่งในประเทศสมาชิกในอาเซียนจะมีวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมที่คล้ายคลึงกัน

ส่วนที่ ๒ ทางด้านศาสนา เวียดนามได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมมาจากสองศาสนาทั้งศาสนาพุทธนิกายมหายานตามแบบอินเดีย และลัทธิขงจื้อตามแบบอย่างจีน โดยลัทธิขงจื้อเป็นแนวคิดและปรัชญาสังคมที่ไม่ให้ความสำคัญกับผู้หญิง เพราะฉะนั้นในชาวเวียดนามส่วนใหญ่จึงมีการนับถือเจ้าแม่กวนอิม ซึ่งแนวคิดดังกล่าวเป็นแนวคิดพื้นฐานแบบดั้งเดิมของสังคมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในขณะที่ลัทธิขงจื้อจะมุ่งให้ความสำคัญกับผู้ชายมากกว่าผู้หญิง

ส่วนที่ ๓ สังคมเวียดนามได้รับอิทธิพลมาจากวัฒนธรรมของฝรั่งเศส โดยก่อนที่เวียดนามจะตกอยู่ภายใต้อาณานิคมของฝรั่งเศส เวียดนามรับวัฒนธรรมจากจีน เห็นได้จากการใช้ภาษาจีน โดยเฉพาะคนที่มีการศึกษาของเวียดนามมักจะใช้ตัวอักษรจีนในการเขียน ภายหลังจากที่ฝรั่งเศสเข้ามา มีอิทธิพลต้องการให้ชาวเวียดนามหลุดพ้นจากวัฒนธรรมจีนและหันมานับถือวัฒนธรรมของฝรั่งเศส จึงส่งเสริมให้มีการเรียนภาษากว๋องหือ (Quốc Ngữ) และพยายามผลักดันภาษาดังกล่าวให้เป็นที่นิยมของชาวเวียดนาม จึงอาจกล่าวได้ว่าฝรั่งเศสมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการทำลายปัจเจกนิยมแบบดั้งเดิมของเวียดนาม รวมทั้งการแต่งกายแบบชุดอ่าวใหญ่ เพื่อให้เกิดแนวความคิดที่เป็นสมัยใหม่ ทั้งนี้ ในปัจจุบันชาวเวียดนามโดยส่วนใหญ่ไม่สามารถใช้และพูดภาษาฝรั่งเศสได้

ส่วนที่ ๔ สังคมเวียดนามภายหลังจากการปฏิวัติเวียดนาม พ.ศ. ๒๕๑๘ (ค.ศ. ๑๙๗๕) เวียดนามได้รับอิทธิพลจากการเปลี่ยนแปลงของโลกจากยุคโลกาภิวัตน์ ส่งผลทำให้สังคมเวียดนามมีการเปลี่ยนแปลงใน เรื่องต่าง ๆ เป็นอย่างมาก

ด้านการศึกษา การศึกษาของเด็กและเยาวชนชาวเวียดนาม มีการนำการทดสอบวัดความรู้ของนักเรียน หรือที่รู้จักกันในชื่อ PISA (Programme for International Student Assessment) มาใช้ในการทดสอบเพื่อใช้วัดระดับการเรียนรู้ของนักเรียนเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะทักษะทางด้านคณิตศาสตร์ ซึ่งเด็กและเยาวชนของเวียดนามสามารถทำได้ดีกว่าเด็กและเยาวชนในกลุ่มประเทศยุโรปหลายประเทศ เช่น เยอรมัน เป็นต้น ทั้งนี้ ผลจากนโยบายของรัฐบาลเวียดนามที่มุ่งเน้นให้ความสำคัญในเรื่องการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา เช่น ครูอาจารย์ ซึ่งเวียดนามจะให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างทักษะและองค์ความรู้ของอาชีพดังกล่าว

ด้านการท่องเที่ยว พัฒนาการด้านการท่องเที่ยวของเวียดนามพบว่า รัฐบาลได้มีการพัฒนาทรัพยากรบุคคลและส่งเสริมให้หน่วยงานราชการใช้ภาษาอังกฤษ ซึ่งส่งผลทำให้ชาวเวียดนาม

ส่วนใหญ่สามารถพูด และใช้ภาษาอังกฤษได้เป็นอย่างดี เห็นได้จากภาคการบริการของเวียดนาม สามารถใช้การสื่อสารภาษาอังกฤษได้

๒) ความสัมพันธ์ระหว่างไทย - เวียดนาม

ความสัมพันธ์ระหว่างไทย - เวียดนามในมิติต่าง ๆ พบว่า ไทยและเวียดนามมีความสัมพันธ์ในระดับประชาชนกับประชาชน โดยในประเทศไทยมีชุมชนเวียดนาม ซึ่งเป็นการย้ายถิ่นฐานมาตั้งรกรากตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนารายณ์ เพราะฉะนั้นชาวเวียดนามที่ลี้ภัยเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย ทั้งที่จังหวัดจันทบุรี หรือจังหวัดอุบลราชธานี จึงถือว่าเป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์และความใกล้ชิดในระดับประชาชนกับประชาชน โดยปัจจุบันชาวเวียดนามที่เดินทางเข้ามายังประเทศไทย ทั้งมาพำนักและเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว มีจำนวนไม่น้อยกว่า ๕๐,๐๐๐ คน โดยสามารถสำรวจได้จากจำนวนวีซ่าของนักท่องเที่ยวชาวเวียดนาม ที่เดินทางผ่านด่านตรวจคนเข้าเมือง และได้มีการประทับตราเพื่อตรวจลงตรา โดยผลการสำรวจพบว่าประเทศไทยมีจำนวนนักท่องเที่ยวชาวเวียดนาม เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยมากที่สุดเป็นอันดับหนึ่ง ซึ่งส่งผลทำให้ไทยและเวียดนาม “มีความสัมพันธ์ที่ดีอย่างไม่เคยมีมาก่อน”

๓) ความโดดเด่นด้านสังคมและวัฒนธรรมของเวียดนาม

จากความก้าวหน้าในสาขาต่าง ๆ ของเวียดนามพบว่า วัฒนธรรมมีส่วนสำคัญอย่างมากในการเสริมสร้างความมั่นคง โดยเฉพาะแนวคิดขงจื้อที่ทำให้ชาวเวียดนามสามารถให้การยอมรับต่อพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม ได้อย่างไม่มีข้อสงสัย แม้ว่าบางครั้งสมาชิกในพรรคฯ จะมีพฤติกรรมไม่เป็นที่ยอมรับ เนื่องจากลัทธิขงจื้อมีลักษณะที่เอื้อต่อการคงอยู่ของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามมากกว่าลัทธิอื่น ๆ รวมทั้งวัฒนธรรมทางการเมืองที่จะมีความเกี่ยวข้องกับแนวคิดของลัทธิขงจื้อด้วย

จากเหตุการณ์ที่นายโฮ จี มินห์ (Ho Chi Minh) วีรบุรุษผู้ปลดแอกเวียดนามในปี พ.ศ. ๒๔๗๒ (ค.ศ. ๑๙๒๙) เคยมาใช้พื้นที่ประเทศไทยเป็นพื้นที่การเคลื่อนไหวทางการเมือง และเป็นเหตุปัจจัยสำคัญยิ่งต่อความสัมพันธ์ของไทย - เวียดนาม ซึ่งส่งผลให้สถาปัตยกรรมในจังหวัดนครพนมมีการผสมผสานตามความเชื่อของลัทธิขงจื้อด้วย

๔.๑๕ การบรรยายพิเศษ เรื่อง “สถานการณ์ความมั่นคงและความท้าทายของเวียดนาม: มิติด้านการเมืองและความมั่นคง” โดย ดร. ัญญาทิพย์ ศรีพนา นักวิชาการอิสระด้านเวียดนามศึกษา สรุปการบรรยายได้ ดังนี้

๑) สถานการณ์ด้านการเมืองและความมั่นคงของเวียดนาม

ด้านการเมือง จากเอกสารสมุดปกขาวของเวียดนาม ได้ระบุถึงภัยคุกคามความมั่นคงตามแบบ (Traditional Threats: TS) ได้แก่ (๑) ความมั่นคงทางการเมืองภายในและการคงอยู่ของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม (๒) อธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดน (๓) ความมั่นคงทางไซเบอร์ (๔) เสถียรภาพทางเศรษฐกิจ และ (๕) ความมั่นคงทางทะเล โดยเฉพาะข้อพิพาทในทะเลตะวันออก สำหรับภัยคุกคามความมั่นคงไม่ตามแบบ (Non-Traditional Threats: NTS) ได้แก่ (๑) การค้ำมนุษย์ (๒) การเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศ (๓) การจัดการทรัพยากรน้ำ โดยเฉพาะสถานการณ์ในแม่น้ำโขงและการรุกรานของน้ำเค็มที่มีผลต่อการเกษตร และ (๔) ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม

สำหรับความท้าทายทางการเมืองของเวียดนาม ในปี พ.ศ. ๒๕๖๓ ห้วงเดือนเมษายน – ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ โดยเวียดนามจะจัดการประชุมสาขาพรรคในระดับจังหวัด เพื่อคัดเลือกเจ้าหน้าที่พรรคระดับท้องถิ่น ก่อนการจัดประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์ในห้วงเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๖๔ เพื่อเลือกคณะกรรมการกลางพรรค รวมทั้งการคัดเลือกคณะกรรมการการเมือง (Politburo) ซึ่งเป็นองค์กรบริหารสูงสุดของพรรคคอมมิวนิสต์ ถือได้ว่าเป็นการกำหนดทิศทางทางการเมืองและเศรษฐกิจของเวียดนามในอีก ๕ ปีข้างหน้า ซึ่งไทยควรจะต้องจับตามองในประเด็นดังกล่าว

ด้านการทหาร ในอดีตเวียดนามไม่ค่อยพูดถึงความมั่นคงทางทะเลมากนัก ซึ่งมีความแตกต่างจากปัจจุบัน โดยเฉพาะก่อนปี พ.ศ. ๒๕๕๔ เวลาเวียดนามพูดถึงความมั่นคงส่วนใหญ่จะไม่ค่อยมุ่งให้ความสำคัญกับความมั่นคงทางทะเล โดยมองว่าพื้นที่ทางทะเลไม่ได้เป็นสิ่งที่สำคัญยิ่งของเวียดนาม จนในเวลาต่อมา เมื่อกิจกรรมทางด้านการทหารของจีนได้เข้ามามีส่วนสำคัญหรือแสดงบทบาทในพื้นที่ทะเลจีนใต้ โดยเฉพาะใน ปี พ.ศ. ๒๕๑๗ จีนได้อ้างกรรมสิทธิ์เหนือหมู่เกาะพาราเซลในทะเลจีนใต้ และต่อมาจีนได้มีความพยายามดำเนินมาตรการต่าง ๆ เพื่อขัดขวางไม่ให้เวียดนามทำข้อตกลงทวิภาคีกับประเทศอื่น ๆ เพื่อสำรวจแหล่งน้ำมันในพื้นที่ทางทะเล สิ่งที่สำคัญจีนได้มีการเพิ่มงบประมาณทางทหารเพิ่มมากขึ้น ทำให้เวียดนามได้ดำเนินมาตรการที่เรียกว่า “ความร่วมมือและกลยุทธ์การทำให้มั่นคง” (Cooperation and Structuring Strategy)

ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ของเวียดนามและการทำการประท้วงทางการทูต (Diplomatic Protest) เพื่อตอบโต้จีน

ประเด็นที่น่าสนใจ คือ ในช่วงเวลาที่เวียดนามเป็นประธานอาเซียน ในปี พ.ศ.๒๕๖๒ (ค.ศ. ๒๐๒๐) เวียดนามจะใช้กลไกเวทีการประชุมผู้นำสุดยอดอาเซียน ดังนี้ (๑) มีการผลักดันให้เวทีการประชุมระหว่างประเทศพูดเรื่องปัญหาข้อพิพาทในทะเลจีนใต้มากขึ้น (๒) เวียดนามจะมีการพบปะพูดคุยเจรจากับผู้นำของประเทศต่าง ๆ เกี่ยวกับประเด็นปัญหาข้อพิพาทในทะเลจีนใต้ และ (๓) เวียดนามจะใช้เวทีการประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียน (ASEAN Defence Ministers' Meeting: ADMM), การประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสกลาโหมอาเซียน (ASEAN Defence Senior Officials' Meeting : ADSOM) และเวทีต่างๆ ในการผลักดันประเด็นปัญหาข้อพิพาทในทะเลจีนใต้ เนื่องจาก “ปฏิญญาว่าด้วยแนวปฏิบัติของภาคีในทะเลจีนใต้” (Declaration on the Conduct of Parties in the South China Sea: DOC) ซึ่งเป็นข้อตกลงระหว่างชาติสมาชิกอาเซียนทั้งหมด กับจีนในเรื่องเกี่ยวกับทะเลจีนใต้ยังไม่มีผลการผลักดันที่ชัดเจน

สำหรับสถานการณ์ด้านอื่น ๆ ของเวียดนาม กล่าวคือ เวียดนามให้ความสนใจในยุทธศาสตร์ “อินโด - แปซิฟิก” เป็นอย่างมาก นอกจากนี้ เวียดนามยังได้เสริมสร้างความสัมพันธ์กับประเทศมหาอำนาจอย่างอินเดีย เช่น การที่เวียดนามให้ความสำคัญกับนโยบาย Act East Policy ของรัฐบาลอินเดีย เป็นต้น ซึ่งเวียดนามมองว่าอินเดียมี่ขีดความสามารถในการฝึกอบรมนักบินและเจ้าหน้าที่ทหารประจำเรือดำน้ำ โดยที่ผ่านมามีเวียดนามได้มีการอนุญาตให้อินเดียเปิดสำนักงานตัวแทนบริษัทในการจำหน่ายอาวุธยุทโธปกรณ์ทางการทหารของอินเดียในเวียดนาม ตลอดจนรัฐบาลเวียดนามได้มีการจับตามองความสัมพันธ์ระหว่างจีน - อินเดียอย่างใกล้ชิด

๒) นโยบายต่างประเทศของเวียดนามเป็นแนวทางการป้องกันแนวแรกในการถ่วงดุลกับจีน

เวียดนามพยายามประคับประคองความสัมพันธ์กับจีนในทุกด้านเป็นอย่างดี โดยยุทธศาสตร์ของเวียดนามในการเผชิญภัยคุกคามความมั่นคงในทะเลจีนใต้ ได้แก่

(๑) การเข้าไปเกี่ยวข้องและการมีปฏิสัมพันธ์ทางการทูตร่วมกัน โดยเวียดนามได้มีการพบปะกับจีนในทุกระดับ ซึ่งเวียดนามมีความหวาดระแวงจีน แต่ก็ได้สร้าง Hot Line ระหว่างกันเพื่อแก้ไขปัญหาและพยายามไม่ให้เกิดปัญหาเกิดการขยายตัวเพิ่มมากขึ้น

(๒) สถานการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นระยะ คือ การประท้วงทางการทูตและการเผชิญหน้ากัน

(๓) เวียดนามอาศัยอาเซียนเป็นตัวนำในการจัดทำประมวลการปฏิบัติในทะเลจีนใต้ (Code of Conduct in the South China Sea: COC) อย่างเป็นทางการ โดยในช่วงปีที่ผ่านมาจะมีความก้าวหน้าสำคัญในการเห็นชอบร่างเนื้อหาประมวลการปฏิบัติในทะเลจีนใต้ Single Draft Negotiating Text (SDNT) of the COC โดยจีนและอาเซียนเห็นพ้องกันที่จะเสร็จสิ้นการเจรจาฉบับแรกในปี พ.ศ. ๒๕๖๒ และเวียดนามจะใช้ประเด็นนี้ในการดึงอาเซียนเข้ามาร่วมในการแก้ไขปัญหา

(๔) เวียดนามจะนำประเด็นปัญหาทะเลจีนใต้ เข้าสู่การเจรจาในเวทีระหว่างประเทศ และ

(๕) การอาศัยอนุสัญญาระหว่างประเทศเข้ามาช่วยแก้ไขปัญหา แม้จีนจะไม่ยอมรับแนวทางดังกล่าว แต่เวียดนามยังคงยึดถือการสร้างความสัมพันธ์กับจีน

๔.๑๖ การบรรยายพิเศษ เรื่อง “สถานการณ์ความมั่นคงและความท้าทายของอินโดนีเซีย: มิติด้านสังคมและวัฒนธรรม” โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อรอนงค์ ทิพย์พิมล อาจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สรุปการบรรยายได้ ดังนี้

๑) ความสัมพันธ์ด้านสังคมและวัฒนธรรมระหว่างไทยและอินโดนีเซีย

อินโดนีเซียถือได้ว่าเป็นประเทศที่มีเอกภาพค่อนข้างสูงท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรม เชื้อชาติ และศาสนา อีกทั้ง อินโดนีเซียยังมีภูมิรัฐศาสตร์ที่เป็นเกาะจำนวนมาก ส่งผลทำให้ภาษาอินโดนีเซียจึงกลายเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญอย่างมากสำหรับอินโดนีเซีย

สำหรับวิถีทางการเมือง หรือวัฒนธรรมทางการเมืองของชาวอินโดนีเซียจึงหนีไม่พ้นวัฒนธรรมชาวโบราณ ด้วยเหตุผลที่ว่านักการเมืองส่วนใหญ่จะสืบทอดสายเลือดมาจากชาวซึ่งอพยพเข้ามาและเป็นกำลังสำคัญในการสร้างชาติของอินโดนีเซีย ฉะนั้นอินโดนีเซียจึงมีการใช้กลไกทางสังคมที่มีความหลากหลายเพื่อมุ่งไปสู่ความสำเร็จ อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าอินโดนีเซียประกอบด้วยรัฐต่าง ๆ มากกว่า ๒๐๐ รัฐ แต่ความมีเสถียรภาพและการคงอยู่ของรัฐมีเส้นทางที่ไม่ค่อยราบรื่นสักเท่าไรนัก ซึ่งปัจจุบันยังมีความพยายามของบางรัฐที่ต้องการที่จะแบ่งแยกดินแดนหรือบางรัฐต้องการมีระบอบการปกครองตนเอง ทั้งนี้ ในอดีตอินโดนีเซียมีวัฒนธรรมการใช้ความรุนแรงมาอย่างยาวนาน โดยมีการทำสงครามกับกลุ่มคอมมิวนิสต์จนทำให้มีผู้เสียชีวิตและได้รับบาดเจ็บมากกว่า ๕๐๐,๐๐๐ - ๒,๐๐๐,๐๐๐ คน ซึ่งวัฒนธรรมดังกล่าวกลายเป็นมรดกตกทอดมาสู่รุ่นลูก

รูลาน สังกัดได้จากในช่วงที่อินโดนีเซียประสบกับวิกฤติทางเศรษฐกิจ ส่งผลทำให้วัฒนธรรมการใช้ความรุนแรงกลับมาอีกครั้ง (การประท้วง การเผาและทำลายทรัพย์สิน) แต่บางส่วนก็มีวัฒนธรรมในการอดทนอดกลั้นกับความแตกต่างทางความคิดเช่นเดียวกัน

สำหรับความพยายามในการแบ่งแยกรัฐที่มีใช่เป็นรัฐอิสลาม เราจะเห็นว่าภาพของอินโดนีเซียจะมีความแตกต่างไปจากสถานการณ์ในตะวันออกกลาง โดยชาวอินโดนีเซียทุกคนมีหน้าที่ยึดมั่นในหลักคำสอนทางศาสนา แต่ไม่ได้นำหลักกฎหมายมาเป็นตัวนำในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ อินโดนีเซียเองมีความหลากหลายทางศาสนา แต่ก็ถูกทำลายภายหลังจากรัฐบาลซูการ์โน (Sukarno) ลงจากตำแหน่ง ในช่วงที่กำลังจะฟอร์มตัวเป็นอินโดนีเซียภายใต้การนำของซูฮาร์โต (Suharto) ทั้งนี้ ปัจจัยที่ส่งผลทำให้ผู้นับถือศาสนาอิสลามในอินโดนีเซียถูกสังคมนมองว่าเป็นกลุ่มที่นิยมความรุนแรง แม้กลุ่มผู้นับถือศาสนาอิสลามได้ปฏิเสธเสมอมาว่าตนไม่ใช่กลุ่มหัวรุนแรง แต่ตนเองมีการนำหลักปัญจศีล (Pancasila) เข้ามาใช้ในการดำเนินชีวิต

บริบทการเมืองปัจจุบัน อินโดนีเซียเป็นสาธารณรัฐมีการจัดรูปการปกครองในแบบรัฐเดี่ยวเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่มีประธานาธิบดีเป็นประมุขทั้งฝ่ายบริหารและผู้นำประเทศ โดยประธานาธิบดีมาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน ดำรงตำแหน่งวาระละ ๕ ปี ส่วนในแง่ของระบบพรรคการเมืองของอินโดนีเซียนั้นมีพรรคการเมืองที่มีบทบาทโดดเด่นหลายพรรค จึงเรียกได้ว่าการเมืองอินโดนีเซียเป็นการเมืองแบบหลายพรรค เนื่องด้วยเหตุที่ว่าอินโดนีเซียเป็นประเทศที่ประกอบขึ้นมาจากคนหลายหมู่หลายเผ่า มีวัฒนธรรม ภาษา ประเพณีที่ต่างกัน จึงจำเป็นต้องมีวิธีการที่ทำให้ผู้คนที่มีความหลากหลายเหล่านี้อยู่ร่วมกันภายใต้การปกครองเดียวกันได้อย่างเป็นปึกแผ่น

เมื่ออินโดนีเซียประกาศเอกราชในปี พ.ศ. ๒๔๘๗ (ค.ศ. ๑๙๔๔) ได้มีการประกาศคำขวัญของประเทศขึ้นมาพร้อมกันด้วย โดยมีถ้อยคำว่า Bhinneka Tunggal Ika หรือ Unity in Diversity แปลได้ว่า “เอกภาพท่ามกลางความหลากหลาย” นอกจากนี้ กลุ่มผู้ก่อตั้งประเทศอินโดนีเซียประกาศอุดมการณ์ของประเทศจำนวน ๕ ข้อ หรือที่เรียกว่า “หลักปัญจศีล” ซึ่งมีฐานะเป็นอุดมการณ์เชิงปรัชญาพื้นฐานของประเทศมาจนถึงปัจจุบัน โดยหลักปัญจศีลมีเนื้อหา ดังนี้ (๑) เชื่อในพระเจ้าพระองค์เดียวเท่านั้น (๒) หลักมนุษยธรรมอันยุติธรรมและมีอารยะ (๓) ความเป็นหนึ่งเดียวของประเทศอินโดนีเซีย (๔) ประชาธิปไตยอันเกิดจากความเห็นพ้องต้องกันของผู้แทนปวงชน และ (๕) ความยุติธรรมทางสังคมสำหรับชาวอินโดนีเซียทุกหมู่เหล่ามีความเท่าเทียมกัน

๒) ความท้าทายในอนาคตกับบทบาทของศาสนาอิสลามในอินโดนีเซีย

แม้ว่าอินโดนีเซียจะเป็นประเทศมุสลิมที่ใหญ่ที่สุดสำหรับชาติสมาชิกอาเซียนในแง่ประชากร แต่มีระบอบการปกครองที่แยกศาสนาออกจากรัฐในระดับหนึ่ง และให้เสรีภาพกับศาสนาอื่น ๆ พอสมควร โดยในช่วงทศวรรษที่ ๑๙๖๐ - ๒๐๐๐ สังคมอินโดนีเซียดำเนินไปตามกระแสนิยมตะวันตก แต่ในระยะหลังเกิดกระแสนิยมการปฏิบัติตามหลักศาสนาอิสลามที่เคร่งครัดขึ้น สตรีชาวอินโดนีเซียเริ่มหันมาสวมฮิญาบและสุภาพบุรุษเริ่มใส่ใจกับการประกอบศาสนกิจมากขึ้น อีกทั้งสมาชิกสภานิติบัญญัติสายอนุรักษ์นิยมที่เคร่งศาสนาอิสลามในอินโดนีเซียพยายามผลักดันกฎหมายอาญา การห้ามมีเพศสัมพันธ์ก่อนสมรส และการห้ามมีเพศสัมพันธ์ระหว่างคนเพศเดียวกัน ทำให้เกิดความเสียงวิจารณ์หนักหน่วงในประเทศ เพราะเป็นการบั่นทอนเสรีภาพของประชาชน โดยเฉพาะคนกลุ่มน้อยที่ไม่ได้นับถือศาสนาอิสลาม รวมถึงเป็นการกีดกันของกลุ่มความหลากหลายทางเพศด้วย

โดยความเป็นจริงแล้ว แนวคิดจากศาสนาอิสลามนั้น มีบทบาทสำคัญต่อการเมืองและพรรคการเมืองของประเทศอินโดนีเซียเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงหลังจากประเทศได้รับเอกราช แต่หลังจากประธานาธิบดีซูฮาร์โตหมดอำนาจลง พรรคการเมืองที่ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดของศาสนาอิสลามต่างอ่อนแรงลง และมีพรรคการเมืองใหม่ ๆ ที่มีแนวคิดประชาธิปไตยแบบโลกตะวันตก ซึ่งไม่ได้อิงกับหลักคิดตามศาสนาก่อตัวขึ้นเป็นจำนวนมาก โดยพรรคการเมืองเหล่านี้ ยังได้รับชัยชนะการเลือกตั้งอย่างต่อเนื่องอีกด้วย เช่น พรรคการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยแห่งอินโดนีเซีย (PDI-P) และพรรคประชาธิปไตย (PD) เป็นต้น

สำหรับบทบาทของศาสนาอิสลามในการเมืองอินโดนีเซีย นั้น กลับเข้ามามีอิทธิพลอีกครั้งในการเลือกตั้งประธานาธิบดี ในปี พ.ศ. ๒๕๕๗ เมื่อนายพลปราโบโว ซูเบียนโต (Prabowo Subianto) ได้พยายามผลักดันแนวคิดทางการเมืองที่อิงกับหลักคำสอนในศาสนาอิสลาม โดยเฉพาะการนำกฎหมายซารีอะฮ์กลับมาใช้ในอินโดนีเซีย โดยเฉพาะการนำมาใช้ในการหาเสียงเลือกตั้ง ซึ่งแนวคิดดังกล่าวได้เรียกคะแนนเสียงสนับสนุนจากประชาชนชาวอินโดนีเซียที่เป็นชาวมุสลิมได้เป็นอย่างดี

อย่างไรก็ตาม แม้การเลือกตั้งครั้งนั้น นายพลปราโบโว จะแพ้การเลือกตั้งให้กับนายโจโก วิโดโด (Joko Widodo) แต่บทบาทของแนวคิดทางการเมืองที่อิงหลักศาสนาอิสลามได้เข้ามามีอิทธิพลในการเลือกตั้งอีกครั้ง เมื่อมีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการเมืองจาการ์ตา ซึ่งเป็นการแข่งขัน

ครั้งสำคัญระหว่างนายอานิส บาสเวตัน (Anies Baswedan) และนายบาซูกิ ซาฮาจา ปูร์นามา (Basuki Tjahaja Purnama) หรือที่ชาวอินโดนีเซียรู้จักกันในนาม “อาฮ็อก” (Ahok) การเลือกตั้งครั้งนั้นเป็นการแข่งขันกันอย่างดุเดือด โดยผู้สนับสนุนนายอานิส ได้นำแนวคิดและบทบาทของศาสนาอิสลามในประเทศอินโดนีเซียมาเป็นตัวแปรสำคัญในการต่อสู้ จนส่งผลให้นายอานิสชนะการเลือกตั้งผู้ว่าฯ ที่ผ่านมา

สำหรับศานากับการปกครองนั้น ปัจจุบันจังหวัดอาเจะห์เป็นเพียงจังหวัดเดียวในประเทศอินโดนีเซียที่มีการบังคับใช้กฎหมายอิสลาม แต่การบังคับใช้ไม่ได้เป็นการบังคับใช้เต็มรูปแบบ จะเห็นได้จากตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๔ มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายชารีอะห์เพียง ๔ ฉบับเท่านั้น การประกาศใช้กฎหมายชารีอะห์ในอาเจะห์เป็นนโยบายของรัฐบาลอินโดนีเซียที่จะแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและเพื่อทำลายความชอบธรรมของขบวนการอาเจะห์เอกราช (Gerakan Aceh Merdeka GAM) โดยได้รับการสนับสนุนจากบรรดาผู้นำศาสนาบางกลุ่มและนักวิชาการในอาเจะห์ ทั้งนี้ ผู้หญิงอาเจะห์มีบทบาทสำคัญในประวัติศาสตร์อาเจะห์ตั้งแต่ยุครัฐสุลต่าน ตลอดจนในกลุ่มขบวนการเรียกร้องเอกราช แต่ในกระบวนการพิจารณาเรื่องกฎหมายชารีอะห์ ผู้หญิงอาเจะห์ไม่ได้มีบทบาทแต่อย่างใด แม้ผู้หญิงจะเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดจากการบังคับใช้กฎหมายชารีอะห์ โดยเป้าหมายส่วนใหญ่ของการบังคับใช้มักจะเป็นผู้หญิง เนื่องจากกฎหมายชารีอะห์เน้นเรื่องการแต่งกายที่ถูกต้องเหมาะสมตามหลักศาสนา ดังนั้น ผู้หญิงจึงถูกควบคุมในเรื่องการแต่งกายไม่ว่าจะเป็นเรื่องผ้าคลุมผมและเสื้อผ้า หากพิจารณาจากประวัติศาสตร์อาเจะห์การประกาศใช้กฎหมายชารีอะห์ ส่งผลให้ผู้หญิงอาเจะห์ถูกมองว่าเป็นวัฒนธรรมชายขอบของจังหวัดอาเจะห์

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีกลุ่มคนบางกลุ่มในอินโดนีเซียมีความพยายามที่จะก่อตั้งรัฐอิสลามแต่ไม่ประสบความสำเร็จ ด้วยสาเหตุที่ขบวนการฟื้นฟูศาสนาอิสลามและการปฏิรูปทางศาสนามีความต้องการที่จะปฏิรูปศาสนาอิสลามให้มีความทันสมัย ขจัดความเชื่อที่แปลกปลอมและงมงาย และกระบวนการของความเป็นเหตุเป็นผลตามความคิดเชิงวิทยาศาสตร์ของโลกตะวันตกสมัยใหม่และยึดคัมภีร์อัลกุรอานเป็นหลัก โดยเฉพาะบริเวณเมืองท่า แต่แนวความคิดดังกล่าวยังไม่แพร่หลายมากเท่าที่ควร โดยเฉพาะในเขตพื้นที่ชนบท เนื่องจากชาวมุสลิมส่วนใหญ่ยังคงยึดติดกับคำสอนของบรรดาผู้รู้ทางศาสนารุ่นเก่าอยู่มาก ซึ่งมีแนวความคิดแบบอนุรักษ์นิยมมองว่า การกระทำเช่นนี้เป็นการบิดเบือนคำสอนในศาสนา จึงทำให้กลุ่มปฏิรูปศาสนาอิสลามไม่ประสบความสำเร็จมากนัก นอกจากนี้ ความพยายามในการปฏิรูปจึงกลายเป็นความขัดแย้งภายในกลุ่มมุสลิมมากกว่าจะเป็นความพยายามปรับปรุงสังคมมุสลิม

๔.๑๗ การบรรยายพิเศษ เรื่อง “สถานการณ์ความมั่นคงและความท้าทายของอินโดนีเซีย : มิติด้านการเมืองและความมั่นคง” โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ดุลยภาค ปรีชารัชช อาจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สรุปการบรรยายได้ ดังนี้

๑) อินโดนีเซียภายใต้เอกภาพท่ามกลางความหลากหลาย

หากพูดถึงอินโดนีเซียอาจกล่าวได้ว่า อินโดนีเซียเป็นรัฐที่มีอาณาบริเวณและจำนวนประชากรมากที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นรัฐที่มีภูมิรัฐศาสตร์ หรือรูปร่างในลักษณะที่กระจัดกระจาย มีพื้นที่ที่เป็นเกาะ และหมู่เกาะจำนวนมาก บ้างก็ต่าง ๆ เหล่านี้ ส่งผลให้คนบางกลุ่มยังมีแนวคิดที่ต้องการแบ่งแยกดินแดนหรือต้องการแยกเป็นตนเป็นรัฐอิสระ ดังนั้น ถ้าถามว่าทำไมอินโดนีเซียจึงเป็นประเทศที่มีเอกภาพท่ามกลางความหลากหลายทางชาติพันธุ์ คำตอบคือหากนำประเทศอินโดนีเซียมาเปรียบเทียบกับประเทศต่าง ๆ ในแถบอินโดจีนด้วยกัน พบว่า บ้างก็ที่ส่งผลทำให้รัฐต่าง ๆ ในประเทศอินโดนีเซียไม่แตกกระจายเหมือนกับประเทศในอินโดจีน ดังนี้

(๑) อินโดนีเซียมีภาษาเป็นตัวเชื่อมการเมืองการปกครองและการบูรณาการระหว่างรัฐ โดยได้มีการประดิษฐ์ภาษาขึ้นมาใช้เพื่อการดำรงไว้ของชาติ ซึ่งถือว่ามีความสำคัญอย่างมาก ดังนั้น การแยกตัวเป็นรัฐอิสระจึงทำไม่ได้ นอกจากนี้ อินโดนีเซียมีการฝึกหัดนักปกครองโดยใช้คนพื้นถิ่นต่าง ๆ มาฝึกหัดกับส่วนกลาง ทำให้สามารถส่งต่อแนวคิดของรัฐและอำนาจรัฐไปยังพื้นที่ต่าง ๆ อย่างทั่วถึง และ

(๒) ที่ผ่านมามีนักวิชาการบางกลุ่มมีความพยายามที่จะนำอินโดนีเซียไปเปรียบเทียบกับมาเลเซีย ซึ่งหากมองย้อนกลับไปในอดีต เราจะพบว่าทั้งอินโดนีเซียและมาเลเซียมีแนวทางในการสร้างประเทศ หรือรัฐที่ค่อนข้างแตกต่างกัน ซึ่งเส้นทางการต่อสู้ของอินโดนีเซียเป็นประวัติศาสตร์ที่ระทึกใจมากกว่า หรือเรียกว่า “สงครามสร้างรัฐ” ในทางปฏิบัติทำให้อินโดนีเซียมีรูปแบบรัฐเดี่ยว หรือมีรัฐบาลเดี่ยว และมีการปกครองโดยชนชั้นนำ หรือพวกกลุ่มชาตินิยม ซึ่งมีความคิดอยู่บนพื้นฐานของการประณีประนอม ถึงแม้ว่าอินโดนีเซียจะเป็นรัฐเดี่ยวแต่ก็สามารถยึดกุมความเป็นเอกราชไว้ได้อย่างเหนียวแน่น มีเพียงติมอร์-เลสเต (Timor-Leste) ที่มีการแยกเอกราชได้สำเร็จเท่านั้น อย่างไรก็ตาม อินโดนีเซียถือว่าติมอร์-เลสเตเป็นศัตรูทางประวัติศาสตร์ ซึ่งปัจจุบันติมอร์-เลสเตถือว่าเป็นรัฐที่สามารถปกครองตนเองแบบรัฐเดี่ยวได้

๒) สถานการณ์ด้านการเมืองและการทหารของอินโดนีเซีย

นโยบายด้านการเมือง อินโดนีเซียเป็นประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยที่มีความเป็นประชาธิปไตยสูง ซึ่งถือว่าอินโดนีเซียเป็นประเทศที่ประสบความสำเร็จในการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง และสามารถเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่ประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้

สำหรับการทหารของอินโดนีเซีย กองทัพบกถือว่ามียุทธศาสตร์สำคัญทางด้านการเมืองและการทหารเป็นอย่างมาก แต่มีใช้กองทัพทั้งหมด โดยในบรรดากองทัพด้วยกันพบว่า กองทัพเรือมียุทธศาสตร์น้อยและอ่อนแอที่สุดเมื่อเทียบกับกองกำลังด้านอื่น ๆ ส่วนกองทัพบกมียุทธศาสตร์ในมิติทางด้านการเมืองมากที่สุด ด้วยลักษณะพิเศษของกองทัพอินโดนีเซีย คือ มีการนำหลักนิยมทางการทหารเข้ามาใช้กันอย่างแพร่หลาย คำถามคือ กองทัพจะสามารถเดินบนเส้นทางสายการเมืองอย่างเป็นกลางได้อย่างไร โดยที่ผ่านมามีได้ว่ากองทัพอินโดนีเซียมียุทธศาสตร์สำคัญในการพัฒนาประเทศและการเมืองของอินโดนีเซียอย่างมาก โดยมีจุดหักเหเกิดขึ้นในสมัยประธานาธิบดีซูการ์โน ซึ่งประธานาธิบดีซูการ์โนมีการพึ่งพาทหารอย่างมาก ทั้งนี้ ปัจจุบันมีนักวิชาการบางกลุ่ม ซึ่งมีแนวคิดเกี่ยวกับการจัดระเบียบโลกใหม่ โดยมีความพยายามเสนอแนวทาง หรือข้อเสนอแนะที่จะทำให้กองทัพหรือทหารอินโดนีเซียไม่ยุ่งเกี่ยวกับมิติทางด้านการเมือง หลังจากการเกิดวิกฤติการณ์ทางด้านเศรษฐกิจของประเทศไทย กลายเป็นตัวอย่างที่มีผลต่อการเมืองการปกครองของอินโดนีเซียอย่างไม่ตั้งใจ โดยในยุคประธานาธิบดีซูฮาร์โต ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจะเห็นได้ว่า ทหารเริ่มมีการถอนตัวออกจากมิติทางด้านการเมืองการปกครองและมีความพยายามที่จะลดปริมาณค่ายทหารในพื้นที่ชนบท แต่ในทางกลับกันการดำเนินนโยบายทางด้านการทหารของอินโดนีเซียนั้นมีความพยายามกำหนดนโยบายสาธารณะที่รับสมัครบุคคลทั่วไปเข้ารับราชการทหาร หรือเข้าสู่กองทัพเพิ่มมากขึ้น มีการกำหนดนโยบายทางด้านการพัฒนาอุตสาหกรรมป้องกันประเทศ โดยมีความพยายามสร้างความสัมพันธ์ที่ระหว่งกองทัพกับพลเรือนเพิ่มมากขึ้น

นโยบายด้านการต่างประเทศ พบว่า อินโดนีเซียถือว่าเป็นประเทศที่มีความโดดเด่นในการดำเนินนโยบายต่างประเทศอย่างมาก กล่าวคือ รัฐบาลที่เข้ามาบริหารประเทศมีความเป็นอิสระและแข็งขัน อันนำมาซึ่งการเรียกร้องเอกราชของอินโดนีเซีย โดยหลักฐานที่เราสามารถมองเห็นเด่นชัดคือ ระบุแรงขับเคลื่อน (Driving Force) หรือภาพแบบแผนการดำเนินนโยบายต่างประเทศของอินโดนีเซียจนนำมาซึ่งการได้รับเอกราช ทั้งนี้ ในมุมมองของนักยุทธศาสตร์ อินโดนีเซียมีสภาพ

ภูมิรัฐศาสตร์ที่มีความเหมาะสมที่จะเป็นประเทศมหาอำนาจทางทะเล ซึ่งในปัจจุบันมีนักวิเคราะห์ได้กล่าวถึงแนวโน้มของอินโดนีเซียที่สามารถกลายเป็นประเทศมหาอำนาจทางทะเลได้ โดยการเสนอแนวทางในการผลักดันอินโดนีเซียให้เป็น Middle Power หรือมีอำนาจ หรือเป็นประเทศมหาอำนาจที่พอประมาณ เช่นเดียวกับประเทศต่าง ๆ เช่น เกาหลีเหนือ และออสเตรเลีย เป็นต้น

การเป็นประเทศมหาอำนาจทางทะเลในอินโด - แปซิฟิกเป็นเป้าหมาย หรือเป็นความฝันของอินโดนีเซียที่ต้องการจะไปให้ถึง เนื่องจากอินโดนีเซียมีที่ตั้งทางภูมิรัฐศาสตร์ที่อยู่ “ใจกลางมหาสมุทรโลก” (Global Maritime Fulcrum) เส้นทางเดินเรือสามารถแล่นผ่านช่องแคบมะละกา ช่องแคบซุนดา และช่องแคบลอมบอก นอกจากนี้อินโดนีเซียยังตั้งอยู่บนเส้นทางการค้าทางทะเลที่สำคัญที่ผ่านมาอินโดนีเซียมีความพยายามในการควบคุมเส้นทางเดินทางที่สำคัญแห่งนี้แต่ก็ไม่อาจดำเนินการได้ จะเห็นได้ว่าอินโดนีเซียมีความพยายามจะทำอะไรหลายอย่าง เช่น พยายามจัดซื้อเรือดำน้ำ หรือการนำนโยบายไปผูกกับความเป็นเอกภาพและความเป็นแกนกลางของอาเซียน (ASEAN Centrality) รวมทั้งการผลักดันให้อาเซียนต้องมีบทบาทที่ส่งผลต่อการเป็นแกนกลางของภูมิภาคอินโด - แปซิฟิก สำหรับเวทีอาเซียนเกี่ยวกับแนวคิดการเป็นแกนกลางของอาเซียนได้มีการนำเรื่องดังกล่าว เข้าสู่เวทีการประชุมเรียบร้อยแล้ว ซึ่งปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นแสดงถึงความเป็นความพลวัตที่น่าจับตามองเป็นอย่างยิ่งในปัจจุบัน

นโยบายด้านการทหาร สำหรับปัจจัยที่ส่งผลต่อการก่อรูปนโยบายด้านการทหารของอินโดนีเซีย คือ การมีที่ตั้งทางภูมิรัฐศาสตร์ การมีฐานทัพลอยน้ำและการมีสถานะเป็นเมืองยุทธศาสตร์ทางทะเล สำหรับสถานการณ์ในมิติอื่น ๆ กล่าวคือ อินโดนีเซียและออสเตรเลียค่อนข้างที่จะมีความหวาดระแวงระหว่างกัน โดยหากเกิดสถานการณ์ที่เลวร้ายขึ้น เช่น หากอินโดนีเซียมีความจำเป็นต้องรบกับออสเตรเลีย เราจะพบว่ากำลังทางทหารของอินโดนีเซียจะมีจำนวนและขนาดที่ใหญ่กว่าออสเตรเลีย ดังนั้น เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงปัจจัยที่ก่อให้เกิดการสู้รบ อินโดนีเซียจะต้องมีการดำเนินยุทธศาสตร์และนโยบายต่างประเทศกับออสเตรเลียด้วยความระมัดระวังเช่นเดียวกัน

สำหรับการดำเนินนโยบายด้านการทหารของอินโดนีเซียยังคงมีรูปแบบที่เป็นกลาง แข็งขันและไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด อีกทั้ง มีความพยายามที่จะไม่ทำสนธิสัญญาทางด้านการทหารที่เป็นรูปธรรมกับประเทศต่าง ๆ และไม่ยินยอมให้ประเทศอื่น ๆ เข้ามาจัดตั้ง หรือใช้ฐานทัพของอินโดนีเซียที่ผ่านมาอินโดนีเซียมีปฏิสัมพันธ์กับประเทศมหาอำนาจหลายประเทศ โดยเฉพาะจีน สหรัฐฯ

และอินเดีย ดังนั้น มีนักรัฐศาสตร์ยุคเก่ากล่าวไว้ว่า ใครก็ตามที่สามารถควบคุมอาณาเขตบริเวณนี้ได้ก็จะสามารถควบคุมอินเดียได้ กล่าวคือ อาณาบริเวณของเกาะสุมาตราเน้นการพัฒนาการทางการทหารของอินโดนีเซียยังไม่แน่นอนกับอินเดียมากนัก จึงเป็นอุปสรรคขัดขวางต่อการเป็นแกนกลางของโลกทางทะเลของอินโดนีเซีย ซึ่งน่าจะมีความพยายามสืบทอดอำนาจทางทะเลในรัฐบาลยุคนี้ โดยอาจมีเงินที่พยายามเข้ามามีบทบาทเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะการดำเนินนโยบาย BRI ที่ถือเป็นเครื่องมือ หรือกลไกในการขยายบทบาทของจีน อย่างไรก็ตาม อินโดนีเซียไม่ปฏิเสธการดำเนินยุทธศาสตร์เส้นทางสายไหมของจีน แต่อินโดนีเซียมีความสงสัยเกี่ยวกับการลากเส้นแผนที่ทางทะเลของจีนมากกว่า

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่สร้างความกังวลให้แก่อินโดนีเซีย คือ ปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่ทะเลนาคูนา ซึ่งมีอินโดนีเซียเป็นประเทศคู่ขัดแย้งกับจีน ถึงแม้ว่ารัฐบาลอินโดนีเซียจะไม่ค่อยพูดถึงประเด็นความขัดแย้งดังกล่าว แต่อินโดนีเซียไม่พอใจแผนที่ทางทะเลของจีน ที่มีการลากเส้นพื้นที่ทับซ้อนของอินโดนีเซียเข้าไปด้วย อีกทั้งจีนได้มีการเพิ่มงบประมาณทางการทหาร การพัฒนาทางด้านอาวุธ การเพิ่มกำลังพลประจำการในเกาะต่าง ๆ การแสดงแสนยานุภาพในลักษณะต่าง ๆ ส่งผลทำให้อินโดนีเซียมีความกังวลเป็นอย่างมาก

นอกจากจีนและออสเตรเลียแล้ว อินโดนีเซียยังมีการจับตามองปาปัวนิวกินีอย่างใกล้ชิด เนื่องจากสถานการณ์ในมิติต่าง ๆ ของปาปัวนิวกินียังไม่มีเสถียรภาพมากนัก ซึ่งอินโดนีเซียมีความเห็นอกเห็นใจอย่างยิ่ง โดยประธานาธิบดีโจโกวี ได้มีการปรับยุทธศาสตร์หลายประการ ทั้งการขยายเส้นทางขนส่งสินค้าและบริการ เพื่อให้เอื้อต่อปาปัวนิวกินี

นอกจากนี้ อินโดนีเซียยังมีเป้าหมายที่จะดำเนินนโยบายและยุทธศาสตร์ทางการป้องกันประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีความพยายามในการพัฒนาและนำหลักนิยมทางการทหารมาใช้ในการดูแลและควบคุมมหาสมุทรที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่ แต่อินโดนีเซียมีกองทัพเรือที่อ่อนแอ ส่วนกองทัพบกซึ่งมีความเข้มแข็งและมีแนวความคิดหลายประการในการป้องกันเชิงรุก แต่อย่างไรก็ตาม ยังถือว่าไม่เพียงพอกับสิ่งที่ต้องเผชิญ

โดยสิ่งที่ไทยจะต้องให้ความสำคัญและจับตามองอินโดนีเซียอย่างใกล้ชิด คือ แนวทางในการพัฒนากองเรือ (การจัดซื้อยุทโธปกรณ์) สำหรับกองทัพอากาศอินโดนีเซียก็พยายามพัฒนาและจัดซื้อจัดหาวุธยุทโธปกรณ์เนื่องจากมีความหวาดระแวงและหวาดกลัวในเรื่องเวหนานุภาพของประเทศต่าง ๆ อย่างยิ่งในปัจจุบัน

กล่าวโดยสรุป ภัยคุกคามความมั่นคงในภาพรวมของอินโดนีเซียนั้น เราพบว่าอินโดนีเซียมีการพัฒนาในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ นโยบายที่เป็นอิสระ แข็งขัน และไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด การขยายแสนยานุภาพทางทะเล การมีโอกาสที่จะเกิดความไม่เข้าใจจนนำไปสู่ความหวาดระแวงระหว่างอินโดนีเซียกับออสเตรเลีย และการมีความหวาดระแวงเกี่ยวกับการดำเนินยุทธศาสตร์ของจีนที่มีการรุกคืบมากขึ้น

๔.๑๘ การบรรยายพิเศษ เรื่อง “สถานการณ์ความมั่นคงและความท้าทายของอินโดนีเซีย : มิติด้านเศรษฐกิจ” โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปิติ ศรีแสงนาม ผู้อำนวยการศูนย์อาเซียนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สรุปการบรรยายได้ ดังนี้

๑) การปฏิรูปการเมืองของอินโดนีเซีย

จากซูการ์โน สู่อูซาร์โต

อินโดนีเซีย คือ ประเทศที่มีกองทัพเป็นฝ่ายชั้นนำ ย้อนกลับไปในช่วงสมัยโปรตุเกสหรือฮอลันดาต่างก็เข้ามาพร้อมกับการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ชาวมลายู ซึ่งเป็นชนกลุ่มใหญ่ในพื้นที่ไม่ได้มีความแข็งแกร่งเพียงพอที่จะสามารถต่อต้านเจ้าอาณานิคมได้ แต่หลังจากได้รับเอกราชจากเนเธอร์แลนด์ (ฮอลันดา) แล้ว นายพลซูการ์โน หรือวีรบุรุษผู้เรียกร้องเอกราชก็มีแนวโน้มที่จะใช้นโยบายชาตินิยมร่วมกับการสร้างกองทัพที่แข็งแกร่ง โดยนายพลซูการ์โนเชื่อในระบอบประชาธิปไตยแบบขั้วนี้ มีความเป็นอำนาจนิยมอยู่ในตนเองและเริ่มการสร้างกองทัพที่เข้มแข็งพร้อมกับการยึดกิจการของเอกชนเข้ามาเป็นกิจการของรัฐ (Nationalization) โดยอ้างด้านความมั่นคงและสั่งการให้เครือข่ายของนายทหารเข้ามาควบคุมดูแลกิจการของรัฐวิสาหกิจเหล่านี้

ต่อมาในช่วงกลางทศวรรษ ๑๙๖๐ เป็นหนึ่งในช่วงเวลาที่ย่ำแย่ที่สุดในประวัติศาสตร์สมัยใหม่ของอินโดนีเซีย ซึ่งเป็นการเริ่มต้นของยุคซูฮาร์โต ผู้นำทางทหารรุ่นใหม่ที่ไม่เห็นด้วยกับการปกครองของนายพล ซูการ์โน ซึ่งความอ่อนแอทางการเมืองของซูการ์โน จึงถูกบังคับให้ต้องโอนอำนาจทางการเมืองและการทหารที่สำคัญไปยังนายพลซูฮาร์โต และในเดือนมีนาคม ๒๕๑๐ นายพลซูฮาร์โต จึงได้รับการแต่งตั้งเป็นประธานาธิบดีอย่างเป็นทางการ

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๔๐ (ค.ศ. ๑๙๙๗) เกิดวิกฤตการณ์การเงินเอเชีย (1997 Asian Financial Crisis) ถือเป็นตัวเร่งที่สำคัญที่สุดที่ทำให้ประชาชนลุกฮือขึ้นมา เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจที่ย่ำแย่ ประกอบกับการผูกขาดทางการเมืองของประธานาธิบดีซูฮาร์โต ทำให้เขาประกาศลาออกจากตำแหน่งในวันที่ ๒๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๑ (ค.ศ. ๑๙๙๘)

บาคารุดดิน ยูซุฟ ฮาบีบี

ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๔๑ - ๒๕๔๒ เมื่อซูฮาร์โตก้าวลงจากตำแหน่ง รองประธานฮาบีบี จึงดำรงตำแหน่งเป็นประธานคนที่ ๓ ของประเทศ และถือว่าเป็นคนที่มีมาจากระบบการปกครองที่น่าเชื่อถือมากที่สุด โดยประธานาธิบดีฮาบีบีได้รับเสียงชื่นชมจากนานาชาติในเรื่องการจัดการกับปัญหาติมอร์ตะวันออก โดยเขาเห็นสมควรว่าให้ชาวติมอร์ลงประชามติเลือกว่าจะอยู่กับอินโดนีเซียต่อไปหรือเป็นเอกราช ซึ่งท้ายที่สุดชาวติมอร์ตะวันออกก็ต้องการเป็นอิสระ นายฮาบีบีจึงประกาศให้เอกราชแก่ติมอร์ตะวันออก แต่ก็ทำให้ชาวอินโดนีเซียส่วนใหญ่ไม่พอใจ เพราะเห็นว่านายฮาบีบีสร้างความแตกแยกให้เกิดขึ้นในชาติ ในช่วงท้ายของการดำรงตำแหน่ง ฮาบีบีต้องการให้สภาที่ปรึกษาประชาชนเลือกให้เขาดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีต่อไป แต่เขากลับไม่ได้รับการสนับสนุนจากสภา และได้ถอนชื่อตนเองจากการขอรับการแต่งตั้งเป็นประธานาธิบดีใน ๒๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๒

อับดุลเราะฮ์มัน วาฮิด

นายวาฮิดเคยดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี แม้ว่าไม่ได้สังกัดในพรรคการเมือง เสียงข้างมากก็ตาม กล่าวคือ พรรคพีเคบี (the National Awakening Party: PKB) ได้จำนวนที่นั่งในรัฐสภาอินโดนีเซียเพียง ๕๑ ที่นั่ง น้อยกว่าพรรคการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยแห่งอินโดนีเซีย (The Indonesian Democratic Party of Struggle: PDI-P) ของนางเมกาวาตี ซูการ์โนบุตรรี่ที่ได้จำนวนที่นั่งถึง ๑๕๓ ที่นั่ง แต่เขาสามารถต่อรองตั้งเสียงสนับสนุนจากพรรคการเมืองอื่น ๆ ทำให้นางเมกาวาตีต้องรับตำแหน่งรองประธานาธิบดี โดยระหว่างการบริหารประเทศ นายวาฮิดได้รับการยอมรับจากสื่อมวลชนและกลุ่มการเมืองแนวศาสนา แต่เขามีปัญหาความขัดแย้งกับกองทัพ เนื่องจากต้องการลดจำนวนผู้แทนในสภาที่มาจากโควตาของกองทัพและต้องการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของกองทัพให้มีส่วนร่วมกับการเมืองน้อยลงตามแนวทางปฏิรูปทางการเมือง จึงทำให้ในช่วงหลังกองทัพหันไปให้การสนับสนุนรองประธานาธิบดีอย่างนางเมกาวาตีแทน เหตุผลที่ทำให้ นายวาฮิดต้องลงจากตำแหน่ง เนื่องจากมีการดำเนินการโดยสภาที่ปรึกษาประชาชนเพื่อถอดถอนเขาออกจากตำแหน่ง ในเรื่องทุจริตยักยอกเงินที่พัวพันกับคนใกล้ชิดของเขาและเรื่องขู่สาวที่อื้อฉาวของเขา จึงเป็นเหตุทำให้เขาถูกถอดถอนออกจากตำแหน่งประธานาธิบดีในที่สุด

เมกาวาตี ซูการ์โนบุตรรี

ประธานาธิบดีเมกาวาตี เป็นบุตรสาวของซูการ์โน ผู้นำชาตินิยมและประธานาธิบดีคนแรกของอินโดนีเซีย เข้ารับตำแหน่งแทนในฐานะรองประธานาธิบดีภายหลังประธานาธิบดีวาฮิดออกจากตำแหน่ง เป็นประธานาธิบดีหญิงคนแรกของอินโดนีเซีย ดำรงตำแหน่งตั้งแต่กรกฎาคม ๒๕๔๔ ถึงตุลาคม ๒๕๔๗ ระหว่างดำรงตำแหน่ง แม้จะได้รับการสนับสนุนจากกองทัพ แต่ขณะนั้นประเทศมีปัญหาหอรุมร่ำร่ำมากมาย ทั้งการเมือง สังคมและเศรษฐกิจที่ไม่ฟื้นตัว ปัญหาทุจริตที่เพิ่มขึ้นอย่างเรื่อยมาและปัญหาใหญ่ที่สำคัญ คือ ปัญหาการก่อการร้าย เนื่องจากเหตุการณ์โจมตีสหรัฐอเมริกาเมื่อ ๑๑ กันยายน ๒๕๔๓ ทำให้มีกลุ่มต่อต้านสหรัฐฯ กับชาวตะวันตกเกิดขึ้นมากมาย ในอินโดนีเซีย และมีการก่อความรุนแรงหลายครั้ง ซึ่งครั้งที่รุนแรงที่สุดครั้งหนึ่งคือ การลอบวางระเบิดสถานบันเทิงที่เกาะบาหลี่ จนมีผู้เสียชีวิตกว่า ๒๐๐ คน จนทำให้รัฐบาลอินโดนีเซียต้องดำเนินการในการต่อต้านปราบปรามการก่อการร้ายอย่างเข้มงวดจนถึงปัจจุบัน และทำให้กองทัพเข้ามามีบทบาทอย่างมากต่ออินโดนีเซียในขณะนั้น

ซูซิโล บัมบัง ยูโดโยโน

เป็นอดีตประธานาธิบดีอินโดนีเซียคนแรกที่ได้รับการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน ในปี พ.ศ. ๒๕๔๗ ภายหลังจากการปฏิรูปการเมืองและการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ซึ่งมีการกำหนดให้มีการเลือกตั้งประธานาธิบดีโดยตรงจากประชาชน โดยประธานาธิบดียูโดโยโน ได้รับชัยชนะเหนือนางเมกาวาตีในการเลือกตั้งครั้งที่สอง และเข้ามาดำรงตำแหน่งด้วยความคาดหวังอย่างมากจากประชาชนในการบริหารประเทศและพัฒนาเศรษฐกิจ แม้ในช่วงแรกอาจไม่ค่อยได้รับการยอมรับจากประชาชน แต่เขาก็สามารถบริหารประเทศได้ดีขึ้นเป็นลำดับ และจัดการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี เช่น การเจรจากับอาละห์จนเกิดสันติภาพและการดูแลความขัดแย้งระหว่างเผ่าพันธุ์ต่าง ๆ จนยุติความรุนแรงรวมทั้งฟื้นฟูเศรษฐกิจของอินโดนีเซียให้มีความเข้มแข็ง เติบโตอย่างรวดเร็ว จนเป็นหนึ่งในประเทศนำลงทุนในปี พ.ศ. ๒๕๕๒

โจโก วิโดโด

ประธานาธิบดีอินโดนีเซียคนที่ ๗ และคนปัจจุบันของประเทศอินโดนีเซีย เคยดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรีกรุงจาการ์ตา ก่อนลงสมัครชิงตำแหน่งประธานาธิบดีในปี พ.ศ. ๒๕๕๗ สังกัดพรรคการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยแห่งอินโดนีเซีย (PDI-P) เข้าพิธีสาบานตนครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๗ จนถึงปัจจุบัน

โดยประธานาธิบดีโจโก ถือว่าเป็นตัวแทนของคนอินโดนีเซียส่วนใหญ่ของประเทศที่เป็นคนชนชั้นกลางจนถึงล่าง เนื่องจากเคยเป็นผู้นำท้องถิ่นในฐานะนายกเทศมนตรีเมืองโซโล จนกลายเป็นผู้ว่าการเมืองจาการ์ตา และเป็นประธานาธิบดีที่คนอินโดนีเซียรู้สึกเข้าถึงได้ ไม่มีขั้นตอนระเบียบการที่ซับซ้อนยุ่งยาก ในขณะที่มีแนวนโยบายในการกระจายการพัฒนาอย่างทั่วถึง และนโยบายที่ถือว่าได้รับการตอบจากชาวอินโดนีเซียเป็นอย่างดีคือ นโยบาย Global Maritime Fulcrum (GMF) ผ่านแนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงิน (Blue Economy) ที่เปลี่ยนวิธีคิดของชาวอินโดนีเซียให้หันมาให้ความสำคัญกับพื้นที่ทางทะเล มหาสมุทรและพื้นที่ชายฝั่งมากยิ่งขึ้น ซึ่งคาดว่านโยบายดังกล่าว จะทำให้อินโดนีเซียมีขนาดเศรษฐกิจใหญ่เป็นอันดับ ๔ ของโลก ในปี พ.ศ. ๒๕๙๓

สำหรับปัญหาทะเลตะวันออก ถึงแม้อินโดนีเซียจะไม่เคยแสดงจุดยืนว่าเป็นประเทศคู่ขัดแย้งกับจีน แต่ในทางภูมิศาสตร์แล้วทะเลทางตอนเหนือของอินโดนีเซียอย่างทะเลนาตุนา (Natuna Sea) มีส่วนที่ซ้อนทับกับพื้นที่ที่จีนอ้างสิทธิ์ จึงยังคงเป็นความกังวลของอินโดนีเซีย และทำให้อินโดนีเซียเริ่มพัฒนาขีดความสามารถกำลังทางเรือ

๒) ความท้าทายของอินโดนีเซียในอนาคต

จากการมีเอกภาพในการปกครองสูง ทำให้เป็นไปได้ยากที่อินโดนีเซียจะกลายเป็นรัฐอิสลาม ถึงแม้จะเคยมีความพยายามที่จะก่อตั้งเป็นรัฐอิสลาม แต่ไม่ประสบความสำเร็จ อย่างไรก็ตาม มีการคาดการณ์ว่า ในอนาคตจะไม่มี การแบ่งแยกดินแดนอีก รวมถึงในพื้นที่ของจังหวัดอาเจาะห์ แม้จะเป็นจังหวัดเดียวที่มีการใช้กฎหมายชารีอะห์และยังคงเผชิญกับขบวนการแบ่งแยกดินแดน

นอกจากนี้ แม้ว่าประธานาธิบดีโจโกวีจะประสบความสำเร็จและได้รับคะแนนนิยมสูงเพียงใด กระแสการโจมตีต่อตัวเขาเองก็ยังคงเกิดขึ้น โดยเฉพาะข้อกล่าวหาที่ว่า โจโกวีเป็นผู้ไม่เคร่งครัดในศาสนา แต่การที่ประธานาธิบดีโจโกวี แต่งตั้งพลโทปราโบโว ซูเบียนโต (Prabowo Subianto) เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม คาดการณ์ว่าการกระทำดังกล่าว เป็นการประนีประนอมลดแรงเสียดทานระหว่างทหารและพลเรือน ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างทหารและพลเรือนน่าจะมีทิศทางที่ดีขึ้น นอกจากนี้ รัฐบาลอินโดนีเซียยังยืนยันว่าจะไม่ทำสนธิสัญญาทางทหารอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมกับประเทศใด และไม่ยินยอมให้ประเทศใดเข้ามาใช้ประโยชน์จากฐานทัพทางทหารของอินโดนีเซีย

สำหรับปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและหมอกควันข้ามแดน มีทิศทางที่ดีขึ้นเนื่องจากมาตรการของรัฐบาล ได้แก่ (๑) การเฝ้าระวัง (Monitor and Assessment) (๒) การป้องกัน (Prevention) (๓) การเตรียมความพร้อม (Preparedness) (๔) การสร้างกลไกรับมือในสถานการณ์ฉุกเฉินทั้งในระดับประเทศและระดับภูมิภาค (National and Joint Emergency Response) (๕) การอำนวยความสะดวกหากจำเป็นต้องมีการเคลื่อนย้ายคนและสิ่งของต่าง ๆ (รวมทั้งอุปกรณ์บรรเทาสาธารณภัย) ระหว่างประเทศในสถานการณ์ฉุกเฉิน (Procedures for Deployment of People, Materials and Equipment Across Borders) และ (๖) การสร้างความร่วมมือด้านเทคนิคและการทำวิจัยในปัญหาหมอกควัน (Technical Cooperation and Scientific Research) ประกอบกับภายหลังจากที่ข้อตกลง ASEAN Specialized Meteorological Centre (ASMC) มีการบังคับใช้ในระดับภูมิภาคในทุกประเทศสมาชิก สถานการณ์ฝุ่นหมอกควันในอาเซียนยิ่งบรรเทาเบาบางลง

๓) สถานการณ์ด้านเศรษฐกิจของอินโดนีเซีย

นโยบาย Global Maritime Fulcrum (GMF) ของประธานาธิบดีโจโกได้รับการกำหนดให้เป็นวิสัยทัศน์ของรัฐบาล โดยระบุว่าอินโดนีเซียจะมุ่งสู่การเป็นรัฐทางทะเลที่แข็งแกร่ง ซึ่งสามารถมีส่วนร่วมในเชิงบวกต่อสันติภาพและความมั่นคงของภูมิภาคและโลกตามผลประโยชน์ของชาติ โดยมีวิสัยทัศน์หลัก ดังนี้ (๑) การพัฒนาทรัพยากรทางทะเลและทรัพยากรมนุษย์ (๒) ความมั่นคงทางทะเลและความปลอดภัยทางทะเล (๓) การจัดตั้งสถาบันทางทะเล (๔) ขยายเศรษฐกิจทางทะเลและโครงสร้างพื้นฐานทางทะเล (๕) การคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและการจัดการพื้นที่ทางทะเล (๖) ส่งเสริมวัฒนธรรมทางทะเล และ (๗) การทูตทางทะเล ซึ่งวิสัยทัศน์เหล่านี้ถูกแบ่งออกเป็น ๗๖ โครงการแยกเป็น ๔๒๕ กิจกรรม และสามารถบรรลุเป้าหมายไปแล้วกว่า ๓๓๐ รายการ

การประชุมเชิงสัมมนาทางวิชาการศูนย์อาเซียนศึกษา ครั้งที่ ๒/๒๕๖๓

เรื่อง “ทิศทางความมั่นคงทางทะเล: ความท้าทายของอาเซียน”

ระหว่างวันที่ ๒๓-๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๒

ณ โรงแรมเคป ราชา ศรีราชา จังหวัดชลบุรี

๑. หลักการและเหตุผล

ปัจจุบันโลกและภูมิภาคให้ความสำคัญกับ “ความมั่นคงทางทะเล” มากยิ่งขึ้น เนื่องจากทะเลถือเป็นแหล่งที่มาของกำลังอำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมจิตวิทยา การทหาร วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี พลังงานและสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมความมั่นคงและความมั่งคั่งไม่เว้นแม้แต่ **ภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก** อันจะเห็นได้จากกรณีที่ สหรัฐฯ และพันธมิตรได้นำเสนอและขับเคลื่อนยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก ที่ครอบคลุมพื้นที่บริเวณมหาสมุทรแปซิฟิกและมหาสมุทรอินเดีย เอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นภูมิภาคที่ตั้งอยู่ตรงกลางบริเวณดังกล่าว

สำหรับภูมิภาคอาเซียนเป็นภูมิภาคที่ตั้งอยู่ระหว่างมหาสมุทรแปซิฟิกและอินเดีย จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่อาเซียนจะต้องร่วมกันปกป้องการเข้ามาของประเทศมหาอำนาจในการเข้ามามีอิทธิพลในภูมิภาค รวมทั้งปกป้องผลประโยชน์ของตนผ่านความร่วมมือที่สร้างสรรค์ต่าง ๆ ซึ่งความเคลื่อนไหวล่าสุดของอาเซียนเพื่อรักษาความมั่นคงในภูมิภาค คือ การออก **“เอกสารมุมมองของอาเซียนต่อแนวคิดอินโด-แปซิฟิก”**¹ (ASEAN Outlook on the Indo-Pacific) โดยมีสาระสำคัญระบุถึงความร่วมมือที่เป็นรูปธรรมใน ๔ สาขา ได้แก่ (๑) **ความร่วมมือทางทะเล** (Maritime Cooperation) โดยการส่งเสริมความปลอดภัยทางทะเล เสรีภาพในการเดินเรือและการบิน รวมถึงต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติทุกรูปแบบ ตลอดจนส่งเสริมการระงับข้อพิพาทอย่างสันติ และส่งเสริมความร่วมมือในการแก้ไขปัญหามลพิษทางทะเล (๒) **การเชื่อมโยง** (Connectivity) โดยมุ่งเน้นความร่วมมือการเชื่อมโยงระหว่างภูมิภาคอินโด-แปซิฟิกและกับอาเซียน ภายใต้แผนความเชื่อมโยงระหว่างกันในอาเซียน (Master Plan on ASEAN Connectivity 2025: MPAC 2025)

¹ ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ. (๒๕๖๒). เรื่อง “จับตาความเคลื่อนไหวของอาเซียนต่อภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก”. เอกสารวิเคราะห์สถานการณ์ยุทธศาสตร์และความมั่นคง. (ฉบับที่ ๑๘/๒๕๖๒), วันที่ ๑-๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

ในด้านต่าง ๆ (๓) เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ ปี ๒๕๗๓ (UN Sustainable Development Goals 2030) มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมในการบรรลุการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ และ (๔) ความร่วมมือด้านเศรษฐกิจในด้านต่าง ๆ (Economic and Other Possible Areas of Cooperation) ที่มุ่งเน้นการอำนวยความสะดวกทางการค้าและการลงทุนโดยสนับสนุนการดำเนินการพิมพ์เขียวประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ๒๐๒๕ (ASEAN Economic Community Blueprint 2025) เป็นต้น

จึงกล่าวได้ว่า ยุทธศาสตร์นี้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่ออาเซียน ทำให้อาเซียนได้ตระหนักและให้ความสนใจต่อยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก โดยเริ่มอย่างเป็นทางการ ในช่วงการประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออก (EAS Summit) เมื่อเดือน พ.ย.๖๐ ซึ่งมีประเทศที่ได้นำเสนอมุมมองต่อยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกในการประชุมครั้งนั้น ถือเป็นจุดเริ่มต้น ที่ทำให้ชาติสมาชิกอาเซียนทั้ง ๑๐ ชาติได้หารือพูดคุยกันเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ดังกล่าว โดยล่าสุดในการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียน (ASEAN Summit) ครั้งที่ ๓๔ เมื่อ มิ.ย.๖๒ ที่ผ่านมา อินโดนีเซียได้นำแนวคิดนี้มาหารือกับไทยในฐานะไทยเป็นประธานอาเซียนและประเทศสมาชิกอาเซียนอื่น ๆ เพื่อหาแนวทางในการขับเคลื่อนแนวคิดดังกล่าวร่วมกัน จนได้เอกสารมุมมองของอาเซียนต่อแนวคิดอินโด-แปซิฟิก (ASEAN Outlook on the Indo-Pacific) ได้สำเร็จ

อย่างไรก็ตาม แม้ ภูมิภาคอาเซียน จะมีทรัพยากรทางทะเลจำนวนมาก และมีเส้นทางคมนาคมทางทะเลหลักของโลก (Sea Line of Communication: SLOC) ได้แก่ ช่องแคบมะละกา ช่องแคบซุนดา และช่องแคบลอมบอก โดยเฉพาะช่องแคบมะละกาที่เชื่อมต่อระหว่างมหาสมุทรอินเดียและมหาสมุทรแปซิฟิก ซึ่งถือเป็นเส้นทางเดินเรือขนส่งสินค้าที่สำคัญ ๑ ใน ๔ ของโลก โดยเฉพาะทะเลจีนใต้ ซึ่งถือเป็นพื้นที่ทางทะเลที่สำคัญ เนื่องจากเป็นแหล่งน้ำมัน ก๊าซธรรมชาติ และทรัพยากรทางทะเล รวมทั้งเป็นเส้นทางเดินเรือหลักที่เชื่อมต่อเส้นทางการค้าระหว่างเอเชียตะวันออกไปยังตะวันออกกลางและยุโรป นอกจากนี้ ทะเลจีนใต้ยังมีความสำคัญต่อสันติภาพและความมั่นคงในภูมิภาค เนื่องจากทะเลจีนใต้เป็นพื้นที่ที่มีการแข่งขันระหว่างสองมหาอำนาจคือ จีนและสหรัฐฯ โดยปัจจุบันยังพบความตึงเครียดกรณีข้อพิพาทในทะเลจีนใต้ อันมาจากการอ้างสิทธิ์ครอบครองโดยจีน เวียดนาม ฟิลิปปินส์ บรูไน มาเลเซีย และไต้หวัน

นอกจากนี้ ปัจจุบันอาเซียนยังคงเผชิญกับผลกระทบด้าน “ความมั่นคงทางทะเล” ในมิติต่าง ๆ² ได้แก่ **มิติด้านเศรษฐกิจ** เช่น การดำเนินยุทธศาสตร์ของ สหรัฐฯ และจีน โดยเฉพาะการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ อาจถูกมองว่าเป็นความพยายามแผ่ขยายอิทธิพลของตน ทำให้หลายประเทศเกิดความวิตกกังวลและระมัดระวังในการร่วมมือกับประเทศนั้น ๆ ตลอดจนผลกระทบด้านอาชญากรรมข้ามชาติทางทะเล ได้แก่ การกระทำความผิดเป็นโจรสลัด การลักลอบค้าอาวุธ การลักลอบขนยาเสพติด การลักลอบค้ามนุษย์ และการก่อการร้ายทางทะเล **มิติด้านสังคมและวัฒนธรรม** ยังพบแนวโน้มของการอพยพย้ายถิ่นมีแนวโน้มสูงขึ้นทั้งการอพยพย้ายถิ่นภายในประเทศหรือข้ามประเทศโดยใช้ช่องทางทางทะเลซึ่งส่งผลกระทบต่อประชาชนในประเทศปลายทาง เช่น ผู้ลี้ภัยชาวโรฮิงจา เป็นต้น รวมทั้งความมั่นคงของสิ่งแวดล้อมทางทะเล **มิติด้านการเมืองและความมั่นคง** ยังพบปัญหาความปลอดภัยของเส้นทางคมนาคมทางทะเล โดยเฉพาะเส้นทางเดินเรือสินค้าที่ผ่านช่องแคบมะละกา ช่องแคบซุนดา และช่องแคบลอมบอก รวมทั้งปัญหาข้อพิพาทในทะเลจีนใต้ อาจเป็นอุปสรรคต่อความร่วมมือระหว่างบางประเทศในอาเซียน และอาจทำให้ประเทศที่ขัดแย้งกับจีน หันไปพึ่งพาประเทศมหาอำนาจอื่นเพื่อสร้างอำนาจต่อรองกับชาติมหาอำนาจ ซึ่งยังคงเป็นความท้าทายด้านความมั่นคงทางทะเลของอาเซียนในปัจจุบัน

สำหรับประเทศไทย ตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก โดยเป็นประเทศหนึ่งที่มีอาณาเขตติดต่อกับมหาสมุทรแปซิฟิก มหาสมุทรอินเดีย ทะเลจีนใต้และช่องแคบมะละกา จึงนับได้ว่าประเทศไทยตั้งอยู่บนจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญใน ๒ แง่มุม กล่าวคือ (๑) เป็นแหล่งทรัพยากรทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต และ (๒) เป็นเส้นทางเดินเรือที่สำคัญ มหาอำนาจต่าง ๆ ยังคงมุ่งที่รักษาและแผ่ขยายอิทธิพลของตนเองในพื้นที่ภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก ด้วยเหตุนี้ดุลยภาพและพลวัตด้านความมั่นคงทางทะเลในภูมิภาคนี้ จึงขึ้นอยู่กับบทบาทและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในภูมิภาคกับประเทศมหาอำนาจเป็นสำคัญ

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ในฐานะเลขานุการศูนย์อาเซียนศึกษา ทำหน้าที่ในการจัดการประชุมเชิงสัมมนาทางวิชาการศูนย์อาเซียน ได้เห็นถึงความสำคัญของสถานการณ์ด้านความมั่นคงทางทะเลที่ส่งผลกระทบต่อภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก อาเซียน และไทย

² สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ. (๒๕๕๘). แผนความมั่นคงแห่งชาติทางทะเล (พ.ศ. ๒๕๕๘-๒๕๖๔). <http://www.nsc.go.th/wp-content/uploads/2018/10/แผนความมั่นคงแห่งชาติทางทะเล-พ.ศ.2558--2564.pdf>

ในหลากหลายมิติ จึงได้จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการด้านความมั่นคงในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ “ทิศทางความมั่นคงทางทะเล: ความท้าทายของอาเซียน” เพื่อเป็นเครื่องมือในการระดมความรู้ ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ ที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ความมั่นคงในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก อาเซียนและไทย ซึ่งผลที่ได้รับจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ในการนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดบทบาทและท่าทีที่เหมาะสมต่อกรณีดังกล่าวต่อไป

๒. วัตถุประสงค์

๒.๑ เพื่อศึกษาสถานการณ์ และแนวโน้มด้านความมั่นคงทางทะเล ที่ส่งผลกระทบต่อภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก อาเซียน และไทยในมิติต่าง ๆ

๒.๒ เพื่อให้ทราบถึงความท้าทายต่อความร่วมมือของอาเซียน ภายใต้ “เอกสารมุมมองของอาเซียนต่อแนวคิดอินโด-แปซิฟิก”

๒.๓ เพื่อให้ทราบถึงทิศทางด้านความมั่นคงทางทะเลของ ภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก อาเซียน และไทยในมิติต่าง ๆ ในอนาคต

๒.๔ เพื่อให้ทราบถึงแนวทางที่เหมาะสมของกองทัพ และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ในการพัฒนาความร่วมมือด้านความมั่นคงทางทะเลอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

๓. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๓.๑ ทราบถึงสถานการณ์ และแนวโน้มด้านความมั่นคงทางทะเล ที่ส่งผลกระทบต่อภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก อาเซียน และไทยในมิติต่าง ๆ

๓.๒ ทราบถึงความท้าทายต่อความร่วมมือของอาเซียน ภายใต้ “เอกสารมุมมองของอาเซียนต่อแนวคิดอินโด-แปซิฟิก”

๓.๓ ทราบถึงทิศทางด้านความมั่นคงทางทะเลของ ภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก อาเซียน และไทยในมิติต่าง ๆ ในอนาคต

๓.๔ ทราบถึงแนวทางที่เหมาะสมของกองทัพ และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ในการพัฒนาความร่วมมือด้านความมั่นคงทางทะเลอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

๔. สรุปการบรรยายของวิทยากร

๔.๑ การบรรยายพิเศษ เรื่อง “ทิศทางความมั่นคงทางทะเล (ภูมิภาคอินโด - แปซิฟิก): มิติด้านเศรษฐกิจ” โดย คุณคงฤทธิ์ จันทริก ผู้อำนวยการบริหาร “สภาผู้ส่งสินค้าทางเรือแห่งประเทศไทย” (สรท.) สรุปการบรรยายได้ ดังนี้

๑) ทิศทางความมั่นคงทางทะเล (อินโด - แปซิฟิก) มุมมองทางเศรษฐกิจ

สำหรับภูมิภาคอินโดแปซิฟิกในมุมมองมิติด้านเศรษฐกิจ สถานการณ์ความมั่นคงกับบริบททางเศรษฐกิจเป็นเรื่องที่มีความเกี่ยวเนื่องกัน ส่งผลให้เมื่อระบบเศรษฐกิจดี ความมั่นคงของรัฐย่อมมีทิศทางที่ดีขึ้นด้วยเช่นกัน ดังนั้น ในมุมมองทางเศรษฐกิจสำหรับภูมิภาคอินโดแปซิฟิกกับความมั่นคงทางทะเลนั้น ไม่ใช่ประเด็นความสำคัญในเชิงพื้นที่เพียงอย่างเดียว ยังมีประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบายในด้านความมั่นคงต่อไป

๒) สถานการณ์และแนวโน้มด้านความมั่นคงทางทะเล: มิติด้านความสำคัญอินโดแปซิฟิกต่อระบบเศรษฐกิจ

ภูมิภาคอินโดแปซิฟิกมีปฏิสัมพันธ์ทางการค้าขาย โดยเฉพาะกับกลุ่มประเทศ เช่น จีน เกาหลี ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ อินเดียและส่วนของตะวันออกกลาง เช่น อีฟกานีสถาน ปากีสถาน เป็นต้น ทั้งนี้ ตัวเลขการส่งออกในอินโดแปซิฟิกกับประเทศข้างต้นมีอัตราส่วน ดังนี้ ญี่ปุ่น ร้อยละ ๙.๙ อาเซียนในสวนภาคพื้นสมุทรร้อยละ ๑๕.๕ กลุ่มประเทศกัมพูชา ลาว เมียนมา ร้อยละ ๑๑.๖ จีนร้อยละ ๑๒ ฮองกงร้อยละ ๕ เกาหลีใต้ร้อยละ ๒ ใต้หวันร้อยละ ๑.๖ เอเชียใต้โดยเฉพาะ อินเดียร้อยละ ๔.๔ ตะวันออกกลางร้อยละ ๓.๔ ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ร้อยละ ๕.๑ ขณะที่ภูมิภาคอื่นที่มีอิทธิพลในการส่งออกกับอินโดแปซิฟิกเช่นเดียวกัน คือ สหรัฐฯ ร้อยละ ๑๑.๑ และยุโรป ทั้งนี้ สำหรับไทยมีตัวเลขการส่งออก ในปี พ.ศ. ๒๕๖๑ มีตัวเลขการส่งออกในภูมิภาคอินโดแปซิฟิกร้อยละ ๗๐.๒ ทำให้การส่งออกของประเทศประมาณร้อยละ ๖๐ - ๗๐ ของอัตราการเติบโตภายในประเทศ (Gross Domestic Product: GDP) อยู่ในภูมิภาคอินโดแปซิฟิก

ประเด็นที่ท้าทายต่ออินโดแปซิฟิกในด้านเศรษฐกิจ ดังนี้

(๑) ประเด็นข้อพิพาทในพื้นที่ทับซ้อน ส่งผลต่อวัตถุดิบ หรือต้นทุนในการทำอุตสาหกรรมของภาคเศรษฐกิจพอสมควร ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของพลังงาน สินแร่ที่อยู่ในทะเล การประมงโดยเฉพาะอาหารแปรรูปซึ่งเป็นอุตสาหกรรมใหญ่ต้น ๆ ของประเทศ เป็นต้น ซึ่งประเด็นดังกล่าวมีผลเชื่อมโยงกับการจ้างแรงงานของประเทศเพื่อนบ้าน เช่น อุตสาหกรรมประมง สำหรับไทย

เนื่องจากสินค้าส่วนใหญ่ออกจากท่าเรือแหลมฉบัง หากเกิดปัญหาในพื้นที่ดังกล่าว อาจทำให้สินค้าที่นำเข้ามาได้นั้นมีต้นทุนสินค้าที่ค่อนข้างสูง ไทยควรเตรียมการเพื่อพัฒนาในพื้นที่ทางฝั่งอันดามัน ให้เป็นทางออกสู่ทะเลได้ช่องทางหนึ่ง

(๒) ข้อพิพาทและแรงกดดันทางการเมืองภายในประเทศ เช่น การประท้วงภายในประเทศฮ่องกง มีผลกระทบต่อการเจรจาธุรกิจระหว่างประเทศ ฮ่องกงถือว่าเป็นศูนย์กลาง (Hub) ที่ใช้เป็นเส้นทางของการขนส่งทางทะเลและเป็นประตู (Gateway) สู่อเมริกา เมื่อเกิดความไม่ปลอดภัยภายในประเทศ ย่อมส่งผลกระทบต่อการค้าไปเจรจาธุรกิจกับอเมริกาที่มีความยากลำบากมากยิ่งขึ้น แต่เนื่องจากระบบโลกาภิวัตน์ (Globalization) และระบบเครือข่าย (Social Network) สามารถเป็นเครื่องมือหนึ่งที่จะช่วยแก้ไขปัญหามา เพื่อให้การค้าในระบบเศรษฐกิจสามารถขับเคลื่อนไปได้ในระดับหนึ่ง ดังนั้น การมีปัญหามันจุดใดจุดหนึ่ง เช่น ฮ่องกงที่ถึงแม้ว่าเป็นจุดเล็ก ๆ ของแผนที่โลก แต่ก็สามารถสร้างผลกระทบที่เกี่ยวโยงกับการค้าในตลาดโลกได้อย่างพอสมควร

๓) ทิศทางด้านความมั่นคงทางทะเลในอนาคต

สงครามทางการค้าส่งผลให้การค้าระหว่างประเทศ เกิดการชะลอตัวทางเศรษฐกิจ ดังนั้น แต่ละประเทศควรเร่งหาแนวทางแก้ไขปัญหามา เช่น การออกมาตรการในการป้องกันความสัมพันธ์ทางการค้าจากต่างประเทศ ซึ่งเป็นแนวความคิดเพื่อป้องกันผลประโยชน์ของอุตสาหกรรมภายในประเทศ กรณีจีนไม่อาจส่งสินค้าไปยังสหรัฐฯ ได้โดยตรง ผู้ประกอบการจีนเริ่มเข้าไปลงทุนในประเทศต่าง ๆ เช่น ไทยและเวียดนาม

สำหรับการลงทุนโครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) อุปสรรคขัดขวางการดำเนินการของโครงการฯ อันเนื่องมาจาก (๑) ระบบเศรษฐกิจโลกไม่ได้ขยายอย่างต่อเนื่อง และ (๒) ประเทศต่าง ๆ มีมาตรการในการดึงดูดการลงทุนภายในประเทศของตน โดยเฉพาะประเทศในภูมิภาคอินโดแปซิฟิก เช่น อินเดียไม่ได้ให้ความสนใจกับการลงทุนของ EEC แต่กลับให้ความสำคัญกับการเปิดรับการลงทุนจากต่างประเทศมากกว่าความร่วมมือภายใต้กรอบแนวคิดต่าง ๆ

ประเด็นที่น่าจับตามองที่ส่งผลกระทบต่อด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ (๑) การโจมตีค่าเงินมีผลต่อการดึงนักลงทุนต่างชาติเข้ามาภายในประเทศ เช่น บริษัท Mazda มีการย้ายฐานการผลิตรถยนต์บางรุ่นไปผลิตที่ญี่ปุ่น การย้ายฐานการผลิตออกจากไทยย่อมส่งผลกระทบต่อแรงกดดันทางด้านเศรษฐกิจ และ (๒) เรื่อง Global Connectivity ในพื้นที่อินโดแปซิฟิกมีความสำคัญกับเส้นทาง

การเดินทางและท่าเรือ ดังนั้น ประเทศที่ต้องการเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะประเทศที่ต้องพึ่งพาการค้าระหว่างประเทศ จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการสร้างความเชื่อมโยง (Connectivity) แบบทั้งสิ้น ไม่เว้นแม้แต่จีนที่มี Liner Shipping Connectivity ที่ดี ประกอบกับจีนเป็นสายเรือขนาดใหญ่อันดับ ๓ ของโลกไม่แพ้บริษัทเมอส์ก ไลน์ (Maersk Line) และ Modern Freight company (MFC) แสดงให้เห็นว่า จีนพยายามสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจเพื่อต้องการสร้างเส้นทางการค้าที่สามารถเชื่อมโยงทั่วโลก โดยมีแนวความคิดที่ว่า สินค้าจีนต้องไปในทุก ๆ ที่ที่มีผู้บริโภค ด้วยเหตุนี้ อินโดแปซิฟิกจึงเป็นทางผ่านของสินค้าจีนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ รวมถึงอิทธิพลของจีนผ่านการค้าในการสร้างฐานในการกระจายสินค้าของประเทศจีนนั่นเอง

๔) เอกสาร ASEAN Outlook on The Indo-Pacific: AOIP

ให้ความสำคัญในเรื่องของความร่วมมือ และการประสานกับผลประโยชน์ของชาติสมาชิก โดยเฉพาะประเด็นทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งในขอบเขตของ AOIP ระบุความร่วมมือภายใต้ ๔ กรอบหลัก ดังนี้ (๑) ความร่วมมือทางทะเล (Maritime) (๒) การติดต่อเชื่อมโยง (connectivity) (๓) เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ (SDGs) และ (๔) ความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจและด้านอื่น ๆ มุมมองทางด้านเศรษฐกิจมองว่าเอกสารฯ ดังกล่าว เปรียบเสมือนกรอบบรรทัดฐาน แต่ในทางปฏิบัติยังไม่เกิดความร่วมมือที่เป็นรูปธรรมเนื่องจากปัจจัยที่ท้าทาย ต่อไปนี้

(๑) ภายในประเทศอาเซียนขาดความจริงจังต่อกัน กรณีเรือขนส่งสินค้า เมื่อมีการขนส่งสินค้าเสร็จแล้วนั้น ต้องแล่นเรือออกไม่สามารถจอดเทียบท่าเพื่อรับขนส่งสินค้ากลับได้ หรือแม้แต่เรือต่างประเทศเมื่อถ่ายน้ำมันเสร็จแล้วก็ต้องแล่นเรือเปล่ากลับออกไปเช่นเดียวกัน ตามหลักการที่ว่า เรือต่างประเทศไม่สามารถรับน้ำมันแบบการเชื่อมต่อจุดต่อจุด (Point to Point) ได้ ทั้งนี้ ไทย กัมพูชาและเวียดนาม มีความพยายามในการเจรจาพูดคุยเกี่ยวกับการขนส่งสินค้า แต่เนื่องจากความกังวลว่าเรือขนส่งของต่างชาติจะเข้ามารับน้ำมันดิบจากรัฐชายฝั่งไปขาย รวมถึงประเด็นเรื่องความยินยอมเรื่องต้นกำเนิดของวัตถุดิบภายในภูมิภาคอาเซียนย่อมเป็นไปตามสัดส่วนที่กำหนดเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ทำให้ประเทศแต่ละประเทศต้องการปกป้องผลประโยชน์ระหว่างผู้ประกอบการภายในประเทศ และการขนส่งสินค้าข้ามแดนระหว่างประเทศ เช่น กรณีของไทยกับเมียนมา กัมพูชา หรือสปป.ลาว ซึ่งในปัจจุบันการดำเนินการภายใต้ระบบการจัดสรรตามโควตา ทำให้หลายประเทศไม่อาจดำเนินการทำข้อตกลงการค้าเสรีระหว่างประเทศได้อย่างแท้จริง เพราะสุดท้ายแต่ละประเทศเลือกที่จะปกป้องผลประโยชน์ภายในประเทศของตนเป็นหลัก โดยประเด็นดังกล่าว

สำหรับหน่วยงานทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมเจ้าท่า กระทรวงคมนาคมและผู้ประกอบการต่างมองว่าการที่อนุญาตให้เรือต่างชาติสามารถรับสินค้าภายในประเทศได้นั้น อาจทำให้ต้นทุนของสินค้าระหว่างประเทศลดลง เป็นผลมาจากการลดต้นทุนในการขนส่งสินค้านั้นเอง

(๒) ความแตกต่างของระดับและมาตรฐานในเรื่องต่าง ๆ ของประเทศในอาเซียน ไม่ว่าจะเป็นมาตรฐานในการผลิต มาตรฐานสินค้าและบริการ ความเป็นสากลของกฎหมาย กระบวนการทั้งภาครัฐและเอกชน โดยเฉพาะเรื่องของการใช้จ่าย การใช้จ่ายที่เป็นสกุลเงินท้องถิ่น ในการซื้อขายสินค้าระหว่างประเทศอาเซียนด้วยกันเอง ซึ่งในระดับการค้าระดับท้องถิ่น หรือตลาดทั่วไปยังคงพบเห็นการยินยอมให้ใช้สกุลเงินของประเทศเพื่อนบ้านบ้าง แต่สำหรับการค้าขายในระดับระหว่างประเทศยังไม่มีกรยอมรับในเรื่องดังกล่าว อย่างไรก็ตาม การดำเนินการรวมกลุ่มภายใต้กรอบอาเซียนนั้น น่าจะมีการผ่อนปรนในเรื่องของสกุลเงินเพื่อใช้สำหรับการค้าระหว่างประเทศสมาชิกด้วยกันเอง อาจส่งผลให้เศรษฐกิจของอาเซียนเกิดความแข็งแกร่ง สร้างความเป็นปึกแผ่นและมีอำนาจในการต่อรองทางการค้ามากยิ่งขึ้น

(๓) การพึ่งพาภายในกลุ่มสมาชิกอาเซียน อาเซียนการเติบโตทางเศรษฐกิจในปัจจุบันนี้ เกิดจากการลงทุนของบริษัทต่างชาติ เช่น สหรัฐฯ ยุโรป จีนและเกาหลีใต้ โดยเฉพาะการลงทุนในกลุ่มประเทศกัมพูชา สปป.ลาว เมียนมาและเวียดนาม ส่งผลให้เกิดแรงกดดันในการดำเนินนโยบายความมั่นคงด้านต่าง ๆ ซึ่งจะมีผลต่อการตัดสินใจของการลงทุนของบริษัทต่างชาติ ดังนั้นเมื่อเศรษฐกิจไม่ดี ความมั่นคงทางการเมืองของประเทศวางอยู่บนความยากลำบากต่อการรักษาสมดุลของการถ่วงดุลอำนาจ (Balance of Power) กับชาติมหาอำนาจต่าง ๆ ซึ่งแตกต่างกับอินเดียและจีนที่มีตลาดภายในประเทศ และการบริโภคภายในประเทศ (Domestic Consumption) ที่แข็งแกร่งขนาดใหญ่ ส่งผลให้กำลังซื้อและกำลังขายภายในประเทศสามารถตอบสนองต่อความต้องการของคนภายในประเทศได้อย่างทั่วถึงและเพียงพอ สำหรับอาเซียนในแต่ละประเทศไม่มีการบริโภคภายในประเทศที่มากเพียงพอ เช่น ไทยถ้าไม่มีการค้าระหว่างประเทศอาจทำให้ระบบเศรษฐกิจภายในประเทศประสบปัญหาได้เช่นกัน

๕) ข้อเสนอแนะ

สำหรับไทย สิ่งที่ต้องให้ความสำคัญ คือ เรื่องความเชื่อมโยง (Connectivity) ไทยในฐานะที่พึ่งพาการค้าระหว่างประเทศเป็นหลัก การส่งออกของประเทศจึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่ทำให้ประเทศมีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจสูงขึ้น จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญต่อการเชื่อมโยงทาง

การค้ากับประเทศเพื่อนบ้าน สิ่งไทยสามารถดำเนินการเพื่อลดแรงกดดันจากประเทศคู่ค้าและทำให้เศรษฐกิจสามารถเติบโตด้วยศักยภาพภายในประเทศ จากการพัฒนาในประเทศต่าง ๆ ดังนี้

(๑) ด้านกายภาพ (Physical) จะมีการเคลื่อนที่ของสินค้า คน บริการอย่างไร สำหรับเงินเศรษฐกิจการค้าเติบโตได้ เนื่องจากมีเส้นทางขนส่งที่มีความเชื่อมโยงและมีเครือข่ายทั่วโลก สิ่งไทยสามารถพัฒนาได้นั้น ควรเริ่มจากการพัฒนาท่าเรือในฝั่งอันดามัน เพื่อขยายเส้นทางการเดินเรือและเพื่อป้องกันปัญหาในพื้นที่ทะเลจีนใต้ที่อาจก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อการขนส่งสินค้าเข้า - ออกจากท่าเรือแหลมฉบัง รวมถึงการมีเส้นทางทำให้บริการของสายเรือที่ดี พร้อมทั้งควรให้ความสำคัญกับการสร้างเส้นทางคมนาคมเพื่อเชื่อมโยงกับการคมนาคมอื่น ๆ เช่น ถนนและรถไฟ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ จะส่งผลให้ต้นทุนของสินค้าถูกลง เนื่องมาจากการสะดวกและรวดเร็วในการขนย้ายสินค้าต่าง ๆ

(๒) ข้อมูล (Data) ความเป็นจริงกรมเจ้าท่ากับการท่าเรือแห่งประเทศไทย มีความพยายามจะจัดทำ Port Community System (PCS) ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงข้อมูลด้านขนส่งทางน้ำและโลจิสติกส์อย่างไร้รอยต่อ เป็นการเชื่อมโยงระบบแลกเปลี่ยนข้อมูลของเรือ และของสินค้า ทำให้เกิดการไหลเวียนของข้อมูลที่รวดเร็วมากขึ้น และสามารถแลกเปลี่ยนกับสมาชิกอาเซียน หรือคู่ค้าที่สำคัญ รวมถึงเครือข่ายที่เรา มี ทำให้สามารถบริหารจัดการข้อมูลได้อย่างรวดเร็วมากยิ่งขึ้น การป้องกันในการบริหารจัดการความเสี่ยงบนข้อมูลที่มีการแลกเปลี่ยนร่วมกันทั้งภาครัฐและเอกชน ในการป้องกัน ตรวจสอบติดตามสินค้าจากต้นทางไปปลายทาง หรือตรวจจับความผิดปกติ เมื่อสามารถบริหารจัดการได้รวดเร็วขึ้น หมายความว่าข้อผิดพลาดก็อาจจะน้อยลงตามไปด้วย เช่น ในกรณีของการป้องกันลักลอบขนส่งสินค้าที่ผิดกฎหมายประเภท ต่าง ๆ

(๓) ระบบอำนวยความสะดวกทางการค้า (Trade Facilitation) ในสหรัฐฯ ออกกฎหมาย Trade Facilitation and Trade Enforcement Act (TFTEA) ในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ (ค.ศ. ๒๐๑๕) โดยกฎหมายดังกล่าวมีเงื่อนไขว่า ถ้ามีการตรวจพบการใช้แรงงานที่มาจากนักโทษ หรือเป็นแรงงาน/สินค้าที่ผิดกฎหมาย หรือศีลธรรมอันดี โดยจะให้เวลา ๓๐ วันสำหรับผู้นำเข้า แรงงานที่ผิดกฎหมาย หรือผู้ส่งออกในประเทศต้นทาง ต้องมีคำอธิบายถึงกรณีดังกล่าวให้ได้ อย่างไรก็ตาม เกิดการกังวลใจในเรื่องของการอธิบายภายใน ๓๐ วันนั้น ไม่สามารถหาข้อมูลในส่วนอง กระบวนการต่าง ๆ ในการผลิตสินค้า (Supply Chain) และไม่สามารถส่งข้อมูลให้กับ TFTEA ได้ทันเวลา สำหรับกรณีของไทยยังไม่มีระบบการจับเก็บข้อมูลลงบนฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

ซึ่งอาจมีผลต่อการทำคำชี้แจงของไทยที่อาจไม่ทันตามเงื่อนไขของ TFTEA คือ ๓๐ วัน ประเด็นดังกล่าวถือว่าเป็นประเด็นที่ท้าทายสำหรับไทยเป็นอย่างมาก

อย่างไรก็ตาม ประเด็นเรื่องกฎระเบียบและมาตรการสำหรับประเทศคู่ค้า เป็นสิ่งที่ประเทศคู่ค้าสามารถยึดถือและหยิบยกขึ้นมาอ้างได้ระหว่างประเทศคู่ค้า เมื่อใดที่ประเทศใดประเทศหนึ่งไม่สามารถปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับนั้น ๆ ได้ และไม่สามารถโต้แย้งได้ทันเวลา อาจส่งผลให้เกิดมาตรการกีดกันการค้าระหว่างประเทศคู่ค้าก็เป็นได้ ดังนั้น ควรมีการปรับกระบวนการในการอำนวยความสะดวกทางการค้าระหว่างหน่วยงานทั้งของภาครัฐและเอกชน เพื่อช่วยสนับสนุนข้อมูลซึ่งกันและกัน เช่น กรณีแรงงานประมงข้ามชาติ ภาคเอกชนอาจให้ข้อมูลแก่ภาครัฐ ในส่วนข้อมูลพื้นฐาน ไม่ว่าจะรายชื่อ จำนวน หรือแม้แต่เรื่องการเสียชีวิตของกลุ่มดังกล่าวได้ ทำให้ภาครัฐสามารถแสวงหาประโยชน์บนฐานข้อมูลดังกล่าวได้อย่างรวดเร็วและทันทั่วๆไปที่เมื่อประสบปัญหาต่าง ๆ

๔.๒ การบรรยายพิเศษ เรื่อง “ทิศทางการมั่นคงทางทะเล (ภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก): มิติด้านสังคมและวัฒนธรรม” โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จุฬารณีย์ ขอบใจกลาง รองผู้อำนวยการ ศูนย์การศึกษาเพื่อความยั่งยืนและเศรษฐกิจพอเพียง (หน่วยอาเซียนและเอเชียศึกษา) สรุปการบรรยายได้ ดังนี้

๑) สถานการณ์ด้านความมั่นคงทางทะเล: มิติทางสังคมและวัฒนธรรม

จีนดำเนินยุทธศาสตร์ในโครงการเส้นทางสายไหมแห่งศตวรรษที่ ๒๑ ภายใต้โครงการหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (One Belt One Road: OBOR) ซึ่งปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็น (The Belt and Road Initiative: BRI) โดยจีนขยายความร่วมมือผ่านโครงการ BRI มากกว่า ๑๕๗ ประเทศ จีนขับเคลื่อนด้านการค้าการลงทุนควบคู่กับเรื่องความปรองดอง การดูแล พร้อมทั้งปกป้องอธิปไตยของตนเองเหนือเขตน่านน้ำ ขณะที่สหรัฐฯ ขับเคลื่อนนโยบายด้านความมั่นคงเป็นประเด็นหลัก

ยุทธศาสตร์อินโดแปซิฟิกของสหรัฐฯ โดยเฉพาะในประเด็นความมั่นคงทางทะเลสำหรับทะเลจีนใต้ เกิดจาก (๑) อิทธิพลจีนที่เติบโตอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะเส้นทางสายไหมภายใต้โครงการ BRI และ (๒) ปัญหาทะเลจีนใต้ที่จีนต้องการรักษาอำนาจอธิปไตยเหนือน่านน้ำของตนเอง เนื่องจากทะเลจีนใต้เป็นพื้นที่ที่สำคัญเป็นทั้งแหล่งวัตถุดิบ พลังงานและเป็นทางผ่านของการขนส่งสินค้าทางทะเล จีนต้องการรักษาอำนาจอธิปไตยในพื้นที่ดังกล่าว ขณะที่สหรัฐฯ ต้องการรักษาอิทธิพลของตนในพื้นที่ในแถบดังกล่าวเอาไว้เช่นกัน จนนำไปสู่การเกิดขึ้นของยุทธศาสตร์อินโดแปซิฟิก (Indo-Pacific Strategy)

นอกจากนี้ ยุทธศาสตร์ของอินโดแปซิฟิกของสหรัฐฯ มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาโครงการ BRI ของจีน มีมูลเหตุมาจากสถานการณ์การเติบโตทางเศรษฐกิจการค้าการของจีน ทำให้สหรัฐฯ ในสมัยของประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์ (Donald Trump) ประกาศใช้ยุทธศาสตร์อินโดแปซิฟิก (Indo-Pacific Strategy) เพื่อดำเนินอำนาจเพื่อและปิดล้อมจีน โดยผนวกกับชาติมหาอำนาจเดิมในสมัยของสงครามโลกครั้งที่สอง อย่างประเทศญี่ปุ่น ออสเตรเลียและอินเดีย ทำให้การดำเนินนโยบายของมหาอำนาจดังกล่าว ส่งผลกระทบต่อสังคมและวัฒนธรรมของประเทศต่าง ๆ ในประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้ เช่น (๑) การประมง (๒) ชนกลุ่มน้อยกลุ่มต่าง ๆ (๓) สิ่งแวดล้อม (๔) พลังงาน และ (๕) การท่องเที่ยว ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญของทั้งไทยและอาเซียน เนื่องมาจากรายได้หลักของประเทศ

๒) แนวโน้มด้านความมั่นคงทางทะเล: มิติทางสังคมและวัฒนธรรม

สหรัฐฯ ภายใต้การรวมตัวของกลุ่มประเทศพันธมิตรเดิม เช่น ญี่ปุ่น ออสเตรเลียและอินเดีย และการสร้างสัมพันธ์กับพันธมิตรใหม่ ๆ ขณะที่จีน เริ่มมีการปรับท่าทีของตน เพื่อสร้างสัมพันธ์ที่ดีกับญี่ปุ่น ออสเตรเลีย และอินเดียด้วยเช่นกัน สำหรับอาเซียนเป็นพื้นที่ที่เนื้อหอมเนื่องมาจากเป็นจุดศูนย์กลางระหว่างการขยายตัวของทั้งสองมหาอำนาจอย่างสหรัฐฯ และจีน เห็นได้จากความร่วมมือภายใต้กรอบอินโดแปซิฟิกตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นแกนกลางของอาเซียน (ASEAN Centrality) และความพยายามในการสร้างการมีส่วนร่วมภายใต้กรอบความร่วมมือต่าง ๆ ที่มีอยู่ในภูมิภาค พร้อมทั้งมุ่งเน้นผลประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญ

กรณีกลุ่มประเทศที่เป็นพันธมิตรทางยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ ที่สำคัญ เช่น ออสเตรเลียใน Foreign Policy White Paper ที่เผยแพร่เมื่อ พฤศจิกายน ปี พ.ศ. ๒๕๖๐ (ค.ศ.๒๐๑๗) ระบุถึงการส่งเสริมภูมิภาคอินโดแปซิฟิกให้มีความเจริญรุ่งเรืองและเสรีภาพ ในอีกมุมหนึ่งออสเตรเลียเอง ก็มีความพยายามรักษาดุลอำนาจระหว่างสหรัฐฯ และจีน เนื่องจากผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของออสเตรเลียมีจีนเป็นคู่ค้าอันดับหนึ่ง ส่วนญี่ปุ่นมี Free and Open Indo-Pacific Strategic ที่สนับสนุนยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ ญี่ปุ่นขยายบทบาทด้านความมั่นคงเข้ามาในทะเลจีนใต้เพื่อเสริมสร้างบทบาทของกองกำลังป้องกันตนเองของญี่ปุ่น (Self -Defense Defense Forces: SDF) และแสวงหาพันธมิตรในการสกัดกั้นอิทธิพลจีน เนื่องจากญี่ปุ่นมีปัญหาขัดแย้งกับจีนในทะเลจีนตะวันออก แต่ล่าสุดญี่ปุ่นมีปัญหากับสหรัฐฯ ในเรื่องการทางคืนภาษี นำไปสู่การพูดคุยกันนอกกรอบกับประธานาธิบดีนายสี จิ้นผิง (Xi Jinping) และอินเดีย มีการลงทุนในเอเชียตะวันออก

เนื่องได้จำนวนมากตามนโยบายบุกตะวันออก (Act East Policy) เช่น การกระชับความร่วมมือด้านพลังงานกับเวียดนาม ในการสำรวจและขุดเจาะน้ำมันในทะเลจีนใต้ รวมถึงมีความกังวลต่อการขยายอิทธิพลของจีนในทะเลจีนใต้ ที่อาจส่งผลกระทบต่อเสรีภาพการเดินเรือของอินเดีย รวมทั้งต้องการปกป้องผลประโยชน์ของชาติตนทำให้อินเดียเลือกใช้วิธีการถ่วงดุลอำนาจกับมหาอำนาจทั้งสอง

ดังนั้น ไทยและอาเซียนควรตระหนัก และให้ความสำคัญกับแนวทางในการบริหารจัดการต่อประเด็นดังกล่าว เนื่องจากภูมิศาสตร์ของภูมิภาคอาเซียนตั้งอยู่ตรงกลางระหว่างอิทธิพลของมหาอำนาจทั้งสองประเทศ และเป็นพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับระบบเศรษฐกิจกว่าร้อยละ ๗๐ ของพื้นที่ทั้งหมด ทั้งนี้ มุมมองทางด้านความมั่นคง ทางการค้าการลงทุนของประเทศต่าง ๆ รวมถึงมิติของสังคม วัฒนธรรมเป็นเรื่องละเอียดอ่อนที่จะต้องพิจารณาอย่างถี่ถ้วน

๓) แนวโน้มด้านความมั่นคงทางทะเล: มิติด้านสังคมและวัฒนธรรมในอาเซียน

อาเซียนมีความจำเป็นต้องยกระดับชีวิตของประชาชน ผ่านกิจกรรมความร่วมมือ โดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และมุ่งส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน ดังนั้น มิติของของอาเซียน ถ้าเทียบกับกลุ่มความร่วมมืออื่น ๆ อาเซียนมีความแตกต่างทางศาสนาและวัฒนธรรม เรียกได้ว่า เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม (Multicultural) ที่สามารถอยู่ร่วมกันได้ และถือได้ว่าเป็นกลุ่มประเทศที่มีความสำคัญต่อสังคมโลก

ตามวิสัยทัศน์ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมของอาเซียนในปี พ.ศ. ๒๕๖๘ (ASEAN Socio-Cultural Community Vision 2025) มุ่งเน้นปฏิสัมพันธ์ของประชาชนต่อประชาชน โดยให้ประชาชนได้ประโยชน์อย่างสูงสุด ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับประเด็นความมั่นคงและการปฏิเสศสงคราม ขณะที่ยุทธศาสตร์อินโดแปซิฟิกของสหรัฐฯ เข้ามาเคลื่อนย้ายอาวุธยุทธโปกรณ์ เคลื่อนย้ายกองกำลังและการปฏิบัติการทางด้านต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้ ย่อมส่งผลกระทบต่อความรู้สึกของประชาชน ถ้ามีการเคลื่อนไหวยุทธโปกรณ์และกองกำลังเป็นจำนวนมาก ย่อมส่งผลกระทบต่อสภาวะจิตใจของประชาชนด้วยเช่นกัน

ใน ASEAN Socio ASEAN Socio - Cultural Community Blueprint ของอาเซียน ในปี พ.ศ. ๒๕๕๙ - ๒๕๖๘ (ค.ศ. ๒๐๑๖ - ๒๐๒๕) มีการวางแผนการทำงานร่วมกัน ๕ ลักษณะด้วยกัน ได้แก่ (๑) มีปฏิสัมพันธ์และเป็นประโยชน์ต่อประชาชน (๒) ความครอบคลุม (๓) ความยั่งยืน (๔) มีภูมิคุ้มกัน และ (๕) มีพลวัต ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของนายกรัฐมนตรี นายประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่กล่าวต่อการประชุมอาเซียนประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๒ ที่ไทยเป็นเจ้าภาพ

จัดการประชุมฯ ความว่า “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน และจะไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง” ส่วนการแพร่อิทธิพลของจีนมักเข้ามาผ่านเรื่องของวัฒนธรรม เช่น ผ่านกรอบความร่วมมือทางการศึกษา เป็นต้น จะเห็นได้ว่าทั้งสหรัฐฯ และจีน ต่างมีความพยายามเข้ามาแพร่อิทธิพลด้วยเรื่องต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการศึกษา วัฒนธรรม แรงงาน สาธารณสุข การขจัดภัยพิบัติและสิ่งแวดล้อม

๔) ความท้าทายของอาเซียนด้านความมั่นคงทางทะเล

ความท้าทายของอาเซียนในเอกสารมุมมองของอาเซียนต่ออินโด - แปซิฟิก (ASEAN Outlook on the Indo - Pacific: AOIP) ช่วยเสริมสร้างการเชื่อมโยงหลายมิติ ทั้งการเชื่อมโยงระบบโครงสร้างพื้นฐานเส้นทางคมนาคมตั้งแต่ถนน รถไฟ ท่าเรือและเส้นทางการบิน รวมทั้งกฎระเบียบที่จะช่วยให้เกิดการค้าดิจิทัล และส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจร่วมกัน รวมถึงการส่งเสริมความยั่งยืนในมิติต่าง ๆ ภายในภูมิภาค ดังนั้น จึงมีความสอดคล้องกับสังคมและวัฒนธรรมอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

สำหรับ “ความร่วมมือทางทะเล” ซึ่งเป็นหนึ่งในประเด็นที่ระบุในเอกสารมุมมองอินโดแปซิฟิกเช่น ข้อพิพาทในพื้นที่ทับซ้อน ควรมีความร่วมมือที่ได้ประโยชน์ทั้ง ๒ ฝ่าย (Win-Win) การเชื่อมโยงทางการท่องเที่ยวของประเทศต่าง ๆ ในอาเซียน (๑ วัน สามารถท่องเที่ยวมากกว่า ๑ ประเทศ) ไทยเป็นศูนย์กลางของการท่องเที่ยวในการเชื่อมโยงประเทศต่าง ๆ รวมถึงการพัฒนาอย่างยั่งยืนตามแนวทางของสหประชาชาติ สอดคล้องกับศาสตร์พระราชาที่มีอยู่ในยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี ในเรื่องการอาศัยเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาประเทศ

อย่างไรก็ตาม จีนไม่ได้มีท่าทีที่ขัดแย้งกับยุทธศาสตร์อินโดแปซิฟิกแต่อย่างใด โดยจีนเริ่มดำเนินแนวคิดเชิงยุทธศาสตร์แบบใหม่โดยการเข้าไปจับมือ ร่วมกลุ่มกับกลุ่มประเทศในอินโดแปซิฟิกผ่านกลยุทธ์ในการจัดการความสัมพันธ์แบบใหม่ผ่านการเข้าไปเจรจากับญี่ปุ่น ออสเตรเลีย และอินเดีย เพื่อให้เกิดความร่วมมือในมิติต่าง ๆ และผลักดันให้เกิดการกำหนดยุทธศาสตร์ใหม่ท่ามกลางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศนี้

สถานการณ์เกี่ยวกับกรณีพิพาททะเลจีนใต้ในปัจจุบันนั้น จีนและฟิลิปปินส์ โดยประธานาธิบดี นายโรดริโก โรอา ดูแตร์เต (Rodrigo Roa Duterte) ของฟิลิปปินส์ หลีกเลี่ยงพูดเรื่องดังกล่าว โดยมองว่าควรปล่อยให้เป็นเรื่องระหว่างจีนกับฟิลิปปินส์ในการเจรจาแบบทวิภาคี แม้อินดูญาโตตุลาการระหว่างประเทศของศาลโลกจะตัดสินคดีไปแล้วก็ตาม ถึงแม้อาเซียนจะมีกระเสต่อต้านกับการเจรจาแบบทวิภาคีนี้ แต่ฟิลิปปินส์มีท่าทีที่ยินดีที่จะเจรจากับจีนเป็นอย่างมาก ประกอบ

กับฟิลิปปินส์เองได้รับผลประโยชน์จากโครงการ BRI ของจีน ทำให้ปัญหาในเรื่องทะเลจีนใต้ระหว่างจีนและฟิลิปปินส์นั้นเริ่มจะผ่อนคลายลงได้บ้าง

ความสัมพันธ์จีนกับประเทศสมาชิกในอาเซียน สำหรับมาเลเซีย มีความสัมพันธ์ที่ดี เพราะมาเลเซียอยู่ในเส้นทาง BRI ในส่วนของ Maritime Silk Road ที่จีนใช้เป็นเส้นทางหลัก โดยเฉพาเมหะเธร์ บิน โมฮัมหมัด (Mahathir bin Mohamad) ยืนยันที่จะรักษาระรมลัทธิที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ของตน โดยจะไม่ยุ่งเกี่ยวกับพื้นที่ทะเลจีนใต้ พร้อมทั้งมีความยินดีให้เรือจีนสามารถออกลาดตระเวน โดยให้ความสำคัญกับความปลอดภัยเป็นหลัก รวมถึงความสัมพันธ์อันดีกับ**บรูไน** เนื่องจากจีนให้การลงทุนในพื้นที่ดังกล่าวจำนวนมาก ในส่วนของ Maritime Silk Road และ**สิงคโปร์** ได้รับผลประโยชน์ในช่องแคบมะละกา โดยท่าทีของสิงคโปร์เลือกที่จะเป็นกลาง และกระตุ้นให้เกิด Code of Conduct ซึ่งจะนำไปสู่การเจรจาตกลงกันได้ด้วยดี

ขณะที่ความสัมพันธ์กับ**เวียดนาม**มีปัญหาตลอดเวลา ผลพวงจากเวียดนามพยายามรักษาผลประโยชน์ของตนทางด้านการค้า อย่างไรก็ตาม เวียดนามภายใต้ระบอบของคอมมิวนิสต์ ผู้นำระดับสูงของพรรคคอมมิวนิสต์ มีปฏิสัมพันธ์อันดีกับจีน ในปัจจุบันเวียดนามมีแผนพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ ที่มุ่งเน้นในการขยายโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งต้องอาศัยทุนโดยตรงจากจีน ทำให้ต้องมีการพึ่งพาจากจีนเป็นสำคัญ และ**อินโดนีเซีย** ไม่ใช่คู่พิพาทโดยตรง แต่อินโดนีเซียมีแนวคิดปกป้องอธิปไตยในน่านน้ำของตนเองเช่นเดียวกัน

ความร่วมมือของอาเซียนด้วยภูมิรัฐศาสตร์ที่ให้พื้นที่ของอาเซียนอยู่ใจกลางอิทธิพลของมหาอำนาจทั้งสหรัฐฯ และจีน ตั้งอยู่ตรงกลางระหว่างมหาสมุทรอินเดียและมหาสมุทรแปซิฟิก ประกอบกับอาเซียนเป็นแหล่งที่มีแรงงานและทรัพยากร ดังนั้น ท่าทีของไทยและอาเซียนควรเป็นมิตรกับทั้งสองมหาอำนาจ พร้อมทั้ง ควรส่งเสริมให้มีการพูดคุยและจัดทำแนวทางปฏิบัติ (Code of Conduct: COC) ให้เร็วที่สุด หรือนำกรอบความร่วมมือของอาเซียนในรูปแบบต่าง ๆ มาปรับใช้

การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม โดยนำการแสดงที่เป็นอัตลักษณ์ของแต่ละประเทศ จัดความร่วมมือผ่านกระทรวงวัฒนธรรม ไทยจัดตั้งสถาบันความร่วมมือด้านวัฒนธรรมแห่งอนาคตร่วมกับอาเซียนและจีน ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายประธานาธิบดีสี จิ้นผิงของจีน ปัจจุบันแนวทางการขยายอิทธิพลของจีนมาในรูปแบบการประนีประนอม และสนับสนุนการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม เชื้อสายจีน - ไทยที่มีความสนิทสนมกัน ขณะที่ไทยกับสหรัฐฯ มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับสหรัฐฯ นับตั้งแต่ช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๒

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ นำไปสู่ความร่วมมือในเชิงสร้างสรรค์ ความสามัคคีของกลุ่มประเทศสมาชิก อาจนำมาซึ่งความมั่นคงในอนาคตได้ตามทฤษฎีแห่งอำนาจ อย่างไรก็ตาม ไทยและอาเซียนควรมีการถ่วงดุลอำนาจ (Balance of Power) การดึงอำนาจเข้ามาเป็นพันธมิตรย่อมเกิดความร่วมมือกัน ทำให้การเกิดขึ้นของสงครามลดน้อยลง แม้ว่าจีนและสหรัฐฯ จะมีการสะสมอาวุธกันเกิดขึ้น แต่ก็ยังเป็นเพียงการแสดงแสนยานุภาพระหว่างกันเท่านั้น ซึ่งมุมมองวัฒนธรรมและสังคม การอยู่ท่ามกลางมหาอำนาจทั้งสองอาจไม่ได้รุนแรง หรือกระทบต่อวิถีชีวิต วัฒนธรรม และสังคมของแต่ละประเทศ เมื่อเทียบกับประเด็นเรื่องของเศรษฐกิจการค้าและการลงทุน

๕) การพัฒนาโครงสร้างขนาดใหญ่ของ BRI

ประโยชน์ สำหรับด้านสิ่งแวดล้อม จีนเน้นปกป้องสภาวะแวดล้อม และความจริงจังในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม จีนจะเริ่มใช้การทูตทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม ถือว่าเป็น Soft Power รูปแบบหนึ่งเป็นตัวขับเคลื่อน และใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างความเชื่อมโยงกับประเทศต่าง ๆ โดยผู้นำจีนเน้นการเจรจาแบบทวิภาคีกับผู้นำแต่ละประเทศที่มีประเด็นผลประโยชน์ทับซ้อนระหว่างกัน ด้านการท่องเที่ยวมีการขยายตัวมากขึ้น โดยนักท่องเที่ยวจีน เป็นตัวขับเคลื่อนทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงาน และการเรียนรู้ที่จะแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ทั้งทางด้านเทคโนโลยี สังคมและวัฒนธรรม สิ่งที่สำคัญของจีนคือ การสร้างความไว้วางใจให้กับประเทศเพื่อนบ้าน เพราะจีนกลัวการปิดล้อม จีนต้องการทำการค้าและลงทุนมหาศาลกับโครงการ BRI โดยจีนมองเรื่องผลประโยชน์ทางทะเลเป็นหลัก เพราะวัตถุดิบ สินค้า จำเป็นต้องขนย้ายผ่านพื้นที่ทางทะเล ดังนั้น จีนให้ความสำคัญกับการส่งกองเรือไปร่วมลาดตระเวนกับประเทศเพื่อนบ้าน ถือได้ว่าเป็นความร่วมมือที่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน เพื่อแก้ปัญหาโจรสลัด ภัยพิบัติทางธรรมชาติ การค้ามนุษย์ และการปราบปรามยาเสพติด

ผลกระทบ จากการลงทุนในโครงการขนาดใหญ่ของจีน ก่อให้เกิดปัญหาหลายประการ เช่น การลงทุนในสปป.ลาว ที่ให้สัมปทานพื้นที่แก่กลุ่มทุนจีนในการพัฒนาเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ ก่อให้เกิด การย้ายถิ่นฐานของชาวจีน ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชากรในพื้นที่ทั้งสภาพความเป็นอยู่ การเลี้ยงชีพและปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ปัจจุบันเหล่านี้ย่อมส่งผลต่อมิติเชิงวัฒนธรรมและสังคมเปลี่ยนแปลงไป และการมีเส้นทางคมนาคมที่สะดวกยิ่งขึ้น อาจเอื้อประโยชน์ต่อการกระทำที่ผิดกฎหมาย เช่น ยาเสพติด การค้ามนุษย์ อาชญากรรมข้ามชาติ และการลักลอบเข้าเมืองที่ผิดกฎหมาย สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ควรให้ความสำคัญและเฝ้าติดตามเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดขึ้นในอนาคต

๖) เอกสารมุมมองของอินโดแปซิฟิก AOIP

ประโยชน์ ยุทธศาสตร์ AOIP การที่อาเซียนเป็นจุดศูนย์กลางของยุทธศาสตร์ ทำให้เกิดความร่วมมือและการพัฒนาการด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจและการทหารในการสนับสนุนอุปกรณ์ อาวุธยุทโธปกรณ์ที่ทันสมัย เนื่องจากสหรัฐฯ ยังคงต้องการรักษาบทบาทและอิทธิพลภายในภูมิภาค เพื่อสกัดกั้นอิทธิพลของจีน

ผลกระทบ AOIP เห็นได้จากกลุ่มอาชญากรรมข้ามชาติ เช่น กลุ่ม The Islamic State in Iraq and Syria (ISIS) ปัญหาเกิดขึ้นในพื้นที่ต่าง ๆ อาจส่งผลกระทบต่อความไม่สงบ และสร้างความหวาดระแวง ซึ่งอาจนำไปสู่ปัญหาตามมา เช่น ในพื้นที่เกาะมินดาเนาในฟิลิปปินส์ เป็นต้น ทั้งนี้ การที่สหรัฐฯ ให้ความสำคัญด้านความมั่นคงมากกว่าด้านเศรษฐกิจนั้น ทำให้ไม่เห็นการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานอย่างเป็นรูปธรรม ไม่ก่อให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ แต่ให้ความสำคัญกับการเพิ่มศักยภาพด้านการทหาร การเคลื่อนย้ายยุทโธปกรณ์เพื่อเพิ่มความเข้มแข็งในภูมิภาค โดยเฉพาะการเพิ่มกองเรือ และการคงมีกองกำลังสหรัฐฯ ในภูมิภาคอินโดแปซิฟิก อย่างไรก็ตาม การแข่งขันสะสมอาวุธ และการเข้ามาช่วยเหลือด้านการทหารอาจก่อให้เกิดความหวาดระแวงกันเองภายในภูมิภาคได้

๔.๓ การบรรยายพิเศษ เรื่อง “ทิศทางการมั่นคงทางทะเล (ภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก): มิติด้านการเมืองและความมั่นคง” โดย พันตำรวจเอก ชูศักดิ์ อภัยภักดิ์ ผู้กำกับการ (สอบสวน) กลุ่มงานสอบสวน กองบังคับการปราบปรามการค้ำมนุษย์ (บก.ปคม.) สรุปการบรรยายได้ ดังนี้

๑) สถานการณ์ และแนวโน้มต่อความมั่นคงทางทะเล

ความสำคัญของอินโดแปซิฟิก เป็นจุดยุทธศาสตร์ที่เชื่อมโยงของมหาสมุทรอินเดียและมหาสมุทรแปซิฟิก สำหรับอาเซียนถือได้ว่าเป็นพื้นที่ที่เนื้อหอม เนื่องมาจากการเป็นจุดศูนย์กลางของยุทธศาสตร์อินโดแปซิฟิก มีเส้นทางคมนาคมทางเรือเป็นเส้นทางการขนส่งที่ราคาถูกที่สุดใน การขนส่งสินค้า สินค้าที่สำคัญที่สุดของโลก คือ น้ำมัน จำเป็นต้องผ่านพื้นที่ของอาเซียนเพื่อเชื่อมระหว่างสองมหาสมุทร ทั้งนี้ การขนส่งน้ำมันจากตะวันออกกลางไปยังพื้นที่เอเชียตะวันออก สหรัฐฯ หรือจีนนั้น จำเป็นต้องผ่านพื้นที่ของอาเซียน โดยเฉพาะช่องแคบมะละกา ด้วยเหตุปัจจัยอีกประการที่สำคัญ คือ การอธิบายว่า “โลกกลม” ทำให้เส้นทางการเดินเรือไม่สามารถเดินทางเป็นเส้นตรงได้ ส่งผลให้การเดินทางจำเป็นต้องใช้เวลาเพิ่มมากขึ้น เพราะถ้ายังเดินทางผ่านใกล้กับเส้นศูนย์สูตรมากเท่าใด ยิ่งจะทำให้ระยะเวลาในการเดินทางเพิ่มขึ้นมากขึ้น ด้วยเหตุนี้ จึงจำเป็นต้องเดินทางอ้อมเพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายในการเดินทางทางทะเล ส่งผลให้อาเซียนจึงเป็นภูมิภาคที่เป็นจุดยุทธศาสตร์ของการคมนาคมและการขนส่งสินค้าที่สำคัญแห่งหนึ่ง

อาเซียนเป็นกลุ่มประเทศที่เนื้อหอม นำมาสู่ประเด็นข้อพิพาทที่ทำลายต่อภูมิภาค ได้แก่ (๑) ภัยคุกคามความมั่นคงทางทะเล การก่อการร้ายทางทะเลในทุกรูปแบบ และ (๒) ความขัดแย้งทางผลประโยชน์ในทางทะเล เช่น กรณีหมู่เกาะสแปรตลีย์ (Spratly Islands) เกิดการอ้างกรรมสิทธิ์เหนือหมู่เกาะของ ๖ ประเทศ ได้แก่ จีน เวียดนาม ไต้หวัน ฟิลิปปินส์ มาเลเซียและบรูไน เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าว เป็นจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญของการเดินเรือ ถ้าประเทศใดสามารถครอบครองพื้นที่ดังกล่าวได้นั้น ย่อมหมายถึงการเสริมสร้างศักยภาพความมั่นคงของประเทศนั้น ๆ ได้เช่นกัน

๒) ความท้าทายอาเซียนและไทยต่อความมั่นคงทางทะเล

อดีตที่ผ่านมา ไทยเผชิญกับปัญหาการค้ามนุษย์เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๖ และพ.ศ. ๒๕๕๗ ตามลำดับ โดยในปี พ.ศ. ๒๕๕๗ ถือว่าเป็นวิกฤติครั้งสำคัญครั้งใหญ่ครั้งหนึ่งของไทยในประเด็นเรื่องการค้ามนุษย์ จากการรายงานข่าวจากสำนักข่าวต่างประเทศ รายงานไปทั่วโลกว่า มีคนจากไทยเดินทางโดยเรือประมงของไทย ตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์ที่เกาะอัมบน เกาะเบนจิวาและพื้นที่ต่าง ๆ บนเกาะโมลุกกะของอินโดนีเซีย ทางรัฐบาล ส่งทีมไปตรวจสอบข้อมูลในพื้นที่ดังกล่าว ซึ่งต่อมามีการรายงานข่าวจากสำนักข่าวต่างประเทศเพิ่มเติมว่า นอกจากมีคนจากไทยตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์ในพื้นที่ต่าง ๆ ของอินโดนีเซียแล้วนั้น ยังมีการฆ่าลูกเรือที่กระดังกระต้องไม่ยอมทำงาน ถูกฆ่าตายและฝังทิ้งไว้ตามเกาะต่าง ๆ หรือโยนลงทะเลอีกด้วย จากสถานการณ์ดังกล่าว ทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องมีการตรวจสอบข้อมูลอีกครั้ง โดยรัฐบาลมีการจัดทีมลงไปสำรวจพื้นที่ดังกล่าวโดยทันที

ทั้งนี้ อาเซียนมีกรอบความร่วมมือในหลายด้านที่เกี่ยวกับความมั่นคง โดยประเด็นด้านการค้ามนุษย์อาเซียนมีอนุสัญญาอาเซียนว่าด้วยการต่อต้านการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะสตรีและเด็ก (ASEAN Convention Against Trafficking in Persons, Especially Women and Children: ACTIP) ในอนุสัญญาระบุว่า ถ้าประเทศใดประเทศหนึ่งในกลุ่มอาเซียนขอความร่วมมือเรื่องใด ประเทศนั้นต้องให้ความร่วมมือแก่ประเทศที่ร้องขอ ประกอบกับหลักการสากลที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐ คือ หน่วยงานของรัฐบาลอื่นไม่เข้าไปปฏิบัติการภายนอกรัฐของตนได้ รวมถึงไม่มีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินการใด ๆ อย่างไรก็ตาม กรอบความร่วมมือของอาเซียนภายใต้กติการ่วมกันนั้น ทำให้สามารถขอความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ โดยมีการขอความร่วมมือจากผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติของอินโดนีเซียเพื่อเข้าไปตรวจสอบในพื้นที่ว่าเป็นชาวอย่างไรที่นานาชาติรายงานหรือไม่ มีการเข้าไปตรวจสอบเรือประมงจำนวน ๒๕๐ ลำ

จากการตรวจสอบพบว่าข่าวดังกล่าวนั้นไม่เป็นความจริง ซึ่งการบิดเบือนความจริงในประเด็นดังกล่าว ถือว่าเป็นอาวุธชนิดใหม่ของยุคสงครามเย็นที่ยังหลงเหลืออยู่ในปัจจุบัน จากการทำให้เกิดโฆษณาชวนเชื่อ (Propaganda) ส่งผลให้ประเทศไทยเกิดความเสียหายจากการรายงานข่าวในครั้งนั้น

จากการลงไปสำรวจพื้นที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพบว่า (๑) ไทยกับอินโดนีเซียเป็นคู่ค้าสัมปทานทางการประมงประมาณ ๓๐ ปี มีการเดินเรือระหว่างกัน เมื่อรัฐบาลอินโดนีเซียภายใต้การนำของนางซูซี ปูดีเจียสตูตี (Susi Pudjiastuti) เป็นนายกรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรทางทะเลและการประมง มีการประกาศยกเลิกสัมปทานทางการประมงกับไทย ทำให้เรือสัมปทานไทยโดยหลักที่ต้องติดธงชาติอินโดนีเซีย ถูกยึดเรือทำให้คนไทยที่เดินทางไปกับเรือประมงไม่สามารถเดินทางกลับประเทศได้ และ (๒) บนเกาะอัมบนเป็นพื้นที่ของท่าเรือที่ได้รับสัมปทานทำให้มีคนไทยไปอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ทั้งนี้ เมื่อมีการเกิด แก่ เจ็บ ตาย ก็ฝังบนเกาะไว้ก่อนจะนำกระดูกมาทำพิธีทางศาสนาภายหลัง ซึ่งเป็นวิธีการปฏิบัติกันตามปกติไม่ได้เกิดจากการที่ถูกฆ่าแล้วฝังตามที่สื่อของต่างประเทศรายงานข่าว

จากสถานการณ์ดังกล่าว ทำให้ไทยถูกสหรัฐฯ จัดอันดับการค้ำมนุษย์ให้อยู่ในอันดับต่ำที่สุดในอันดับ ๓ (Tier 3) คือ ประเทศที่ไม่จริงจัง จริงจังต่อการค้ำมนุษย์ ซึ่งส่งผลกระทบต่อการค้าและระบบเศรษฐกิจของไทยจากการยกเลิกการค้ากับไทย จากกลุ่มประเทศที่เป็นพันธมิตรกับสหรัฐฯ จากวิกฤติดังกล่าว ทำให้นายกรัฐมนตรี นายประยุทธ์ จันทร์โอชา ให้ความสำคัญโดยออกเป็นนโยบายในการจัดการกับปัญหาดังกล่าว พร้อมทั้งมีการประกาศให้เรื่องการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์เป็นวาระแห่งชาติ เมื่อวันที่ ๓ เมษายน ๒๕๕๘

๓) ทิศทางความมั่นคงทางทะเลในอนาคต

ปัจจุบันประเด็นความมั่นคงในทุก ๆ ด้าน อยู่ภายใต้กรอบขององค์การสหประชาชาติ (United Nations: UN) สำหรับประเด็นทางด้านทะเลภายใต้การดูแลขององค์การทางทะเลระหว่างประเทศ (International Maritime Organization: IMO) และด้านการค้ำมนุษย์ให้สำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Office on Drugs and Crime: UNODC) เป็นผู้กำกับดูแล

อย่างไรก็ตาม การที่ประเทศอื่น ๆ เข้ามาประเมินทางด้านต่าง ๆ ของประเทศอื่นนั้น เกิดจากบทบาทของประเทศสมาชิก เช่น การทำประมงที่ผิดกฎหมาย (Illegal Unreported and

Unregulated Fishing: IUU) ในเรื่องการค้ำมนุษย์ที่สหรัฐฯ เข้ามาประเมินค่าในเรื่องการค้ำมนุษย์ว่าประเทศใดมีความจริงจังและจริงจังต่อประเด็นดังกล่าวหรือไม่ ซึ่งไทยเคยได้รับการประเมินในอันดับที่ต่ำที่สุด (Tier 3) ในปี พ.ศ. ๒๕๕๗ ผลกระทบที่ได้รับคือการที่สหรัฐฯ และพันธมิตรเลิกคบค้าสมาคมทางการค้ากับประเทศไทย จะนำไปสู่ไทยสูญเสียรายได้ในเงินงบประมาณแผ่นดินไปครั้งหนึ่ง หรือประมาณ ๑,๖๐๐,๐๐๐ ล้านบาท ซึ่งรัฐบาลสามารถแก้ไขโดยการกำหนดประเด็นการป้องกันและปราบปรามการค้ำมนุษย์ให้เป็นวาระแห่งชาติ พร้อมทั้งยอมรับเงื่อนไขกับทางสหรัฐฯ ๓๒ ข้อ ซึ่งเป็นประเด็นที่ทำลายสำหรับไทยเป็นอย่างมาก ถ้าหากไทยไม่สามารถดำเนินการตามข้อตกลงดังกล่าวได้เกินครึ่งหนึ่งของข้อตกลงทั้งหมด สหรัฐฯ จะดำเนินการตัดสิทธิทางการค้ากับไทยโดยทันที หมายความว่าทั้งสหรัฐฯ และกลุ่มประเทศพันธมิตรกับสหรัฐฯ ด้วย ย่อมส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของไทยเป็นอย่างมาก การดำเนินการดังกล่าวเปรียบเสมือนอาวุธรูปแบบใหม่ของสงครามเย็น โดยใช้การค้าเป็นเครื่องมือที่สำคัญ ประกอบกับอาศัยกลุ่มประเทศสมาชิกที่มีอำนาจทั้งทางเศรษฐกิจและทางการทหาร เพื่อสร้างให้กลุ่มของตนมีอำนาจเหนือประเทศอื่น ๆ

นอกจากนี้ ไทยได้จัดทำแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ มีทั้งหมด ๑๔ แผน เช่น การเสริมสร้างความมั่นคงของมนุษย์และการรักษาความมั่นคงทางทะเล เป็นต้น และเมื่อวันที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๖๒ นายประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีประกาศให้หน่วยงานในพื้นที่ต้องเข้มข้นในเรื่องความมั่นคงและการปราบปรามการค้ำมนุษย์ เนื่องจากภูมิภาคดังกล่าวเอื้อต่อการดึงดูดและผลักดันต่อปัญหาดังกล่าว อย่างไรก็ตาม จุดอ่อนของอาเซียน คือ ถ้าเมื่อใดที่เกิดการแตกความสามัคคีกันภายในประเทศสมาชิก ย่อมส่งผลให้ประเทศต่าง ๆ สามารถเข้ามาแทรกแซงในประเด็นความมั่นคงของภูมิภาคได้

๔.๔ การบรรยายพิเศษ เรื่อง “ทิศทางการมั่นคงทางทะเล (ในภูมิภาคอาเซียน-ไทย): มิติด้านเศรษฐกิจ” โดย คุณพิทักษ์ วัฒนพงศ์พิศาล ผู้อำนวยการสำนักงานควบคุมการจราจรและความปลอดภัยทางทะเลและรักษาการผู้เชี่ยวชาญด้านการเดินเรือ กรมเจ้าท่า กระทรวงคมนาคม สรุปการบรรยายได้ ดังนี้

๑) ภาพรวมการขนส่งทางทะเลระหว่างประเทศ

จากดัชนีชี้วัดของ World Economic Growth ในปี พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๖๒ (ค.ศ. ๒๐๑๘ - ๒๐๑๙) สอดคล้องกับเศรษฐกิจการค้าของโลก โดยการเติบโตทางเศรษฐกิจของสหรัฐฯ

ลดลงจากร้อยละ ๒.๙ เป็นร้อยละ ๒.๒ จีนลดลงจากร้อยละ ๖.๖ เป็นร้อยละ ๖.๑ และ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ลดลงจากร้อยละ ๕.๐ เป็นร้อยละ ๔.๕ แสดงให้เห็นว่า การค้าในรอบปีที่ผ่านมา นั้นประสบกับปัญหาและอุปสรรคที่กระทบต่อระบบเศรษฐกิจของโลก ภาพรวมของการขนส่งทางทะเลระหว่างประเทศ การขนส่งทางทะเลมีความเชื่อมโยงกับมิติต่าง ๆ ได้แก่ (๑) ระบบการเงิน (Financial) เกี่ยวข้องกับการประกันภัย การให้กู้เงินเพื่อสำหรับการต่อเรือ การซื้อขายสินค้าในตลาดล่วงหน้า เป็นต้น (๒) กฎหมาย (Legal) มีความเกี่ยวข้องกับความเสี่ยงค่อนข้างมาก เช่น ปัญหาในพื้นที่ทะเลจีนใต้ ข้อพิพาทในเรื่องเขตแดน กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย (๓) เทคนิค (Technical) กฎข้อบังคับอะไรใหม่ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการค้า เช่น เครื่องบำบัด (Treatment) เพื่อไม่ให้พลวงค์ตอน หรือ สารเคมีชนิดต่าง ๆ หลุดรอดเข้าไปยังประเทศอื่นที่อาจก่อให้เกิดผลเสียของน้ำและสัตว์ทะเลตามมา หรือกรณีของน้ำมันที่มีการเติมกำมะถัน (Sulfur) เข้าไปตามกฎข้อบังคับใหม่ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการค้า (๔) การปฏิบัติงาน (Operational) การปฏิบัติการกฎข้อบังคับทั้งหมด (๕) การค้า (Commercial) สำหรับการค้าทางทะเลจะมีตัวแทน (Brokers) ซึ่งประเทศที่เป็นมหาอำนาจทางทะเล เช่น สหรัฐอเมริกาจะกลายเป็นศูนย์กลางทางการเงินและการค้า และ (๖) ระเบียบข้อบังคับ (Regulation) ภายใต้กรอบของเวทีระหว่างประเทศที่จะออกกฎและข้อบังคับขึ้นมาใหม่ ๆ

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความท้าทายต่อการขนส่งทางน้ำจากดัชนีชี้วัดของปี พ.ศ. ๒๕๖๒ (ค.ศ. ๒๐๑๙) ดังต่อไปนี้ (๑) การถดถอยของภาวะเศรษฐกิจ เช่น ตลาดเรือถูกขายไปเป็นจำนวนมาก คนประจำเรือมีน้อยลง (๒) ความไม่แน่นอนในสถานการณ์ต่าง ๆ เช่น การแข่งขันการเป็นมหาอำนาจของสหรัฐฯ และจีนส่งผลต่อการค้าในพื้นที่ต่าง ๆ และ (๓) พื้นที่ความเสี่ยง เช่น เรือบรรทุกน้ำมันของนอร์เวย์ถูกโจมตีในอ่าวโอมาน สหรัฐฯ กล่าวว่าเหตุการณ์ดังกล่าวคือการก่อการร้ายส่งผลต่อราคาน้ำมันโลกเพิ่มขึ้น ทั้งนี้ จากรายงาน Maritime Trade Outlook ๒๐๑๙-๒๐๒๔ (พ.ศ. ๒๕๖๒ - ๒๕๖๗) ในปี พ.ศ. ๒๕๖๒ (ค.ศ. ๒๐๑๙) ถ้าเทียบกับปี พ.ศ. ๒๕๖๐ (ค.ศ. ๒๐๑๗) การเจริญเติบโตคิดเป็นร้อยละ ๔.๗ สำหรับปี พ.ศ. ๒๕๖๒ (ค.ศ. ๒๐๑๙) ลดลงแต่ยังคงเป็นอัตราบวกอยู่ในอัตราร้อยละ ๒.๙ ซึ่งต่ำกว่าค่าประมาณการโดยเฉลี่ยร้อยละ ๓.๔

นอกจากนี้ การวัดปริมาณสินค้าจากท่าเรือตามตู้คอนเทนเนอร์ ยังมีอัตราที่ลดลงเดิมจาก ปี พ.ศ. ๒๕๖๐ ประมาณร้อยละ ๖.๗ ปี พ.ศ. ๒๕๖๒ เหลือร้อยละ ๔.๗ สำหรับประเภทของสินค้านับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๓ - ๒๕๖๒ มีปริมาณการขนส่งจำนวน Tracker ขนสินค้าประเภท

น้ำมัน ก๊าซ มีปริมาณมากที่สุด ตามมาด้วยสินค้าประเภทตู้คอนเทนเนอร์ และ Bulks (สินค้าเทกอง) เช่น ข้าว น้ำตาล ถ่านหิน หิน ทรายและเศษเหล็ก เป็นต้น

ในอดีตท่าเรืออันดับหนึ่งของโลกมีการแข่งขันกันระหว่างสิงคโปร์กับฮัมสเตอร์ดัม แต่ในปัจจุบันท่าเรืออันดับหนึ่งของโลกเปลี่ยนเป็นประเทศจีน โดยท่าเรืออันดับต้นๆ ของโลกก็เป็นของประเทศจีนเช่นกัน เช่น เซี่ยงไฮ้และฮ่องกง เป็นต้น แสดงให้เห็นว่าสินค้าที่ส่งออกและน้ำมันขาเข้าของจีนยังสามารถดำเนินกิจการได้อย่างราบรื่น ส่วนยุโรปมีอัตราการเติบโตร้อยละ ๑๖ อเมริกาเหนือร้อยละ ๘ ซึ่งอยู่ในอัตราที่ไม่มากนักเมื่อเทียบกับพื้นที่ของเอเชีย

สิ่งที่ท้าทายในมิติทางด้านความมั่นคงทางทะเล ได้แก่ (๑) สิ่งแวดล้อม ที่เกิดจากการค้าขายที่เข้ามาในพื้นที่และการจะใช้ปริมาณน้ำมันของเรือขนส่ง จำเป็นต้องมีการจำกัดปริมาณกำมะถัน (Sulfur) บางพื้นที่มีมาตรการห้ามทิ้งขยะ ย่อมส่งผลกระทบต่อท่าเรือที่จะต้องสร้างองค์การที่รองรับขยะเหล่านี้ สินค้าที่ขนส่งระหว่างประเทศนั้นร้อยละ ๙๐ เป็นการขนส่งทางน้ำ เพราะฉะนั้นผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากการเคลื่อนย้ายสินค้าจึงมีจำนวนมหาศาล (๒) เรื่องของการค้ากับจีนย่อมส่งผลกระทบเช่นเดียวกัน ซึ่งเป็นปัจจัยที่ไม่มีความแน่นอน และ (๓) เรื่องของสถานการณ์จากตำแหน่งที่ตั้งทางกายภาพ เช่น บางจุดเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ที่มีผลต่อการผ่านทาง ตรุกี ซีเรียในพื้นที่ช่องแคบฮอร์มุซ ช่องแคบมะละกาและทะเลจีนใต้

๒) ผลประโยชน์ทางทะเลของประเทศไทย

ความเสี่ยงในเรื่องภูมิรัฐศาสตร์ (Geopolitics) ปัจจุบันบางประเทศเริ่มมีการศึกษาเพื่อหาเส้นทางเดินเรือใหม่ เช่น ยุโรปกำลังมีการศึกษาการเดินทางเรือไปยังทั่วโลกเหนือ โดยการเดินเรือทะเลสู่ทั่วโลกเหนือซึ่งเป็นการตัดระยะทางเพื่อย่นระยะเวลาในการเดินทางลง การดำเนินการต่าง ๆ เหล่านี้ถือเป็นเรื่องที่หลาย ๆ ประเทศเริ่มให้ความสำคัญมากยิ่งขึ้น สำหรับกรณีของญี่ปุ่น การเดินเรือที่ผ่านช่องแคบมะละกาคอนข้างมีจราจรทางน้ำที่หนาแน่น ญี่ปุ่นจึงมีการดำเนินการเพื่อค้นหาเส้นทางใหม่ ๆ โดยการสนับสนุนและให้เงินลงทุนกับอินโดนีเซียในการศึกษาเส้นทางที่วิ่งลงผ่านอินโดนีเซีย โดยไม่ต้องผ่านช่องแคบมะละกา รวมถึงสนับสนุนโครงการทางด่วน (High Way) สำหรับช่องแคบมะละกาไม่ให้มีการชะลอตัวและเพื่อลดความหนาแน่นในพื้นที่ดังกล่าว สำหรับไทยท่าเรือฝั่งอันดามันยังไม่ทำเรือในการรองรับ ซึ่งเป็นประเด็นที่ควรให้ความสนใจ โดยปัจจุบันไทยมีท่าเรือระนอง แต่ขีดความสามารถในการรองรับเรือมีอยู่จำกัดและไม่สามารถรองรับเรือที่มีขนาดใหญ่ได้ สำหรับในอนาคตถ้ามองในเรื่องยุทธศาสตร์ ควรมีการเพิ่มศักยภาพให้ท่าเรือตามพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อรองรับการเติบโตทางเศรษฐกิจ

ขณะที่ปริมาณการขนส่งสินค้าระหว่างประเทศของไทยมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ ๑๓ หรือประมาณ ๓.๔๗ ล้านตันจากปี พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๑ จะเห็นได้ว่าสัดส่วนของการขนส่งทางทะเลมีความสำคัญมากที่สุดถึงร้อยละ ๙๐.๑ ของการขนส่งระหว่างประเทศ สิ่งที่เกี่ยวข้องในการขนส่งทางทะเล คือ (๑) เรือ (๒) ร่องน้ำ/เส้นทางการเดินเรือ (๓) สิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ไฟสัญญาณจราจร ป้าย ทู่นเครื่องหมายการเดินเรือ และ (๔) ท่าเรือที่รองรับการเทียบท่า ด้วยเหตุนี้ทำให้การบำรุงรักษาทางน้ำไม่ยุ่งยากเหมือนกับทางบก สิ่งที่สำคัญคือการบริหารจัดการเรื่องร่องน้ำ เพราะการขนส่งทางเรือเป็นการลงทุนที่ต่ำ และไม่ต้องเสียค่าบริการ โดยอาศัยทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีอยู่ โดยสามารถเคลื่อนย้ายสินค้าระหว่างประเทศได้จำนวนมากและรวดเร็วอีกวิธีหนึ่ง แต่สิ่งที่สำคัญ คือ ต้องมีการบริหารจัดการร่องน้ำ/เส้นทางการเดินเรือเพื่อเอื้อต่อการเดินเรือขนาดต่าง ๆ และจากสินค้าประเภทต่าง ๆ ด้วย

ประเภทของเรือ โดยเรือแต่ละประเภทจะมีรูปร่างและลักษณะที่แตกต่างกันแยกตามสินค้าที่ขนส่ง ได้แก่ (๑) กลุ่มชนก๊าซ (Liquefied Natural Gas Tankers) โดยการอัดก๊าซเข้าไปในเรือในรูปแบบของเหลว สามารถขนส่งได้จำนวนมาก (๒) สินค้าทั่วไป (General Cargo Ships) ที่เป็นสินค้าหีบห่อ เป็นชิ้น โดยการขัดแย้งตามระวาง (๓) สินค้าเทกอง (Bulk Cargo Carriers) เช่น ถ่านหิน แร่ ข้าวบางประเภท เป็นต้น (๔) บรรทุกน้ำมัน (Crude Oil Tankers) (๕) เคมี (Chemical Tankers) (๖) เรือบรรทุกตู้คอนเทนเนอร์ (Container Ships) ซึ่งพัฒนามาจากเรือขนส่งสินค้าทั่วไป และ (๗) เรือบรรทุกคนโดยสารและยานพาหนะล้อเลื่อน (Ro-Ro/ Passenger Ships) ใช้สำหรับการบรรทุกรถยนต์ ซึ่งการซื้อขายและเช่าเรือ มีการเปลี่ยนแปลงไปตามตลาดที่เกี่ยวข้องกับกลไกทางเศรษฐกิจ เช่น กลไกตลาดมีความเกี่ยวข้องกับการขนส่งรถยนต์จำนวนมาก ตลาดเรือบรรทุกคนโดยสาร และยานพาหนะล้อเลื่อนนั้นอาจขาดตลาด เป็นต้น ทั้งนี้ ปริมาณการขนส่งสินค้าทางเรือใน ปี พ.ศ. ๒๕๖๑ เรือขนส่งประเภทสินค้าทั่วไปมีปริมาณมากที่สุดถึงร้อยละ ๑๓.๙ ขณะที่เรือบรรทุกน้ำมันและเคมีมีปริมาณร้อยละ ๑๑.๘

การเดินเรือในภูมิภาคนั้น โดยส่วนใหญ่จะเป็นเรือขนาดเล็กและขนาดกลาง ส่วนเรือขนาดใหญ่นั้นจะแล่นผ่านได้เฉพาะที่มีท่าเรือขนาดใหญ่รองรับ ส่งผลให้เส้นทางการค้าขนาดใหญ่ส่วนมากจะใช้เรือที่มีขนาดใหญ่ในการขนย้ายสินค้า นอกจากนี้ มีประเด็นเรื่องอายุของเรือที่ต้องให้ความสำคัญไม่ต่างกับขนาดของเรือ โดยปกติอายุการใช้งานของเรือจะอยู่ที่ ๓๐ ปี สำหรับญี่ปุ่นจะไม่อนุญาตให้เรือที่มีอายุเกิน ๒๕ ปีแล่นเข้าไปภายในประเทศ โดยถือว่าเรือดังกล่าวมีอายุการใช้งานมาก

ย่อมมีผลกระทบต่อก่อให้เกิดมลพิษค่อนข้างสูง ในขณะที่ไทยมีเรือที่มีอายุเกิน ๒๕ ปี แล่นเข้ามาภายในน่านน้ำไทยเป็นจำนวนค่อนข้างมีมาก เมื่อถ้าเทียบกับสัดส่วนของเรือที่มีอายุน้อย ทั้งนี้อายุเรือโดยเฉลี่ยของโลก สำหรับเรือสินค้าเทกองร้อยละ ๗๑ อายุต่ำกว่า ๑๐ ปี ส่วน ๑๐ - ๑๔ ปี อยู่ที่ร้อยละ ๑๔ และอายุ ๑๕ ปีขึ้นไป อยู่ที่ร้อยละ ๑๕

๓) กิจกรรมและบริการที่เกี่ยวข้องกับการขนส่งทางทะเล

บุคคลที่เกี่ยวข้องกับพาณิชย์นาวี ได้แก่ (๑) การเงิน การคลัง (Finance) ที่เกี่ยวข้องกับ ความมั่นคงในประเด็นความปลอดภัยทางไซเบอร์ (Cyber Security) ตัวแสดงที่เกี่ยวข้อง เช่น ธนาकारที่ให้อำนาจเงิน ตัวแทน (Broker) ธนาकारเอกชนและตลาดซื้อขายล่วงหน้า (๒) ความต้องการ เสนอ - สนองของตลาด (Demand Side - Supply Side) เรือที่มาวิ่งที่เกี่ยวกับการค้า โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เจ้าของสินค้า ผู้ผลิตที่เกี่ยวข้องกับการขนส่ง เช่น โรงงานและผู้ผลิตน้ำมัน เป็นต้น (๓) ผู้ที่ออกกฎหมายที่เกี่ยวข้อง (Regulatory) เนื่องจากเป็นการขนส่งที่มีความเกี่ยวข้องกับต่างประเทศจำเป็นต้องทำตามกฎข้อบังคับที่เป็นสากล เช่น องค์การทางทะเลระหว่างประเทศ (International Maritime Organization: IMO) อยู่ภายใต้สหประชาชาติ (World Trade Organization: WTO) สถาบันตรวจเรือ (Class Societies) และรัฐเจ้าของธงมีหน้าที่ดำเนินการ ให้เรือที่จดทะเบียนปฏิบัติข้อบังคับสากล รัฐประจำเมืองท่า รัฐประจำเมืองท่าของประเทศต่าง ๆ ทำหน้าที่คอยตรวจสอบเรือเช่นเดียวกัน (๔) ผู้เกี่ยวข้อง (Operation) เช่น เจ้าของเรือ ผู้บริหารเรือ และบริษัทตัวแทนในการบริหารจัดการ เป็นต้น และ (๕) อื่น ๆ (Other) เมื่อธุรกิจการขนส่ง มีความเจริญเติบโตมากขึ้น ทำให้มีสถาบันทางการศึกษาที่ทำการศึกษาวินิจฉัย สร้างบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ต่อการเดินเรือ เช่น ไทยมีศูนย์ฝึกพาณิชย์นาวี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา โรงเรียนนายเรือและวิทยาลัยการเดินเรือ เป็นต้น ในขณะที่บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับท่าเรือในรัฐชายฝั่ง ยังมีจำนวนจำกัด เช่น วิศวกรต่อเรือ โลจิสติกส์และอู่ต่อเรือ เป็นต้น

๔) สิ่งท้าทายต่อการพัฒนากิจการพาณิชย์นาวีไทย

สิ่งที่ท้าทายต่อการขนส่งทางทะเลของไทย คือ **ด้านท่าเรือ** ยังขาดการบริหารจัดการ หรือมีศักยภาพที่ไม่มากพอทำให้เสียโอกาสในการแข่งขัน เช่น เส้นทางเดินเรือขนาดใหญ่จาก คุณหมิงของจีนมาฝั่งอันดามันของไทยยังไม่พบท่าเรือที่สามารถรองรับได้ ขณะที่เมียนมามีท่าเรือ น้ำลึกค่อนข้างมาก ส่วนไทยค่อนข้างมีเส้นทางทางบกที่รองรับการขนส่งที่ค่อนข้างดี ดังนั้น ไทยควรมีพัฒนาท่าเรือและสร้างเครือข่ายเส้นทางคมนาคมขนส่งที่เชื่อมต่อกับท่าเรือ **ด้านกองเรือ**

ไทยมีกองเรือจำนวนไม่มากนักประมาณร้อยละ ๐.๓๕ ของกองเรือโลก สัดส่วนการขนส่งระหว่างประเทศ ร้อยละ ๒.๘ กองเรือต่างประเทศต่อการขนส่งสินค้าร้อยละ ๙๗.๒ ในขณะที่ปริมาณการค้าทางทะเล ของไทยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่กองเรือไทยกลับมีอัตราการขนส่งที่น้อยลง ซึ่งเกิดจากในรอบ ๒๐ ปีที่ผ่านมา กองเรือไทยที่มีขนาดใหญ่ ๆ ค่อนข้างมีจำนวนจำกัด และค่อนข้างมีอายุมาก แต่ปัจจุบัน เริ่มมีการส่งเสริมการลงทุนจากทั้ง BRI และ AOIP ทำให้เกิดการลงทุนการค้าทางทะเลมากยิ่งขึ้น และ **ด้านอู่เรือ** อุตสาหกรรมการต่อเรือและซ่อมเรือเป็นกิจการด้านการผลิตมีมูลค่าน้อย และมีแนวโน้มลดลง อย่างไรก็ตาม ถ้ามีการพัฒนาท่าเรือ กิจการต่อเนื่องของเรือ ร่องน้ำและการจราจรทางเรือ ย่อมส่งผลให้ต้นทุนระบบโลจิสติกส์ในการขนส่งสินค้าจากต่างประเทศมีราคาถูกลง สำหรับไทยเนื่องด้วยภูมิรัฐศาสตร์เป็นศูนย์กลาง (Hub) ในการเชื่อมต่อการเดินทางไปยังประเทศ ๆ และมีราคาต้นทุนของการขนส่งถูกกว่าประเทศเพื่อนบ้าน เช่น เวียดนาม ย่อมเห็นถึงโอกาสที่ไทย จะสามารถเป็นท่าเรือที่สำคัญต่อการขนส่งสินค้าทางทะเล

ทั้งนี้ กิจการพาณิชย์นาวีมีความเกี่ยวข้องกับหลายภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นระบบทางการเงิน การธนาคาร ธุรกิจประกันภัย ท่าเรือ เส้นทางเดินเรือ กฎหมายหรือข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง ประเด็นทางเทคนิคทางการเดินเรือ และบริษัทการเดินทางเรือข้ามชาติ เป็นต้น ตลอดจนการท่องเที่ยว เนื่องจากเศรษฐกิจของไทยผูกพันกับการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการท่องเที่ยวทางทะเล ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ มีส่วนในการบริหารจัดการความมั่นคงทางทะเล โดยเฉพาะพื้นที่ทางทะเลจีนใต้และช่องแคบมะละกา โดยกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงทางทะเล เช่น (๑) การขนส่งและพาณิชย์นาวี (๒) ประมงทะเลเลี้ยงสัตว์น้ำ (๓) อุตสาหกรรมการต่อเรือและซ่อมเรือ (๔) แหล่งแร่ในทะเล (๕) อุตสาหกรรมชายฝั่ง (นิคม) (๖) การผลิตพลังงาน และ (๗) การท่องเที่ยวและนันทนาการ เป็นต้น

สำหรับเศรษฐกิจของไทยมีความสัมพันธ์กับการกับท่องเที่ยว โดยเฉพาะการท่องเที่ยวทางทะเล เช่น พื้นที่ในเกาะเสม็ด เกาะสมุย เป็นต้น โดยจะต้องให้ความสำคัญในหลายภาคส่วนด้วยกัน เช่น การค้า การบริการและการท่องเที่ยว รวมถึงมาตรการทางภาษีที่เกี่ยวข้องกับเรือ เช่น เรือยอร์ช มีการคิดภาษีเรือในอัตราที่สูง สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ภาครัฐควรให้การสนับสนุน ธุรกิจพาณิชย์นาวี และการประกันภัยควบคู่กันไป

๔.๕ การบรรยายพิเศษ เรื่อง “ทิศทางการมั่นคงทางทะเล (ในภูมิภาคอาเซียน-ไทย): มิติด้านสังคมและวัฒนธรรม” โดย คุณสุรพงษ์ กองจันทึก ประธานมูลนิธิช่วยเหลือทางสังคม เพื่อเด็กและสตรี(SAW) และประธานมูลนิธิสถานวัฒนธรรม (CrCF) สรุปรวมบรรยายได้ ดังนี้

๑) ความหมายและความสำคัญของความมั่นคงทางทะเล ในมิติด้านสังคม และวัฒนธรรมของอาเซียน-ไทย

ในอดีตหากกล่าวถึงเรื่องความมั่นคง และสิทธิมนุษยชน รัฐบาลเชื่อว่าจำเป็นต้องพิจารณาถึงน้ำหนักและลำดับของความสำคัญของทั้งสองเรื่อง โดยรัฐบาลไทยในยุคก่อนเชื่อว่าหากมีการเน้นในเรื่องใดเรื่องหนึ่งมากเกินไปจะทำให้ไม่มีเสถียรภาพในการปกครองประเทศ รัฐบาลไทยจึงได้วางนโยบายโดยให้ความสมดุลกับทั้งสองเรื่องเท่า ๆ กัน ทั้งนี้ ความมั่นคงของรัฐและสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนต้องมีความสมดุลกัน โดยอาจยินยอมให้ออนเอียงไปด้านใดด้านหนึ่งเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ซึ่งขึ้นอยู่กับสถานการณ์ เพื่อให้ประเทศสามารถเดินหน้าไปได้อย่างมั่นคง

ปัจจุบันนโยบายของรัฐบาลไทยเรื่องของความมั่นคง และสิทธิมนุษยชนถือเป็นเรื่องเดียวกัน ซึ่งแตกต่างจากความเชื่อในอดีตที่มองว่า ถ้านั้นเรื่องความมั่นคงมากจะส่งผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชนของประเทศ อาจจะมีการพิจารณาจากประเทศที่มีความมั่นคงประเทศหนึ่งอย่างสหรัฐฯ โดยถือว่าเป็นประเทศที่มีความมั่นคงสูงที่สุดประเทศหนึ่งของโลก และมีภาพรวมของสิทธิมนุษยชนที่ดีเป็นที่ยอมรับจากนานาประเทศเช่นกัน ทั้งนี้ ยังมีอีกหลายประเทศทั่วโลกที่มีความมั่นคง และสิทธิมนุษยชนที่ดีเช่นประเทศในแถบยุโรปและญี่ปุ่น โดยสิทธิมนุษยชน หรือสิทธิขั้นพื้นฐานเป็นเรื่องที่สอดคล้องกัน เนื่องจากถ้าประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีย่อมเสริมสร้างให้ประเทศมีความมั่นคง ดังนั้น ปัจจุบันรัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) จะไม่มีการแยกประเด็นความมั่นคงและสิทธิมนุษยชนออกจากกัน เนื่องจากรัฐบาลเชื่อว่าทั้งสองเรื่องเป็นเรื่องที่มีความสอดคล้องกันและไม่สามารถแยกออกจากกันได้

สำหรับองค์ประกอบของคำว่า “รัฐ” หรือ “ชาติ” นั้นมี ๔ องค์ประกอบ ได้แก่ (๑) ประชากร (๒) ดินแดน (๓) รัฐบาล และ (๔) อำนาจอธิปไตย ซึ่งคำว่า “ชาติ” นั้นไม่จำเป็นต้องครบทั้ง ๔ องค์ประกอบก็ได้ โดยองค์ประกอบที่สำคัญที่ไม่สามารถขาดได้เลย คือ “ประชากร” ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของชาติ เพราะถ้าชาติขาดประชากรนั้น หมายถึงการสูญสิ้นชาตินั้นเอง ส่วนคำว่า “รัฐ” ไม่ได้หมายถึงรัฐบาล หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ แต่หากหมายถึงประชากรทั้งประเทศ ไม่ใช่เพียงคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้น

เมื่อก้าวถึง ความมั่นคงสามารถอธิบายครอบคลุมพื้นที่ทั้งผืนแผ่นดิน ผืนน้ำ และเขตน่านฟ้า ทั้งนี้ อาณาเขตทางทะเลถือว่า เป็นส่วนหนึ่งของประเทศภายใต้การรักษอำนาจอธิปไตยของรัฐชายฝั่งในอาณาเขตทางทะเล และเป็นส่วนหนึ่งของการรักษาความมั่นคงทางทะเลภายใต้กฎหมายทางทะเล ซึ่งการที่มีอาณาเขตทางทะเลติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านทำให้มีข้อตกลงระหว่างประเทศและกฎหมายทางทะเล เพื่อบริหารจัดการการคมนาคมทางทะเล และการย้ายถิ่นฐานของประชาชนทำให้ผู้อพยพไม่สามารถเข้ามายังประเทศต่างอย่างไม่ถูกกฎหมายได้ ด้วยกฎหมายเหล่านี้ที่บังคับใช้จะเป็นตัวคัดกรองไม่ให้ผู้ที่เข้ามาในประเทศสร้างความเดือดร้อนให้แก่สังคมหรือประชาชนภายในประเทศ

โดยความมั่นคงทางทะเลถือเป็นส่วนหนึ่งของดินแดนของรัฐชายฝั่งของประเทศนั้น ๆ โดยมีอำนาจอธิปไตยผ่านกฎหมายทางทะเล ด้วยอำนาจของรัฐชายฝั่งมีอำนาจ “ผลักดัน” และ “ส่งกลับ” แก่ผู้ที่เข้ามาในเขตแดนของตนโดยไม่ถูกต้องตามกฎหมาย กรณีผลักดันไม่จำเป็นต้องมีรัฐผู้รับ หรือประเทศต้นทาง ส่วนกรณีการส่งกลับต้องมีรัฐผู้รับ หรือประเทศต้นทาง นอกจากนี้ การดำเนินการผลักดันออกนอกประเทศนั้น จำเป็นต้องมีการดำเนินการตามข้อตกลงของกฎหมายส่งผู้ร้ายข้ามแดนระหว่างประเทศรวมไปถึงควรเคารพหลักการสากลที่เป็นที่ยอมรับในระดับสากล ในหลักการห้ามผลักดันไปเผชิญอันตราย (Non-Refoulement) ที่รัฐผู้รับไม่สามารถผลักดันผู้อพยพ หรือผู้ลี้ภัยกลับออกนอกประเทศได้ทันที หากว่าการผลักดันดังกล่าวนั้นจะเป็นอันตรายต่อชีวิตและเสรีภาพของผู้นั้น เนื่องจากการเข้าเมืองผิดกฎหมายไม่ใช่ความผิดที่รุนแรงมากนัก สามารถใช้กฎหมายภายในประเทศในการบริหารจัดการและลงโทษผู้กระทำความผิดได้

ทั้งนี้ หลักการ “ผลักดัน” และ “ส่งกลับ” ใช้สำหรับบุคคลที่ไม่ได้ถือสัญชาติไทยเท่านั้น ถ้าบุคคลที่นับถือสัญชาติไทย ตามหลักรัฐธรรมนูญย่อมมีสิทธิสามารถเข้า - ออกนอกประเทศได้อย่างเสรี หากเมื่อใดมีการกระทำที่ผิดกฎหมายให้ดำเนินตามกฎหมายที่บัญญัติถึงความผิดนั้น ๆ ไม่อาจนำมาตราการเนรเทศมาบังคับใช้ได้ สำหรับการผลักดัน หรือการส่งตัวกลับถูกบังคับใช้กับคนต่างชาติที่เข้ามาในประเทศอย่างผิดกฎหมายเท่านั้น ไม่ว่าจะเข้ามาทางทะเล หรือทางบก โดยไม่สามารถใช้ได้กับประชาชนที่ถือสัญชาติไทยเพราะในรัฐธรรมนูญได้ระบุไว้อย่างชัดเจนในเรื่องของบุคคลที่ถือสัญชาติไทยย่อมมีสิทธิกลับเข้าประเทศได้อย่างเสรี ตามหลักกฎหมายที่ว่า บุคคลหนึ่งคนต้องมีรัฐหนึ่งรัฐที่ต้องคอยคุ้มครองดูแล การคุ้มครองดูแลโดยรัฐเรียกว่า “สัญชาติ” หากผู้มีสัญชาติหนึ่งนั้น มีการกระทำความผิดรัฐจะต้องมีการดำเนินคดีตามความผิด หากผู้กระทำ

ความผิดนั้นไม่ต้องการเข้าประเทศไทย หรือหนีออกนอกประเทศเพื่อหลบหนีการกระทำความผิด แต่ถ้าหากเมื่อใดต้องการกลับประเทศ ประเทศไทยไม่มีสิทธิห้ามแต่เมื่อกลับเข้ามาในประเทศแล้ว ต้องปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยการกระทำความผิดนั้น ๆ ซึ่งนำไปสู่กระบวนการของศาลต่อไป

๒) ปัญหาและความท้าทายของความมั่นคงทางทะเล

ทะเลเป็นอาณาเขตที่กว้างขวางยากต่อการบังคับใช้กฎหมายและมีความยืดหยุ่นในเรื่องอาณาเขตมากกว่าพื้นที่ทางบก การผ่อนปรนในการรุกล้ำน่านน้ำอาจจะขยายได้ถึง ๑ - ๒ ไมล์ทะเล ซึ่งถ้าเปรียบเทียบกับกรรูกล้ำเขตแดนทางบกนั้น มีความเข้มงวดมากกว่าเพราะเขตแดนทางบก ต้องมีความชัดเจนและแน่นอนมากกว่าทางทะเล โดยสถานการณ์ของการรุกล้ำน่านน้ำที่สามารถเห็นได้ชัดเจน คือ หากมีบุคคลที่พยายามละเมิดกฎหมาย หรือหลักกฎหมายสากลที่เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป ทำให้ประเทศผู้ถูกละเมิดกฎหมายทางทะเลลงโทษบุคคลที่ไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย เช่น การยึดเรือของชาวประมงไทยที่ถูกล้ำน่านน้ำของประเทศเพื่อนบ้าน การเฝ้าติดตามสถานการณ์ความมั่นคงทางทะเลเพื่อเข้าช่วยเหลือประชาชน ในส่วนของการรุกล้ำน่านน้ำ ทหารมีอำนาจสามารถผลักดันผู้รุกล้ำน่านน้ำออกไป ถึงแม้ว่าจะไม่ได้มีการเขียนระบุไว้ในกฎหมายทางทะเลอย่างชัดเจน

อย่างไรก็ดี หากมีการรุกล้ำน่านน้ำเข้ามาในพื้นที่ของดินแดนของรัฐชายฝั่งได้สำเร็จ จนไม่สามารถทำการผลักดันกลับได้นั้น จะต้องปฏิบัติตามกระบวนการทางกฎหมายของการส่งตัวกลับ โดยการใช้อำนาจผู้ที่มีอำนาจในการใช้กฎหมาย คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจ มีหน้าที่จับกุมและดำเนินการผลักดันและส่งกลับประเทศต่อไป ส่วนอำนาจหน้าที่ของทหาร มีหน้าที่สอดส่องเพื่อหาผู้กระทำความผิดและส่งต่อให้เจ้าหน้าที่ตำรวจดำเนินการต่อไปทั้งนี้ ปัจจุบันยังไม่มีโครงการร่วมมือหรือสัญญาความร่วมมือระหว่างประเทศที่ถาวร ซึ่งเป็นเรื่องที่น่ากังวลต่อความมั่นคงทางทะเลในอนาคต

ปัจจุบันประเด็นการค้ามนุษย์ทางทะเลของไทย มีการจัดอันดับจากสำนักงานเพื่อการติดตามและการต่อสู้กับการค้ามนุษย์ แห่งกระทรวงต่างประเทศสหรัฐอเมริกา (U.S. State Department's Office to Monitor and Combat Trafficking in Persons) ได้เผยแพร่รายงานสถานการณ์การค้ามนุษย์ (Trafficking in Persons Report: TIP) ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๗ โดยไทยถูกจัดอยู่ในกลุ่ม ๓ (Tier 3) ซึ่งเป็นอันดับต่ำสุด เกิดจากความไม่มั่นคงทางทะเลในกรณีเหยื่อค้ามนุษย์ของชาวโรฮีนจาที่มีการลักลอบผ่านน่านน้ำจากเมียนมาเพื่อไปขายแรงงานในมาเลเซีย โดยเดินทางผ่านน่านน้ำ หรืออาณาเขตไทย ทำให้ประเทศไทยเป็นที่จับตามองของเวทีโลก

ในเรื่องการค้ามนุษย์ กระทบต่อความมั่นคงและเศรษฐกิจของประเทศ จากการที่สหรัฐฯ ลดระดับการค้ามนุษย์อยู่ในกลุ่ม ๓ (Tier 3) และสหภาพยุโรป (European Union: EU) ประกาศให้ใบเหลืองในเรื่องการประมงไทย ดังนั้น จึงส่งผลต่อการส่งออกอาหารทะเลของไทยเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตามในปัจจุบันรายงานสถานการณ์การค้ามนุษย์ ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๒ ประเทศไทยได้ถูกยกระดับในเรื่องของการค้ามนุษย์อยู่ในกลุ่ม ๒ (Tier 2) อันเนื่องมาจากการที่ไทยให้ความสำคัญและเพิ่มมาตรการทางกฎหมายในการจัดการควบคุมผู้กระทำความผิด คุ้มครองดูแลผู้เสียหาย และการป้องกันการตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์ทางทะเล

๓) สถานการณ์ความมั่นคงทางทะเลกับประเทศเพื่อนบ้าน

ในอนาคตอันใกล้ของความสัมพันธ์ประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีแนวโน้มจะมีความใกล้ชิดกันมากยิ่งขึ้น ทั้งทางการเมือง ความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม ปัญหาความขัดแย้งระหว่างประเทศต่าง ๆ ยังคงมีอยู่หลายด้าน โดยสถานการณ์ความขัดแย้งที่สำคัญระหว่างไทยกับประเทศต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อความมั่นคงทางทะเลมีดังต่อไปนี้ (๑) **เมียนมา** มีปัญหาเรื่องเส้นเขตแดนทางทะเล ที่ยังไม่สามารถหาข้อตกลงกันได้ รวมไปถึงการลักลอบขนส่งยาเสพติด และการหลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายทางทะเลอีกด้วย ในปัจจุบันเมียนมาได้ควบคุมการประมงมากขึ้นส่งผลให้เรือประมงต่างชาติไม่สามารถลักลอบเข้าไปทำการประมงในพื้นที่ของเมียนมาได้เหมือนในอดีต (๒) **มาเลเซีย** มีปัญหาเขตแดนทางทะเลกับไทย ภายหลังจากการตกลงในการอ้างสิทธิในพื้นที่ทับซ้อนเป็นเขตพัฒนาร่วมกัน ปัญหาดังกล่าวนี้ ก็เริ่มคลี่คลายลง (๓) **กัมพูชา** มีความขัดแย้งเรื่องการอ้างพื้นที่สิทธิทับซ้อนทางทะเลจะมีแนวโน้มเข้มข้นขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณพื้นที่ที่คาดว่าเป็นแหล่งทรัพยากรทางพลังงานที่มีความอุดมสมบูรณ์ (๔) **เวียดนาม** ได้อนุญาตให้เรือประมงไทยเข้าไปทำการประมงในลักษณะการเช่าเรือ แต่ยังคงมีการลักลอบเข้าไปทำประมงอย่างไม่ถูกกฎหมายอยู่ อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันพบว่าเรือประมงของเวียดนามรุกล้ำเข้ามาในพื้นที่ทางทะเลของไทยเป็นจำนวนมาก และ (๕) **อินโดนีเซีย** ได้ประกาศห้ามเรือประมงต่างชาติเข้าไปทำการประมงในน่านน้ำอินโดนีเซียโดยเด็ดขาด ยกเว้นเรือประมงที่จดทะเบียนบริษัทกับอินโดนีเซีย หรือบริษัทที่มีการร่วมทุนกับอินโดนีเซียเท่านั้น

๔) การพัฒนาศักยภาพความมั่นคงของชาติทางทะเล

การร่วมกันใช้พลังอำนาจของชาติในอาเซียนเพื่อจัดการกับภัยคุกคาม ด้วยแนวคิดเชิงการป้องกัน โดยมุ่งเน้นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและความร่วมมือกับประเทศต่าง ๆ

ในสมาชิกอาเซียน โดยการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นโดยสันติวิธี การเสริมสร้างและพัฒนา กำลังพลทางเรือให้สอดคล้องกับพลังอำนาจอื่น ๆ ของชาติ โดยให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม และสอดคล้องกับความจำเป็นในการปฏิบัติการกิจเพื่อทำหน้าที่ในการป้องกันประเทศ และการรักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเลให้มีความมั่นคง ยั่งยืน รวมทั้งสนับสนุนการพัฒนาทางเศรษฐกิจ และสังคมของชาติ การพัฒนาความร่วมมือ และความเข้าใจอันดีกับหน่วยงานทางทะเลของประเทศ เพื่อนบ้านในทุกกระดับ สนับสนุนให้มีการฝึกการลาดตระเวนร่วม การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารทาง ทะเลและกิจการอื่น ๆ ที่เอื้อต่อการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างประเทศ รวมทั้งสนับสนุนการกิจ การรักษาสันติภาพที่เหมาะสมทั้งในระดับภูมิภาคและในระดับโลก รวมทั้งแสดงบทบาทที่สร้างสรรค์ ในการยุติความขัดแย้งระหว่างประเทศ ผนึกพลังอำนาจแห่งชาติทั้งหมดในการเร่งรัดการแก้ไขปัญหา เขตแดนทางทะเลกับประเทศเพื่อนบ้านให้บรรลุผลโดยเร็ว เพื่อให้สามารถตกลงแบ่งเขตแดน ทางทะเลกันได้ทั้งหมด หรือให้เหลือพื้นที่ขัดแย้งน้อยที่สุด

๔.๖ การบรรยายพิเศษ เรื่อง “ทิศทางการมั่นคงทางทะเล (ในภูมิภาคอาเซียน-ไทย): มิติด้านการเมืองและความมั่นคง” โดย พลเรือตรี อะดุง พันธุ์เอี่ยม ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษา ยุทธศาสตร์ทหารเรือ กรมยุทธศึกษาทหารเรือ สรุปการบรรยายได้ ดังนี้

๑) ความหมายและความสำคัญของความมั่นคง ในมิติด้านการเมืองและความมั่นคง อาเซียน - ไทย

ความมั่นคง (Security) หมายถึง สภาวะอิสระ หรือปลอดภัยจากภัยคุกคาม (Freedom From Threat) และความหวาดกลัว (Freedom From Fear) ความมั่นคงในมิติเก่า หมายถึง มิติทางด้านการทหารเท่านั้น แต่ในปัจจุบันความมั่นคงได้รวมถึงทุกสิ่งทุกอย่าง ที่จะทำให้เกิดความ มีเสถียรภาพขององค์กร หรือรัฐเพื่อให้การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และมีความปลอดภัย

สำหรับความมั่นคงทางทะเล (Maritime Security) มีขอบเขตกว้างขวางกว่าการใช้กำลัง ทางเรือเพียงมิติเดียว แต่ยังหมายรวมถึง ความมั่นคงในด้านพลังงานทางทะเล เช่น การขนส่งทางทะเล การใช้และรักษาทรัพยากรธรรมชาติ การไม่มีการกระทำผิดที่ผิดกฎหมายต่าง ๆ ทางทะเล และการ มีเสรีภาพในการเดิน เป็นต้น ซึ่งหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องทำงานร่วมกันภายใต้ศูนย์ อำนวยการรักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเล (ศรชล.)

ยุทธศาสตร์ (Strategy) หมายถึง ทิศทาง หรือเป้าหมายที่จะทำให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ของชาติ โดยผลประโยชน์มีทั้งผลประโยชน์ทั้งทางบกและทางทะเล สำหรับผลประโยชน์ของชาติ ได้แก่ (๑) การมีเอกราช อธิปไตยและบูรณภาพแห่งเขตอำนาจรัฐ (๒) การดำรงอยู่อย่างมั่นคง ยั่งยืนของสถาบันหลักของชาติ (๓) ความปรองดอง ความสามัคคีของคนในชาติ (๔) การดำรงอยู่อย่างมั่นคงของชาติและประชาชนจากการคุกคามทุกรูปแบบ (๕) ความปลอดภัย ความเป็นธรรม และความอยู่ดีมีสุขของประชาชน การมีเกียรติและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ (๖) การดำรงอยู่อย่างมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิทธิเหนือทรัพยากรชีวภาพของชาติ (๗) การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขกับประเทศเพื่อนบ้าน และ (๘) การมีเกียรติและศักดิ์ศรีในประชาคมระหว่างประเทศ

๒) นโยบายความมั่นคงของชาติมหาอำนาจในปัจจุบัน

การเข้ามามีบทบาทในภูมิภาคของประเทศมหาอำนาจอย่างสหรัฐฯ และจีนถือว่าเป็นประเด็นสำคัญ โดยเฉพาะจีน การเติบโตทางเศรษฐกิจ เทคโนโลยีและการทหารของจีนทำให้หลายประเทศในภูมิภาคเริ่มเชื่อถือว่าการพัฒนาทางเศรษฐกิจไม่จำเป็นต้องปกครองประเทศด้วยระบอบประชาธิปไตยดังเช่นสหรัฐฯ ก็สามารถพัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าได้เช่นกัน ดังนั้น การปกครองแบบสังคมนิยมตามแนวทางของจีน (Socialism with Chinese Characteristic) จึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่จะทำให้ประเทศเจริญก้าวหน้าได้

ส่วนนโยบาย Greater Bay Area (GBA) ของจีน โดยวางแผนการดำเนินการ ในปี พ.ศ. ๒๕๖๓ - ๒๕๗๓ (ค.ศ. ๒๐๒๐ - ๒๐๓๕) เป็นระยะเวลา ๑๕ ปี ในการพัฒนาเมืองให้มีความเจริญและแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชน โดยประกอบด้วยฮ่องกง มาเก๊า และ ๙ เมืองในมณฑลกว่างตุ้ง ได้แก่ กวางโจว เซินเจิ้น จูไห่ ฝ่อชาน ฮู่โจว ตงกวน จงชาน เจียงเหมิน และเจ้าชิ่ง โครงการดังกล่าวมีเมืองนำร่องนโยบายนี้ ๔ เมือง ได้แก่ (๑) กวางโจว พัฒนาเป็นศูนย์กลางการค้า อุตสาหกรรม วัฒนธรรมและการศึกษา (๒) เซินเจิ้น พัฒนาเป็นศูนย์กลางนวัตกรรม และการมีบทบาทนำเรื่องการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม (๓) ฮ่องกง พัฒนาเป็นศูนย์กลางทางการเงิน ระบบโลจิสติกส์ การค้าและสถาบันการวิจัย และ (๔) มาเก๊า พัฒนาเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยว และประตูความร่วมมือกับประเทศที่ใช้ภาษาโปรตุเกส ทั้งนี้ เมืองนำร่องจะกลายเป็นเมืองชั้นนำในระดับโลกใน ปี พ.ศ. ๒๕๗๓ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อโดยรวมกับทุกประเทศด้วย

สำหรับอีกหนึ่งยุทธศาสตร์ของจีน คือ ยุทธศาสตร์เส้นทางสายไหม (One Belt One Road: OBOR) เพื่อพัฒนาความเชื่อมโยงด้านการคมนาคมและโลจิสติกส์ระหว่าง ๖๐ ประเทศ ซึ่งมีรายได้ประชาชาติรวมกันคิดเป็นสัดส่วนราวร้อยละ ๕๐ ของรายได้ประชาชาติของโลก เส้นทางสายไหมนี้จะขยายออกไปทั้งทางบกและทางทะเล โดยจุดหมายปลายทางของเส้นทางทั้งสองนั้น จะสิ้นสุดที่ยุโรป **เส้นทางขนส่งทางบก** (Silk Road Economic Belt) จะเชื่อมต่อจีนและยุโรป เข้าด้วยกัน ทั้งนี้ เส้นทางสายไหมในยุคโบราณ เส้นทางนี้เป็นการเชื่อมต่อโดยโครงข่ายรถไฟความเร็วสูงของ จีนเข้าไปยังส่วนลึกของเอเชียกลางเข้าไปยังตะวันออกกลาง ผ่านประเทศตลาดที่สำคัญอย่าง คาซัคสถาน อิหร่าน ข้ามไปยังตุรกีเข้าสู่ยุโรปผ่านเมืองสำคัญในยุโรป เช่น แฟรงก์เฟิร์ต เวนิส อัมสเตอร์ดัม ซึ่งล้วนเป็นเมืองการค้า เมืองอุตสาหกรรมและเมืองท่าสำคัญของโลก ส่วน **เส้นทางขนส่งทาง ทะเล** (Maritime Silk Road) ซึ่งจะเริ่มจากเมืองท่าสำคัญของจีนอย่างเซี่ยงไฮ้ เทียนจิน พูโจว ลงมาทะเลจีนใต้ มาทางกลุ่มประเทศอาเซียน ข้ามช่องแคบมะละกาเข้าสู่มหาสมุทรอินเดีย และเข้าสู่ตะวันออกกลางบางส่วนของเส้นทางเข้าไปยังแอฟริกาตะวันตก ผ่านอ่าวเปอร์เซียเข้าสู่ คลองสุเอซเพื่อเข้าสู่ทะเลเมดิเตอร์เรเนียนมุ่งหน้ายังยุโรป เป็นการเชื่อมโยงเส้นทางการค้ายุคโบราณ ของจีนให้มีความสำคัญมากขึ้น

จากการที่สหรัฐฯ และพันธมิตรได้ใช้ยุทธศาสตร์อินโด - แปซิฟิกในการปิดล้อมและสกัด กั้นอิทธิพลของจีนในปัจจุบันต่อการแพร่ขยายออกไปผ่านโครงการเส้นทางสายไหมแห่งศตวรรษ ที่ ๒๑ (Belt and Road Initiative: BRI) ด้วยเหตุนี้จีนจึงได้ออกเอกสารสมุดปกขาวเรื่อง “China’s Policies on Asia-Pacific Security Cooperation” ขึ้น เพื่อรองรับต่อการเปลี่ยนแปลง ที่อาจจะเกิดขึ้นในภูมิภาคอินโด - แปซิฟิก โดยมุ่งเน้นการพัฒนาความร่วมมือทางด้านการเศรษฐกิจ ส่งเสริม การสร้างการเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์บนพื้นฐานทางการเมือง รวมทั้งร่วมกันสร้างทางออกที่ดี และสร้างความเข้มแข็งขึ้นภายในภูมิภาคผ่านกลไกพหุภาคี

ในส่วนของความมั่นคงทางด้านเทคโนโลยี โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคโนโลยีทางการสื่อสาร ซึ่งมีอิทธิพลเป็นอย่างมากในการเสริมสร้างความแข็งแกร่งทางด้านความมั่นคง ในปัจจุบัน จีนมีการพัฒนาเทคโนโลยีทางการสื่อสาร โดยมีบริษัทเอกชนหลายบริษัทเป็นผู้นำทางด้าน อุปกรณ์สื่อสารในระดับโลก เช่น บริษัทหัวเว่ย (Huawei) มีการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีการสื่อสาร จนเป็นที่ยอมรับในระดับโลก ซึ่งเป็นเหตุให้สหรัฐฯ ต้องดำเนินแผนการสกัดกั้นการขยายธุรกิจ ของบริษัทเพื่อลดบทบาทความเป็นมหาอำนาจทางการสื่อสารของจีนและเพื่อชี้เจตจำนงในยุทธศาสตร์

ของตน ในเรื่องของความเป็นอเมริกันต้องเป็นที่หนึ่ง (American First) ในเวทีโลก พร้อมทั้งไม่ต้องการให้ใครมาเป็นคู่แข่งและดำเนินการหาพันธมิตร เช่น ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ สิงคโปร์ ออสเตรเลีย และอินเดีย เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การดำเนินกลยุทธ์ในด้านความมั่นคงของชาติมหาอำนาจ เช่น สหรัฐฯ และจีนมีวิธีการดำเนินการที่แตกต่างกัน ยกตัวอย่างเช่น จีนใช้กลยุทธ์ทางธุรกิจเพื่อให้ประเทศที่ต้องการขยายอิทธิพลโดยวิธีให้ประเทศนั้น มีความเห็นพ้องต้องกันด้วยความเต็มใจ เช่น นโยบาย BRI ที่จะทำให้ความเจริญแผ่ขยายเข้าสู่ประเทศนั้น ๆ ขณะที่สหรัฐฯ เลือกใช้วิธีการเข้าไปเป็นเมืองท่าตามที่ตั้งต่าง ๆ เพื่อจะนำกองกำลังทหารเข้าไปประจำการในประเทศต่าง ๆ โดยต้องการให้เป็น การปิดล้อมจีนอีกวิธีหนึ่ง ซึ่งวิธีการดังกล่าวไม่ประสบความสำเร็จมากนัก เนื่องจากการเข้ามาของสหรัฐฯ ไม่ได้นำเอาความเจริญ หรือการพัฒนาให้กับประเทศที่ตนเข้าไปจัดตั้งกองทัพแต่อย่างใด

๓) ยุทธศาสตร์ความมั่นคงทางทะเลของประเทศต่าง ๆ โดยรอบประเทศไทย

ยุทธศาสตร์ทางทะเลของประเทศเพื่อนบ้าน สรุปลงได้ดังนี้ *สิงคโปร์* มีแนวความคิดทางยุทธศาสตร์ในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในลักษณะพหุภาคีและมุ่งเน้นการอยู่ร่วมกันเป็นประชาคมกับชาติต่าง ๆ มีส่วนร่วมและดำเนินการในสิ่งที่เป็นประโยชน์ของประเทศ รวมถึงการป้องปรามและการป้องกันประเทศสู่การเป็น “Best Little Navy of Southeast Asia” ซึ่งเห็นได้จากการที่เป็นประเทศศูนย์กลางอุตสาหกรรมการต่อเรือที่สำคัญในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แม้ว่าจะเป็นประเทศที่มีพื้นที่ไม่มากแต่มีขีดความสามารถที่จะเพิ่มศักยภาพความมั่นคงทางทะเลของตนเป็นอย่างดี *อินโดนีเซีย* ดำเนินนโยบายแกนกลางทางทะเลโลก (Global Maritime Axis) โดยได้เพิ่มกองกำลังทางเรือเพื่อให้เกิดความมั่นคงทางทะเลไปพร้อมกับการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านผ่านการทูตทางทะเล (Maritime Diplomacy) นอกจากนี้ยังมีการดำเนินการตามแผนว่าด้วยความเป็นสมัยใหม่ทางทะเล (Naval Modernization Plan) เพื่อเพิ่มความสามารถให้กับกองกำลังทางเรือของประเทศ *มาเลเซีย* มีเป้าหมายมุ่งสู่การเป็นกองทัพที่สมดุลและพึ่งพาตนเองได้ (Balanced Military/Naval Deterrent Capability) ภายในปี พ.ศ. ๒๕๗๓ มีการแผนการที่จะจัดประเภทของหน่วยกองเรือทางทะเลจาก ๑๕ หน่วย กองเรือเหลือเพียง ๕ กองเรือ เพื่อสร้างความสมดุลทางด้านกำลังพลในการเพิ่มประสิทธิภาพการป้องกันประเทศให้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ มาเลเซียยังใช้ยุทธศาสตร์ Total Defence (HANRUH) ให้ทุกส่วนทั้งภาครัฐและเอกชน มีส่วนร่วมในการป้องกันประเทศ โดยใช้การติดต่อสื่อสารผ่านดาวเทียม

MEASAT-3b ของมาเลเซีย ซึ่งปัจจุบันกองทัพมาเลเซียได้เปิดศูนย์การสื่อสารผ่านดาวเทียมที่ค่าย ปายายารัส เมืองสุโขงบูโลห์ รัฐสลังงอร์ โดยได้ทดลองใช้งานมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๘ โดยมีการ จัดหาระบบ MADGE SOG III และการจัดตั้งศูนย์การสื่อสารผ่านดาวเทียมนั้น ซึ่งเป็นพื้นฐานของ การบูรณาการระบบป้องกันทางอากาศที่สามารถรองรับการปฏิบัติการที่ใช้เครือข่ายเป็นศูนย์กลาง (Network Centric Operations: NCOs) โดยเชื่อมโยงระหว่าง ๓ เหล่าทัพ และภาคพลเรือน **เวียดนาม** จากเอกสารสมุดปกขาว (Vietnam National Defence White Paper 2019) ได้ระบุ ถึงความมั่นคงทางทะเล โดยเฉพาะข้อพิพาทในทะเลตะวันออกเป็นหนึ่งในภัยคุกคามความมั่นคง ตามแบบ (Traditional Threats: TS) ของเวียดนาม นอกจากนี้ ประเด็นข้อพิพาทในทะเลตะวันออก เวียดนามในฐานะที่จะเป็นประธานอาเซียนในปี พ.ศ. ๒๕๖๓ มีความพยายามผลักดันประเด็น ดังกล่าวเข้าเป็นวาระหนึ่งในการประชุม ต่าง ๆ ของอาเซียนทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคี เพื่อ ผลักดันให้เกิดการจัดทำประมวลการปฏิบัติในทะเลจีนใต้ (Code of Conduct in the South China Sea: COC) ขึ้นโดยเร็ว

สำหรับ**ฟิลิปปินส์** National Security Strategy (2018) ได้ให้ความสำคัญกับการรักษา อธิปไตยเหนือดินแดนและเขตเศรษฐกิจจำเพาะซึ่งรวมถึงทะเลจีนตะวันออก โดยได้มุ่งเน้นการรับ รู้เท่าทันสถานการณ์ทางทะเล (Maritime Domain Awareness: MDA) และการส่งเสริมความ สัมพันธ์กับชาติพันธมิตรทั้งแบบทวิภาคี และพหุภาคี เนื่องจากฟิลิปปินส์มีข้อพิพาทกับจีน เป็นอย่างมากเกี่ยวกับการอ้างสิทธิเหนือหมู่เกาะ โดยเฉพาะข้อพิพาทในหมู่เกาะสแปรตลี (Spratly Islands) ในทะเลจีนใต้ที่หลายประเทศรอบหมู่เกาะต่างอ้างสิทธิการเป็นเจ้าของพื้นที่ดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ฟิลิปปินส์ได้รับอาวุธยุทโธปกรณ์ทางทะเลจากจีนโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย เช่น เรือรบ ดังนั้น ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศจึงต้องมองให้ลึกในการแสดงท่าที ของแต่ละประเทศมีความขัดแย้งว่ามีอยู่จริงหรือไม่ หรือไม่มีอยู่จริง ซึ่งอาจมีความเป็นไปได้ว่ารัฐบาล ฟิลิปปินส์อาจจะต้องแสดงท่าทีให้ประชาชนรับรู้ที่รัฐบาลยังปกป้องอธิปไตยของตนอยู่ แต่ความจริง ไม่มีความขัดแย้งเนื่องจากไม่สามารถต่อกรกับจีนก็เป็นได้

๔) แนวทางการพัฒนาและความท้าทายของการเพิ่มศักยภาพความมั่นคงทางทะเล

ปัจจุบันการขยายตัวของกระบวนการโลกาภิวัตน์ (Globalization) เป็นกระบวนการหนึ่ง ในการเชื่อมโยงข้ามเขตแดนที่มีอัตราการเพิ่มสูงขึ้นในด้านเศรษฐกิจ การคมนาคมและสื่อสาร เป็นต้น ซึ่งกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้เกิดประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้ เช่น (๑) การพัฒนาเทคโนโลยี

(๒) การเคลื่อนย้ายของคน (๓) การเคลื่อนย้ายของเงินทุน (๔) สินค้าและบริการ และ (๕) วัฒนธรรมร่วมสมัย ทั้งนี้ การเชื่อมโยงนั้นสามารถส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทั้งทางบกและทางทะเล เนื่องจากการคมนาคม หรือการขนส่งทางทะเลนั้น เป็นช่องทางที่ใช้ต้นทุนต่ำ จึงเป็นช่องทางหลักช่องทางหนึ่งที่ถูกเลือกใช้เพื่อเชื่อมโยงข้ามการข้ามแดน ซึ่งยากต่อการหลีกเลี่ยงปัญหาที่ตามมาจากการเชื่อมโยงดังกล่าว

เมื่อมองในภาพรวมของความมั่นคงทางทะเลทั่วโลกแล้ว ปัจจุบันแนวโน้ม หรือทิศทาง การดำเนินนโยบายยุทธศาสตร์ต่างมีความซับซ้อน เนื่องจากโลกเกิดจากภาวะหลายขั้วอำนาจ (Multipolarity) โดยเฉพาะมุมมองและวิสัยทัศน์ของผู้นำแต่ละประเทศนั้นไม่สามารถคาดเดาได้ ซึ่งนำไปสู่การกำหนดนโยบายของชาติไปในทิศทางใด ตัวอย่างเช่น ผู้นำอย่างสหรัฐฯ หรือผู้นำเกาหลีเหนือที่บางครั้งมีวิสัยทัศน์ที่ไม่สามารถคาดเดาได้ จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้ไม่สามารถพยากรณ์ ทิศทางของนโยบายได้ การคาดเดานโยบายของประเทศหากเป็นผู้นำที่มีความคงเส้นคงวา และทิศทางในการดำเนินประเทศที่มีความชัดเจน การคาดเดา หรือการดำเนินนโยบายจะเป็นไปได้ง่ายกว่าผู้นำที่มีความคิดแบบไม่แน่นอน อย่างไรก็ตาม ประเทศมหาอำนาจเป็นประเทศที่มีอิทธิพล ต่อนโยบายความมั่นคงโดยรวมของประเทศ ดังนั้น ไทยจำเป็นต้องพึ่งพาข้อมูลข่าวสารจากทุก ๆ ด้าน เพื่อนำมาประยุกต์และวิเคราะห์ กำหนดเป็นนโยบายและสร้างกลยุทธ์เพื่อใช้ส่งเสริมศักยภาพ ความมั่นคงของประเทศ

ในส่วนของกองทัพเรือได้เสริมสร้างยุทธศาสตร์ขึ้นมา เพื่อรองรับภัยคุกคามที่จะเกิดขึ้น ในอนาคต เช่น ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) และ Big Data เมื่อเปรียบเทียบเรื่อง การพัฒนาปัญญาประดิษฐ์ถือว่าจีนได้มีการพัฒนาที่ล้ำหน้ากว่าสหรัฐฯ เนื่องจากจีนเป็นประเทศ การปกครองแบบสังคมนิยมตามแนวทางของจีน (Socialism with Chinese Characteristic) จึงสามารถเข้าถึงข้อมูลของคนในประเทศได้อย่างทั่วถึง ซึ่งแตกต่างจากสหรัฐฯ ที่มีการปกครอง แบบเสรีนิยมทำให้ยากต่อการเข้าถึงข้อมูลเพราะมีกฎหมายคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน สำหรับในอนาคตปัญญาประดิษฐ์จะส่งผลให้หลาย ๆ อาชีพสูญหายไปจากการเข้ามาแทนที่ ของเทคโนโลยี

ยิ่งไปกว่านั้น ปัจจัยภายนอกและภายในมีผลทำให้ทิศทางและกรอบกำหนดยุทธศาสตร์ ทางทะเลนั้น เป็นสิ่งท้าทายที่สำคัญที่จะทำให้ยุทธศาสตร์ที่กำหนดขึ้น สามารถรองรับกับปัญหา หรือสภาวะที่เกิดขึ้นในอนาคตของประเทศจาก **ปัจจัยภายนอก** คือ กระแสโลกาภิวัตน์

และภัยพิบัติต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทั่วโลก การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของประชาชน การเคลื่อนย้ายเสรีของเงินทุน การข่าวสาร เทคโนโลยี สินค้าและบริการ **ปัจจัยภายใน** คือ โครงสร้างของประชากรภายในประเทศ ข้อจำกัดทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ และแรงงานที่ส่งผลต่อการผลิตและความเป็นอยู่ของประชาชน ความเหลื่อมล้ำ ต่าง ๆ ในสังคมที่ส่งผลต่อความสามัคคีในสังคม ความอ่อนแอของการบริหารราชการแผ่นดินที่จะเป็นต้องปฏิรูปเพื่อให้เกิดการบริหารที่ดี ดังนั้น การเพิ่มศักยภาพทางทะเล จึงจำเป็นจะต้องมีการปรับตัวเพื่อวิเคราะห์ผลกระทบจากสภาวะแวดล้อม เพื่อกำหนดแนวทางการปฏิบัติในรูปแบบของวัตถุประสงค์เฉพาะทางเรือ พิจารณาทบทวนบทบาทให้สอดคล้องกับสภาวะแวดล้อมด้านความมั่นคง กำหนดแนวความคิดทางยุทธศาสตร์ ในการจัดทำยุทธศาสตร์และขยายความร่วมมือด้านความมั่นคงทางทะเลกับมิตรประเทศต่อไป

การประชุมเชิงสัมมนาทางวิชาการศูนย์อาเซียนศึกษา ครั้งที่ ๓/๒๕๖๓ เรื่อง “ปัญญาประดิษฐ์และสงครามอนาคต: ความท้าทายต่อโลกและภูมิภาคอาเซียน”

ระหว่างวันที่ ๒๒ - ๒๓ มกราคม ๒๕๖๓

ณ อิงธาร รีสอร์ท จังหวัดนครนายก

๑. หลักการและเหตุผล

ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในปัจจุบันมีบทบาทความสำคัญเป็นอย่างมาก และกลายเป็นส่วนหนึ่งของการดำรงชีวิตของมนุษย์ พร้อมทั้งเป็นเครื่องมือที่ช่วยอำนวยความสะดวกในการรับข้อมูลข่าวสาร และถ่ายโอนข้อมูลได้อย่างไร้พรมแดน และไร้ขีดจำกัด ซึ่งการนำเทคโนโลยีมาใช้นั้นสามารถก่อให้เกิดทั้งประโยชน์ และโทษได้ในเวลาเดียวกัน ถ้าหากนำไปใช้ในทิศทางที่ไม่ถูกต้องย่อมส่งผลกระทบต่อความมั่นคงระหว่างประเทศได้เช่นกัน รวมถึงส่งผลให้ความมั่นคงเปลี่ยนรูปแบบจากภัยคุกคามตามแบบ (Traditional Threat) คือ ภัยคุกคามจากการใช้กำลังทหารเข้าทำการรบ เป็นภัยคุกคามไม่ตามแบบ (Non-Traditional Security: NTS) ซึ่งเป็นภัยคุกคามที่มีความหลากหลายมิติไม่จำกัดอยู่เฉพาะมิติทางด้านการทหารเท่านั้น³ เช่น ภัยคุกคามที่กระทบต่อด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง ความมั่นคงและเทคโนโลยี เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ การเติบโตของเทคโนโลยีถือว่าเป็นจุดเปลี่ยนของการสู้รบทำให้เกิดสงครามอนาคตที่นำเทคโนโลยี เข้ามามีบทบาทเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากเทคโนโลยีสามารถเปลี่ยนกระบวนทัศน์ใหม่ภายใต้การเกิดขึ้นของเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) เป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งที่สำคัญในการทำให้เกิดสงครามอนาคต (Future Warfare)

จากสถานการณ์โลกที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่อง ส่งผลกระทบต่อมนุษย์ทำให้เกิดประเด็นท้าทายใหม่ ๆ ที่มนุษย์ต้องการก้าวข้ามเพื่อเอาชนะ ทำให้มนุษย์จึงไม่หยุดที่จะเรียนรู้ สะท้อนออกมาในรูปแบบหนึ่ง เช่น การพัฒนาการทางวิทยาศาสตร์จากรุ่นสู่รุ่น ทำให้เกิดรูปแบบวิธีการ กระบวนการใหม่ ๆ ที่มนุษย์ต้องการพัฒนาเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตนเอง จึงได้เกิดรูปแบบต่าง ๆ ของเทคโนโลยี โดยเฉพาะเทคโนโลยีอุบัติใหม่ (Emerging technology) ซึ่งนำไปสู่เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) การนำปัญญาประดิษฐ์ เข้ามามีบทบาทการทำงานของมนุษย์ (Labor-Intensive Activities) เป็นเครื่องจักรที่มีความสามารถทาง

³ วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร. บทเรียนที่ ๑ ยุทธศาสตร์ชาติ. ม.ป.ท., ม.ป.ป.

ความคิด ทั้งการรับรู้ การใช้เหตุผล และการแก้ไขปัญหา ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อบริหารจัดการกับข้อมูลที่มีความซับซ้อนที่เกินขีดความสามารถของมนุษย์จะจัดการได้ รวมถึงปัญญาประดิษฐ์สามารถปฏิบัติการควบคุมได้หลากหลายภาคส่วน ซึ่งส่วนหนึ่งส่งผลให้มีความมั่นคงมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น โดยจากรายงาน “ผลกระทบของ AI ต่อเศรษฐกิจโลก” ของ McKinsey Global Institute เมื่อปี ค.ศ. ๒๐๑๘ กล่าวว่าปัญญาประดิษฐ์เป็นเครื่องมือที่ก่อให้เกิดรายได้และสามารถใช้ได้หลากหลายอุตสาหกรรม เช่น การท่องเที่ยว การค้าปลีก การขนส่งและโลจิสติกส์ เป็นต้น⁴ สนับสนุนด้านการแพทย์ เช่น การใช้หุ่นยนต์ผ่าตัด หรือสนับสนุนทางการศึกษา ในการใช้หนังสือการเรียนการสอน หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) รวมถึงสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการประเมินสถานการณ์ ในการช่วยเหลือมนุษย์และภัยพิบัติประเภทต่าง ๆ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การพัฒนาที่รวดเร็วทำให้เกิดความวิตกกังวลต่อประเด็นทางจริยธรรมของการใช้ปัญญาประดิษฐ์ จะต้องไม่ลืมว่าการเกิดขึ้นของปัญญาประดิษฐ์นั้น เกิดจากมนุษย์เป็นผู้พัฒนาระบบและป้อนคำสั่ง ปฏิบัติการต่าง ๆ ถ้าหากบุคคลดังกล่าวมีอคติ (Bias) หรือเลือกปฏิบัติย่อมส่งผลให้เกิดภัยคุกคาม และอันตรายจากปัญญาประดิษฐ์ได้ ซึ่งสอดคล้องกับบทความ “AI isn’t dangerous, but human bias is” ที่เผยแพร่ในเว็บไซต์ของ World Economic Forum⁵ รวมถึงความกังวลที่ปัญญาประดิษฐ์หรือหุ่นยนต์ จะเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันมากขึ้นไป จนทำให้โอกาสเปลี่ยนสภาพเป็นภัยคุกคาม เช่น การแย่งงานทำ การสอดแนมเข้าถึงข้อมูลส่วนตัวต่าง ๆ เป็นต้น

นอกจากนี้ การพัฒนาเทคโนโลยีกับปัญญาประดิษฐ์ อาจถูกใช้เป็นเครื่องมือประกอบการทำสงครามในอนาคต ด้วยความสามารถของปัญญาประดิษฐ์ที่สามารถใช้ประโยชน์จากข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) และความก้าวหน้าทางอินเทอร์เน็ต โดยเฉพาะเทคโนโลยี 5G ที่สามารถรับส่งข้อมูลได้รวดเร็วยิ่งขึ้นในอนาคต ทำให้ประเทศอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ประเทศมหาอำนาจสามารถขยายอำนาจโดยใช้ปัญญาประดิษฐ์เข้ามาปฏิบัติการแทนที่ นำไปสู่สงครามอนาคต (Future Warfare) เป็นสงครามที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม พร้อมทั้งยังเป็นการขยายมิติของสนามรบ เช่น ในอวกาศ และไซเบอร์ (Cyber) ที่มาพร้อมกับแนวโน้มความต้องการสร้างเสริมอำนาจในการต่อรอง

⁴ อังรชัช หนูนภักดี. “ปัญญาประดิษฐ์กับความมั่นคง” ใน เอกสารประกอบการประชุม Xiangshan Forum ครั้งที่ ๙, ๒๕๖๒.

⁵ ปณชัย อาร์เพิ่มพร. “รับมืออย่างไร เมื่อ AI มีอคติและแบ่งแยก? เปิด 6 ไอเดียพัฒนาปัญญาประดิษฐ์ให้โปร่งใสโดยไม่ใคร่ขอพร”. THE STANDARD. (28 มกราคม ๒๕๖๒) เข้าถึงได้จาก: <https://thestandard.co/6-ideas-for-developing-ai/>

ของนานาประเทศ ด้วยวิวัฒนาการ และการพัฒนาองค์ความรู้ทางด้านเทคโนโลยี ส่งผลให้เกิดความก้าวหน้าของยุทธวิธีในการใช้อาวุธ จากความสามารถในการโจมตีที่แม่นยำ (Precision Strike) ด้วยพัฒนาการการโจมตีด้วยจรวดนำวิถีจากอากาศยานไร้คนขับ (Unmanned Combat Aerial Vehicle: UCAV) พัฒนาการอาวุธอานุภาพทำลายล้างสูง (Weapons of mass destruction: WMD) และระบบอาวุธทำลายล้างอัตโนมัติ (Lethal Autonomous Weapons Systems: LAWS) ที่พัฒนาควบคู่ไปกับการนำการแข่งขันด้านเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) รวมไปถึงการพัฒนาการของสงครามไฮบริด (Hybrid Warfare) หรือสงครามลูกผสม (สงครามตามแบบ และสงครามไม่ตามแบบ) ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้สามารถโจมตีในระบบที่สำคัญ ๆ เช่น อาชญากรรมทางไซเบอร์ (Cyber Crime) Fake News และ Deepfake เป็นต้น ถือว่าเป็นการสร้างภัยคุกคามรูปแบบใหม่ขึ้นมา ด้วยเหตุนี้ ทำให้การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาประยุกต์นำไปสู่การเกิดขึ้นของปัญญาประดิษฐ์ และสงครามอนาคต ย่อมส่งผลกระทบต่อในปัจจุบันและอนาคตอันใกล้ ทั้งในระดับโลกและระดับภูมิภาคด้วยเช่นกัน

การเปลี่ยนแปลงที่พลิกผันของเทคโนโลยี (Disruptive Technology) ทั้งจากพัฒนาการทางด้านวิทยาศาสตร์ รวมถึงเทคโนโลยีที่อุบัติขึ้นใหม่ ๆ ทำให้เกิดภาพของการพัฒนาของระบบปัญญาประดิษฐ์ และสงครามอนาคตได้หลายรูปแบบ ปรากฏการณ์ดังกล่าว สร้างความวิตกกังวล ความไม่แน่นอน ความไม่ปลอดภัย และความหวาดกลัวที่อาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคง และการสูญเสียอธิปไตยของแต่ละประเทศ ทำให้รูปแบบของสังคมที่เปลี่ยนไป แต่ละประเทศมีแนวโน้มพัฒนาประเทศและกองทัพควบคู่กับการพัฒนาเทคโนโลยีให้มีเสถียรภาพเพื่อป้องกันจากการโจมตีทางเทคโนโลยีที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต ดังนั้น การให้ความสำคัญทางด้านความมั่นคง **โดยเฉพาะประเด็นของปัญญาประดิษฐ์และสงครามอนาคต** มีความจำเป็นเพื่อรักษาป้องกันความเสียหายที่เกิดจากการโจมตีทางเทคโนโลยี และเพื่อนำเทคโนโลยีดังกล่าวมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับประเทศชาติด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะแนวทางสำหรับการป้องกันประเทศ นอกจากนี้ จำเป็นต้องรู้เท่าทันและตระหนักรู้ถึงการพัฒนาการของวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ เพื่อรับมือและป้องกันป้อมต่อ ภัยความมั่นคงที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตได้หลากหลายโอกาสและรูปแบบ ด้วยความซับซ้อนของสงครามอนาคตที่เกิดจากการพัฒนาปัญญาประดิษฐ์ ทั้งนี้ ควรมีการพัฒนาทั้งบุคลากร เครื่องมือต่าง ๆ เท่าที่จะทำได้ เพื่อสร้างอำนาจต่อรอง และขีดความสามารถในการรบ เพื่อสนับสนุนความมั่นคงและผลประโยชน์แห่งชาติ ในอีกลักษณะหนึ่ง

จากสถานการณ์ดังกล่าว อาจนำไปสู่ภาพความไม่มั่นคงที่มีผลกระทบทางจิตวิทยาของประเทศข้างเคียง และระหว่างประเทศเกิดจากความหวาดระแวงถึงเจตนาที่แน่ชัดต่อการเสริมสร้างขีดความสามารถของประเทศ และกองทัพ ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวอาจก่อให้เกิดความหวาดระแวงผลกระทบต่อด้านความมั่นคง (The Security Dilemma) และเสถียรภาพในระดับโลก และระดับภูมิภาคนับตั้งแต่ปัจจุบันถึงอนาคตอันใกล้

ทั้งนี้ ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ในฐานะเลขานุการศูนย์อาเซียนศึกษา ทำหน้าที่ในการจัดการประชุมเชิงสัมมนาทางวิชาการศูนย์อาเซียนศึกษา ได้เห็นถึงความสำคัญของสถานการณ์ทางด้านความมั่นคงในประเด็นปัญหาประติษฐ์ และสงครามอนาคตทั้งในระดับโลก และระดับของภูมิภาคอาเซียนที่อาจส่งผลกระทบต่อประเทศไทย และอาเซียนได้ในหลากหลายมิติ ดังนั้น จึงเห็นความสำคัญ และความจำเป็นต่อการจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการด้านความมั่นคงในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ **“ปัญหาประติษฐ์และสงครามอนาคต: ความท้าทายต่อโลกและภูมิภาคอาเซียน”** เพื่อเป็นเครื่องมือในการระดมความรู้ ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ ที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ทางความมั่นคงในภูมิภาคอาเซียน ซึ่งผลที่ได้รับจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ในการนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดบทบาทและท่าทีที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงแห่งชาติ และภูมิภาคอย่างเหมาะสมต่อกรณีดังกล่าวต่อไป

๒. วัตถุประสงค์

๒.๑ เพื่อศึกษาสถานการณ์เรื่องปัญหาประติษฐ์ และสงครามอนาคตที่ส่งผลกระทบต่อโลก และภูมิภาคอาเซียนในปัจจุบัน

๒.๒ เพื่อให้ทราบถึงความท้าทาย และแนวโน้มของปัญหาประติษฐ์ และสงครามอนาคตต่อความมั่นคงของโลก และภูมิภาคอาเซียน

๒.๓ เพื่อให้ทราบถึงบทบาท และท่าทีที่เหมาะสมของภูมิภาคอาเซียน และประเทศไทย ในประเด็นปัญหาประติษฐ์ และสงครามอนาคต

๒.๔ เพื่อให้ทราบถึงแนวทางในการเตรียมความพร้อมรับมือที่เหมาะสมของกองทัพ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงในประเด็นปัญหาประติษฐ์ และสงครามอนาคตอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

๓. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๓.๑ ทราบถึงสถานการณ์เรื่องปัญญาประดิษฐ์ และสงครามอนาคตที่ส่งผลกระทบต่อโลก และภูมิภาคอาเซียนในปัจจุบัน

๓.๒ ทราบถึงความท้าทาย และแนวโน้มของปัญญาประดิษฐ์ และสงครามอนาคตต่อความมั่นคงของโลก และภูมิภาคอาเซียน

๓.๓ ทราบถึงบทบาท และท่าทีที่เหมาะสมของภูมิภาคอาเซียน และประเทศไทย ในประเด็นปัญญาประดิษฐ์ และสงครามอนาคต

๓.๔ ทราบถึงแนวทางในการเตรียมความพร้อมรับมือที่เหมาะสมของกองทัพ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงในประเด็นปัญญาประดิษฐ์ และสงครามอนาคตอย่างเป็นรูปธรรม

๔. สรุปการบรรยายของวิทยากร

๔.๑ การบรรยายพิเศษ เรื่อง “สงครามอนาคต: ความท้าทายต่อโลกและภูมิภาคอาเซียน” โดย พลโท ดร. ปรัชญา เฉลิมวัฒน์ ผู้ทรงคุณวุฒิพิเศษ สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม, กรรมการการไฟฟ้านครหลวง และคณะทำงานเตรียมการจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์แห่งชาติ สรุปการบรรยายได้ ดังนี้

๑) สถานการณ์ของสงครามอนาคต

สงครามเกิดจากการแย่งชิงผลประโยชน์ซึ่งฝ่ายที่จะชนะสงครามได้นั้น ไม่เพียงแต่เป็นฝ่ายที่มีความเข้มแข็งทางด้านทหาร แต่ยังต้องมีเทคโนโลยีที่มีความทันสมัย และล้ำหน้ากว่าคู่แข่งข้าม สมัยก่อนคนที่มีธนูกับคนที่ไม่มีธนูเมื่อสู้รบกันคนที่ไม่มีธนูย่อมมีโอกาสชนะสูงมากกว่าคนที่ไม่มีธนู เพราะฉะนั้นเทคโนโลยีจึงกลายเป็นตัวแปรสำคัญสำหรับการทำสงครามในยุคปัจจุบัน ดังนั้น ประเทศที่ต้องการเป็นฝ่ายได้เปรียบทางด้านการทำสงคราม จำเป็นต้องมีความพร้อมต่อการเป็นผู้นำในการสะสมอาวุธต่าง ๆ ด้วย แต่อย่างไรก็ตาม ถ้าขาดเทคโนโลยีที่ทันสมัย และขาดการสนับสนุนการลงทุนเรื่องของการพัฒนาเทคโนโลยีก็อาจทำให้การพัฒนาการผลิตอาวุธไม่เกิดขึ้น เนื่องจากเทคโนโลยีและการผลิตอาวุธเป็นเรื่องที่มีความเกี่ยวเนื่องกันเป็นอย่างมาก ซึ่งมีผลทำให้การผลิตอาวุธที่ใช้เทคโนโลยีที่ล้ำสมัยย่อมเสียเปรียบในการทำสงครามและนำมาซึ่งการแพ้สงครามได้ในที่สุด

ปัจจุบันสงครามในอนาคตเปลี่ยนแปลงจากสงครามตามแบบเป็นสงครามในรูปแบบของสงครามทางการค้า (Trade War) อันจะเห็นได้จากประเทศมหาอำนาจอย่างสหรัฐฯ กับจีน ที่ทำสงครามโดยไม่ใช้อาวุธ แต่ใช้การค้าเป็นเครื่องมือในการต่อรอง เช่น การขึ้นภาษีเพื่อปิดกั้นการค้ากับบางประเทศ เป็นต้น ทั้งนี้ สงครามทางการค้าเป็นสงครามที่เกิดขึ้นทั้งในปัจจุบันและอนาคตที่ประเทศมหาอำนาจต่างนำมาใช้กันอย่างแพร่หลาย ซึ่งในปัจจุบันเห็นได้ชัดว่าสงครามทางการค้าเป็นเครื่องมือที่สำคัญของการได้มาซึ่งผลประโยชน์แห่งชาติจากการตั้งกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ทางการค้าระหว่างประเทศ โดยในแต่ละประเทศมีความต้องการที่แตกต่างกันออกไป นอกจากนี้ยังมีสงครามที่ไม่ได้เกิดมาจากการแย่งชิงผลประโยชน์แห่งชาติ แต่เป็นความขัดแย้งทางความเชื่อทางศาสนา เช่น กรณีสงครามครูเสด (Crusade War) ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นทำให้เกิดการต่อสู้กันตลอดเวลากระหว่างสองศาสนาที่พยายามทำสงครามเพื่อให้ความเชื่อของตัวเองเป็นที่ยอมรับ ทั้งนี้ ความขัดแย้งทางความคิดเป็นสาเหตุหนึ่งที่จะก่อให้เกิดสงครามในอนาคตได้

สงครามไซเบอร์ (Cyber warfare) คือ การใช้เทคโนโลยีเพื่อการโจมตีรัฐ หรือประเทศใดประเทศหนึ่ง ซึ่งส่งผลกระทบต่อความเสียหายได้เทียบเท่ากับการใช้อาวุธในการสู้รบจริง เนื่องจากความขัดแย้งระหว่างสหรัฐฯ กับจีน มักใช้การโจมตีทางไซเบอร์ ซึ่งสงครามรูปแบบนี้เป็นสงครามที่ไม่สามารถจับผู้โจมตีได้ และเป็นการยากที่จะติดตามจากการโจมตี (Trace) กลับไปหาผู้ที่โจมตี โดยหนึ่งในอาวุธของการทำสงครามไซเบอร์ คือ การทำมัลแวร์ (Malware) ซึ่งมัลแวร์ หรือ Malicious Software นั้นเป็นโปรแกรมที่ได้ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อทำลายระบบคอมพิวเตอร์ และผู้ใช้คอมพิวเตอร์ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การโจรกรรมข้อมูล การลบข้อมูล การทำลายระบบ เป็นต้น ซึ่งผู้เขียนโปรแกรมเหล่านี้ได้คิดค้นวิธีการขึ้น ตัวอย่างกรณีของการใช้มัลแวร์เพื่อที่จะทำลายโรงงานพลังงานไฟฟ้านิวเคลียร์ของอิหร่าน ในปัจจุบันยังไม่มีใครสามารถพิสูจน์ได้ว่าใครเป็นผู้ลงมือกระทำ แต่มีการคาดการณ์ว่าผู้ที่ทำการโจมตีว่าในครั้งนี้ น่าจะมาจากประเทศที่มีความขัดแย้งกับอิหร่านอย่างสหรัฐฯ และอิสราเอล ซึ่งการทำมัลแวร์ในการโจมตีครั้งนี้ ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อเข้าไปทำลายระบบโดย การเปลี่ยนข้อมูลต่าง ๆ ทำให้ไม่สามารถควบคุมโรงงานไฟฟ้าได้ และอีกกรณีจากการทำลายระบบไฟฟ้า (Power Grid) ของยูเครนทั้งหมดถูกแฮ็คเกอร์เข้าไปควบคุมระบบทั้งหมด สิ่งเหล่านี้คือส่วนหนึ่งของสงครามที่ถูกปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำสงครามใหม่ ซึ่งไม่เหมือนกับรูปแบบการทำสงครามเดิม

สำหรับพลังอำนาจทางไซเบอร์ (Cyber Power) สภาเศรษฐกิจโลก (World Economic Forum) ได้จัดอันดับประเทศที่มีพลังอำนาจทางไซเบอร์ (Cyber Power) โดย ๕ อันดับแรกของโลก ได้แก่ สหรัฐฯ จีน รัสเซีย อิสราเอลและอังกฤษ โดยพลังอำนาจทางไซเบอร์เป็นความท้าทายอย่างมากสำหรับไทย ดังนั้น ไทยควรให้ความสำคัญในการผลิตบุคลากรทางด้านไซเบอร์ ซึ่งเป็นอาวุธที่ใช้ต้นทุนน้อยกว่าอาวุธทางกายภาพ และสามารถเสริมสร้างศักยภาพให้กับประเทศได้ด้วย โดยไทยมีการจัดตั้งหน่วยงานวิจัยทางด้านเทคโนโลยีขึ้น ภายใต้หน่วยงานที่มีชื่อว่า สถาบันเทคโนโลยีป้องกันประเทศ (องค์การมหาชน) หรือ สทป. (Defence Technology Institute: DTI)

สงครามลูกผสม (Hybrid Warfare) คือ การทำสงครามที่มีการผสมผสานกันของวิธีการและเครื่องมืออันหลากหลายในการต่อสู้ เช่น การโจมตีด้านไซเบอร์ การทำสงครามเศรษฐกิจ และการทำสงครามข้อมูลข่าวสาร เป็นต้น นายริชาร์ด เอ คลาร์ก (Richard A. Clarke) เป็นที่ปรึกษาด้านไซเบอร์ของประธานาธิบดีของสหรัฐฯ ได้เขียนหนังสือที่มีชื่อว่า Cyber War ซึ่งในบทที่ ๘ The Agenda โดยกล่าวถึง Operation Orchard ของอิสราเอลตั้งเป็นปฏิบัติการที่อิสราเอลได้ส่งเครื่องบินรบเข้าไปโจมตีเป้าหมายที่คาดว่าเป็นเครื่องปฏิกรณ์นิวเคลียร์ (Nuclear Reactor) ของประเทศซีเรีย โดยเรดาร์ไม่สามารถตรวจจับได้ เนื่องจากก่อนการบุกเข้าโจมตีทางอากาศเรดาร์ของซีเรียถูกแฮ็กเกอร์ของอิสราเอลเข้าควบคุมระบบ โดยการหยุดการทำงานของเรดาร์และส่งสัญญาณเข้าไปรบกวนระบบการสื่อสารของซีเรีย ซึ่งทำให้ง่ายต่อการโจมตีทางอากาศโดยเครื่องบินรบได้ทำการบินเป็นกลุ่มจำนวน ๑๐ ลำ โดยทำการบินเหมือนการฝึกบินตามปกติเพื่อสร้างความเข้าใจผิดว่าเป็นเพียงการฝึกเท่านั้น และใช้เครื่องบินจำนวน ๗ ลำที่เหลือเข้าไปในน่านฟ้าของซีเรียเพื่อโจมตีเครื่องปฏิกรณ์นิวเคลียร์ดังกล่าว ทั้งนี้ สถานที่ที่ถือว่าเป็นจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญของสงครามที่เป็นเป้าหมายของการโจมตี เช่น โรงงานไฟฟ้า ระบบควบคุมไฟฟ้า เป็นต้น

๒) เทคโนโลยีกับสงครามในอนาคต สามารถแยกประเภทของเทคโนโลยีได้ ดังนี้

(๑) เทคโนโลยี 5G

ปัจจุบันเทคโนโลยี 5G ได้รับการพัฒนามาจากเทคโนโลยี 4G ซึ่งเทคโนโลยี 5G นั้นได้มีการพัฒนาในหลายด้าน ได้แก่ (๑) การตอบสนองที่รวดเร็ว เมื่อมีการสั่งการเพื่อควบคุมสิ่งต่าง ๆ เทคโนโลยี 5G จะมีการตอบสนองได้อย่างรวดเร็วทันที (๒) การรองรับการรับ-ส่งข้อมูลจำนวนมาก 5G สามารถรับส่งข้อมูลได้ 50 Exabytes หรือ ๗ เท่าตัวของ 4G และ (๓) สามารถรองรับการใช้งานที่มากกว่าเทคโนโลยี 4G ได้มากกว่าถึง ๑๐ เท่า เป็นต้น

สำหรับในอนาคตสงครามจะมีการเกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีการสื่อสารอย่างมาก สามารถใช้ระยะเวลาอันสั้นในการสื่อสาร และสามารถสื่อสารได้รวดเร็วยิ่งขึ้น พร้อมทั้งขีดความสามารถที่สามารถเชื่อมต่อกันอย่างไร้พรมแดน โดยไม่มีข้อจำกัดระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารในเรื่องของสถานที่ และสามารถสื่อสารได้อย่างรวดเร็ว ถ้าในพื้นที่ดังกล่าวรองรับเทคโนโลยี 5G ดังนั้น ด้วยเทคโนโลยี 5G มีส่วนทำให้การทำสงครามมีการเปลี่ยนรูปแบบไปจากเดิม โดยอุปกรณ์ตัวรับรู้ (Sensor) จะสามารถช่วยส่งข้อมูลได้รวดเร็วขึ้นและมีจำนวนข้อมูลที่มากยิ่งขึ้น เมื่อข้อมูลมีมากขึ้นจนนำไปสู่การเกิดฐานข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ซึ่งถ้าฝ่ายใดมีฐานข้อมูลจำนวนมากก็จะเป็นผู้ได้เปรียบในการทำสงคราม

ปัจจุบันศูนย์ข้อมูล (Data Center) ของ Google นั้นมีอยู่ทั่วโลกและมีขนาดใหญ่เท่ากับสนามฟุตบอลจึงทำให้ Google มีพื้นที่ที่มากพอสำหรับการรวบรวมเก็บข้อมูลต่าง ๆ เพื่อนำมาวิเคราะห์และใช้งานในด้านต่าง ๆ ซึ่งทำให้เกิดปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) และการพัฒนาระบบของปัญญาประดิษฐ์ด้วย

(๒) เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI)

ปัญญาประดิษฐ์นั้นมีมานานแล้วแต่ในอดีตยังไม่มีข้อมูลที่มากพอที่จะใช้ในการวิเคราะห์ และยังมีซูเปอร์คอมพิวเตอร์ (Super Computer) ที่เพียงพอ เนื่องจากซูเปอร์คอมพิวเตอร์มีราคาที่สูงมากซึ่งซูเปอร์คอมพิวเตอร์ คือ คอมพิวเตอร์ที่มีขนาดใหญ่ที่สุดที่สามารถทำงานได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ แต่ในปัจจุบันระบบคลัสเตอร์ (Computer Cluster) ซึ่งเป็นการเชื่อมต่อระบบการทำงานภายใต้ระบบเครือข่ายความเร็วสูงเพื่อเชื่อมโยงกลุ่มคอมพิวเตอร์เข้าด้วยกัน โดยมีความสามารถในการกระจายงานที่ทําไปยังเครื่องคอมพิวเตอร์อื่น ๆ ภายในระบบ เพื่อให้การประมวลผลมีประสิทธิภาพสูงขึ้น โดยอาจเทียบเท่าซูเปอร์คอมพิวเตอร์ หรือสูงกว่าโดยระบบคลัสเตอร์ของ Google นั้นมีจำนวนคอมพิวเตอร์นับแสนเครื่องที่สามารถทำการประมวลผลพร้อมกันได้ทั้งหมดในเวลาเดียวกัน ซึ่งทำให้เทคโนโลยีของปัญญาประดิษฐ์ได้กลับฟื้นคืนชีพขึ้นมาอีกครั้ง ดังนั้น เทคโนโลยีต่าง ๆ ที่ล้ำสมัยที่พบเห็นในภาพยนตร์นั้นไม่ได้เป็นแค่ภาพความฝันอีกต่อไป ตัวอย่างเช่น ในปัจจุบันสามารถแปลภาษาผ่านแอปพลิเคชันของ Google โดยแอปพลิเคชันมีความสามารถในการแปลให้เราได้ทันที ซึ่งเทคโนโลยีดังกล่าวถือว่าเป็นหนึ่งในความสามารถของเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์

(๓) เทคโนโลยีอากาศยานไร้คนขับ (Drone Technology)

ปัจจุบันอากาศยานไร้คนขับ (Drone) ได้รับความพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทำให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งในอนาคตมนุษย์เพียงคนเดียวสามารถที่จะควบคุมอากาศยานไร้คนขับ ทั้งฝูงบินได้ เมื่อเทคโนโลยีพัฒนามากขึ้นอากาศยานไร้คนขับสามารถบินได้ไกลขึ้นและเร็วยิ่งขึ้น อากาศยานไร้คนขับสามารถแบ่งได้ตามการใช้พลังงาน ดังนี้ (๑) การใช้พลังงานจากน้ำมันเชื้อเพลิง (๒) การใช้พลังงานจากไฟฟ้า และ (๓) การใช้พลังงานจากแบตเตอรี่ เนื่องมาจากเทคโนโลยีที่พัฒนาขึ้นทำให้อากาศยานไร้คนขับสามารถนำมาใช้เป็นอาวุธในการทำสงครามได้ ซึ่งอากาศยานไร้คนขับ จะเป็นหนึ่งในปัจจัยของการสงครามในอนาคต และด้วยเทคโนโลยีระบบจดจำใบหน้า (Face Recognition) จะทำให้อากาศยานไร้คนขับสามารถจดจำใบหน้าของเป้าหมายได้อย่างแม่นยำ และไม่จำเป็นต้องมีการติดอาวุธจำนวนมากเพื่อทำลายกลุ่มเป้าหมายอีกต่อไป เพียงใช้เทคโนโลยีจดจำใบหน้าก็สามารถพัฒนาเป็นอาวุธที่มีอนุภาพในการทำลายสูงและตรงเป้าหมาย ดังนั้น การทำสงคราม หรือภารกิจหลาย ๆ อย่างขึ้นอยู่กับเทคโนโลยีของอากาศยานไร้คนขับ รวมถึงเรื่องของ การขนส่งของ (Logistics) และการขนส่งคนด้วย เนื่องจากการใช้อากาศยานไร้คนขับในการขนส่ง สามารถประหยัดค่าใช้จ่ายเมื่อเปรียบเทียบกับ การขนส่งทางบก เช่น การใช้รถบรรทุกจำเป็นต้องมีการสร้างถนนแต่อากาศยานไร้คนขับนั้น สามารถบินในอากาศโดยไม่จำเป็นต้องมีถนน และไม่มีปัญหาการจราจรเหมือนกับการขนส่งทางบก ซึ่งทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายและการขนส่งก็รวดเร็วยิ่งขึ้น

๓) ความท้าทายและแนวโน้มของสงครามในอนาคต ได้แก่

(๑) การปฏิบัติการสารสนเทศ: สังคมออนไลน์ (Information Operations: Social Media)

ในอดีตการต่อสู้ของคอมมิวนิสต์เลือกใช้สงครามจิตวิทยาในการทำสงคราม โดยการใช้สื่อวิทยุ แผ่นพับ และป้ายต่าง ๆ เพื่อแย่งชิงมวลชน ซึ่งในปัจจุบันสงครามจิตวิทยา เปลี่ยนพื้นที่ไปอยู่บนสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) เช่น สงครามการแย่งมวลชน โดยพรรคการเมือง นิยมนำมาใช้เพื่อเรียกคะแนนเสียงและความนิยมของพรรค ซึ่งถือว่าเป็นการโน้มน้าวจิตใจมนุษย์ โดยใช้สื่อ (Influence by Media) การใช้สังคมออนไลน์เป็นวิธีที่ใช้ต้นทุนต่ำแต่กลับได้รับผลสะท้อนในวงกว้าง สำหรับกองทัพนั้นมีการปฏิบัติการสารสนเทศ (Information Operation: IO) โดยมีการดำเนินการตามหลักการของกองทัพ ซึ่งมีการปฏิบัติต่อกันมาเป็นระยะยาวนาน

(๒) ความซับซ้อนของรูปแบบภาษี (Complexity of Tax Model)

ความซับซ้อนของรูปแบบภาษี (Tax Model) โดยปกติการซื้อ - ขายสินค้าภายในประเทศนั้น สินค้าดังกล่าวจำเป็นต้องมีการเสียภาษี แต่การซื้อของออนไลน์ผ่านระบบอย่าง eBay หรือ Alibaba นั้นไม่ต้องเสียภาษี ทำให้รัฐไม่ได้รับรายได้จากการเสียภาษีในส่วนนี้ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาที่ตามมาที่อาจนำไปสู่การขาดรายได้ของภาครัฐที่จะนำไปพัฒนาประเทศและพัฒนาเทคโนโลยีด้านต่าง ๆ

(๓) ความซับซ้อนของกฎหมายระหว่างประเทศ (Complexity of International Laws)

สำหรับกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการทำสงครามทางไซเบอร์นั้น มีความยากลำบากในเรื่องการประกาศใช้ของกฎการปะทะ (Engagement Rules) คือ เมื่อไหร่ที่จะสามารถประกาศสงคราม กฎการปะทะในปฏิบัติการของทหารหรือตำรวจนั้น มีความจำเป็นต้องพิจารณาว่าจะใช้กำลังในการปฏิบัติการเมื่อไหร่ ที่ไหนและอย่างไรเสียก่อน ซึ่งกฎเหล่านี้ อาจจะเป็นได้ทั้งกฎพื้นฐานและกฎที่เฉพาะเจาะจง

ปัจจุบันประเทศต่าง ๆ มีอธิปไตยและมีพรมแดนอย่างชัดเจน แต่อย่างไรก็ตามในโลกไซเบอร์นั้นไม่มีเขตแดนอย่างชัดเจน ทำให้อำนาจอธิปไตยไซเบอร์ (Cyber Sovereignty) เกิดขึ้นจากการที่บุคคลทำการแชร์ข้อมูลผ่านช่องทางต่าง ๆ ซึ่งเจ้าของช่องทางดังกล่าว อาจจะนำข้อมูลที่เผยแพร่ขึ้นไปศึกษาวิเคราะห์หาพฤติกรรมของผู้ใช้ในแต่ละราย อีกทั้ง ข้อมูลดังกล่าวสามารถนำไปใช้ในเชิงพาณิชย์ได้เช่นกัน เช่น การนำเสนอสินค้าและบริการที่ตรงกับภาวะหรือพฤติกรรมของผู้ใช้ ขณะเดียวกัน การนำข้อมูลเหล่านั้นไปใช้ถือได้ว่าเป็นการรุกร้าความเป็นส่วนตัว หรือที่เรียกว่า อธิปไตยไซเบอร์ (Cyber Sovereignty) เช่น ในขณะที่ผู้ใช้ทำการค้นหาข้อมูลร้านอาหารผู้ใช้ในแต่ละคนจะได้ข้อมูลที่แตกต่างกันออกไป โดยบางคนอาจได้ข้อมูลที่เป็นร้านอาหารหรือในขณะที่อีกคนหนึ่งอาจได้ข้อมูลร้านอาหารริมทาง (Street food) เป็นต้น ซึ่งไทยและประเทศอื่น ๆ อีกหลายประเทศมีปัญหาในเรื่องของอธิปไตยไซเบอร์ โดยประเด็นดังกล่าว ถือว่าเป็นประเด็นที่น่าจับตามองและยังคงเป็นประเด็นที่ต้องถกเถียงกันในเวทีระดับชาติด้วย

๔) บทบาทและหน้าที่ที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทยและอาเซียน

บทบาทและหน้าที่ของไทยและอาเซียน คือ การวางตัวเป็นกลาง และไม่สร้างความขัดแย้งกับประเทศอื่นและการสร้างพันธมิตรกับทุกฝ่าย เพื่อนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างเป็น

ปีกแผ่นของอาเซียน ซึ่งจะเป็นผลดีต่อไทยและสมาชิกอาเซียนประเทศอื่น ๆ ด้วย กลุ่มสมาชิกอาเซียนต้องรวมพลังอำนาจกันในแก้ปัญหาต่าง ๆ เพื่อการได้เปรียบในการต่อรองเหมือนอย่างที่สมาชิกในทวีปยุโรปที่มีการรวมกลุ่มกันก่อเกิดเป็นสหภาพยุโรป (European Union: EU) เพื่อเป็นการสร้างความได้เปรียบในเชิงอำนาจการต่อรองกับประเทศมหาอำนาจชาติอื่น ๆ

๔.๒ การบรรยายพิเศษ เรื่อง “สงครามอนาคต: ความท้าทายต่อโลกและภูมิภาคอาเซียน” โดย พันเอก ดร. นที ศุกลรัตน์ รองประธานกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ สรุปการบรรยายได้ ดังนี้

๑) สถานการณ์ของสงครามอนาคต

จากหนังสือของนายยูวัล โนอาห์ แฮรารี (Yuval Noah Harari) นักประวัติศาสตร์ชาวยิว จากประเทศอิสราเอลได้สะท้อนสถานการณ์ของสงครามในอดีตว่า การเข้าร่วมในการทำสงครามนั้น ไม่ได้มีฝ่ายใดได้รับ ชัยชนะอย่างแท้จริง แต่สงครามนั้นก็กลับสร้างความสูญเสียให้กับทั้งสองฝ่าย เช่น สงครามโลกครั้งที่ ๒ ในสงครามมีการใช้ระเบิดนิวเคลียร์ ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายและผลกระทบที่ร้ายแรงกับญี่ปุ่น ถึงแม้ว่าญี่ปุ่น จะเป็นฝ่ายยอมรับการพ่ายแพ้สงครามต่อฝ่ายพันธมิตรเองก็ตาม

จากบทเรียนทางประวัติศาสตร์ของสงครามมีมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจำนวนมาก ทำให้สงครามขนาดใหญ่เหมือนในอดีตนั้นไม่เกิดขึ้นอีกในอนาคต ทำให้ปัจจุบันมนุษย์อยู่ในยุคที่มีสันติภาพมากที่สุดในประวัติศาสตร์มนุษยชาติ อัตราการเสียชีวิตของประชากรจากการบริโภคเนยถั่วมีจำนวนมากกว่าการเสียชีวิตจากการทำสงคราม หรือการก่อการร้าย เนื่องจากมนุษย์มีการเรียนรู้จากประวัติศาสตร์จึงหลีกเลี่ยงการสูญเสียจากการทำสงคราม โดยให้ความสำคัญกับปากท้องและการดำรงชีวิตมากกว่า

๒) ความท้าทายและแนวโน้มของสงครามอนาคต

ปัจจุบันแนวทางในการแก้ปัญหาที่จะไม่ก่อให้เกิดสงครามในอนาคตได้นั้น ต้องอาศัยความร่วมมือกันของหลาย ๆ ประเทศ โดยปัญหาที่อาจนำมาซึ่งสงครามในอนาคต ได้แก่ (๑) สงครามนิวเคลียร์ (Nuclear War) เกิดจากความหวาดระแวงของประเทศที่มีการครอบครองและการพัฒนาขีดค้นด้านนิวเคลียร์ เช่น สหรัฐฯและรัสเซีย (๒) การเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศ (Climate Change) ซึ่งเป็นปัญหาที่ทวีความรุนแรงมากขึ้นและส่งผลกระทบเป็นวงกว้าง ด้วยปัญหาของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศนั้น ส่งผลกระทบต่อประชาชนในประเทศโดยตรง

และ (๓) การเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญของเทคโนโลยี (Technology Disruption) ทำให้เกิดสภาวะธุรกิจหยุดชะงัก เนื่องจากการพัฒนาเทคโนโลยีอย่างรวดเร็วและก้าวกระโดด ส่งผลให้การดำเนินกิจการในสถานะที่มีการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีนั้น เป็นไปอย่างยากลำบากจึงทำให้ธุรกิจบางประเภทต้องปิดกิจการ ทั้งนี้ จากปัญหาที่ได้กล่าวมานั้น การแก้ไข หรือการป้องกันต้องอาศัยความร่วมมือของหลายประเทศในการเตรียมพร้อมรับมือกับปัญหา

สำหรับการนำปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) มาทำงานแทนมนุษย์ และใช้ในการทำสงครามนั้น มี ๒ แนวความคิดที่กล่าวถึงประสิทธิภาพในการทำงานของปัญญาประดิษฐ์ ได้แก่ (๑) กลุ่มที่มีความเชื่อว่าปัญญาประดิษฐ์สามารถเข้ามาแทนที่มนุษย์ได้โดยสามารถทำแทนมนุษย์ได้ทุกประการ ด้วยข้อมูลจากฐานข้อมูลจะช่วยให้ปัญญาประดิษฐ์สามารถวิเคราะห์หากระบวนการในการตัดสินใจที่เหมือนกับมนุษย์ และ (๒) กลุ่มที่มีความเชื่อว่าปัญญาประดิษฐ์ไม่สามารถทำทุกอย่างแทนมนุษย์ได้ ถึงแม้ว่าจะมีฐานข้อมูลในการช่วยวิเคราะห์ในการตัดสินใจ เนื่องจากบางสถานการณ์จำเป็นต้องวางอยู่บนความรู้สึกนึกคิดมากกว่าการใช้ข้อมูลบนฐานข้อมูลซึ่งมนุษย์มีจิตและวิญญาณที่ปัญญาประดิษฐ์ไม่สามารถมีได้

๓) แนวโน้มการพัฒนาปัญญาประดิษฐ์เพื่อนำมาใช้สำหรับสงครามในอนาคต

ปัจจุบันการมีฐานข้อมูลจำนวนมากนำไปสู่การพัฒนาปัญญาประดิษฐ์ ซึ่งในอดีตคอมพิวเตอร์สามารถประมวลผล และมีข้อมูลจำนวนมากัดในการใช้พัฒนาปัญญาประดิษฐ์ โดยปัจจุบันการพัฒนาปัญญาประดิษฐ์ผ่านการใช้ระบบการเรียนรู้ผ่านเครื่อง (Machine Learning: ML) เป็นระบบที่สามารถพัฒนาการเรียนรู้ ซึ่งความก้าวหน้านี้มาพร้อมกับความคิดที่ว่าเครื่องคอมพิวเตอร์สามารถเรียนรู้จากข้อมูลอย่างเดี่ยวเพื่อวิเคราะห์ผลลัพธ์ที่แม่นยำจากการใช้อัลกอริทึม (Algorithm) เป็นระบบการเรียนรู้ที่ได้รับความนิยมสูงสุด คือ รูปแบบของการเรียนรู้เชิงลึก (Deep Learning) ซึ่งเป็นซอฟต์แวร์คอมพิวเตอร์ที่เลียนแบบการทำงานของระบบโครงข่ายระบบประสาท (Neurons) ในสมองมนุษย์ และต้องใช้ข้อมูลจำนวนมากในการฝึกปัญญาประดิษฐ์ ให้ฉลาดขึ้น เช่น การประมวลผลภาษาธรรมชาติ (Natural Language Processing: NLP) เป็นการประมวลผล และใช้งานภาษาธรรมชาติ รวมทั้งการทำความเข้าใจภาษาธรรมชาติ เพื่อให้คอมพิวเตอร์สามารถเข้าใจภาษามนุษย์

สำหรับหลักการในกระบวนการทางความคิดของมนุษย์ ได้แก่ (๑) กระบวนการทางความคิดที่อาศัยสัญชาตญาณ (Intuitive) และ (๒) กระบวนการทางความคิดที่ใช้หลักการ

และเหตุผล (Reasoning) ทั้งนี้ กระบวนการทางความคิดทั้งสองนั้น ระบบคอมพิวเตอร์มีความสามารถในการประมวลผลความคิดได้ดีกว่ามนุษย์ แต่อย่างไรก็ตาม มนุษย์มีความเชื่อว่าเป็นเรื่องของสัญชาตญาณว่าเป็นสิ่งที่สำคัญ และระบบคอมพิวเตอร์ไม่สามารถประมวลผลได้ดีเท่ามนุษย์เนื่องจากขาดสัญชาตญาณ โดยภายหลังจาก AlphaGo Zero ของ Google สามารถเอาชนะมนุษย์ในเกมโกะ ซึ่งเกมโกะนั้นเป็นเกมที่มีการวัดความเป็นไปได้ในการวางหมากมากถึง ๑๐ ยกกำลัง ๑๗๐ ดังนั้น จึงเป็นไปได้ที่มนุษย์จะมีความสามารถที่จะคิดคำนวณความเป็นไปได้ทั้งหมดเวลาเล่นเกมโกะเมื่อผู้เล่นคนแรกทำการลงหมาก ผู้เล่นคนที่สองที่จะลงหมากก็จะใช้ความคิดจากความน่าจะเป็นจากการประมวลผลความรู้และประสบการณ์ของผู้เล่นนั้น ๆ โดยไม่สามารถที่จะใช้วิธีการที่เป็นหลักการและเหตุผลในการวางแผนตลอดทั้งเกมส์การเล่นเหมือนกับคอมพิวเตอร์ได้ ซึ่งทำให้คอมพิวเตอร์มีความแม่นยำและความเก่งกว่ามนุษย์ในแง่ของกระบวนการทางความคิด

ในอนาคตมีการพัฒนาปัญญาประดิษฐ์เพื่อการทำสงคราม โดยปัจจุบันมีเพียงสองประเทศที่มีการพัฒนาด้านปัญญาประดิษฐ์อย่างต่อเนื่อง ได้แก่ สหรัฐฯ และจีนที่มีการแข่งขันกันเพื่อเป็นอภิมหาอำนาจทางปัญญาประดิษฐ์ โดยทั้งสองประเทศต่างเป็นประเทศที่มีความพร้อมทางด้านบุคลากร เงินทุน และภาคธุรกิจเทคโนโลยีที่รุ่งเรือง ทำให้มีการส่งเสริมการผลักดันอุตสาหกรรมพัฒนาปัญญาประดิษฐ์ ซึ่งประเทศมหาอำนาจอย่างสหรัฐฯ มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพราะไม่ต้องการให้ประเทศของตนมีเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ที่ล่าช้าหลังเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ตัวอย่างของการร่วมมือกันของภาครัฐและภาคเอกชนในการร่วมกันพัฒนาด้านปัญญาประดิษฐ์ ได้แก่ โครงการของกระทรวงกลาโหมของสหรัฐฯ หรือเพนตากอน (Pentagon) ที่ได้ร่วมมือกับ Google โดยได้ใช้ชื่อโครงการ Maven ในการพัฒนาการคัดแยกรูปภาพ (Image Classification) คือ การแยกแยะสิ่งของต่าง ๆ จากการถ่ายภาพด้วยอากาศยานไร้คนขับ โดยภายหลังจากพนักงานของ Google ได้ทราบว่า Google ได้ร่วมมือกับเพนตากอน ทำให้เกิดการประท้วงเนื่องจากพนักงานไม่ต้องการสร้างเทคโนโลยีที่นำไปใช้ในการสังหารผู้อื่น จนในที่สุด Google ได้ยกเลิกสัญญาดังกล่าวไป อย่างไรก็ตาม จีนมีนโยบายต้องการเป็นผู้นำแห่งโลกปัญญาประดิษฐ์ภายในปี พ.ศ. ๒๕๗๓ (ค.ศ. ๒๐๓๐) นอกจากนี้ นายวลาดีมีร์ ปูติน (Vladimir Putin) ผู้นำของรัสเซียได้กล่าวไว้ว่า “ใครก็ตามที่สามารถเป็นผู้นำด้านปัญญาประดิษฐ์ได้ก็สามารถที่จะครองโลกได้ จึงทำให้ประเทศมหาอำนาจไม่หยุดยั้งการพัฒนาด้านปัญญาประดิษฐ์”

การพัฒนาด้านปัญญาประดิษฐ์เพื่อนำมาใช้ในการทำสงครามสามารถแบ่งออกได้ตามลักษณะการใช้งาน ดังนี้ (๑) ปัญญาประดิษฐ์ไม่มีอำนาจในการตัดสินใจโดยการตัดสินใจนั้นเป็นหน้าที่มนุษย์ซึ่งทำการควบคุมในกระบวนการตัดสินใจ (Non-Autonomous) เช่น การให้มนุษย์ที่อยู่บนเครื่องบินกดปุ่มควบคุมให้ปัญญาประดิษฐ์ทำการลือกเป้าหมายและยิงโดยอัตโนมัติ มนุษย์จำต้องมีคำสั่งโดยการกดปุ่มควบคุมเพื่อให้ปัญญาประดิษฐ์ทำการลือกเป้าหมาย และ (๒) ปัญญาประดิษฐ์มีอำนาจในการตัดสินใจโดยไม่มีมนุษย์เป็นผู้ควบคุม (Autonomous) ซึ่งมนุษย์ไม่ต้องออกคำสั่งแต่ให้ปัญญาประดิษฐ์ทำการตัดสินใจในการทำลือกเป้าหมายเอง สรุปได้ว่าการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการทำสงครามสามารถแบ่งออกได้สองลักษณะคือ ๑) การตัดสินใจโดยมนุษย์แต่ใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ช่วยในการเพิ่มประสิทธิภาพ และ ๒) การดำเนินการโดยปัญญาประดิษฐ์ไม่ใช่มาจากการตัดสินใจของมนุษย์

ปัจจุบันหลายประเทศมีความกังวลต่อการพัฒนาของเทคโนโลยีของประเทศตนเอง ซึ่งถ้าประเทศใดขาดการพัฒนาด้านเทคโนโลยีอาจจะก่อให้เกิดความเสี่ยงในการเสียเปรียบในการทำสงครามที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต โดยตัวอย่างของปัญญาประดิษฐ์ที่มีอำนาจในการตัดสินใจโดยไม่มีมนุษย์เป็นผู้ควบคุม (Autonomous) เช่น อากาศยานไร้คนขับของประเทศอิสราเอลที่มีความสามารถที่จะบินขึ้นไปอยู่บนอากาศเป็นเวลาสิบชั่วโมง เพื่อค้นหาเรดาร์ของศัตรู ซึ่งเมื่อพบเป้าหมายแล้วก็จะทำการโจมตีแบบพลีชีพ (Kamikaze) ถ้าหากไม่พบศัตรูก็บินกลับมาตามจุดที่ตั้งค่าไว้ และกรณีของเรือดำน้ำของสหรัฐฯ ที่สามารถอยู่ใต้น้ำเป็นเวลาหลายเดือนเพื่อค้นหาศัตรูเป็นต้น โดยสิ่งเหล่านี้เป็นการทำงานภายใต้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ ซึ่งไม่ได้มีการกำกับโดยมนุษย์

สำหรับโครงการ Real-Time Adversarial Intelligence And Decision-Making (RAID) ของสหรัฐฯ ซึ่งเป็นโครงการที่นำปัญญาประดิษฐ์และข้อมูลขนาดใหญ่มารวมกันเพื่อที่จะประมวลผลสถานการณ์ของสนามรบ โดยใช้ข้อมูลที่เกิดขึ้นแล้วในอดีตและข้อมูลปัจจุบันในการที่พยากรณ์สถานการณ์ในสนามรบในอีกประมาณ ๔ - ๕ ชั่วโมงข้างหน้าว่าสถานการณ์จะเป็นอย่างไร ซึ่งในกรณีนี้เป็นกรณีของการประมวลผลโดยปัญญาประดิษฐ์ซึ่งเป็นรูปแบบการประมวลผลแบบเดียวกันกับ AlphaGo Zero เมื่อปัญญาประดิษฐ์ทำการวิเคราะห์สถานการณ์จะมีการใช้หลักการและเหตุผลที่แตกต่างไปจากกระบวนการทางความคิดของมนุษย์ ซึ่งมีการจำลองสถานการณ์โดยการเอาเหตุการณ์สงครามในอิรักมาวิเคราะห์ โดยกลุ่มแรกเป็นปัญญาประดิษฐ์ที่ทำการวิเคราะห์และอีกกลุ่มหนึ่งให้มนุษย์ทำการวิเคราะห์ เมื่อนำผลการวิเคราะห์มาเปรียบเทียบกันไม่มีใครแยกออกว่าอันไหนเป็น

ของปัญญาประดิษฐ์วิเคราะหฺ์ หรืออินโหนเป็นของมนุษย์วิเคราะหฺ์และที่สำคัญคือ ปัญญาประดิษฐ์ มีความคิดที่ไม่เหมือนกับที่มนุษย์คิด ดังนั้น หลักสูตรที่ใช้ในการศึกษาของสถาบันต่าง ๆ จำเป็นต้อง มีการเปลี่ยนแปลงไปเพื่อให้เท่าทันเทคโนโลยีที่เกิดขึ้น

ปัจจุบันหลายประเทศแสดงความกังวลในเรื่องขอบเขตของการใช้ปัญญาประดิษฐ์ เนื่องจากไซเบอร์และปัญญาประดิษฐ์ไม่มีขอบเขตที่ชัดเจนในการระบุว่าการกระทำใดบ้างที่จะหมายถึง การประกาศการทำสงคราม อย่างไรก็ตาม กรอบอนุสัญญาว่าด้วยการห้ามใช้อาวุธตามแบบ บางชนิด (Convention on Certain Conventional Weapons: CCW) ของสหประชาชาติ (United Nation: UN) มีสมาชิกจากกลุ่มประเทศมหาอำนาจกลุ่มแรก ได้แก่ สหรัฐฯ สหราชอาณาจักร และรัสเซีย มองว่ากฎหมายที่มีอยู่ดีเพียงพอสำหรับการเข้าควบคุมอาวุธสังหารอัตโนมัติ (Autonomous Weapons) ขณะที่กลุ่มประเทศที่นำโดยฝรั่งเศสและเยอรมันต้องการให้มีการควบคุมและเน้นย้ำ ความโปร่งใสและการตรวจสอบได้ ส่วนจีนต้องการสนับสนุนการต่อต้าน เพื่อไม่ให้ใช้อาวุธสังหาร อัตโนมัติ แต่ไม่รวมถึงการพัฒนาอาวุธ เพราะฉะนั้น ปัญญาประดิษฐ์ยังคงมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำไปใช้ในสงครามในอนาคตอย่างแน่นอน เนื่องจากความสามารถของปัญญาประดิษฐ์สามารถ ช่วยสนับสนุนการทำสงครามได้หลายมิติ เช่น การบำรุงรักษาเชิงพยากรณ์ (Predictive Maintenance) หมายถึง การทำนายหรือคาดการณ์การเสียของเครื่องจักร โดยใช้ข้อมูลในอดีต และข้อมูลจากการวัดผลของเครื่องจักร ซึ่งทำให้ได้ข้อมูลที่สามารถนำมาใช้ในการทำนายระยะเวลา ที่เครื่องจะเสีย หรือความน่าจะเป็นที่เครื่องจักรจะเสียในระยะเวลาที่กำหนด

สำหรับไทยการพัฒนาเทคโนโลยี 5G ซึ่งย่อมาจาก เจนเนอเรชันที่ ๕ ของการสื่อสารด้วย โทรศัพท์มือถือ (5th Generation of Cellular Mobile Communications) ซึ่งปัจจุบันได้มี ข้อกำหนดสมบูรณ์และเตรียมจะประกาศใช้ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๖๓ (ค.ศ. ๒๐๒๐) ปัจจุบันได้มีการเตรียมพร้อมของแต่ละเครือข่ายทั่วโลกเพื่อพัฒนาตนเองให้รองรับการมาของ 5G โดยเครือข่าย 5G นั้นจะมีลักษณะที่สำคัญ ดังนี้ (๑) การเชื่อมต่อแบบวงกว้าง หรือขนาดใหญ่ (Massive Connectivity) (๒) ความกว้างของแถบความถี่ทำให้ง่ายมีความกว้างมากยิ่งขึ้นทำให้มีความเร็วในการรับ - ส่งข้อมูล มากขึ้น (Massive Bandwidth) และ (๓) เป็นเครือข่ายที่มีการดีเลย์ที่ต่ำ (Low Latency) นั้นหมายถึงมีการตอบสนองที่รวดเร็วนั่นเอง

สำหรับฐานข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) นั้น เป็นข้อมูลที่มีขนาดใหญ่ที่มีปริมาณ ของข้อมูลจำนวนมาก และข้อมูลที่มีความซับซ้อน ดังนั้น จึงจำเป็นต้องใช้เทคโนโลยียุคใหม่

ในการประมวลผล โดยฐานข้อมูลขนาดใหญ่เกิดจากการที่รับข้อมูลมาจากการป้อนข้อมูล (Input) ที่ผ่านมาจากอินเทอร์เน็ตในทุกสิ่ง หรืออุปกรณ์อัจฉริยะ (Internet of Things: IoT) ซึ่งในจำนวนอุปกรณ์ที่สามารถป้อนข้อมูลให้กับข้อมูลขนาดใหญ่ได้มากที่สุด คือ อุปกรณ์อัจฉริยะทุกประเภทที่ใช้อินเทอร์เน็ตในการเชื่อมต่อทำให้สามารถควบคุม เก็บข้อมูล สั่งการ หรือใช้งานผ่านอุปกรณ์ต่าง ๆ ผ่านทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เช่น การใช้แอปพลิเคชันผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ในการเปิด - ปิดอุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้าต่าง ๆ การดูข้อมูลการเดินของชีพจรผ่านอุปกรณ์สมาร์ทวอตช์ และการควบคุมพาหนะผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เป็นต้น โดยการทำให้อุปกรณ์อัจฉริยะสามารถใช้งานได้อย่างรวดเร็วและเข้าถึงอุปกรณ์อัจฉริยะเป็นเรื่องที่ง่ายต่อผู้ใช้งาน อีกทั้งทำให้ราคาของอุปกรณ์อัจฉริยะมีราคาต่ำเพื่อทำให้ผู้ใช้สามารถเข้าถึงอุปกรณ์อัจฉริยะได้ง่ายขึ้น ซึ่งการใช้งานของผู้ใช้นั้นจะส่งข้อมูลผ่านเครือข่าย 5G ไปอยู่บนคลาวด์ จากนั้นทางผู้พัฒนาด้านปัญญาประดิษฐ์จะนำข้อมูลจากคลาวด์เพื่อไปพัฒนาปัญญาประดิษฐ์ให้มีความอัจฉริยะมากยิ่งขึ้น

๔) แนวโน้มเทคโนโลยีกับผลกระทบต่อความมั่นคง

ภัยคุกคามทางไซเบอร์ (Cyber Threats) ถือเป็นภัยคุกคามที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคง เศรษฐกิจ ความปลอดภัยของระบบสารสนเทศ เครือข่ายคอมพิวเตอร์และความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ โดยลักษณะของภัยคุกคามทางไซเบอร์ แบ่งออกเป็น ๓ ระดับ ได้แก่ (๑) ระดับไม่ร้ายแรงซึ่งมีผลทำให้โครงสร้างพื้นฐานสำคัญของประเทศ หรือการให้บริการของรัฐด้อยประสิทธิภาพลง (๒) ระดับร้ายแรง มีการโจมตีทำให้การให้บริการของโครงสร้างพื้นฐานสำคัญของประเทศเสียหายจนไม่สามารถทำงานหรือให้บริการได้ และ (๓) ระดับวิกฤติ มีลักษณะล้มเหลวทั้งระบบจนรัฐไม่สามารถควบคุมการทำงานจากส่วนกลางของระบบคอมพิวเตอร์ของรัฐได้ หรือทำให้ประเทศ หรือส่วนใดส่วนหนึ่งของประเทศตกอยู่ในภาวะคับขัน ทั้งนี้ ภัยคุกคามดังกล่าวรัฐบาลต้องมีการป้องกันความเสียหายอันจะนำมาซึ่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ ดังนั้น ภาครัฐจึงต้องพัฒนาเทคโนโลยีไปพร้อมกับการพัฒนาประเทศในมิติด้านอื่น ๆ รวมไปถึงการสร้างกฎหมายว่าด้วยการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ เพื่อให้การรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์มีประสิทธิภาพ และเพื่อให้มีมาตรการป้องกัน รับมือและลดความเสี่ยงจากภัยคุกคามทางไซเบอร์ อันกระทบต่อความมั่นคงของรัฐและความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ สำหรับไทยได้มีการตราพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. ๒๕๖๒ เพื่อการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลมีประสิทธิภาพและเพื่อให้มีมาตรการเยียวยาจากการถูกละเมิดสิทธิ และความน่าเชื่อถือในมาตรการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลมีผลกระทบต่อการค้าระหว่างประเทศ และการทำธุรกิจระหว่างประเทศ

๔.๓ การบรรยายพิเศษ เรื่อง “สงครามอนาคต: ความท้าทายต่อโลกและภูมิภาคอาเซียน” โดย ดร.โกเมน พิบูลย์โรจน กรรมการบริหารศูนย์เทคโนโลยีเพื่อความมั่นคงของประเทศและการประยุกต์เชิงพาณิชย์ สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) สรุปการบรรยายได้ ดังนี้

๑) สถานการณ์ ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ในปัจจุบัน

ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) เกิดขึ้นจากการประมวลผลทางหลักคณิตศาสตร์ โดยการนำข้อมูลจากการใช้งานหรือการทำกิจกรรมต่าง ๆ ผ่านทางอุปกรณ์ของผู้ใช้ เพื่อทำการประมวลผลที่ต้องการนำมาใช้ ตัวอย่างอุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ โทรศัพท์สมาร์ทโฟน และคอมพิวเตอร์ ซึ่งยิ่งผู้ใช้งานมีการใช้โทรศัพท์สมาร์ทโฟนมากปัญญาประดิษฐ์ก็จะยิ่งได้ข้อมูลที่มากขึ้นและข้อมูลที่มากขึ้นนั้น ทำให้ปัญญาประดิษฐ์รู้จักผู้ใช้งานมากขึ้นด้วยเช่นกัน สำหรับรูปแบบของกระบวนการประมวลผลความคิดระหว่างมนุษย์กับปัญญาประดิษฐ์นั้นไม่ได้มีความแตกต่างกัน เช่น การรับประทานอาหารเช้าเป็นประจำอย่างต่อเนื่องนั้น ทำให้แม่ครัวในร้านอาหารสามารถจดจำลูกค้าและอาหารที่ลูกค้าประจำสั่งได้ ขณะที่ปัญญาประดิษฐ์ก็มีกระบวนการคิดที่ไม่ได้แตกต่างจากมนุษย์ที่สามารถจะคาดเดาหรือจดจำเมนูอาหารของลูกค้าประจำได้เช่นกัน

สำหรับรถยนต์ขับเคลื่อนอัตโนมัติซึ่งมีการนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์มาเป็นส่วนช่วยในการขับเคลื่อน โดยรถยนต์จะมีการติดตั้งเซนเซอร์ (Sensor) เป็นอุปกรณ์ที่ทำหน้าที่เป็นตัวตรวจจับในเรื่องของการเดินทาง หรือเรื่องของเส้นทางแต่ยังมีความสามารถในการตรวจจับสิ่งกีดขวาง เช่น รถยนต์ รถจักรยานยนต์และสิ่งมีชีวิต เป็นต้น ถึงแม้ว่าระบบการเซนเซอร์จะมีการทดสอบการทำงานมาหลายครั้ง แต่ก็ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าความผิดพลาดจะไม่เกิดขึ้น แต่สำหรับอนาคตถ้ามีการทดลองการใช้งานอย่างต่อเนื่อง ย่อมส่งผลให้เกิดความแม่นยำและสามารถลดความผิดพลาดให้ลดน้อยลงได้ เนื่องจากระบบปัญญาประดิษฐ์จะมีการเรียนรู้และพัฒนากระบวนการประมวลผลทุกครั้งที่ได้มีการใช้งาน

นอกจากนี้ ปัญญาประดิษฐ์ทำการจดจำพฤติกรรมของผู้ใช้โทรศัพท์สมาร์ทโฟนผ่านหลายช่องทาง เช่น การจดจำการโพสต์ การค้นหาข้อมูลหรือสินค้า การติดตามคลิปวิดีโอและความสนใจของผู้ใช้งาน โดยจะประมวลผลจากข้อมูลที่ถึงการเข้าถึงเนื้อหาที่ผู้ใช้งานค้นหาในสิ่งที่สนใจ เห็นได้จากเวลาที่ใช้งานผ่านทางแอปพลิเคชัน Facebook จะ Pop-up หรือโฆษณาสินค้าที่มีความเกี่ยวข้องกับสิ่งที่ใช้สืบค้น หรือโพสต์เรื่องที่เกี่ยวข้องขึ้นมา ซึ่งไม่ต่างจากการโฆษณา

จากบริการเรื่องที่พักของ Agoda เมื่อมีการค้นหาและแสดงลักษณะที่พักที่ผู้ใช้บริการต้องการ จะมีการโฆษณาที่พักที่มีความใกล้เคียง ไม่ว่าจะเป็นสถานที่ตั้ง หรือข้อกำหนดคุณลักษณะที่เลือกไว้ ในส่วนของวีดีโอที่ผู้ใช้ได้ทำการเปิดดู ถ้ามีการเปิดคลิกวีดีโอมากกว่า ๑๐ วินาที ปัญญาประดิษฐ์ จะทำการจดจำการใช้งานของผู้ใช้ และจะจดจำความชื่นชอบของผู้ใช้งานผ่านความถี่ในการดูวีดีโอ นั้น ๆ ระบบปัญญาประดิษฐ์จะนำข้อมูลที่ได้นำประมวลผลการใช้งานของผู้ใช้มาเพื่อหาเนื้อหาข้อมูล สินค้า บริการ และวีดีโอที่เกี่ยวข้องกับผู้ใช้ เพื่อนำมาแสดงให้ผู้ใช้สามารถเข้าถึงข้อมูลเหล่านั้น ได้ง่ายยิ่งขึ้นเพื่อให้เราผลิตเพลนในการใช้งานและใช้เวลาที่ระบบ Facebook ให้มากที่สุด

๒) บทบาทและท่าทีของอาเซียน ประเทศไทย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการเตรียมความพร้อมรับมือต่อสงครามอนาคต

ปัจจุบันหลายประเทศมีความพยายามในการรักษาอธิปไตยไซเบอร์ (Cyber Sovereignty) เพื่อการเก็บรักษาข้อมูลของผู้ใช้ไม่ให้ผู้ประกอบธุรกิจ หรือผู้ให้บริการออนไลน์นำข้อมูลของผู้ใช้ บริการไปแสวงหาผลกำไรในทางที่ไม่ถูกต้อง โดยการศึกษาและวิจัยพฤติกรรมของผู้ใช้ เพื่อการนำเสนอสินค้าและบริการต่าง ๆ ที่คาดว่าผู้ใช้มีความสนใจเพื่อเสนอให้กับผู้ใช้โดยที่ผู้ใช้อาจจะไม่รู้ว่ามีข้อมูลส่วนตัวได้ถูกนำไปใช้ ซึ่งนับว่าเป็นการรุกรานความเป็นส่วนตัว (Privacy)

สำหรับบริษัทต่างชาติ เช่น Google และ Facebook ได้ทำการเก็บข้อมูลของผู้ใช้งานผ่านทางการใช้งานในระบบ ถึงแม้ว่าประเทศไทยจะมีพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. ๒๕๖๒ ในการคุ้มครองผู้ใช้งานในเรื่องของการปกป้องข้อมูลของผู้ใช้งานก็ตาม ปัญหาอธิปไตยทางไซเบอร์ซึ่งผู้ใช้งาน หรือคนไทยเองก็ไม่อาจทราบถึงการล่วงล้ำอธิปไตยนั้น เนื่องมาจากการที่ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตให้ระบบของ Google และ Facebook นำข้อมูลของตนมาใช้เพื่อความสะดวกในการใช้งานบนระบบ เนื่องจากปัญหาเรื่องการเข้าถึงข้อมูลของผู้ใช้ถูกซ่อนอยู่ในการใช้งานอินเทอร์เน็ต และการใช้งานสมาร์ตโฟนในปัจจุบันผ่านการใช้งานในชีวิตประจำวัน ทำให้ผู้ใช้บริการสามารถเข้าถึงข้อมูลเชิงลึก มีความได้เปรียบในการแข่งขันทางธุรกิจ และสามารถนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งทำให้การขอทำการลบข้อมูลของผู้ใช้งานนั้นเป็นเรื่องยากและหากผู้ใช้ต้องการลบจำเป็นต้องลบบัญชีผู้ใช้หรือ Account ของผู้ใช้ ออกจากระบบของ Google และ Facebook ออกไป

อากาศยานไร้คนขับ (Drone) ในปัจจุบันสามารถหาซื้อได้อย่างอิสระและง่ายมากกว่าในอดีต ดังนั้นสำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.)

จึงได้มีการออกกฎหมายว่าผู้ที่ทำการใช้อากาศยานไร้คนขับทุกคนจำเป็นต้องมีใบอนุญาต (License) และต้องทำการลงทะเบียนอากาศยานไร้คนขับให้ถูกต้องเสียก่อน อย่างไรก็ตาม กสทช. ยังขาดศักยภาพในการตรวจจับผู้กระทำความผิดในการใช้อากาศยานไร้คนขับ จึงให้การบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวขาดประสิทธิภาพในการบังคับใช้ ถึงแม้ไทยจะมีการกำหนดเขตห้ามบินอากาศยานไร้คนขับ แต่ก็ไม่มีวิธีหรืออุปกรณ์ในการป้องกันการกระทำผิดจากการบินอากาศยานไร้คนขับดังกล่าวอย่างเพียงพอ สำหรับอาเซียนมีการป้องกันการกระทำผิดของการบินอากาศยานไร้คนขับโดยการจัดซื้ออุปกรณ์ เครื่องป้องกันอากาศยานไร้คนขับ (Drone Jammer) เป็นเครื่องรบกวนสัญญาณบังคับระหว่างอากาศยานไร้คนขับและเจ้าของอากาศยานไร้คนขับ ซึ่งมีราคาสูงโดยอุปกรณ์ชุดหนึ่งมีราคามากกว่า ๑๐ ล้านบาท โดยการป้องกันการบินอากาศยานไร้คนขับมีความจำเป็น เนื่องจากถ้าอากาศยานไร้คนขับถูกนำไปใช้ในทางที่ผิด เช่น การบินอากาศยานไร้คนขับติดอาวุธเพื่อเข้าไปวางระเบิดในพื้นที่เสี่ยง เช่น ในโรงกลั่นน้ำมันเชื้อเพลิงหรือพื้นที่ชุมชน อาจก่อให้เกิดความเสียหายได้ในวงกว้าง

๓) แนวโน้มสงครามและเทคโนโลยี ในปัจจุบันและอนาคต

สงครามในปัจจุบันและอนาคตฝ่ายโจมตีย่อมเป็นฝ่ายได้เปรียบเพราะมีการใช้ต้นทุนที่น้อยกว่าฝ่ายถูกโจมตี เช่น อากาศยานไร้คนขับติดอาวุธที่มีต้นทุนเพียงหลักหมื่นบาท แต่เครื่องป้องกันอากาศยานไร้คนขับที่ใช้ในการป้องกันอากาศยานไร้คนขับนั้นมีราคาที่สูงกว่า ๑๐ ล้านบาท หลายประเทศมีการป้องกันการใช้อากาศยานไร้คนขับในพื้นที่เสี่ยง เช่น สนามบิน โดยการใช้โปรแกรมที่สร้างขึ้นมาโดย Da-Jiang Innovations (DJI) Co Ltd. ซึ่งเป็นโปรแกรมที่มีไว้สำหรับตั้งค่าการใช้งานและฟังก์ชันต่าง ๆ ของอากาศยานไร้คนขับจึงทำให้อากาศยานไร้คนขับไม่สามารถบินในรัศมี ๙ กิโลเมตรในพื้นที่ของสนามบินได้ ถ้าไม่มีโปรแกรมการป้องกันอากาศยานไร้คนขับดังกล่าวและมีการปล่อยให้อากาศยานไร้คนขับมีการเข้ามาบินในสนามบินจะทำให้สนามบินมีความจำเป็นต้องหยุดการบินเพื่อตรวจสอบความปลอดภัย ซึ่งส่งผลให้เกิดความเสียหายในหลาย ๆ ด้าน อย่างไรก็ตาม โปรแกรมดังกล่าวก็ยังมีช่องโหว่ทำให้แฮกเกอร์สามารถเข้าไปแทรกแซงระบบได้

กรณีตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงข้อได้เปรียบของผู้โจมตี โดยกลุ่มแฮกเกอร์กลุ่มหนึ่งได้ทำการเจาะเข้าระบบการเก็บข้อมูลของโรงแรมระดับ ๕ ดาวแห่งหนึ่งของไทย เพื่อใช้เป็นฐานในการเจาะเข้าระบบของเป้าหมายอื่น ซึ่งทำให้โรงแรมดังกล่าวได้ทำการตรวจสอบจุดอ่อนหรือช่องโหว่ของระบบ (Penetration Testing) ภายในโรงแรมในเครื่องทั้งหมดเพื่อป้องกันการโจมตีในอนาคต เนื่องจากการเข้าถึงระบบผ่านอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงจึงไม่ใช่เรื่องยากที่จะเจาะเข้าระบบ

ของโรงแรม หากไม่มีระบบการป้องกันที่ดี โดยข้อมูลที่รั่วไหลออกไปจากทางโรงแรมอาจสร้างความเสียหายให้กับทางโรงแรม คู่ค้ากับทางโรงแรมและลูกค้าในอนาคต ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากระบบบริการที่เป็นโครงสร้างพื้นฐานของสารสนเทศ (Critical IT Infrastructure) ของประเทศไทย นั้นยังไม่มีเสถียรภาพที่มากเพียงพอ จึงทำให้เมื่อระบบต่าง ๆ ทางสารสนเทศเกิดการขัดข้อง และไม่สามารถหาสาเหตุที่แท้จริงได้ เช่น E-Banking ของธนาคารต่าง ๆ ที่ล้ม โดยไม่ทราบถึงสาเหตุว่าเกิดมาจากอะไร เป็นต้น

เนื่องจากเทคโนโลยีที่ทันสมัยทำให้ยากต่อการป้องกันภัยจากการโจรกรรมข้อมูลระบบของโทรศัพท์สมาร์ทโฟน โดยผู้ประกอบการรายใหญ่ของโทรศัพท์สมาร์ทโฟนอย่าง Apple ที่ใช้ระบบ iOS และโทรศัพท์สมาร์ทโฟนอื่นที่ใช้ระบบ Android ซึ่งต่างมีโปรแกรมที่ทำการเก็บข้อมูลการใช้งานของผู้ใช้ไว้ ทำให้ผู้ใช้ไม่สามารถทราบได้เลยว่าอุปกรณ์ทางอิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้อยู่มีข้อมูลส่วนใดบ้างรั่วไหลออกไป ทำให้เกิดการรุกร้าความเป็นส่วนตัวส่วนตัวของผู้ใช้งาน อย่างไรก็ตาม ข้อดีของอุปกรณ์สื่อสารอิเล็กทรอนิกส์สามารถนำมาใช้ติดตามผู้ก่อการร้ายผ่านคลื่นโทรศัพท์มือถือหรือจากสัญญาณ GPS ได้

๔) ความท้าทายในอนาคตและทิศทางด้านความมั่นคงของโลกและอาเซียนในประเด็นสงครามอนาคต

สงครามข่าวสาร หรือสงครามสารสนเทศ (Information Warfare) และสงครามสื่อ (Media Warfare) มักถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างข่าวขึ้นมาเพื่อเบี่ยงเบนข่าวที่เป็นจริง โดยการสร้างข่าวปลอม (Fake News) เพื่อสร้างสถานการณ์ หรือสร้างความแตกแยกในสังคม ทำให้เมื่อได้รับข่าวที่เป็นความจริงผู้รับข่าวสารนั้นเกิดความสับสนจึงไม่อาจเชื่อในข้อมูลที่ได้รับมาทั้งหมด ดังนั้น ในอนาคตจึงจำเป็นต้องมีวิจรรย์ญาณในการแยกแยะในการรับข่าวสาร ปัจจุบันกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (Ministry of Digital Economy and Society) ได้จัดตั้งศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม (Anti-Fake News Center) ขึ้นเพื่อการตรวจสอบและคัดกรองข่าวสารให้กับประชาชน เพื่อไม่ให้ข่าวปลอมส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน เช่น ข่าวการปลุกระดมที่สร้างความแตกแยกในสังคม ข่าวภัยพิบัติ และการหลอกลวงในการลงทุนทำธุรกิจ เพื่อให้ประชาชนได้รับข้อมูลที่ถูกต้องโดยการให้ความรู้ความเข้าใจเพื่อที่ประชาชนสามารถที่จะแยกแยะและรู้เท่าทันข่าวสารได้ว่าข่าวใดเป็นความจริงหรือเป็นข่าวปลอม ซึ่งข่าวปลอมเหล่านั้นมักจะปรากฏเป็นข่าวตามสื่อต่าง ๆ เช่น สื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ เป็นต้น

การพัฒนาาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารส่งผลให้เกิดการพัฒนาทั้งทางเศรษฐกิจ และสังคมอย่างก้าวกระโดด เนื่องจากปัจจุบันมีการพัฒนาแอปพลิเคชันและซอฟต์แวร์ที่มีประสิทธิภาพสูง ทำให้ผู้ใช้งานทั่วไปสามารถเข้าถึงข้อมูลได้สะดวก รวดเร็วและประหยัดค่าใช้จ่ายได้มากขึ้น หากผู้ใช้งานนำข้อมูลไปใช้ในทางที่สร้างสรรค์ ก็สามารถทำให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาและยกระดับเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมในมิติต่าง ๆ ได้ แต่ในทางกลับกันเทคโนโลยีก็สามารถสร้างความเสียหายได้มากเช่นกัน หากผู้ประสงค์ร้ายได้พัฒนาเครื่องมืออันตรายสมัยเพื่อโจมตีระบบโครงสร้างพื้นฐาน ทำลาย บิดเบือนข้อมูล หรือหลอกลวง ก็จะส่งผลให้เกิดการแทรกแซงและทำลายความมั่นคงได้ในทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นในระดับบุคคล ระดับหน่วยงาน ระดับประเทศ และระดับโลก อย่างไรก็ตาม การรักษาความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์จำเป็นต้องคำนึงถึงการคุ้มครองความเป็นส่วนตัวและความสะดวกสบายในการเข้าถึงระบบของแต่ละบุคคลด้วยเช่นกัน การมุ่งเน้นรักษาความมั่นคงของชาติอาจเกิดการลู่ล่าความเป็นส่วนตัว ในขณะที่การมุ่งให้เกิดความสะดวกสบายในการเข้าถึงระบบอาจทำให้ความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์เกิดความหละหลวมเช่นกัน ดังนั้น หน่วยงานที่รับผิดชอบจำเป็นต้องรักษาสมดุลระหว่างการรักษาความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์ การคุ้มครองความเป็นส่วนตัวและการอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงระบบให้เหมาะสมเพราะเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความไว้วางใจและการส่งเสริมให้เกิดการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการทำงานทุกภาคส่วน

สำหรับอำนาจในการต่อรองปัจจุบันและอนาคตไม่ได้ขึ้นอยู่กับที่สรรพอาวุธ แต่การพัฒนาอาวุธนั้นกลายเป็นเรื่องของการเงินและเศรษฐกิจ เนื่องจากถ้าเกิดการขัดแย้งกันของประเทศเพื่อนบ้านจะทำให้กระทบกับเศรษฐกิจในประเทศ ซึ่งถ้าหากเกิดการปิดการค้าระหว่างชายแดนเกิดขึ้นสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนที่ทำธุรกิจการค้าอยู่ในพื้นที่ระหว่างชายแดนก็จะได้รับความเดือนร้อนอันเป็นผลนำไปสู่การประท้วงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ความมั่นคงทางเศรษฐกิจเป็นตัวบ่งชี้ถึงความมั่นคงด้วยเช่นกัน เนื่องจากถ้าเศรษฐกิจมั่นคงการพัฒนาด้านเทคโนโลยีและอาวุธจะมีประสิทธิภาพและสามารถสร้างความได้เปรียบในการทำสงครามในอนาคต

๕) บทบาทและทำที่ที่เหมาะสมของภูมิภาคอาเซียนและประเทศไทย

เนื่องจากเทคโนโลยีและสรรพอาวุธของไทยยังไม่ทัดเทียมกับนานาประเทศการทำตัวเป็นกลาง หรือการไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดนั้น ย่อมเป็นทางเลือกที่ดีสำหรับไทยในขณะนี้ ซึ่งมีความจำเป็นต้องระมัดระวังและเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศให้แน่นแฟ้นเพื่อเป็นเหมือนหลักประกันความมั่นคง เพื่อรับมือกับสงครามในอนาคตที่มีความไม่แน่นอนและยากที่จะคาดเดา

๔.๔ การบรรยายพิเศษ เรื่อง “ปัญญาประดิษฐ์: ความท้าทายต่อโลกและภูมิภาคอาเซียน” โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รัชฎา คงคะจันทร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และอุปนายกสมาคมปัญญาประดิษฐ์แห่งประเทศไทย สรุปการบรรยายได้ ดังนี้

๑) ความหมายของปัญญาประดิษฐ์

ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) หมายถึง การประดิษฐ์ปัญญาให้กับคอมพิวเตอร์โดยมีความตั้งใจให้มีความคิด (Think) การรับรู้ (Perceive) และทำหน้าที่ (Act) ให้มีความคล้ายคลึงกับมนุษย์ หรือปฏิบัติการได้ดีกว่ามนุษย์ การนำปัญญาประดิษฐ์มาพัฒนาและปรับใช้นั้น ขึ้นอยู่กับศีลธรรม หรือจริยธรรมของผู้สร้าง หรือผู้ป้อนข้อมูลให้กับปัญญาประดิษฐ์ว่าจะมีทิศทางใด และเพื่ออะไร ดังนั้น การนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ จึงมีทั้งทิศทางที่เป็นคุณประโยชน์และโทษได้ในเวลาเดียวกัน

กระบวนการการทำงานของปัญญาประดิษฐ์ มีดังต่อไปนี้ (๑) การให้เหตุผล (Reasoning) ทำให้คอมพิวเตอร์เกิดกระบวนการคิดที่คล้ายคลึงกับมนุษย์ ระบบปัญญาประดิษฐ์ มีการให้เหตุผลแบบอัตโนมัติ (Automatic Reasoning) โดยการใช้วิจารณ์ญาณเข้ามาควบคุมกับการปฏิบัติการ (๒) การแก้ปัญหา (Problem Solving) ใช้ในการแก้ปัญหาที่ยากและซับซ้อนในเรื่องที่ต้องการค้นหาคำตอบ จากการป้อนข้อมูลกรณีศึกษา ต่าง ๆ เพื่อให้คอมพิวเตอร์ช่วยประมวลผล เช่น การแข่งขันหมากรุกและการวางแผนของทีมฟุตบอล (๓) การเรียนรู้ (Learning) โดยการทำให้เครื่องจักรเกิดระบบการเรียนรู้ในระบบ Machine Learning ผ่านการป้อนข้อมูลเพื่อใช้ในการแยกแยะ และพัฒนาเป็นโมเดลต่อไป และ (๔) การใช้ฐานข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ด้วยการเติบโตทางเทคโนโลยีทางอินเทอร์เน็ตนำไปสู่คลังข้อมูลขนาดใหญ่ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

วิวัฒนาการทางเทคโนโลยีด้วยสถานการณ์โลกมีวิวัฒนาการพัฒนาการทางเทคโนโลยีสามารถแบ่งการปฏิวัติอุตสาหกรรมเป็น ๔ ยุค ดังนี้ (๑) ยุค ๑.๐ เป็นยุคแห่งการเปลี่ยนจากสังคมเกษตรเป็นสังคมอุตสาหกรรม เริ่มมีเครื่องจักรไอน้ำ (๒) ยุค ๒.๐ ยุคพลังงานไฟฟ้า (๓) ยุค ๓.๐ ยุคระบบดิจิทัล หรือระบบคอมพิวเตอร์ และ (๔) ยุค ๔.๐ ยุคแห่งการปฏิวัติอุตสาหกรรม ซึ่งปัจจุบันอยู่ในยุคดังกล่าว ด้วยการพัฒนาระบบปัญญาประดิษฐ์ทำให้มนุษย์ต้องรู้จักเรียนรู้ ปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตให้ก้าวทันเทคโนโลยี เพราะเทคโนโลยีดังกล่าว จะเข้ามาช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่มนุษย์ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น Google Maps และโทรศัพท์สมาร์ทโฟน เป็นต้น

พัฒนาการทางเทคโนโลยีเริ่มต้นจากข้อมูล (Data) ผสมกับการมีตรรกะที่ดี (Logic) ช่วยพัฒนาระบบเกิดเป็นข้อมูลพื้นฐานและระบบไอที เมื่อพัฒนาสถิติเข้าไปกลายเป็น Data Science ซึ่งสามารถวิเคราะห์ ประมวลผลข้อมูล ตลอดจนคาดการณ์เหตุการณ์ล่วงหน้าได้ และเมื่อนำองค์ความรู้ (Knowledge) เข้ามาผสมผสานนั้นจนกลายเป็นปัญญาประดิษฐ์ พร้อมทั้ง การพัฒนาการสื่อสารและการเคลื่อนไหว (Actuator) เกิดเป็นหุ่นยนต์อัจฉริยะ (Intelligent Robot) ได้ในที่สุด นอกจากนี้ เมื่อผนวกกับการพัฒนาด้านชีววิทยา (Biology) ใส่เข้าไปทำให้กลายเป็น Humanoid เช่น โซเฟีย (หุ่นยนต์อัจฉริยะ) เป็นต้น

๒) วิวัฒนาการและความท้าทาย

วิวัฒนาการของปัญญาประดิษฐ์แบ่งออกเป็น ๓ ช่วงเวลา (๑) Algorithm ชุดคำสั่งที่ ปฏิบัติตามขั้นตอน เช่น Deep Learning เป็นเรื่องใหม่ที่เป็นแขนงหนึ่งของ Machine Learning สอนให้สามารถเรียนรู้ได้ (๒) Augmentation การสังเคราะห์ข้อมูลและการผสมผสานกับชีวิตประจำวัน ปัจจุบันโลกอยู่ในช่วงเวลาดังกล่าว เช่น Siri, Google Talk, Virtual Reality (VR) โลกเสมือนจริง แนวโน้มดังกล่าวสามารถนำมาใช้ในการเตรียมฝึกซ้อมในกรณีต่าง ๆ โดยสามารถจำลองสถานการณ์ จริงเพื่อความปลอดภัย และไม่สิ้นเปลืองงบประมาณ และ Augmented Reality (AR) เป็นโลกกึ่ง เสมือนจริงในลักษณะ 3D และ (๓) Autonomy เป็นหุ่นยนต์เข้ามาทำงานแทนมนุษย์ เช่น หุ่นยนต์ ต้อนรับ หุ่นยนต์ ASIMO เป็นต้น จะเห็นได้ว่าการเข้ามาของระบบปัญญาประดิษฐ์แทรกตัวอยู่ใน ทุกมิติ เช่น การค้นหาข้อมูลจาก Google ระบบจะจดจำข้อมูลดังกล่าวแล้วเก็บไว้เป็นฐานข้อมูล ด้วยเหตุนี้ มนุษย์ควรตระหนักว่าระหว่างความมั่นคง (Security) ความเป็นส่วนตัว (Privacy) และ ความสะดวกสบาย (Easy) นั้น ควรให้ความสำคัญกับประเด็นใดมากกว่ากัน ซึ่งกรณีดังกล่าวเป็น ประเด็นที่มีความท้าทายต่ออนาคตเป็นอย่างมาก เนื่องจากปัญญาประดิษฐ์มีแนวโน้มเข้ามามีความ สัมพันธ์กับมนุษย์มากยิ่งขึ้น ทั้งการช่วยเหลือและผลกระทบต่อตารางชีวิตของมนุษย์

ปัจจุบันมีการนำเอา Chatbot เข้ามาพัฒนาในภาคธุรกิจ และการบริการที่มีการพัฒนา ระบบให้มีความใกล้เคียงกับมนุษย์มากที่สุด ประกอบกับการนำหลักการค้นหาวัตถุตามหลักการ Object Detection เพื่อนำมาปรับปรุงการใช้ในส่วนต่าง ๆ ที่สามารถใช้งานได้จริง รวมถึงเรื่อง เทคโนโลยียานพาหนะไร้คนขับ (Autonomous Vehicle) โดยการเชื่อมโยงกับสภาพแวดล้อม ต่าง ๆ เช่น ถนน ต้นไม้ สิ่งกีดขวางต่าง ๆ การเติบโตทางเทคโนโลยีในปัจจุบันมีส่วนช่วยพัฒนา ให้ระบบปัญญาประดิษฐ์มีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับมนุษย์รูปแบบต่าง ๆ ด้วย

ความสามารถ และความเชื่อมต่อกับ Machine Learning ประกอบกับ Big Data และระบบเทคโนโลยี 5G ที่สามารถเชื่อมโยงข้อมูลได้อย่างรวดเร็วมากยิ่งขึ้น

ความท้าทายทางเทคโนโลยีในอีก ๑๐ - ๒๐ ปี ข้างหน้า ประกอบไปด้วย (๑) ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence) (๒) วิทยาการข้อมูล (Data Science or Big Data) (๓) อินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่ง (Internet of Things) (๔) หุ่นยนต์ (Robotics) (๕) ไบโอเทคโนโลยี (Biotechnology) และ (๖) นาโนเทคโนโลยี (Nanotechnology)

๓) แนวโน้มของปัญญาประดิษฐ์กับสังคม

เมื่อสังคมกลายเป็น Autonomy โดยหุ่นยนต์เข้ามาทำงานแทนที่ กิจกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับการขนส่งสินค้าและโรงงานน่าจะเป็นกลุ่มเสี่ยงที่ได้รับผลกระทบ ทั้งนี้ ระบบปัญญาประดิษฐ์จะเข้ามาช่วยประมาณร้อยละ ๖๘ ทั้งในเรื่องของด้านสุขภาพ ความมั่นคงและการศึกษา รวมถึงเรื่องนำมาใช้ในการพัฒนาสังคม เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการรับข้อมูลข่าวสารให้กับผู้ด้อยโอกาสในส่วนต่าง ๆ เช่น ผู้พิการทางสายตาและการได้ยิน สำหรับไทยมีการเตรียมพร้อมรับมือโดยการนำเอานวัตกรรมเข้ามาใช้พร้อมยกระดับหน่วยงาน เช่น การเอาปัญญาประดิษฐ์กับการพัฒนาทางการศึกษา นับตั้งแต่ปี พ.ศ. พ.ศ. ๒๕๔๓ - ๒๕๕๘ มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพิ่มสูงขึ้นอย่างก้าวกระโดด รวมถึงมีการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในเชิงสร้างสรรค์เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมต่อการเข้าถึงข้อมูลได้อย่างเท่าเทียมกันทั้งด้านสุขภาพ ความมั่นคงและการศึกษา ตลอดจนการวิเคราะห์ข้อมูลได้อย่างแม่นยำเพื่อจัดทำในเชิงนโยบายได้อย่างครอบคลุมในทุกมิติมากยิ่งขึ้น

ในอนาคตอีก ๕ ปีข้างหน้า นั้น อาชีพที่มีความเสี่ยงที่หุ่นยนต์จะเข้ามาแทนที่ คือ อาชีพที่มีลักษณะการทำงานในรูปแบบเดิม ๆ ซ้ำ ๆ เช่น กวดวิชา ร้อยละ ๕๘ บริษัทตัวแทนการท่องเที่ยว ร้อยละ ๕๖ คนท่าภาษี ร้อยละ ๕๔ และการรายงานข่าว เป็นต้น ประเทศที่มีความเสี่ยงที่มนุษย์จะว่างงาน เช่น ญี่ปุ่น ร้อยละ ๒๖ เยอรมนี ร้อยละ ๒๔ สหรัฐฯ ร้อยละ ๒๓ จีน ร้อยละ ๑๖ และอินเดีย ร้อยละ ๙ ดังนั้น ถ้าลักษณะของการทำงานที่ใช้ความคิด อารมณ์ และความรู้สึกมนุษย์ยังคงมีส่วนสำคัญ ปัญญาประดิษฐ์ไม่อาจเข้ามาแทนที่ได้ทั้งหมด เช่น อาจารย์ หมอ พนักงานขับรถ คนทำความสะอาด เป็นต้น สำหรับเป้าหมายในทิศทางความมั่นคง (Security) ในอนาคตมีความคาดหวังว่ามนุษย์จะทำงานร่วมกับปัญญาประดิษฐ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งเสริมสร้างศักยภาพต่อการทำงานให้ดียิ่งขึ้น

๔) แนวทางการเตรียมความพร้อมรับมือกับปัญญาประดิษฐ์

การเตรียมรับมือกับปัญญาประดิษฐ์โดยความสามารถของมนุษย์ในการเรียนรู้เพื่อให้เกิดทักษะการใช้และการรับรู้ในเรื่องต่าง ๆ ได้แก่ (๑) Privacy Literacy ความสามารถส่วนบุคคลกับการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (๒) E-health Literacy การพัฒนาระบบสุขภาพควบคู่กับระบบอิเล็กทรอนิกส์ (๓) Decentralized Literacy การกระจายชุดความสามารถ ขณะเดียวกันจำเป็นต้องรวบรวมข้อมูลเหล่านั้น ให้ได้ด้วย (๔) Smart Machine Literacy ความเข้าใจระบบอิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว (๕) Algorithm Literacy ความรู้เรื่องอัลกอริทึม และ (๖) Digital Reading Literacy การใช้ประโยชน์จากแหล่งข้อมูลทางดิจิทัลต่าง ๆ เช่น บนเว็บไซต์และโทรศัพท์สมาร์ตโฟน เป็นต้น

การพัฒนาปัญญาประดิษฐ์จะเป็นต้องควบคู่กับการให้ความสำคัญกับเรื่องจริยธรรมหรือศีลธรรมต่อการใช้ปัญญาประดิษฐ์ในอนาคต โดยจำต้องคำนึงถึงว่าการพัฒนาระบบดังกล่าวนี้ ก่อให้เกิดภาวะการว่างงาน ความไม่เสมอภาค ความสามารถคล้ายคลึงกับมนุษย์ ความโง่เทิ้ม หรือความผิดพลาดที่เกิดจากปัญญาประดิษฐ์ หุ่นยนต์ลำเอียง (Racist Robots) มารชั่วร้าย (Evil Genies) คือ การพัฒนาความคิดที่ชั่วร้ายเข้าไปในระบบ นอกจากนี้ ความเป็นหนึ่งสูงสุด (Singularity) คือ การทำงานร่วมกันระหว่างมนุษย์กับปัญญาประดิษฐ์ และเรื่องสิทธิของหุ่นยนต์ที่อาจเกิดในอนาคต สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ถูกพัฒนาขึ้นมาทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ สำหรับผู้ใช้ระบบควรใช้อย่างมีวิจารณญาณด้วย

นอกจากนี้ การนำปัญญาประดิษฐ์เข้ามาใช้นั้น ควรตระหนักถึงประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้ (๑) ทุกคนต้องเรียนรู้ระบบปัญญาประดิษฐ์ (๒) ความจำเป็นต่อระบบงานกับการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (๓) จัดอันดับของงานให้ดี (๔) ช่วงว่างระหว่างองค์ความรู้ของบุคลากรภายในหน่วยงาน (๕) ความสามารถในการรวบรวมข้อมูลสะสมในคลังข้อมูล (Data) (๖) ให้เกิดการสมดุลระหว่าง และ (๗) ต้องมีผู้เชี่ยวชาญให้คำปรึกษา

๔.๕ การบรรยายพิเศษ เรื่อง “ปัญญาประดิษฐ์: ความท้าทายต่อโลกและภูมิภาคอาเซียน” โดย นายธนรัฐ ณะสมบุรณ์ นักวิเคราะห์เทคโนโลยีป้องกันประเทศ สถาบันเทคโนโลยีป้องกันประเทศ (องค์การมหาชน) สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม สรุปการบรรยายได้ ดังนี้

๑) สถานการณ์ปัญญาประดิษฐ์ท่ามกลางบริบทโลก

เมื่อสิ้นสุดสงครามเย็น ยุทธโศภรณ์ กองทัพทั่วโลกและการสะสมอาวุธมีความจำเป็นน้อยลง แต่เมื่อเหตุการณ์ 911 เป็นจุดชนวนที่นำไปสู่ของสงครามนอกแบบ (Unconventional warfare) และการต่อต้านการก่อการร้าย ในช่วงเวลาเดียวกัน จีนมีความพยายามเข้ามาแข่งขันทางการค้า (Trade War) รวมถึงปรากฏการณ์การเคลื่อนไหวทางสังคมและการเมือง อาหรับสปริง (Arab Spring) และปัญหาพื้นที่พิพาทในทะเลจีนใต้ (Territorial disputes in the South China Sea)

ปัญญาประดิษฐ์เปรียบเหมือนอวัยวะของมนุษย์ คือ “ส่วนสมอง” หุ่นยนต์เป็นเรื่อง Humanoid การนำระบบปัญญาประดิษฐ์เข้ามานั้นเป็นการผสานความร่วมมือกัน อาจนำไปสู่การตงงานของมนุษย์ เกิดงานรูปแบบใหม่และงานที่ดำเนินการร่วมกัน ดังนั้น ปัญญาประดิษฐ์เป็นระบบที่เกิดจากการพัฒนาปัญญาของมนุษย์ ขีดความสามารถ โดยข้อจำกัดของปัญญาประดิษฐ์ขึ้นอยู่กับเจตนาและจริยธรรมของผู้สร้างปัญญาประดิษฐ์ว่าจะพัฒนาข้อมูลในทิศทางใด ซึ่งในปัจจุบันเป็นเรื่องที่ยังไม่มีความชัดเจนในขอบเขตของกฎหมาย ดังนั้น ข้อมูล หรือทรัพยากรจึงเป็นเหมือนเชื้อเพลิงให้กับปัญญาประดิษฐ์ในการขับเคลื่อนตามรูปแบบต่าง ๆ ด้วยเหตุนี้เอง ทำให้การสื่อสารของมนุษย์และหุ่นยนต์จะมี Common Language เป็นภาษากลางของหุ่นยนต์ เช่น Amazon Alexa สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้อาจถูกพัฒนาให้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันและด้านธุรกิจ แต่ยังคงอยู่ในลักษณะของการตอบสนองข้อมูลพื้นฐานตามคลังข้อมูลจาก Big Data ส่วนอำนาจการตัดสินใจยังคงอยู่ที่มนุษย์เช่นเดิม

๒) มิติของปัญญาประดิษฐ์

ปัญญาประดิษฐ์เป็นหนึ่งในรูปแบบของอุปกรณ์ใหม่ ๆ เมื่อปัญญาประดิษฐ์สามารถพัฒนาและแทรกเข้าไปในความมั่นคงในทุกพื้นที่ทั้งใน (๑) ภาคพื้นดิน (๒) ภาควทะเล (๓) ภาคอากาศ (๔) ภาคอวกาศ และ (๕) ภาคไซเบอร์ ย่อมส่งผลต่อความท้าทายที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต ด้วยนวัตกรรมและรูปแบบของยุทธโศภรณ์ที่เปลี่ยนไปย่อมมีผลต่อกองทัพในอนาคต ทำให้ยุทธวิธีและยุทธโศภรณ์เปลี่ยนแปลงไป เช่น อากาศยานไร้คนขับ เสื้อเกราะไฟเบอร์ เป็นต้น

สำหรับกองทัพควรให้ความสำคัญกับเรื่อง Battlefield of Thing (BOT) ในการพัฒนาเครื่องมือ อุปกรณ์ให้สอดคล้องกับสนามรบในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ทะเลทราย ป่า เพื่อใช้ในการจำลองเหตุการณ์เสมือนจริงต่อการซ้อมรบ และการปรับเปลี่ยนเครื่องแต่งกายของกองทัพให้สอดคล้องกับสนามรบ ขณะเดียวกันควรเตรียมรับมือกับคลังข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ถ้าหากถูกนำมาใช้ในทางที่ไม่ถูกต้องอาจก่อให้เกิดสงคราม หรือ การก่อการร้าย เช่น รัฐบาลของสหรัฐฯ ภายใต้การนำของโดนัลด์ ทรัมป์ (Donald Trump) ประกาศห้ามส่งออกซอฟต์แวร์ที่วิเคราะห์แผนที่ (Geospatial Imagery) จากอากาศยานไร้คนขับ (Drone) และซอฟต์แวร์จากดาวเทียม ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินการของทางการทหาร หรือทางพลเรือนเพื่อเป็นการสกัดกั้นการส่งออกทางเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ไปยังจีน

๓) แนวโน้มของปัญญาประดิษฐ์

ในอนาคตที่มีความหวาดระแวงว่า ปัญญาประดิษฐ์จะถูกนำมาเป็นเครื่องมือของอาชญากรรมข้ามชาติ ผู้ก่อการร้าย หรือตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐ (Non-State Actors) ดังนั้น อาเซียนควรมีกรอบความร่วมมือทางจริยธรรมในแง่ของปัญญาประดิษฐ์ร่วมกันในกลุ่มประเทศสมาชิก เพื่อป้องกันการใช้อาวุธยุทโธปกรณ์สมัยใหม่ เช่น การพัฒนาอาวุธเพื่อใช้โจมตีระหว่างพรมแดน และโครงการข้อมูลระหว่างประเทศ เป็นต้น ดังนั้น การปรับตัวและรับมือในประเด็นเรื่องศีลธรรมควรเป็นประเด็นที่อาเซียนควรให้ความสำคัญ โดยการเสริมสร้างองค์ความรู้ และขีดความสามารถเพื่อเรียนรู้กับความเปลี่ยนแปลงจากการพัฒนาเทคโนโลยี และระบบปัญญาประดิษฐ์คิดเพื่ออยู่ร่วมกัน และใช้เทคโนโลยีเพื่อช่วยเสริมสร้างศักยภาพของมนุษย์ให้มากยิ่งขึ้น

ทั้งนี้ ควรเตรียมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างขององค์กรที่เปลี่ยนไป ซึ่งอาจถูกแทนที่ด้วยเทคโนโลยี ดังนั้น กองทัพและหน่วยงานต่าง ๆ ต้องเรียนรู้ ปรับตัวและเสริมสร้างองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง ต่อการเปลี่ยนแปลงจากการพัฒนาเทคโนโลยีและระบบปัญญาประดิษฐ์เพื่อให้อยู่ร่วมกัน โดยการใช้เทคโนโลยีเข้ามาเพื่อช่วยเสริมสร้างศักยภาพของมนุษย์ในทุกมิติ พร้อมทั้งเตรียมรับมือกับสังคมผู้สูงอายุควบคู่กันไป เห็นได้จากการประกาศของนายโจโก วีโดโด (Joko Widodo) ประธานาธิบดีอินโดนีเซียเกี่ยวกับการลดอัตราข้าราชการประจำและแทนที่ด้วยระบบปัญญาประดิษฐ์ ขณะที่ปัจจุบันอินโดนีเซียอยู่ในอันดับ ๕๗ หมายความว่าความพร้อมไม่ใช่สูตรรอดต่อการดำเนินนโยบายของรัฐบาลในการเร่งพัฒนาศักยภาพและระบบปัญญาประดิษฐ์ภายในประเทศ ส่วนไทยมีความพร้อมทางด้านปัญญาประดิษฐ์อยู่ในอันดับที่ ๕๖ ของโลก

สำหรับอนาคต กลุ่มงานที่มีความเสี่ยงที่จะใช้ปัญญาประดิษฐ์เข้ามาทำงานแทนที่ คือ (๑) งานที่มีการประมวลผล ลักษณะงานที่มีการทำซ้ำ ๆ การพยากรณ์/ทำนาย เช่น วิเคราะห์สภาพ การจราจรทางอากาศ (๒) กลุ่มงานที่มีมนุษย์เป็นหลัก เช่น การขึ้นนำ การทำความเข้าใจ การสร้างสรรค์ และการใช้ดุลยพินิจ และ (๓) กลุ่มงานที่มีมนุษย์และปัญญาประดิษฐ์สามารถทำงานร่วมกันได้ แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท ๑) พัฒนาปัญญาประดิษฐ์ให้มีความสมบูรณ์ เช่น สอนงาน อธิบายลักษณะ การทำงาน และการดูแลรักษา และ ๒) ใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อเสริมสร้างความสามารถให้กับมนุษย์ เช่น การเพิ่มประสิทธิภาพ เสริมสร้างสมรรถนะ และการสื่อสารกับลูกค้า ดังนั้น การพัฒนา เทคโนโลยีที่เปลี่ยนไปมนุษย์จำเป็นต้องเรียนรู้ให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว

การประชุมเชิงสัมมนาทางวิชาการศูนย์อาเซียนศึกษา ครั้งที่ ๔/๒๕๖๓ เรื่อง “พหุสังคมกับความท้าทายของไทยและอาเซียน”

วันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

ณ ห้องเรียนบัณฑิตวิทยาลัย ๑ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

๑. หลักการและเหตุผล

ปัจจุบันโลกและภูมิภาคอาเซียนให้ความสำคัญกับพหุสังคม เนื่องจากปัจจุบันมีการอยู่ร่วมกันภายใต้สังคมที่มีความหลากหลายทั้งเชื้อชาติ ภาษา ศาสนา และกลุ่มชาติพันธุ์ โดยคำว่า สังคมหลากหลายวัฒนธรรม (Multicultural Society) ได้มีการนำมาใช้กับรัฐอเมริกันแลนด์^๖ ที่มีความหลากหลายด้านเชื้อชาติ ภาษา และศาสนาที่สุดในสหรัฐฯ นำมาซึ่งปัญหาความไม่เท่าเทียมกัน การเหยียดหยาม จนนำไปสู่การใช้ความรุนแรงในที่สุด ดังนั้น รัฐควรเคารพสิทธิทางวัฒนธรรม และต้องมีการกำหนดกลไกทางสังคม เพื่อสร้างแนวทางในการอยู่ร่วมกัน เพื่อใช้ความเป็นพหุสังคมมาสร้างโอกาส และความสำเร็จของประเทศต่อไป

ภูมิภาคอาเซียนได้รับการขนานนามว่า “ดินแดนแห่งพหุสังคม” (Plural Society) อันเนื่องมาจากความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา อาทิ เช่น (๑) ประเทศที่ประชากร ส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ได้แก่ บรูไน อินโดนีเซีย และมาเลเซีย (๒) ประเทศที่ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ได้แก่ กัมพูชา สปป.ลาว เมียนมา เวียดนาม สิงคโปร์ และประเทศไทย และ (๓) ประเทศที่ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาคริสต์ คือ ฟิลิปปินส์^๗ สำหรับความหลากหลายด้านชาติพันธุ์ ได้แก่ ชาวมุสลิมและชาวคริสต์ที่อาศัยอยู่ในอินโดนีเซียและมาเลเซีย ชาวพุทธกับชาวมุสลิมโรฮีนจาในเมียนมา ผู้ที่มีเชื้อสายจีนและมลายูในมาเลเซีย เป็นต้น ซึ่งหล่อหลอมรวมให้ประเทศสมาชิกมีเอกภาพ มีความเข้มแข็ง และเป็นปึกแผ่น ดังคำขวัญว่า “หนึ่งวิสัยทัศน์ หนึ่งอัตลักษณ์ หนึ่งประชาคม” (One Vision, One Identity, One Community)

^๖ VOA Thai. (๒๕๕๙). Melting Pot! เมืองไหนในอเมริกาที่มีความหลากหลายของประชากรมากที่สุดและน้อยสุด?? . เข้าถึงได้จาก: <https://www.voathai.com/a/most-diverse-cities/3146953.html>

^๗ นิภาพรธรรม เจนสันติกุล. (๒๕๕๘). ความหลากหลายทางชาติพันธุ์กับประชาคมอาเซียน: ปัญหาและข้อพิจารณา. เข้าถึงได้จาก: https://www.bu.ac.th/knowledgecenter/executive_journal/july_dec_15/pdf/aw04.pdf

สำหรับประเทศไทยมีความหลากหลายของพหุสังคม อันเนื่องมาจากเชื้อชาติ ภาษา ศาสนา เช่นเดียวกัน โดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยมีความหลากหลาย ซึ่งอาจมีวิถีการดำเนินชีวิต ที่คล้ายคลึง และแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับสภาพเศรษฐกิจ สังคม จารีตประเพณี และเป็นการปรับตัว ให้เข้ากับทรัพยากรธรรมชาติและสภาพภูมิสังคมที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ เนื่องจากการดำเนินงานที่ผ่านมา ยังพบอุปสรรคด้านการพัฒนาในหลายภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดสถานะบุคคล การด้อยโอกาส ในการเข้าถึงบริการสาธารณะ หรือมีคุณภาพชีวิตต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน เป็นต้น ดังนั้นการเคารพ ซึ่งสิทธิมนุษยชน การไม่ละเมิดสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และการยึดหลักปฏิบัติ ที่ถูกต้องในการอยู่ร่วมกันด้วยความเสมอภาคและเท่าเทียม จึงเป็นสิ่งที่ไทยต้องเร่งดำเนินการ

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ในฐานะเลขานุการศูนย์อาเซียน ศึกษา ทำหน้าที่ในการจัดการประชุมเชิงสัมมนาทางวิชาการศูนย์อาเซียน ได้เห็นถึงความสำคัญ ของสถานการณ์ความท้าทายของพหุสังคมที่ส่งผลกระทบต่อไทยและอาเซียน จึงได้จัดการประชุม เชิงปฏิบัติการด้านความมั่นคงในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ “พหุสังคมกับความท้าทายของไทยและ อาเซียน” เพื่อเป็นเครื่องมือในการระดมความรู้ ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ ที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ความมั่นคงในไทยและอาเซียน ซึ่งผลที่ได้รับจะเป็นประโยชน์ ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ในการนำไปใช้เป็นแนวทาง ในการกำหนดบทบาทและทำที่ที่เหมาะสมต่อกรณีดังกล่าวต่อไป

๒. วัตถุประสงค์

- ๒.๑ เพื่อให้ทราบถึงสถานการณ์ และแนวโน้มของพหุสังคมของไทยและอาเซียน
- ๒.๒ เพื่อให้ทราบถึงประเด็นท้าทายและผลกระทบต่อพหุสังคมของไทยและอาเซียน
- ๒.๓ เพื่อให้ทราบถึงแนวทางในการบริหารจัดการพหุสังคมของไทยและอาเซียน
- ๒.๔ เพื่อให้ทราบถึงแนวทางของกองทัพ ในการสนับสนุนการดำเนินงานด้านพหุสังคม ในไทย และอาเซียน

๓. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- ๓.๑ ทราบถึงสถานการณ์ และแนวโน้มของพหุสังคมของไทยและอาเซียนที่เกี่ยวข้อง
- ๓.๒ ทราบถึงประเด็นท้าทายและผลกระทบต่อพหุสังคมของไทยและอาเซียนทั้งใน ปัจจุบันและอนาคต

๓.๓ ทราบถึงแนวทางในการบริหารจัดการพหุสังคมของไทยและอาเซียน

๓.๔ ทราบถึงแนวทางของกองทัพ ในการสนับสนุนการดำเนินงานด้านพหุสังคมในไทยและอาเซียนให้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

๔. สรุปการบรรยายของวิทยากร

๔.๑ การบรรยายพิเศษ “พหุสังคมกับความท้าทายของไทย” โดย รองศาสตราจารย์ ดร.พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สรุปการบรรยายได้ ดังนี้

๑) ความหมายของพหุสังคม

“พหุลักษณะ” ในมนุษย์เป็นเรื่องปกติที่มนุษย์ไม่อาจปฏิเสธความแตกต่างระหว่างกันได้ เป็นบ่อเกิดของความหลากหลายของสังคมในแต่ละสังคม หรือที่เรียกกันว่า “พหุสังคม” ขณะที่ความแตกต่างระหว่างมนุษย์อาจนำไปสู่ความขัดแย้งซึ่งกันและกัน โดยความขัดแย้งระหว่างมนุษย์อาจนำไปสู่สภาวะของสงครามและความไม่สงบของสังคม อย่างไรก็ตาม ถ้ามนุษย์ยอมรับความหลากหลายและความแตกต่างได้ ความขัดแย้งก็ไม่อาจเกิดขึ้น ดังนั้น หัวใจของการบริหารจัดการกับความหลากหลายจำเป็นต้องอาศัย “ความเข้าใจ การเข้าถึง และการพัฒนา” โดยประการแรกมนุษย์จะต้องยอมรับความหลากหลายให้ได้เสียก่อนและต้องมีการบริหารจัดการความเหลื่อมล้ำทางสังคมในทุก ๆ มิติ ซึ่งจะนำมาสู่สันติภาพและการขจัดกับความอยุติธรรมทางสังคมได้อย่างสมบูรณ์

พหุสังคม (Pluralistic Society) ประกอบด้วย ๕ ด้าน ดังต่อไปนี้ (๑) สังคมทางแพ่ง (Civil Society) ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แบ่งออกเป็น ๕ ลักษณะคือ บุคคล หนี้ ทรัพย์สิน ครอบครัว และมรดก (๒) สังคมทางการเมือง (Political Society) เช่น พรรคการเมือง และบทเรียนทางการเมืองในเรื่องต่าง ๆ (๓) สังคมทางเศรษฐกิจ (Economic Society) (๔) สังคมทางสังคม (Social Society) และ (๕) สังคมทางวัฒนธรรม (Cultural Society)

๒) พหุสังคมกับกฎหมายระหว่างประเทศในสังคมไทย

ภายหลังจากรัชกาลที่ ๕ เสร็จประพาสจากยุโรปทรงให้ความสำคัญกับสิทธิมนุษยชนและการสร้างสันติภาพท่ามกลางความหลากหลาย เห็นได้จากทรงกรุณาจัดทำบัญญัติประชากรในพระราชอาณาเขตทั้งหมดของพระองค์ โดยการโปรดเกล้าให้ตราพระราชบัญญัติสำหรับทำบัญชี

คนในพระราชอาณาจักร รศ. ๑๒๕ (พ.ศ. ๒๔๕๒) และพระราชบัญญัติเลิกทาส พ.ศ. ๒๔๔๘ ซึ่งนับว่าเป็นการบริหารจัดการประชากรภายในประเทศครั้งแรก โดยไม่มีการแบ่งแยกทั้งทางชาติพันธุ์ ภาษา และศาสนาแต่อย่างใด

ประมวลกฎหมายไทยได้บัญญัติเกี่ยวกับการยอมรับความเป็นมนุษย์ของสังคมไทย โดยเริ่มต้นจากการรับรองสถานะภาพของบุคคลตามมาตรา ๑๕ วรรคแรก แห่งประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ พ.ศ. ๒๔๖๘ “สภาพบุคคลย่อมเริ่มแต่เมื่อคลอดแล้วอยู่รอดเป็นทารก และสิ้นสุดเมื่อตาย...” สอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Right: UDHR) พ.ศ. ๒๔๙๑ โดยข้อ ๖ แห่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ซึ่งเป็นข้อที่สำคัญที่สุดกล่าวว่า “ทุก ๆ คน มีสิทธิที่จะได้รับการยอมรับว่าเป็นบุคคลในกฎหมายไม่ว่า ณ ที่ใด...” เป็นการมองมนุษย์โดยไม่สนใจความแตกต่างทั้งทางด้านเชื้อชาติและสีผิว

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันรัฐไทยได้อนุญาตให้บุคคลที่ไร้รัฐสามารถเข้าทำงานได้ โดยต้องดำเนินการแจ้งแก่กรมการจัดหางานให้ทราบเสียก่อน ซึ่งเป็นไปตามพระราชกำหนดการบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าว (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๑ สะท้อนให้เห็นว่ารัฐจะไม่ทำให้ประชาชนอดตาย และมีความเกี่ยวเนื่องกับเรื่องความมั่นคงในเชิงพื้นที่ จากการที่ประชาชนจำนวนหนึ่งไม่ได้รับสัญชาติไทยแต่อาศัยอยู่ในประเทศมาอย่างยาวนาน โดยไม่ถือว่าเป็นคนไทยที่แท้จริงตามเอกสารสิทธิในเรื่องของสัญชาติ ด้วยความที่ว่าบุคคลเหล่านี้ต่างก็เกิดบนพื้นแผ่นดินไทย แต่กลับไม่ได้รับประโยชน์ของความเป็นคนไทย สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่รัฐต้องให้ความสำคัญและตระหนักอยู่เสมอว่า ต้องปฏิบัติต่อบุคคลดังกล่าวอย่างเท่าเทียมและไม่เลือกปฏิบัติ เพราะถ้าหากกลุ่มคนดังกล่าวเกิดความน้อยใจที่ไม่ได้รับเอาใจใส่จากภาครัฐ ย่อมส่งผลกระทบต่อความมั่นคงภายในประเทศอย่างแน่นอน ดังนั้น คนไร้สัญชาติไม่ใช่ว่าเขาไม่มีสัญชาติ เพียงแต่ยังไม่ได้รับรองจากรัฐใดรัฐหนึ่งเท่านั้น ซึ่งสิ่งที่น่ากังวลมากที่สุดในปัจจุบัน คือ เรื่องเด็กถูกทอดทิ้ง เด็กเหล่านี้จะได้รับการดูแลคุ้มครองจากรัฐอย่างไรบ้าง แต่ถ้าหากพิจารณาตามหลักการเกิดถือถือว่าเป็นบุคคลสัญชาติไทยโดยการเกิดนั่นเอง

๓) แนวทางการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลายของพหุสังคม

สิ่งที่สำคัญที่สุดสำหรับการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมจำต้องมี **“ความเข้าใจ การเข้าถึง และการพัฒนา”** ท่ามกลางความหลากหลายไม่ว่าจะเป็น (๑) ความแตกต่างทางชาติพันธุ์ของมนุษย์ (๒) ความคิดทางการเมืองที่แตกต่าง (๓) ความเชื่อทางศาสนาที่แตกต่าง และ (๔) ความสามารถ

ในการเข้าถึงฐานทรัพยากรที่แตกต่าง ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ถือว่าเป็นความท้าทายรูปแบบหนึ่งของสังคม ที่อาจส่งผลกระทบต่อความขัดแย้งในสังคม สิ่งที่สำคัญคือ คนทุกคนในสังคมจำเป็นต้องยอมรับกับความหลากหลายดังกล่าวให้ได้ โดยพิจารณาจากประเด็นดังต่อไปนี้ (๑) การเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (๒) การไม่เลือกปฏิบัติในการรับรองสิทธิ (๓) การลดช่องว่างระหว่างสังคมและเศรษฐกิจ (๔) การยอมรับการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกคน และ (๕) การสร้างกระบวนการยุติธรรมที่มีประสิทธิภาพ

มนุษย์ทุกคนไม่ว่าจะเป็นคนไร้รัฐหรือไม่ก็ตาม ตามหลักสากลย่อมได้รับการคุ้มครองดูแลสถานะของความเป็นมนุษย์ ๓๐ ข้อ ตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เช่น เรื่องสิทธิในเรื่องประกันสุขภาพ สิทธิในการนับถือศาสนาหรือความเชื่อ เป็นต้น ถ้ารัฐใดปฏิบัติไม่เป็นธรรมต่อมนุษย์ส่งผลให้รัฐนั้น ๆ มีความผิดตามกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมืองในเรื่องต่าง ๆ เช่น กรณีการค้ามนุษย์ ซึ่งไทยเคยถูกจัดอันดับให้อยู่ในบัญชีกลุ่มที่ ๓ (Tier ๓) จากการรายงานสถานการณ์การค้ามนุษย์ ประจำปี ๒๕๕๗ (Trafficking in Persons Report 2014: TIP Report 2014) การจัดอันดับให้อยู่ในกลุ่มที่ ๓ หมายถึง ประเทศที่มีสถานการณ์การค้ามนุษย์ที่เลวร้ายที่สุด

นอกจากนี้ สภาพความมั่นคงแห่งชาติมีแนวคิดในเรื่องสิทธิอาศัยให้กับประชากรและปัญหาของบุคคลธรรมดาที่มีองค์ประกอบต่างด้าว ดังนี้ (๑) การรับรองสถานะบุคคลตามกฎหมาย (๒) การเข้าเมือง (๓) การอาศัยอยู่ (๔) การเข้าถึงบริการการศึกษาขั้นมูลฐาน (๕) การเข้าถึงบริการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (๖) การเข้าถึงการบริการสาธารณสุขขั้นมูลฐาน (๗) การเคลื่อนไหวและการเดินทาง (๘) การทำงาน (๙) การประกอบกิจการ และการลงทุน (๑๐) การมีครอบครัว (๑๑) การถือครองทรัพย์สิน (๑๒) การเข้าร่วมทางการเมือง (๑๓) การขอสถานะคนภายในชาติ และ (๑๔) การเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม

สำหรับประเด็นเรื่องการแบกรับทางด้านสาธารณสุขกับแรงงานต่างด้าว จากการลงพื้นที่สำรวจพบว่าแรงงานต่างด้าวเหล่านี้ โดยส่วนใหญ่จะซื้อบัตรประกันสุขภาพไว้แล้ว รวมถึงต้องไม่ลืมว่าภาษีจากรายได้ที่เกิดขึ้นภายในประเทศที่มีการเก็บมากที่สุดคือ “ภาษีมูลค่าเพิ่ม” (Value Added Tax: VAT) ด้วยลักษณะของภาษีมูลค่าเพิ่มเป็นการเรียกเก็บจากผู้บริโภคโดยไม่จำกัดสถานภาพ ถึงแม้ว่าจะเป็นแรงงานต่างด้าว คนไร้รัฐ คนที่เข้าเมืองถูกกฎหมายและไม่ถูกกฎหมาย หรือนักท่องเที่ยวต่างก็ต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่มในอัตราที่เท่ากันทั้งประเทศ

๔) ข้อเสนอแนะสำหรับอาเซียน

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญกับแนวคิดที่ว่า ความเป็นมนุษย์เป็นสิ่งที่จำเป็นต้องได้รับการดูแล ทั้งในแง่ของกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมาย ไม่ควรมีประชากรที่ตกหล่นจากทะเบียนราษฎร (ความเป็นราษฎรเป็นคนละประเด็นกับสัญชาติ) และสำหรับอาเซียนควรมีการจัดทำ ASEAN Data Base เพื่อเป็นฐานข้อมูลประชากรภายในภูมิภาคเพื่อสามารถส่งต่อข้อมูลที่เป็นประโยชน์ระหว่างกัน นอกจากนี้ ฐานข้อมูลดังกล่าวยังช่วยส่งเสริมประเด็นทางด้านสิทธิมนุษยชน และยังป้องกันเสถียรภาพความมั่นคงภายในประเทศได้ด้วย เนื่องจากหากไม่มีการดูแลเอาใจใส่กับประชาชนกลุ่มดังกล่าว ก็อาจจะส่งผลทำให้ความมั่นคงของประเทศเสื่อมถอยลงไปได้เช่นกัน

๔.๒ การบรรยายพิเศษ “พหุสังคมกับความท้าทายของไทย” โดย คุณสุรพงษ์ กองจันทึก ประธานมูลนิธิผสานวัฒนธรรม และอนุกรรมการกิจการเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ ผู้พิการ กลุ่มชาติพันธุ์และผู้มีความหลากหลายทางเพศ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร สรุปการบรรยายได้ ดังนี้

๑) นิยาม

พหุวัฒนธรรม หมายถึง สังคมหนึ่ง ๆ ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งวัฒนธรรมแต่ละวัฒนธรรมมีความหมายและคุณค่าในตัวเอง สังคมที่ดีจะต้องยอมรับกับความหลากหลายโดยไม่โจมตี หรือจำกัดความเชื่ออื่น ๆ อย่างไรก็ตาม บางกลุ่ม หรือบางความเชื่อมีความคิดที่ว่าจำเป็นต้องมีความเชื่อเพียงหนึ่งเดียว มีวัฒนธรรมแบบเดียวเท่านั้นในสังคม แนวความคิดดังกล่าวอาจนำไปสู่การกำจัดวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน เพื่อต้องการหลอมรวมให้เกิดเป็นวัฒนธรรมเพียงหนึ่งเดียวของสังคม

สำหรับนโยบายของรัฐบาล ความหลากหลายทางวัฒนธรรมจะอย่างไรให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข วัฒนธรรมในที่นี้หมายถึง ความคิด ทัศนคติของมนุษย์ที่เกิดการสะสมกันเป็นเวลานาน และมีผู้คนยึดถือและปฏิบัติกันเป็นเวลานานจนเกิดเป็นวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมา

ความหลากหลายทางชีวภาพ กระแสการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมกระตุ้นให้เกิดการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ซึ่งตามมาด้วยแนวคิดความหลากหลายทางชีวภาพ ทุกชีวิตมีคุณค่า ถ้าขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไป ย่อมส่งผลให้เกิดภาวะขาดสมดุลทางระบบนิเวศ โดยทุกคนต้องเห็นคุณค่าของสิ่งมีชีวิตทุกชีวิต ขณะที่ความหลากหลายทางวัฒนธรรม หรือพหุวัฒนธรรม ยังมีวัฒนธรรมที่หลากหลายยิ่งเป็นเรื่องที่ดีและจำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากยิ่งมีความหลากหลายยิ่งมีความมั่นคง

ยิ่งหลากหลายจะนำมาสู่ความสงบสุข สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นไม่ได้ หากปราศจากการยอมรับความหลากหลายที่จะนำมาสู่ความสงบสุข สงครามที่เกิดขึ้นในโลกเกิดจากการไม่ยอมรับความแตกต่างและความหลากหลาย ในอดีตความเชื่อ การนับถือศาสนาที่แตกต่างกันนำมาสู่สงคราม เช่น สงครามครูเสด เป็นต้น

ถ้าวิเคราะห์ภูมิหลังของสงครามในพื้นที่ต่าง ๆ ความแตกต่างของวัฒนธรรม ศาสนา ตลอดจนแนวคิดที่ว่า ความเชื่อของกลุ่มเป็นสิ่งที่ดีที่สุด ถูกต้องที่สุดและมองวัฒนธรรม ความเชื่อที่แตกต่างเป็นปีศาจแห่งความชั่วร้าย จำเป็นต้องกำจัดความคิดต่างเหล่านั้นให้ออกไปจากสังคม เพื่อให้โลกของเราเจริญขึ้น สิ่งทีประวัติศาสตร์สอนให้เรียนรู้ว่าแนวความคิดในการกำจัดฝ่ายตรงข้ามไม่นำมาซึ่งความสงบสุขและเสถียรภาพอย่างแท้จริง ยิ่งรบกัน ยิ่งขาดสันติภาพ ก็ยิ่งเกิดสงครามมากขึ้น เพราะสงครามเริ่มต้นจากจิตใจของเราที่มองเห็นมนุษย์ไม่เท่ากันและไม่ยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม

อย่างไรก็ตาม วิวัฒนาการต่าง ๆ รอบตัวมนุษย์การเติบโตของโลกในปัจจุบันเกิดจากการพัฒนาการทางความคิดเห็นที่แตกต่างและความหลากหลาย โดยนำความคิดเหล่านั้นมาเลือกรับและปรับใช้ นำมาซึ่งการพัฒนาในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ความหลากหลายทางภูมิปัญญา ดังนั้น ความหลากหลายทางภูมิปัญญาจึงเป็นเรื่องที่สำคัญ ที่สังคมจะต้องยอมรับความหลากหลายให้ได้ การคิดไม่เหมือนกันไม่เป็นเรื่องที่ผิด เพราะโดยพื้นฐานธรรมชาติสร้างให้มนุษย์มีความคิดเป็นของตัวเอง แต่การคิดไม่เหมือนกันก็สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขได้เช่นกัน

๒) การยอมรับสถานภาพความเป็น “มนุษย์/คน”

คำเรียกชื่อกลุ่มเผ่าพันธุ์ตนเองของทุก ๆ กลุ่มชาติพันธุ์ เช่น คนกะเหรี่ยง เรียกตนเองว่า “ปากะยอ” คนม้งเรียกตนเองว่า “ม้ง” คนญี่ปุ่นเรียกตนเองว่า “นิปปอน” คำเรียกตนเองของกลุ่มชาติพันธุ์มีความหมายและคำแปลที่เหมือนกันคือแปลกว่า “คน” สำหรับไทยชาวบ้านทางอีสานเรียกตนเองว่า “ไทบ้าน” คนเหนือเรียกตนเองว่า “คนไต” แปลตรงกันและมีความหมายเหมือนกันคือ “คน” (คำว่าไทย/ไท แปลว่า “คน”) เพราะทุกเผ่าพันธุ์ในโลกนี้ใช้ชื่อเรียกตนเองเพื่อให้เกิดความแตกต่างระหว่างพืชและสัตว์ ดังนั้น เมื่อแปลความหมายของชื่อเรียกกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในประเทศไทย ย่อมเห็นได้ว่าคนทุกคนในประเทศไทยเป็นคนเหมือนกัน ควรได้รับการดูแลภายใต้รัฐไทยเฉกเช่นเดียวกัน

“รัฐ” มีองค์ประกอบคือ ดินแดน อำนาจอธิปไตย รัฐบาลและประชากร องค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของรัฐคือ “ประชากร” ด้วยเหตุนี้การยอมรับความเป็น “มนุษย์/คน” สามารถแบ่งออกได้ดังนี้ (๑) ทางกายภาพ (๒) การรับรองของรัฐ โดยหลักสากลที่ว่า คนหนึ่งคนต้องมีรัฐอย่างน้อย ๑ รัฐ (๑ สัญชาติ) ในการให้การยอมรับ และการคุ้มครองดูแล การคุ้มครองดูแลโดยรัฐนั้น หมายถึงเรื่องสัญชาติ ขณะเดียวกันก็หมายความว่าคนหนึ่งคนสามารถมีรัฐมากกว่า ๑ รัฐในการให้ความคุ้มครองดูแลได้เช่นเดียวกัน ดังนั้น กฎหมายของไทยและในกฎหมายของนานาประเทศจึงไม่ห้ามการถือสัญชาติมากกว่า ๑ สัญชาติ トラバドที่บุคคลเหล่านั้นได้รับสัญชาติมาอย่างถูกกฎหมาย สิ่งที่สำคัญคือ ต้องไม่มี “คนไร้สัญชาติ” หรือคนที่ไร้รัฐในการให้ความคุ้มครองดูแล ปัญหาในปัจจุบันจึงไม่ใช่ประเด็นบุคคลที่มีมากกว่า ๑ สัญญา แต่เป็นเรื่องของปัญหาของคนไร้สัญชาติมากกว่า

๓) สถานภาพบุคคลตามกฎหมายไทย

บุคคลที่เป็นคนไทยโดยการเกิดย่อมได้รับการคุ้มครองดูแลโดยการให้สัญชาติไทย สัญชาติ คือ เรื่องของการคุ้มครองดูแลตามกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หรือกฎหมายของประเทศต่าง ๆ ระบุไว้ว่า ถ้าได้รับสัญชาติโดยการเกิด รัฐผู้ให้สัญชาติย่อมไม่มีสิทธิถอนสัญชาติแก่บุคคลดังกล่าว ซึ่งเป็นไปตามหลักสากลที่ว่า “คนทุกคนต้องมีสัญชาติ” ถ้าเมื่อใดกระทำความผิดให้นำประมวลกฎหมายที่บัญญัติถึงบทลงโทษมาบังคับใช้ตามฐานความผิดของกฎหมาย และเข้าสู่กระบวนการการลงโทษตามบทบัญญัตินั้น ๆ ต่อไป รวมถึงผู้ที่ได้รับสัญชาติไทยสามารถเดินทางเข้า - ออกประเทศไทยเมื่อไหร่ก็ได้ตามหลักสัญชาติ โดยรัฐมีหน้าที่ออกเอกสารสิทธิการเป็นพลเมืองชนชาติไทย นอกจากการยอมรับความเป็นไทยจากตัวบุคคลแล้ว ยังมีการยอมรับในเชิงพื้นที่ที่เรียกว่า “ชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม” เช่น กลุ่มม้งและปู้กออี่ หรือนายโคอิ มีมี อายุ ๑๐๗ ปี ผู้อาวุโสชาวไทยพื้นเมืองดั้งเดิมเชื้อสายกระเหรี่ยง (ปกากะญอ) ที่ชาวกระเหรี่ยงแห่งกระจานให้ความเคารพนับถือ ผู้ฟ้องคดีกับกรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช เรื่องการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อกลุ่มชาติพันธุ์ชาวกระเหรี่ยงในพื้นที่อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน เป็นต้น

การรับรองสถานภาพของสัญชาติไทยของบุคคลเกิดขึ้น ๒ ลักษณะ (๑) หลักสายเลือด จากบิดาหรือมารดามีสัญชาติไทย (๒) หลักดินแดน จากการเกิดภายในประเทศไทย ยกเว้น ๑. เข้าเมืองโดยชั่วคราว เช่น ท่องเที่ยว ประชุม และเดินทางผ่านแดน ๒. กลุ่มรัฐผ่อนผันให้อยู่ในกรณีพิเศษเฉพาะราย เช่น แรงงานต่างด้าวที่ยังไม่ขึ้นทะเบียน ชาวเขาบริเวณชายแดน เช่น ไทลื้อ

จีนฮ่อ และกลุ่มคนบนที่ราบสูง และ ๓. การหลบหนีเข้าเมืองแบบผิดกฎหมาย หรือพำนักในประเทศไทยเกินกว่าระยะเวลาที่กฎหมายอนุญาต

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยหมายถึง กฎหมายที่บังคับใช้ทุกตารางนิ้วที่อยู่ภายในประเทศไทย ไม่ว่าจะบุคคลนั้นจะมีสัญชาติใด ถ้าเข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรไทย จะต้องบังคับใช้กฎหมายไทยอย่างเสมอภาค ซึ่งสิทธิตามกฎหมายและรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแบ่งสิทธิ ๒ ประเภท ดังนี้ (๑) สิทธิทางมนุษยชน หรือสิทธิขั้นพื้นฐาน เช่น สิทธิในร่างกาย สิทธิการเข้าถึงระบบการศึกษาขั้นพื้นฐาน สิทธิในการถือครองทรัพย์สิน สิทธิในการเข้าถึงบริการสาธารณสุขขั้นพื้นฐาน หรือสิทธิทางด้านต่าง ๆ ที่มนุษย์พึงมีได้ตราบใดที่ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน และ (๒) สิทธิพลเมือง เช่น การกำหนดคุณสมบัติการเข้ารับราชการ ทหาร และตำรวจจำเป็นต้องเป็นบุคคลที่มีสัญชาติไทยเท่านั้น

๔) ข้อเสนอแนะสำหรับการจัดการจัดการท่ามกลางความหลากหลาย

สำหรับประเด็นความหลากหลายทั้งทางเชื้อชาติ ชาติพันธุ์และศาสนาเป็นประเด็นที่มีความอ่อนไหว จึงไม่แปลกที่พรรคการเมืองจะนำมาเป็นประเด็นที่ใช้ในการหาเสียง เพื่อให้เกิดเป็นกระแสทางสังคมและดึงกลุ่มคนต่าง ๆ เหล่านั้นเข้ามาเป็นพรรคพวก ดังนั้น การหาเสียงของพรรคการเมืองจึงเป็นเรื่องปกติเพราะพวกเขาต้องการฐานเสียงและแรงสนับสนุนจากประชาชน การวิเคราะห์เรื่องดังกล่าวนี้จำเป็นต้องแยกความคิดทางการเมืองกับประเด็นของพฤติกรรมออกจากกัน สำหรับแนวทางแก้ไขกับความหลากหลายทางเชื้อชาติและ ชาติพันธุ์ รัฐอาจสนับสนุนกิจกรรมในเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เช่น จัดงานปีใหม่และธรรรงค์ แต่งกายผ้าพื้นเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งการแสดงออกดังกล่าว เป็นการสร้างความมีส่วนร่วมประชาชนภายในรัฐ ให้รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของรัฐมากกว่าการกีดกันกลุ่มคนดังกล่าวออกจากสังคม ดังนั้น การยอมรับถึงความหลากหลายซึ่งกันและกันของคนในสังคม จึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญเพื่อจัดความเหลื่อมล้ำทางสังคมและเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดกลุ่มทางการเมืองนำประเด็นดังกล่าวมาใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองในการหาเสียงได้อีกต่อไป

อย่างไรก็ตาม พฤติกรรม เช่น กะเหรี่ยง ที่อยู่ในไทยถือว่าเป็นคนไทยเชื้อสายกะเหรี่ยง ดังนั้น ชุดเครื่องแต่งกายก็เป็นของคนไทย ฉะนั้น การแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ของประเทศไทยก็ถือว่าเป็นเครื่องแต่งกายของคนไทยด้วยเช่นกัน การยอมรับความหลากหลายเหล่านี้ ว่าเป็นส่วนหนึ่งและรูปแบบหนึ่งของสังคมไทย ด้วยเหตุนี้ จึงควรส่งเสริมและคุ้มครอง

ความเป็นไทยในรูปแบบต่าง ๆ โดยคำนึงถึงว่าประเทศมีขนาดพื้นที่เท่าเดิม มีจำนวนประชากรเท่าเดิม หรืออาจเพิ่มขึ้น แต่จะอยู่ร่วมกันอย่างไรให้เกิดความสงบสุข แนวคิดดังกล่าวสามารถสะท้อนผ่านพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร ทรงมีพระราชดำรัสต่อคณะรัฐมนตรีที่เข้าเฝ้าฯ ถวายสัตย์ปฏิญาณ เมื่อวันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๔ ความว่า

“ประชาชนที่อยู่ในประเทศเขา มีมานานแล้ว แต่ก็ไม่เป็นคนไทย คือเขาไม่ถือว่าเป็นคนไทยแท้จริง เขาอยู่และเกิดในเมืองไทย แต่ก็ไม่ได้รับประโยชน์ของความเป็นไทย สิ่งนี้เป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติเหมือนกัน เพราะว่าถ้าหากว่ามีคนอยู่ในเมืองไทย และก็มีค่าน้อยใจมาก ไม่มีใครเอาใจใส่ ก็จะทำให้ความมั่นคงของประเทศด้อยไป”

๔.๓ การบรรยายพิเศษ “พหุสังคมกับความท้าทายของอาเซียน” โดย ศาสตราจารย์ ดร.สุนทร ชูตินทรานนท์ ผู้อำนวยการศูนย์พหุวัฒนธรรมศึกษาและนวัตกรรมทางสังคม สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สรุปการบรรยายได้ ดังนี้

๑) นิยามของสังคมพหุวัฒนธรรม (Multicultural Society)

สังคมพหุวัฒนธรรมมีองค์ประกอบของวัฒนธรรมอันหลากหลายมาประกอบรวมกัน หรือหลอมกลืนกัน เช่น ปัจจุบันสังคมไทยมีการเฉลิมฉลองในเทศกาลสงกรานต์ คริสต์มาสและตรุษจีน โดยไม่มีความรู้สึกถึงความแตกต่าง หรือความแตกแยกถึงแม้ว่าบางเทศกาลเหล่านั้นจะเป็นเทศกาลของประเทศอื่น ทั้งนี้ ความรู้สึกไม่แตกแยกนั้นเกิดจากการหลอมกลืนทางวัฒนธรรมอันหลากหลาย เข้ามาเป็นองค์ประกอบหนึ่งของสังคม และอีกหนึ่งตัวอย่างคือ เรื่องชุดเครื่องแบบของทหารของไทยในปัจจุบัน มีรูปแบบมาจากเครื่องแบบทหารในตะวันตกและนำมาประยุกต์ปรับเปลี่ยนให้มีลักษณะอัตลักษณ์เฉพาะของไทย

สังคมพหุวัฒนธรรมเป็นสังคมที่เป็นศูนย์ของประชาคมที่มีหลากหลายทั้งในด้านเชื้อชาติ ศาสนา ความเชื่อ วิถีชีวิตการดำรงอยู่และเรื่องอื่น ๆ มาหลอมกลืนกัน สะท้อนผ่านตัวอย่างให้เห็นได้ในสังคมไทยที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นชาวจีน แขกและชนชาติอื่น ๆ โดยแขกในที่นี่ก็มีความหลากหลายเช่น แขกซิกข์ แขกจาม แขกขวา แขกมลายูและแขกตะวันออกกลาง เป็นต้น เนื่องจากสังคมในอาเซียนในปัจจุบันส่วนใหญ่จะมีลักษณะอย่างที่ว่ามาโดยทั้งสิ้น ลักษณะดังกล่าวเป็นลักษณะพื้นฐานที่มีมาตั้งแต่ในอดีต และเป็นองค์ประกอบที่สำคัญตั้งแต่สมัยทวารวดี

ที่มีการพัฒนาขึ้นมา จนทำให้เกิดเป็นราชอาณาจักรไทยในปัจจุบัน และเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

๒) กรุงศรีอยุธยา กับ สังคมพหุวัฒนธรรม

หลักฐานทางโบราณคดีในสมัยกรุงศรีอยุธยาแสดงให้เห็นว่ากรุงศรีอยุธยาเป็นสังคมที่เติบโตขึ้นจากความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยมีประติมากรรมต่าง ๆ ที่แสดงถึงลักษณะของชนชาติต่าง ๆ ที่ได้เข้ามาอาศัยอยู่ในอยุธยา ซึ่งธรรมชาติของสังคมลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนล่างที่เปิดรับวัฒนธรรม ศาสนา คติความเชื่อ และเทคโนโลยีจากภายนอกมาอย่างต่อเนื่อง ทำให้อยุธยาเป็นเพียง “ผู้สืบทอด” โดยธรรมชาติของสังคมลุ่มน้ำเจ้าพระยาที่เป็นสังคมพหุวัฒนธรรม อันเป็นบ้านของคนหลากหลายชนชาติและชนเผ่า ซึ่งสังคมพหุวัฒนธรรมแห่งลุ่มน้ำเจ้าพระยาเป็นต้นทุนของสังคมของอยุธยา นอกจากนี้ ยังปรากฏหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่าสังคมพหุวัฒนธรรมนั้น มีมาตั้งแต่สมัยทวารวดี หรือก่อนกรุงศรีอยุธยา ๓๐๐ ปี เห็นได้จากหลักฐานทางโบราณคดีที่ปรากฏ

(๑) อยุธยา กับการจัดระบบสังคมพหุวัฒนธรรม

เมื่อสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (พระเจ้าอู่ทอง) ทรงสถาปนากรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ในขณะนั้นสังคมอยุธยาเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมที่มีประชากรมากมายจากหลากหลายเชื้อชาติ โดยพระองค์ทรงจัดระบบสังคมและจัดการเรื่องของความหลากหลาย ซึ่งการจัดการในสมัยของสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ นั้น สามารถแบ่งออกเป็น ๓ เรื่อง ได้แก่ (๑) การบูรณาการผสมผสาน (Integration) มีลักษณะคล้ายกับการหลอมกลืนกันในรูปแบบของการเลือก รับ ปรับ ใช้ สำหรับไทยมีการรับวัฒนธรรมอินเดียเข้ามาเป็นจำนวนมาก เช่น ศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์ แต่อย่างไรก็ตาม ไทยไม่รับเรื่องระบบวรรณะของอินเดียเข้ามาด้วย ถึงแม้ว่าระบบวรรณะจะเป็นแกนหลักของสังคมอินเดีย ซึ่งการบูรณาการผสมผสานนั้น เป็นการเลือกสิ่งที่ควรหลอมกลืนเข้ามาในสังคม แต่ถ้าเมื่อใดสังคมไม่มีการบูรณาการผสมผสานของความแตกต่างจากภายนอกสังคมเข้ามาก็อาจจะไม่เกิดการพัฒนาทางสังคมได้ (๒) การจัดลำดับชั้นความสำคัญ (Hierarchical Order) คือ การจัดลำดับความสำคัญ ในสิ่งต่าง ๆ เช่น นโยบาย หรือการแก้ปัญหาต่าง ๆ โดยการเริ่มจากสิ่งที่สำคัญที่สุดก่อน และ (๓) การปรับให้เป็นท้องถิ่น (Localization) ในกระบวนการการรับวัฒนธรรมอื่นเข้ามาในสังคมนั้น จำเป็นต้องมีการปรับให้เป็นท้องถิ่นเป็นการนำจุดเด่นทางวัฒนธรรมของหลาย ๆ วัฒนธรรมผสมผสานกัน เพื่อให้เกิดอัตลักษณ์ใหม่ เช่น แกงเขียวหวานที่มีการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมของแขกและจีนจนทำให้กลายเป็นอัตลักษณ์ของไทยในปัจจุบัน

ในการบริหารจัดการในสมัยพระเจ้าอยู่ทงนั้น ท่านไม่มีความไว้วางใจในตัวขุนนางของท่านมากนัก เนื่องจากขุนนางทั้งหลายมาจากต่างเชื้อชาติจึงทำให้ยากที่จะเชื่อได้ว่าขุนนางเหล่านั้น จะมีความจงรักภักดี จนนำไปสู่การเกิดของพระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา หรือพิธีถือน้ำซึ่งคำสาปแช่งของผู้ที่คิดทรยศสามารถพบเห็นได้ในลิลิตโองการแช่งน้ำ ลิลิตโองการแช่งน้ำเป็นการหลอมรวมความเชื่อแบบพุทธและพราหมณ์ในพิธีกรรมเดียว โดยการนำเอาเทพเจ้าของศาสนาอื่น ๆ มารวมกันเพื่อให้พิธีถือน้ำสาบานมีความศักดิ์สิทธิ์ เนื่องจากขุนนางมาจากต่างเชื้อชาติและวัฒนธรรม การใช้ชื่อเทพเจ้าต่าง ๆ อาจจะทำให้ขุนนางบางส่วนไม่เข้าใจจึงมีการทำให้เป็นท้องถิ่นโดยการตั้งชื่อของเทพเจ้าเป็นภาษาไทย เช่น (๑) “พระอิศวร” ตั้งชื่อเป็นภาษาไทยว่า “เจ้าผาหลวง” (๒) “ทศกัณฐ์” ตั้งชื่อเป็นภาษาไทยว่า “สิบหน้าเจ้าอสูร” และ (๓) “พญาหงส์” ตั้งชื่อเป็นภาษาไทยว่า “ขุนห่าน” เป็นต้น ซึ่งทำให้ผู้ร่วมพิธีมีความเกรงกลัวและไม่กล้าก่อการกบฏต่อพระองค์

สำหรับกฎหมายในสมัยพระเจ้าอยู่ทงมีการพิจารณาตรากฎหมายใหม่ขึ้นทั้งหมด ๑๐ ฉบับ เพื่อบังคับใช้กับประชาชนที่มีความเป็นพหุสังคม ได้แก่ (๑) กฎหมายลักษณะพยาน (พ.ศ. ๑๘๙๔) (๒) พระไอยการลักษณะอาญาหลวง (พ.ศ. ๑๘๙๕) (๓) พระไอยการลักษณะรับฟ้อง (พ.ศ. ๑๘๙๙) (๔) พระไอยการลักษณะลักพา (พ.ศ. ๑๘๙๙) (๕) พระไอยการลักษณะอาญาราษฎร (พ.ศ. ๑๙๐๑) (๖) พระไอยการลักษณะโจร (พ.ศ. ๑๙๐๓) (๗) พระไอยการเบ็ดเสร็จ (พ.ศ. ๑๙๐๓) (๘) พระไอยการลักษณะผิวเมีย (พ.ศ. ๑๙๐๔) (๙) พระไอยการลักษณะผิวเมีย (เพิ่มเติม) (พ.ศ. ๑๙๐๕) และ (๑๐) พระไอยการลักษณะโจรว่าด้วยสมโจร (พ.ศ. ๑๙๑๐) ซึ่งกฎหมายเหล่านี้มีเป้าหมายเพื่อระงับเหตุและปัญหาที่อาจจะก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างราษฎรด้วยกัน อีกทั้ง กฎหมายเหล่านี้ยังเป็นการจัดระเบียบทางสังคมเพื่อไม่ให้เกิดความวุ่นวาย

การสถาปนากรุงศรีอยุธยาโดยสมัยพระเจ้าอยู่ทงนั้น แสดงให้เห็นว่าในอดีตไทยมีพหุวัฒนธรรมเป็นต้นทุนทางสังคม แต่ต้นทุนนั้นจะไม่เกิดประโยชน์เลยหากขาดการบริหารจัดการกับต้นทุนดังกล่าว ทั้งนี้ รากฐานแห่งการเติบโตของกรุงศรีอยุธยา ด้วยกรุงศรีอยุธยาสามารถครองราชธานีมาอย่างยาวนานถึง ๔๑๗ ปี ซึ่งตลอดช่วงเวลาที่กรุงศรีอยุธยาดำรงอยู่นั้นความเป็นพหุวัฒนธรรมได้มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น กฎหมายต่าง ๆ ที่เคยมีมาในอดีตจึงเริ่มมีความล้าสมัย ต่อมาในปีที่ ๘๘ ของกรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถได้ขึ้นครองราชย์เป็นพระมหากษัตริย์ของอยุธยาและทำการปฏิรูปการปกครองขึ้น ถือได้ว่าเป็นการปฏิรูปการปกครองครั้งแรกของไทย สมัยดังกล่าวกรุงศรีอยุธยามีประชากรอยู่ประมาณ ๔๐๐,๐๐๐ คน

โดยจำนวน ๑ ใน ๔ ของประชากรทั้งหมดเป็นชาวต่างชาติ ต่อมาสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ได้ตรากฎหมายเพิ่มเติม เช่น การตั้งพระโอยการตำแหน่งนาพลเรือน พระโอยการตำแหน่ง นายทหารหัวเมืองและกฎหมายศักดินา เป็นต้น การตรากฎหมายเพิ่มเติมเพื่อกำหนดตำแหน่งหน้าที่ และความรับผิดชอบอย่างชัดเจน มีการกำหนดเงื่อนไขการบำเหน็จเมื่อมีความดีความชอบ แต่ถ้าเมื่อใดกระทำความผิดก็จะมีหลักเกณฑ์ในการลงโทษเช่นกัน เช่น เมื่อขุนนางกับไพร่ มีการกระทำความผิดอย่างเดียวกัน ขุนนางจะถูกลงโทษหนักกว่าไพร่ ซึ่งเงื่อนไขดังกล่าวมีบัญญัติ อยู่ในกฎหมายอย่างชัดเจน เพราะฉะนั้นสิ่งที่สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถได้กระทำ คือ การจัดสรร และควบคุมกำลังพลโดยใช้กฎหมาย ซึ่งเป็นหัวใจหลักของการปฏิรูปการปกครองที่สะท้อนถึงการ บริหาร จัดการสังคมพหุวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรมนุษย์ของประเทศอย่างคุ้มค่า ทั้งนี้ การจัดลำดับชั้น (Hierarchical Order) ของสังคม ทำให้ทราบว่าบุคคลแต่ละจำพวก มีความสามารถเฉพาะด้าน เช่น ชาวจีนมีความรู้ความสามารถในการเดินเรือสำเภาให้เข้ามาช่วย ราชการเป็นนายสำเภา ชาวจามที่มาจากกัมพูชา หรือเวียดนามมีความสามารถในการเดินเรือ ไทยจึงเลือกให้เข้ามาบริหารราชการในกองทัพเรือ สำหรับชาวมอญให้มาช่วยราชการในการสืบข่าว ส่วนชาวตะวันตกมีความแม่นยำในการยิงปืนจึงนำเข้ามาเป็นพลแม่นปืนในกองทัพเพื่อลอบยิงนาย ทหารของศัตรู เป็นต้น

สังคมพหุวัฒนธรรมมีความเป็นพลวัตมาตั้งแต่ก่อนสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช กรุงศรีอยุธยาที่เกิดจากการกวาดต้อนของประชาชนทำให้จำนวนประชากรจาก ๔๐๐,๐๐๐ คน เหลือเพียงแค่ ๓,๐๐๐ คนเท่านั้น ซึ่งต่อมาในปี พ.ศ. ๒๑๒๗ สมเด็จพระนเรศวรมหาราชประกาศ เอกราช ซึ่งทำให้เมียนมายุคทัพमारบกับกรุงศรีอยุธยา ซึ่งกรุงศรีอยุธยาขาดกำลังทหาร เลยต้องทำการเกณฑ์ไพร่พลชาวมอญและชาวนครศรีธรรมราชมาทำการช่วยรบ ในสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราชนั้นต้องการทหารในการทำศึกมากกว่าสมัยของพระเจ้าอู่ทอง ต่อมาเมื่อสิ้นสุดสมัย ของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระเอกาทศรถได้ทำการร่างกฎหมายขึ้นมาใหม่ โดยมีการจัด ระบบการเก็บภาษีอากร ซึ่งพระองค์ได้ทรงนำกฎข้อบังคับในสมัยพระเจ้าอู่ทองกลับมาใช้ใหม่ จำนวน ๓ ฉบับ ได้แก่ (๑) พระโอยการลักษณะอาญาหลวง (๒) พระโอยการลักษณะรับฟ้อง และ (๓) พระโอยการเบ็ดเสร็จ และเพิ่มกฎหมายอีก ๔ ฉบับ ได้แก่ (๑) พระธรรมนูญ (๒) พระโอยการพรมศักดิ์ (๓) พระโอยการลักษณะอุธร และ (๔) พระโอยการลักษณะมรดก สำหรับในยุคของสมเด็จพระเอกาทศรถ นั้น เกิดวิกฤติในเชิงของสังคมพหุวัฒนธรรม เนื่องจากในยุคของสมเด็จพระนเรศวร

ยังไม่มีการจัดระบบทางสังคมเพราะบ้านเมืองอยู่ในช่วงของการทำศึกสงคราม ทำให้พระองค์เน้นการทำสงครามเป็นหลัก รวมถึงการที่ประชากรเหล่านั้นไม่ใช่กลุ่มประชากรเดียวกันกับกลุ่มประชากรในสมัยของพระเจ้าอู่ทอง ทำให้ระบบที่เกี่ยวข้องกับพหุสังคมที่เคยมีมานั้นไม่อาจดำเนินการต่อได้ ทำให้สมัยสมเด็จพระเอกาทศรถต้องเริ่มต้นพัฒนาระบบการจัดการกับพหุสังคมใหม่ทั้งหมดในอดีตสิ่งที่ทำให้สังคมมีความหลากหลายส่วนใหญ่เกิดจากการกวาดต้อนประชาชนเข้ามาในประเทศโดยประชาชนเหล่านั้นได้นำพาวัฒนธรรมของตนเองมาด้วย

(๒) การปฏิวัติวัฒนธรรมในโลกตะวันตก

การปฏิวัติวัฒนธรรมในโลกตะวันตกได้เปลี่ยนพฤติกรรมจากการปล้นสะดมระดับย่อย ๆ ให้เป็นธุรกิจขนาดใหญ่ และเปลี่ยนจักรวรรดินิยมขนาดเล็กให้กลายเป็นจักรวรรดินิยมขนาดใหญ่ โดยจักรวรรดินิยมใหม่นี้ไม่ได้มุ่งหมายเพียงแค่ทรัพย์สินสมบัติที่มีค่าอีกต่อไป แต่สิ่งที่พวกเขาต้องการกลายเป็นทรัพยากรทางธรรมชาติ ได้แก่ แร่ในเตรท น้ำมัน ป่าลัม ดินบุก ยางพารา เหล็ก ทังสแตน เป็นต้น ซึ่งนำทรัพยากรเหล่านั้นไปทำการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์แล้วกลับไปขายให้แก่อาณานิคมด้วยผลกำไรที่สูงขึ้น

หลังจากการลงนามในสนธิสัญญาบาวริง (Bowring Treaty) พ.ศ. ๒๓๘๘ ทำให้ประเทศมหาอำนาจไม่มีความจำเป็นที่จะต้องทำสงครามเพื่อยึดไทยเป็นเมืองขึ้นอีกต่อไป เนื่องจากสนธิสัญญาบาวริงได้ให้ประโยชน์กับทางประเทศมหาอำนาจอย่างมหาศาล เช่น การยกเลิกการผูกขาดทางการค้าโดยราชสำนักและการเก็บภาษีในสินค้าขาเข้าในอัตราร้อยละ ๓ ให้กับอังกฤษ ได้รับสิทธิสภาพนอกอาณาเขต (Extraterritorial Right) สนธิสัญญาบาวริงส่งผลให้ไทยถูกดึงเข้าไปในระเบียบโลกใหม่ (New World Order) ทำให้ต้องมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทั้งการเมือง เศรษฐกิจและสังคมของประเทศใหม่ การปรับเปลี่ยนโครงสร้างครั้งนี้ เป็นเรื่องแปลกใหม่ที่มีชาวตะวันตกเข้ามาเป็นองค์ประกอบใหม่ของสังคม ทำให้มีความจำเป็นในการปฏิรูปประเทศให้ทันสมัยอย่างตะวันตก เมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นครองราชย์แล้ว พระองค์ทรงเริ่มการปฏิรูปประเทศโดยการโปรดให้พระราชโอรสและพระราชธิดาได้ศึกษาภาษาอังกฤษ เช่น โปรดว่าจ้างให้นางแอนนา ลีโอโนเวนส์ (Anna Leonowens) ครูชาวอังกฤษจากสิงคโปร์เข้ามาทำการสอนหนังสือในพระบรมมหาราชวัง ต่อมาคณะมิชชันนารีและคณะเพรสไบทีเรียน (Presbyterian) ได้จัดตั้งโรงเรียนสอนหนังสือขึ้นในที่ดินพระราชทานของพระองค์ที่ตำบลกุฎีเมื่อปี พ.ศ. ๒๓๙๕ ปัจจุบันกลายเป็นโรงเรียนกรุงเทพคริสเตียน ถือว่าเป็นโรงเรียนราชวร

แห่งแรกของประเทศ นอกจากนี้ พระองค์ทรงปฏิรูปประเทศในด้านต่าง ๆ ให้ทันสมัยยิ่งขึ้น เช่น (๑) การเปลี่ยนระบบกระจายอำนาจ เป็นระบบรวมศูนย์อำนาจ (๒) การปฏิรูประบบการเก็บภาษี (๓) การสถาปนาระบบราชการและกองทัพของราชอาณาจักร (๔) การปฏิรูประบบการศึกษา (๕) การปรับโครงสร้างการคมนาคม (๖) การปฏิรูประบบยุติธรรม และ (๗) การพัฒนาระบบเศรษฐกิจเพื่อการส่งออก เป็นต้น

๓) สถานการณ์และแนวโน้มของพหุสังคมของอาเซียน

แนวโน้มของพหุสังคมได้มีนักวิชาการ Arjun Appadurai (อาจุน อับปาคุไร) ได้เขียนหนังสือชื่อว่า Modernity at Large: Culture Dimension of Globalization ซึ่งในหนังสือได้ระบุว่าโลกในปัจจุบันกับเผชิญกับ ๔ เรื่องหลัก ได้แก่ (๑) การย้ายถิ่น (Ethnoscapes) การย้ายถิ่นที่เกิดขึ้นภายในประเทศเกิดจากการย้ายถิ่นทั้งในอาเซียนและภายนอกอาเซียน เช่น แรงงานชาวเมียนมา สปป.ลาว และกัมพูชาที่เข้ามาทำงานในไทย สำหรับแรงงานจากไทยก็มีการย้ายเข้าไปทำงานในประเทศสมาชิกอาเซียนเช่นกัน (๒) พัฒนาการด้านเทคโนโลยี (Technoscapes) ปัจจุบันพบว่ามีการปิดสาขาของธนาคารเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นผลมาจากแนวความคิดที่ต้องการเปิดสาขาที่มีการนำเครื่องจักร หรือหุ่นยนต์เข้ามาแทนที่แรงงานจำนวนมาก อันเกิดจากการใช้เทคโนโลยีเข้ามาแทนที่มนุษย์ (๓) การค้าการลงทุน (Financescapes) ในปัจจุบันสภาวะไร้พรมแดนทำให้เกิดการค้าอย่างเสรี และ (๔) ข้อมูลข่าวสาร (Mediascapes) การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การรับข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ผ่านทางอุปกรณ์โทรศัพท์มือถือ สิ่งเหล่านี้ ทำให้คนส่วนน้อยที่ปรับตัวไม่ทันและถูกกดขี่จำเป็นต้องต่อสู้ดิ้นรนจนกลายเป็นปัญหาทางสังคมได้ในที่สุด

๔) ความท้าทายและผลกระทบต่อพหุสังคมของอาเซียน

ในอดีตการรับวัฒนธรรมจากต่างชาติใช้ระยะเวลามากกว่าปัจจุบันเพื่อซึมซับแล้วนำมาผสมผสานจนกลายเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่น แต่ในปัจจุบันด้วยการเชื่อมต่อและแลกเปลี่ยนข้อมูลที่รวดเร็วทำให้เกิดความหลากหลายที่มีความซับซ้อน ซึ่งทำให้เกิดความท้าทายต่อการบริหารจัดการโดยประเทศต่าง ๆ เริ่มให้ความสำคัญเพิ่มขึ้น ถือว่าเป็นจุดเปลี่ยนแปลงที่ครั้งสำคัญของสภาวะสังคมพหุวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในปัจจุบันภายในอาเซียน ส่งผลให้ทุกภาคส่วนควรมีการเตรียมความพร้อมในการรับมือกับพหุสังคม ตลอดจนการพัฒนาให้เป็นพหุสังคมที่ดีที่ต้องสามารถคงประโยชน์และรักษาความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมเอาไว้ได้

๔.๔ การบรรยายพิเศษ “พหุสังคมกับความท้าทายของอาเซียน” โดย คุณศิริพงษ์ ศรีอาค๊ะ ผู้อำนวยการกลุ่มความร่วมมืออาเซียน กองการต่างประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวง การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สรุปการบรรยายได้ ดังนี้

๑) นิยามของพหุวัฒนธรรม

ปัจจุบันสังคมมีความหลากหลายเพิ่มมากขึ้นจากอดีตทำให้มีการยอมรับในการอยู่ร่วมกัน ภายใต้อาณาเขต โดย “พหุวัฒนธรรม” หรือ “พหุสังคม” หมายถึง สังคมรัฐชาติที่มีระบบ เศรษฐกิจและการเมืองระบบเดียวกัน แต่มีกลุ่มสังคมย่อยที่มีวัฒนธรรมแตกต่างกัน โดยแต่ละกลุ่มต่างดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของตนภายใต้การอยู่ร่วมกันภายในสังคม ซึ่งถือว่าเป็น แนวคิดที่มีการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม การจะยอมรับพหุสังคม ส่วนหนึ่งก็อาจนำมาซึ่งการต่อต้าน การเหยียดและการกีดกันทางวัฒนธรรมต่อกลุ่มสังคมย่อยต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันบนพื้นฐานของความเสมอภาคและสิทธิที่เท่าเทียมกันของคนทุกกลุ่ม โดยไม่จำกัดเฉพาะความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เท่านั้น แต่หมายรวมถึงคนในกลุ่มย่อยของวัฒนธรรมอื่น ๆ ด้วย เช่น กลุ่มผู้อพยพ กลุ่มแรงงานข้ามชาติ กลุ่มเพศสภาพ กลุ่มผู้สูงอายุ คนพิการ คนยากไร้ และคนไร้ที่อยู่อาศัย เป็นต้น ทั้งนี้ ดร. สุรินทร์ พิศสุวรรณ อดีตเลขาธิการอาเซียนได้มองพหุสังคมไว้ว่า “ความแตกต่างคือความสวยงาม” การทำให้คนเหมือนกัน คือ การเร่งปฏิกิริยาให้คนทะเลาะกัน ดังนั้น จะเห็นได้ว่าความแตกต่างทางวัฒนธรรมนั้นสามารถอยู่ร่วมกันได้ภายใต้สังคมเดียวกัน ซึ่งการอยู่ร่วมกันอย่างสันติจำเป็นต้องอาศัยการยอมรับทางวัฒนธรรมที่แตกต่างและความเข้าใจซึ่งกันและกันของคนในสังคม

๒) ความหลากหลายทางมรดกวัฒนธรรมอาเซียน

สำหรับกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนเป็นกลุ่มที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม และมีมรดกทางวัฒนธรรมมาอย่างยาวนานจากบรรพบุรุษ ซึ่งได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมจากอินเดีย และจีนเป็นส่วนใหญ่ โดยวัฒนธรรมที่ได้รับมาจากทั้งสองประเทศนั้นมีความเหมือนและความแตกต่างกันตามแต่ละประเทศ เช่น ไทยและสปป.ลาว ได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมจากอินเดีย เป็นส่วนใหญ่ ขณะที่เวียดนามได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมจากจีนเป็นส่วนใหญ่ สำหรับอาเซียน สามารถจำแนกออกได้เป็น ๔ กลุ่ม ซึ่งแต่ละกลุ่มมีมรดกวัฒนธรรมที่แตกต่างกันออกไป เช่น (๑) กลุ่มวัฒนธรรมคาบสมุทรอินโดจีน (ไทย-สปป.ลาว-กัมพูชา-เมียนมา-เวียดนาม) มรดกวัฒนธรรมร่วม ในอนุภูมิภาคนี้ส่วนใหญ่เป็นความเชื่อในการนับถือศาสนาพุทธ เครื่องแต่งกาย อาหาร การแสดง

นาฏศิลป์และดนตรี ประเพณีทางวัฒนธรรมและทางศาสนา (๒) กลุ่มวัฒนธรรมมาเลย์ (มาเลเซีย-อินโดนีเซีย-บรูไนดารุสซาลาม) ประชาชนในอนุภูมิภาคนี้รวมถึงสามจังหวัดชายแดนใต้ของไทย ส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลามและใช้ภาษามลายูเป็นภาษาในการสื่อสาร มรดกร่วมจึงประกอบไปด้วย ภาษามลายู การแต่งกาย การแสดงเชิดหนัง หรือหนังตะลุง (๓) กลุ่มวัฒนธรรมหมู่เกาะ (ฟิลิปปินส์) ฟิลิปปินส์ประชากรส่วนใหญ่่นับถือศาสนาคริสต์และได้รับอิทธิพลจากตะวันตกมากที่สุด เนื่องจากอยู่ภายใต้การปกครองของชาติตะวันตกมาอย่างยาวนาน ดังนั้น วัฒนธรรมจึงเป็นการผสมผสานกันระหว่างตะวันตกและตะวันออก โดยมรดกวัฒนธรรมในด้านภาษา ด้านการแสดงได้รับอิทธิพลจากสเปน ด้านการแต่งกาย ด้านประเพณี ได้รับอิทธิพลจากสเปนและเม็กซิโก และ (๔) พหุสังคม วัฒนธรรม (สิงคโปร์) สิงคโปร์ มีความหลากหลายทางเชื้อชาติและวัฒนธรรมที่ผสมผสานระหว่าง จีน มาเลย์ อินเดียและตะวันตก ดังนั้น สิงคโปร์จึงกลายเป็นตัวอย่างของ พหุสังคมวัฒนธรรม และการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขภายใต้ความหลากหลายทางเชื้อชาติและวัฒนธรรม เป็นต้น

๓) สถานการณ์ และแนวโน้มพหุสังคมของอาเซียน

ปัจจุบันอาเซียนได้ดำรงมานานถึง ๕๓ ปี นับตั้งแต่วันเริ่มก่อตั้งก่อตั้งขึ้นภายใต้ปฏิญญากรุงเทพฯ (Bangkok Declaration) กล่าวได้ว่า ปัจจุบันอาเซียนยังไม่ไปถึงในระดับ “อาเซียน ๔.๐” ซึ่งหัวใจสำคัญของการดำเนินงานด้านอาเซียนคือ “เสร็จด้วยราชการแต่สำเร็จด้วยภาคประชาชน” แต่การดำเนินงานของอาเซียนที่ผ่านมาเป็นการดำเนินงานของภาครัฐเป็นส่วนใหญ่ ผ่านเวทีการประชุม การเจรจาและการจัดทำเอกสารสำคัญต่าง ๆ ของอาเซียน ซึ่งการดำเนินการของภาคเอกชน และประชาชนยังอยู่ในวงจำกัด นอกจากนี้ การดำเนินงานของอาเซียนตลอดระยะเวลา ๕๓ ปีที่ผ่านมา ใช้แนวทางการดำเนินงานอย่างค่อยเป็นค่อยไปดำเนินการต่อเมื่อมีความพร้อม หรือเมื่อประเทศสมาชิกมีฉันทามติร่วมกัน ดังนั้น จึงทำให้ ๕๓ ปีแห่งพัฒนาการอาเซียนสามารถดำเนินมาได้เพียง “อาเซียน ๓.๕” เท่านั้น

โดยพัฒนาการของอาเซียนสามารถเรียงลำดับได้ ดังนี้ (๑) อาเซียน ๑.๐ คือ นับเป็นช่วงเวลาของการก่อตั้งอาเซียนในปี พ.ศ. ๒๕๑๐ เป็นช่วงของสงครามเย็นและความขัดแย้งทางการทหาร จึงเป็นช่วงของการประคับประคองสถานการณ์และประเด็นเรื่องการเมืองและความมั่นคง ซึ่งมีความสำคัญมากที่สุด (๒) อาเซียน ๒.๐ คือ ช่วงการก่อร่างสร้างตัว เป็นช่วงที่ความตึงเครียดจากสงครามเย็นลดน้อยลง มีการประกาศใช้ กฎบัตรอาเซียน ทำให้อาเซียนเป็นองค์กรที่เป็นนิติบัญญัติที่สมบูรณ์มีสมาชิกเพิ่มเป็น ๑๐ ประเทศ และมีการจัดทำแผนงานกรอบคลุมทั้ง ๓ เสาหลัก

ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าว ได้ให้ความสำคัญกับประเด็นเรื่องเศรษฐกิจ และเขตการค้าเสรีอาเซียน (๓) อาเซียน ๓.๐ คือ เป็นช่วงของการเป็นประชาคมอย่างเป็นทางการ ซึ่งเดิมกำหนดไว้ในปี พ.ศ. ๒๕๖๓ แต่สุดท้ายได้มีการเลื่อนขึ้นมาเป็นปี พ.ศ. ๒๕๕๘ ในช่วงดังกล่าวถึงแม้ว่าประเด็นเรื่องเศรษฐกิจ จะมีความสำคัญมากที่สุด แต่อาเซียนก็ให้ความสำคัญกับมิติทางการเมือง ความมั่นคง และมิติด้านสังคมวัฒนธรรมควบคู่กันไปด้วย และ (๔) “อาเซียน ๔.๐” คือ ช่วงเวลาของการเก็บเกี่ยวผลประโยชน์อย่างเต็มที่จากการเป็นประชาคมอาเซียน ซึ่งจะมีความเชื่อมโยงกันในทุกมิติและประชาชนทั่วไปจะสามารถรับรู้ และสัมผัสได้อย่างแท้จริงถึงประโยชน์จากการเป็นประชาคมอาเซียน จากการพัฒนาของอาเซียนทำให้เห็นถึงความพยายามในการร่วมกันกันอย่างเข้มแข็งและมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งได้รับความร่วมมือจากประเทศกลุ่มสมาชิกทุกประเทศ

อย่างไรก็ตาม มีแนวความคิดบางประการทำให้เป็นอุปสรรคต่อความเป็นพหุสังคมอาเซียน เช่น (๑) ตัวอย่างของอินโดนีเซียกับมาเลเซียที่แย่งกันเป็นเจ้าของผ้าปาเต๊ะ และไทยกับกัมพูชา การแย่งชิงปักปันเขตแดนในพื้นที่ชายแดนที่มีมาถึง ๑๕๐ ปี เป็นต้น ประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้ถือว่าเป็นอุปสรรคของการเป็นประชาคมอาเซียน แต่ถ้าไม่สามารถก้าวข้ามอุปสรรคทางความคิดเหล่านี้ไปได้ ประชาคมอาเซียนจะเป็นเพียงคำสวยหรู (๒) อุปสรรคทางวิชาประวัติศาสตร์ไทย ซึ่งมีการสอนให้คนรุ่นหลังเกิดความขัดแย้งจากการเล่าเรื่องทางประวัติศาสตร์ไทย เช่น เรื่องที่เมียนมานำทองจากอยุธยาไปสร้างเจดีย์ชเวดากอง ซึ่งก่อเกิดอคติทางความรู้ประวัติศาสตร์กับประเทศเพื่อนบ้าน (๓) อุปสรรคการมองตนเองเป็นจุดศูนย์กลางในหมู่ประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ความคิดที่ว่าของไทยดีกว่า วัฒนธรรมไทยอ่อนช้อยกว่า ควรปรับเปลี่ยนความคิดเพราะว่า “ความงามไม่ได้มีมาตรฐานเดียว” สิ่งเหล่านี้ ขึ้นอยู่กับบรรณนิยมนและภูมิหลังทางวัฒนธรรม เป็นต้น (๔) อุปสรรคในการเชิดชูประเทศอื่นว่าล้าหลังกว่าประเทศของตนเอง เช่น กระแสนิยมในปัจจุบันของเมืองไทยมองว่าอะไรที่เป็นเกาหลีหรือญี่ปุ่นนั้นเป็นสิ่งที่ดีทั้งหมด โดยไม่แยกแยะว่าสิ่งใดเป็นข้อดี หรือข้อเสียบ้าง และ (๕) อุปสรรคในการไม่เห็นคุณค่าอัตลักษณ์ของตนเอง โดยการมองว่าภูมิปัญญาพื้นบ้านเป็นสิ่งที่เชยล้าหลัง เช่น สินค้าโอท็อป (OTOP) เช่น “กล้วยตากเคลือบช็อกโกแลต” เป็นตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนที่สุดถึงการเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาดั้งเดิม คือ กล้วยตาก ขณะเดียวกันก็นำเอามาวัฒนธรรมตะวันตกอย่างช็อกโกแลตเข้ามาประยุกต์ กลายเป็นสินค้าผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมที่สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับตัวเองจนประสบความสำเร็จ สามารถวางขายในห้างสรรพสินค้าในต่างประเทศได้ ดังนั้น จะเห็นได้ว่ากลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนยังคงมีอุปสรรคบางประการ

ต่อความเป็นพหุสังคม จึงจำเป็นต้องมีการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกัน
ภายใต้สังคมเดียวกันได้ เป็นต้น

๔) ประเด็นที่น่าสนใจของกลุ่มประเทศในอาเซียน

สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of Southeast Asian National: ASEAN) ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๐ โดยสมาชิกผู้ก่อตั้ง ๕ ประเทศ ได้แก่ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์และไทย ปัจจุบันมีสมาชิกทั้งหมด ๑๐ ประเทศ ประเทศที่เพิ่มขึ้นมา ได้แก่ (๑) บรูไนดารุสซาลาม (เป็นสมาชิกวันที่ ๗ มกราคม พ.ศ. ๒๕๒๗) (๒) เวียดนาม (เป็นสมาชิกวันที่ ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๓๘) (๓) สปป.ลาว (เป็นสมาชิกวันที่ ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๔๐) (๔) พม่า (เป็นสมาชิกวันที่ ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๔๐) และ (๕) กัมพูชา (เป็นสมาชิกวันที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๔๒) โดยประเทศสมาชิกมีประเด็นน่าสนใจ ดังนี้

(๑) ประเทศบรูไน

ประเทศบรูไนเป็นประเทศที่มีการค้าแบบเสรีภายใต้การดูแลของรัฐ รายได้หลักของประเทศมาจากน้ำมันเชื้อเพลิงและก๊าซธรรมชาติ นับเป็นผู้ผลิตน้ำมันเชื้อเพลิงรายใหญ่อันดับที่ ๔ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รายได้เฉลี่ยต่อบุคคลต่อปีอยู่ในอันดับ ๒ ของอาเซียนและอันดับ ๒๖ ของโลก อย่างไรก็ตาม ประเทศบรูไนประสบปัญหาปัญหาการขาดแคลนแรงงาน

(๒) ประเทศกัมพูชา

ประเทศกัมพูชาเป็นประเทศที่มีสงครามภายในประเทศมาอย่างยาวนาน จึงทำให้การพัฒนาประเทศในปัจจุบันของกัมพูชามีการดำเนินนโยบาย เพื่อมุ่งเน้นการพัฒนาทางการเกษตร การท่องเที่ยว และนโยบายการส่งเสริมการลงทุนจากต่างชาติ จุดเด่นของกัมพูชา คือ มีทรัพยากรธรรมชาติหลากหลาย และอุดมสมบูรณ์ โดยเฉพาะทรัพยากรน้ำ ป่าไม้และแร่ชนิดต่าง ๆ สำหรับอัตราค่าจ้างแรงงานนั้น มีอัตราต่ำสุดในอาเซียน แต่ประเทศกัมพูชากลับมีค่าครองชีพที่ค่อนข้างสูงเมื่อเปรียบเทียบกับไทย เนื่องจากกัมพูชามีจุดอ่อนที่ระบบสาธารณสุขป็นขั้นพื้นฐานยังไม่มีพัฒนาเท่าที่ควรและยังขาดแคลนแรงงานมีทักษะ ทำให้กัมพูชาดำเนินนโยบายส่งเสริมการลงทุนของนักลงทุนต่างชาติ เพื่อนำรายได้มาพัฒนาสาธารณสุขขั้นพื้นฐานในประเทศ

(๓) ประเทศอินโดนีเซีย

ประเทศอินโดนีเซียมีขนาดเศรษฐกิจใหญ่ที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเป็นประเทศที่สามารถแบ่งภาคการผลิตออกได้ ๔ ภาคส่วน ได้แก่ (๑) ภาคการบริการ (๒)

ภาคหัตถอุตสาหกรรม (๓) ภาคเกษตรกรรม และ (๔) เหมืองแร่ นอกจากนี้ ยังมีทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลายและจำนวนมาก โดยเฉพาะถ่านหิน น้ำมันเชื้อเพลิง ก๊าซธรรมชาติ โลหะต่าง ๆ เป็นต้น โดยอินโดนีเซียมีประชากรมาก เป็นอันดับ ๔ ของโลกและมากที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเป็นประเทศที่มีชาวมุสลิมมากที่สุดในโลก สำหรับภูมิประเทศของอินโดนีเซียเป็นเกาะและมีการกระจายตัวสูง ซึ่งทำให้มีความเสี่ยงจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ โดยปัญหาของอินโดนีเซีย คือ ระบบสาธารณสุขป็นพื้นฐานที่ยังไม่การพัฒนาเท่าที่ควรโดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกล

(๔) สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว)

สปป.ลาว มีทรัพยากรธรรมชาติหลากหลายและอุดมสมบูรณ์ โดยเฉพาะน้ำและแร่ชนิดต่าง ๆ เศรษฐกิจของสปป.ลาว มีแนวโน้มเติบโตอย่างต่อเนื่องภายใต้คู่ค้าอย่าง จีน ไทย เวียดนาม อัตราค่าจ้างแรงงานค่อนข้างต่ำ (๘๐ บาท/วัน) แต่มีค่าครองชีพสูง สำหรับภูมิประเทศของ สปป.ลาว พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูง และภูเขา ทำให้เส้นทางคมนาคมไม่สะดวกมากนักและไม่มีทางออกสู่ทะเล โดยปัญหาหลักของ สปป.ลาว คือ ระบบสาธารณสุขพื้นฐานที่ยังไม่มีการพัฒนาเท่าที่ควร

(๕) ประเทศมาเลเซีย

ประเทศมาเลเซียเป็นประเทศที่มีการตั้งเป้าหมายเพื่อเป็น “ประเทศพัฒนาแล้ว” ในปี พ.ศ. ๒๕๖๓ โดยประชากรมีรายได้เฉลี่ยต่อคนสูงเป็นอันดับ ๓ ของอาเซียน ซึ่งมีปริมาณสำรองน้ำมันเชื้อเพลิงมากเป็นอันดับ ๓ และก๊าซธรรมชาติมากเป็นอันดับ ๒ ของเอเชียแปซิฟิก สำหรับระบบโครงสร้างพื้นฐานของมาเลเซียนั้นมีอยู่อย่างครบวงจร โดยมาเลเซียเป็นประเทศที่แรงงานมีทักษะสูง แต่ด้วยจำนวนประชากรค่อนข้างน้อย ทำให้มาเลเซียประสบกับปัญหาการขาดแคลนแรงงาน

(๖) ประเทศเมียนมา

ประเทศเมียนมาเป็นประเทศที่มีพรมแดนเชื่อมโยงกับจีนและอินเดีย โดยมีทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญคือ น้ำมันและก๊าซธรรมชาติจำนวนมาก แต่ก็มีความไม่แน่นอนทางการเมืองและนโยบายของภาครัฐบาล และระบบสาธารณสุขพื้นฐานที่ยังไม่มีการพัฒนาเท่าที่ควร ทำให้เป็นอุปสรรคต่อนักลงทุน จึงทำให้ประชากรส่วนมากมีรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลในเกณฑ์ต่ำ แต่กลับมีค่าครองชีพที่ค่อนข้างสูง

(๗) ประเทศฟิลิปปินส์

ประเทศฟิลิปปินส์มีประชากรจำนวนมากอันดับ ๑๒ ของโลก ทำให้ประสบปัญหาเรื่องความยากจนภายใต้ค่าครองชีพที่สูง แต่ได้รับอัตราค่าจ้างต่ำกว่าไทย อย่างไรก็ตาม ประชากร

ส่วนใหญ่มีจุดเด่นด้านแรงงานทั่วไปที่มีความรู้และสามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้ สำหรับระบบโครงสร้างพื้นฐานและสวัสดิภาพทางสังคมยังไม่พัฒนาเท่าที่ควร

(๘) ประเทศสิงคโปร์

ประเทศสิงคโปร์เป็นประเทศที่มีการพัฒนาล้ำหน้ากลุ่มประเทศในอาเซียน โดยรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีสูงสุดของอาเซียนและเป็นอันดับที่ ๑๕ ของโลก ซึ่งการเมืองของประเทศมีเสถียรภาพสามารถเป็นศูนย์กลางทางการเงินระหว่างประเทศที่มีความชำนาญด้านการจัดการทรัพยากรบุคคลและธุรกิจ แรงงาน มีทักษะสูง ภูมิประเทศเอื้ออำนวยต่อการเป็นศูนย์กลางการเดินทางได้อย่างไร้ที่ติ สิงคโปร์พึ่งพาการนำเข้าวัตถุดิบจากต่างประเทศและขาดแคลนแรงงานระดับล่าง

(๙) ประเทศไทย

ประเทศไทยตั้งเป้าเป็นศูนย์กลางอาเซียนในหลายด้าน เช่น ศูนย์กลางโลจิสติกส์ การคมนาคม และการท่องเที่ยว เนื่องจากภูมิประเทศเอื้อต่อการเป็นศูนย์กลางโครงข่ายเชื่อมโยงคมนาคมด้านต่าง ๆ สำหรับสาธารณสุขโรคพื้นฐันมีความทั่วถึงและความมั่นคงด้านอาหารที่สูง แต่ไทยยังขาดการสร้างมูลค่าเพิ่ม ของสินค้า ถึงแม้ว่าไทยจะเป็นฐานการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมและสินค้าเกษตรหลายรายการ ซึ่งเป็นรายใหญ่ของโลก แต่เทคโนโลยีการผลิตส่วนใหญ่ยังเป็นขั้นกลาง และทักษะการใช้ภาษาอังกฤษของแรงงานอยู่ในระดับต่ำ

(๑๐) ประเทศเวียดนาม

ประเทศเวียดนามเป็นประเทศที่มีประชากรจำนวนมากอันดับ ๑๔ ของโลก แต่น้อยกว่า ๙๐ ล้านคน โดยมีภูมิประเทศที่มีแนวชายฝั่งทะเลยาวกว่า ๓,๒๐๐ กิโลเมตร และมีปริมาณสำรองน้ำมันเชื้อเพลิงมากเป็นอันดับ ๒ ของเอเชียแปซิฟิก แต่มีอัตราค่าจ้างแรงงานต่ำ (๙๕ บาท/วัน) อย่างไรก็ตาม เวียดนามยังประสบปัญหาระบบสาธารณสุขโรคพื้นฐันยังไม่ได้รับการพัฒาเท่าที่ควร ขณะที่ราคาต้นทุนของที่ดินและค่าเช่า ของสำนักงานค่อนข้างสูง

๕) ประเด็นความท้าทายและภัยคุกคามต่ออาเซียนและไทย ดังนี้

(๑) ปัญหาสังคมสูงอายุ (Aging Population) โดยสิงคโปร์เป็นอันดับหนึ่งของอาเซียนในเรื่องของปัญหาสังคมสูงอายุ ในปัจจุบันสิงคโปร์มีสัดส่วนผู้ที่มีอายุตั้งแต่ ๖๐ ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ ๑๙ ของประชากรทั้งหมด สำหรับไทยมีปัญหาสังคมสูงอายุเป็นอันดับสองของอาเซียน และมีสัดส่วนผู้ที่มีอายุตั้งแต่ ๖๐ ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ ๑๗ ของประชากรทั้งหมด ซึ่งมีการคาดการณ์ว่า ในปี พ.ศ. ๒๕๖๔ ไทยจะเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ โดยมีสัดส่วนผู้ที่มีอายุตั้งแต่ ๖๐ ปีขึ้นไปเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๒๐ ของประชากรทั้งหมด

(๒) ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม (Economic And Social Disparities) โดย ๒ ประเทศจาก ๑๐ ของประเทศสมาชิกอาเซียนเป็นประเทศที่มีปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ และสังคมมากที่สุดในโลก ซึ่ง ๒ ประเทศนั้น คือ ไทยและอินโดนีเซีย สำหรับไทยเป็นอันดับที่ ๓ ของโลก ที่ประสบปัญหาความเหลื่อมล้ำ โดยประชากรส่วนน้อยของประเทศมีฐานะร่ำรวยและมีความเป็นอยู่ที่สุขสบาย ขณะที่ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศประสบปัญหาความยากจน ขณะที่ประเทศบรูไนเป็นหนึ่งในกลุ่มประเทศอาเซียนที่ไม่ประสบกับปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม มีประชากรเพียงประมาณ ๔ แสนคนเท่านั้น ทั้งนี้ องค์การอนามัยโลก (World Health Organization: WHO) ได้มีการคาดการณ์ว่าบรูไนจะมีผู้พิการคิดเป็นจำนวนร้อยละ ๑๐ ของจำนวนประชากรทั้งหมด ซึ่งรัฐบาลบรูไนจะมีความสามารถในการดูแลผู้พิการเหล่านั้นได้ตามมาตรฐานและอย่างทั่วถึง

(๓) ปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมและภัยธรรมชาติ (Climate Change and Disasters) ปัจจุบันปัญหาของฝุ่น PM ๒.๕ เกิดขึ้นมาเป็นเวลาหลายปี ซึ่ง PM ๒.๕ คือ ฝุ่นละอองที่มีขนาดเล็กกว่า ๒.๕ ไมครอน โดยจุดเริ่มต้นมาจากอินโดนีเซียได้มีการเผาป่า โดยการเผาของอินโดนีเซียไม่สามารถทำการแก้ไขได้เนื่องจากขาดแคลนอุปกรณ์เครื่องมือในการดับไฟทำให้เกิดหมอกควันที่ส่งผลกระทบต่อประเทศเพื่อนบ้าน อย่างเช่น สิงคโปร์ มาเลเซียและไทยทางตอนใต้ได้รับผลกระทบจากปัญหาดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาเซียนได้มีการเรียกประชุมเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว แต่ก็ไม่สามารถหาข้อสรุปที่เป็นรูปธรรมเพื่อแก้ไขได้ ทำให้ปัจจุบันจึงเป็นการแก้ไขปัญหาภายในประเทศของตน เพียงเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชนภายในประเทศเอง

(๔) ปัญหาการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ ๔ (The Fourth Industrial Revolution: 4IR) ทำให้ส่งผลกระทบต่อแรงงาน ซึ่งมีการถูกแทนที่โดยหุ่นยนต์และปัญญาประดิษฐ์การถูกแทนที่ดังกล่าวนี้อาจนำไปสู่สภาวะการว่างงาน สำหรับปัจจุบันการซื้อสินค้าและบริการต่าง ๆ สามารถทำการสั่งซื้อ ชำระค่าสินค้า และค่าบริการผ่านทางอุปกรณ์สื่อสาร หรือสมาร์ทโฟน ถือได้ว่าเป็นการอำนวยความสะดวกให้กับลูกค้า ทำให้มีความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น แต่ในทางกลับกันความสะดวกในการสั่งซื้อสินค้าเหล่านั้น ก็อาจนำไปสู่การฉ้อโกงในรูปแบบใหม่จากการสร้างข่าวปลอมต่าง ๆ เป็นต้น

ภาคผนวก

สรุปการประชุมศูนย์อาเซียนศึกษา ครั้งที่ ๑ - ๔ / ๒๕๖๓

ภาพประกอบ

การประชุมเชิงสัมมนาทางวิชาการศูนย์อาเซียนศึกษา ครั้งที่ ๑/๒๕๖๓ เรื่อง “สถานการณ์ความมั่นคงและความท้าทายของอาเซียนในปี ๒๐๒๐”

ระหว่างวันที่ ๒๙ - ๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๒

ณ ณ ห้องประชุม (๑) ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

๑) วันที่ ๒๙ ตุลาคม ๒๕๖๒ เวลา ๐๙๐๐ พล.อ.นเรนทร์ สิริภูบาล ผบ.สปท. เป็นประธาน
ในพิธีเปิดการประชุมฯ และร่วมถ่ายภาพกับ พล.อ.ต.ภูมิใจ เลขสุนทรากกร ผอ.ศศย./ เลขานุการ
ศอศ.สปท. คณะผู้บังคับบัญชา ศศย.สปท. และคณะวิทยากร

๒) วันที่ ๒๙ ต.ค.๖๒ เวลา ๐๙๑๐-๑๑๓๐ การอภิปรายกลุ่ม เรื่อง “สถานการณ์ความมั่นคงและความท้าทายของกัมพูชา” วิทยากร ได้แก่ (๑) ผศ.ดร.จุฬารัตน์ ขอบใจกลาง, รองผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาที่ยั่งยืนและเศรษฐกิจพอเพียง สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (๒) อาจารย์ ดร.ณัฐพร ไทยจรงค์, อาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และ (๓) อาจารย์ ดร. จิบัติ บัวคำศรี, อาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ดำเนินรายการโดย พ.ท.ธารงชัย หนูนุกัถิ ประจำ กภศ.ศศย.สปท.

สรุปการประชุมศูนย์อาเซียนา ครั้งที่ ๑ - ๔ / ๒๕๖๓

๓) วันที่ ๒๙ ต.ค.๖๒ เวลา ๑๓๐๐-๑๕๓๐ การอภิปรายกลุ่ม เรื่อง “สถานการณ์ความมั่นคงและความท้าทายของ เมียนมา” มีวิทยากร ได้แก่ (๑) คุณกริช อึ้งวิฑูรสถิตย์, ประธานสภาธุรกิจไทย-เมียนมา (๒) ผศ.ดร.ลลิตา หาญวงษ์, อาจารย์ประจำ ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และ (๓) ศ.ดร.สุนทร ชูตินทรานนท์ ผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาวัฒนธรรมศึกษาและนวัตกรรมทางสังคม สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ดำเนินรายการโดย พ.ท.ธำรงค์ชัย หนูนภักดิ์ ประจำ กภศ.ศสย.สปท.

๔) วันที่ ๓๐ ต.ค.๖๒ เวลา ๐๙๑๐-๑๑๓๐ การอภิปรายกลุ่ม เรื่อง “สถานการณ์ความมั่นคงและความท้าทายของ สปป.ลาว” วิทยากร ได้แก่ (๑) อาจารย์ ดร.ธนเชษฐ วิสัยจร, อาจารย์ประจำสาขาวิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี (๒) คุณอดิศร เสมแย้ม, นักวิจัย สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ (๓) คุณทรงชัย ชัยปฏิยุทธ์, ผู้อำนวยการกองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กระทรวงการต่างประเทศ ดำเนินรายการโดย น.อ.ชูศักดิ์ เกษตรวิทย์ ผอ.ภกศ.ศศย.สปรท.

สรุปผลการประชุมศูนย์อาเซียนา ครั้งที่ ๑ - ๔ / ๒๕๖๓

๕) วันที่ ๓๐ ต.ค.๖๒ เวลา ๑๓๐๐-๑๕๓๐ การอภิปรายกลุ่ม เรื่อง “สถานการณ์ความมั่นคงและความท้าทายของมาเลเซีย” วิทยากร ได้แก่ (๑) ศ.ดร.จรัญ มะลูลีม, อาจารย์ประจำสาขาวิชาการระหว่างประเทศและการทูต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (๒) ผศ.ดร.จุฬณี ตันตักุลานันท์, อาจารย์ประจำวิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และ (๓) อาจารย์ ดร.ชัยวัฒน์ มีสัมพันธ์, อาจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ดำเนินรายการโดย พ.ท.ธำรงค์ชัย หนูนภักดิ์ ประจำ กภศ.ศตย.สพท.

๖) วันที่ ๓๑ ต.ค.๖๒ เวลา ๐๙๑๐-๑๑๓๐ การอภิปรายกลุ่ม เรื่อง “สถานการณ์ความมั่นคงและความท้าทายของ เวียดนาม” วิทยากร ได้แก่ (๑) อาจารย์ ดร.พิสิฐ อำนวยเงินตรา, อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (๒) ผศ.ดร.ธีระ นุชเปี่ยม, ผู้ทรงคุณวุฒิ โครงการเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ (๓) ดร.ธัญญาทิพย์ ศรีพนา, นักวิชาการอิสระด้านเวียดนามศึกษา ดำเนินรายการ โดย น.อ.ชูศักดิ์ เกษตรวิทย์ ผอ.ภกศ.ศศย.สปท.

สรุปรวมการประชุมศูนย์อาเซียนฯ ครั้งที่ ๑ - ๔ / ๒๕๖๓

๗) วันที่ ๓๑ ต.ค.๖๒ เวลา เวลา ๑๓๐๐-๑๕๓๐ การอภิปรายกลุ่ม เรื่อง “สถานการณ์ความมั่นคงและความท้าทายของอินโดนีเซีย” วิทยากร ได้แก่ (๑) ผศ.ดร.ปิติ ศรีแสงนาม, ผู้อำนวยการศูนย์อาเซียนศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (๒) ผศ. ดร.อรอนงค์ ทิพย์พิมล, อาจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และ (๓) ผศ.ดร. ดุลยภาค ปรีชารัชช, อาจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ดำเนินรายการโดย น.อ.ชูศักดิ์ เกษตรวิทย์ ผอ.ภกศ. ศศย.สปท.

๘) สรุปประเด็นและกล่าวปิดการประชุมฯ โดย พล.อ.ต.ภูมิไฉ เลขสุนทรการ ผอ.ศสย./
เลขานุการ ศอศ.สปท.

๙) ภาพรวมบรรยากาศการประชุมฯ

สรุปรวมการประชุมศูนย์อาเซียนา ครั้งที่ ๑ - ๔ / ๒๕๖๓

๑๐) ภาพรวมบรรยากาศการประชุมฯ (ต่อ)

ภาพประกอบ

การประชุมเชิงสัมมนาทางวิชาการศูนย์อาเซียนศึกษา ครั้งที่ ๒/๒๕๖๓ เรื่อง “ทิศทางความมั่นคงทางทะเล: ความท้าทายของอาเซียน”

ระหว่างวันที่ ๒๓-๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๒
ณ โรงแรมเคป ราชา ศรีราชา จังหวัดชลบุรี

๑.) วันที่ ๒๓ ธ.ค.๖๒ เวลา ๑๐๐๐ พล.ท. ขจรฤทธิ์ นิลกำแหง รอง ผบ.สปท. เป็นประธาน
ในพิธีเปิดการประชุมฯ และร่วมถ่ายภาพกับ พล.อ.ต. ภูมิใจ เลขสุนทรากร ผอ.ศศย./ เลขาธิการ
ศอศ.สปท. คณะผู้บังคับบัญชา ศศย.สปท. และคณะวิทยากร

สรุปผลการประชุมศูนย์อาเซียนฯ ครั้งที่ ๑ - ๔ / ๒๕๖๓

๒.) วันที่ ๒๓ ธ.ค.๖๒ เวลา ๑๐๒๐-๑๒๒๐ การอภิปรายกลุ่ม เรื่อง “ทิศทางความมั่นคงทางทะเล (ภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก): มิติด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรม และด้านการเมืองและความมั่นคง” วิทยากร ได้แก่ (๑) คุณคงฤทธิ จันทริก, ผู้อำนวยการบริหาร “สภาผู้ส่งสินค้าทางเรือแห่งประเทศไทย” (สรท.) (๒) ผศ.ดร.จุฬารักษ์ ขอบใจกลาง, รองผู้อำนวยการ ศูนย์การศึกษาเพื่อความยั่งยืนและเศรษฐกิจพอเพียง (หน่วยอาเซียนและเอเชียศึกษา) (๓) พ.ต.อ. ชูศักดิ์ อภัยภักดิ์, ผู้กำกับการ (สอบสวน) กลุ่มงานสอบสวน กองบังคับการปราบปรามการฉ้อราษฎร์ (บก.ปคม.) ดำเนินรายการโดย พ.ท. ชำรงชัย หนูนภักดิ์ ประจำ กภศ.ศศย.สปท.

๓.) วันที่ ๒๔ ธ.ค.๖๒ เวลา ๐๙๐๐-๑๒๐๐ การบรรยาย เรื่อง “ทิศทางความมั่นคงทางทะเล (ในภูมิภาคอาเซียน-ไทย): มิติด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรม และด้านการเมืองและความมั่นคง” วิทยากร ได้แก่ (๑) คุณพิทักษ์วัฒนพงศ์พิศาล, ผู้อำนวยการสำนักงานควบคุมการจราจรและความปลอดภัยทางทะเล และรักษาการผู้เชี่ยวชาญด้านการเดินเรือ กรมเจ้าท่า กระทรวงคมนาคม (๒) คุณสุรพงษ์ กองจันทึก, ประธานมูลนิธิช่วยเหลือทางสังคมเพื่อเด็กและสตรี (SAW) และประธานมูลนิธิพัฒนาวัฒนธรรม (CrCF) (๓) พล.ร.ต. อะดุง พันธุ์เอี่ยม, ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ทหารเรือ กรมยุทธศึกษาทหารเรือ

สรุปผลการประชุมศูนย์อาเซียนฯ ครั้งที่ ๑ - ๔ / ๒๕๖๓

๔.) สรุปประเด็นการประชุมฯ โดย พล.อ.ต. ภูมิใจ เลขสุนทรากร ผอ.ศศย./ เลขาธิการ ศอศ.สปท.

๕.) ปิดการประชุมฯ โดย พล.ท. ขจรฤทธิ์ นิลกำแหง รอง ผบ.สปท.

๖.) บรรยายภาคการสนทนากลุ่มย่อย วันที่ ๒๓-๒๔ ธ.ค.๖๒ และการแถลงผล วันที่ ๒๕ ธ.ค. ๖๒

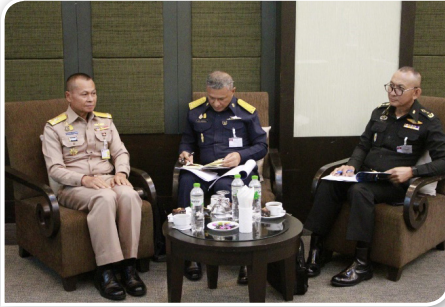

สรุปรวมการประชุมศูนย์อาเซียนา ครั้งที่ ๑ - ๔ / ๒๕๖๓

๗.) บรรยากาศการประชุม

ภาพประกอบ

การประชุมเชิงสัมมนาทางวิชาการศูนย์อาเซียนศึกษา ครั้งที่ ๓/๒๕๖๓ เรื่อง “ปัญญาประดิษฐ์และสงครามอนาคต: ความท้าทายต่อโลกและภูมิภาคอาเซียน”

ระหว่างวันที่ ๒๒ - ๒๓ มกราคม ๒๕๖๓

ณ อิงธาร รีสอร์ท จังหวัดนครนายก

๑) วันที่ ๒๒ ม.ค. ๖๓ เวลา ๑๐๐๐ พล.ต. กิตติ คงสมบัติ รอง เสธ. สปท. ผู้แทน ผบ.สปท. เป็นประธานในพิธีเปิดการประชุมฯ และร่วมถ่ายภาพกับ พล.อ.ต. ภูมิไฉ่ เลขสุนทรการ ผอ.ศศย./เลขาธิการ ศอศ.สปท. คณะผู้บังคับบัญชา ศศย.สปท. และคณะวิทยากร

สรุปรวมการประชุมศูนย์อาเซียนฯ ครั้งที่ ๑ - ๔ / ๒๕๖๓

๒) วันที่ ๒๒ ม.ค.๖๓ เวลา ๑๐๓๐ - ๑๑๔๕ การอภิปรายกลุ่ม เรื่อง “สงครามอนาคต: ความท้าทายต่อโลกและภูมิภาคอาเซียน” วิทยากร ได้แก่ (๑) พล.ท. ดร.ปรัชญา เฉลิมวัฒน์ ผู้ทรงคุณวุฒิพิเศษสำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม กรรมการการไฟฟ้านครหลวง และคณะทำงานเตรียมการจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์แห่งชาติ (๒) พ.อ. ดร.นที ศุกลรัตน์ รองประธานกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (๓) ดร.โกเมน พิบูลย์โรจน์ กรรมการบริหารศูนย์เทคโนโลยีเพื่อความมั่นคงของประเทศและการประยุกต์เชิงพาณิชย์ สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) ดำเนินรายการโดย พ.ท. อารังชัย หนูนุกัถี ประจำ กกศ.ศสย.สพท.

๓) เวลา ๑๓๐๐ – ๑๖๓๐ บรรยายภาคการสนทนากลุ่มย่อย และการแลกเปลี่ยน เรื่อง “บทบาทและแนวทางที่เหมาะสมของอาเซียน และประเทศไทยในการเตรียมรับมือกับสงครามอนาคต”

สรุปรวมการประชุมศูนย์อาเซียนฯ ครั้งที่ ๑ - ๔ / ๒๕๖๓

๔) วันที่ ๒๓ ม.ค.๖๓ เวลา ๐๙๐๐-๑๑๓๐ อภิปรายกลุ่ม เรื่อง “ปัญญาประดิษฐ์: ความท้าทายต่อโลกและภูมิภาคอาเซียน” วิทยากร ได้แก่ (๑) ผศ. ดร.รัชฎา คงคะจันทร์, คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และอุปนายกสมาคมปัญญาประดิษฐ์แห่งประเทศไทย และ (๒) นายธนรัฐ ณะสมบุรณ์, นักวิเคราะห์เทคโนโลยีป้องกันประเทศ สถาบันเทคโนโลยีป้องกันประเทศ (องค์การมหาชน) สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม ดำเนินรายการโดย พ.ท. ชำรงชัย หนูนภักดิ์ ประจำ กภศ.ศศย.สพท.

๕) สรุปประเด็น และปิดการประชุมฯ โดย พล.อ.ต. ภูมิใจ เลขสุนทรากร ผอ.ศสย./ เลขานุการ ศอศ.สปท.

๖) บรรยากาศการประชุม

สรุปรวมการประชุมศูนย์อาเซียนศึกษา ครั้งที่ ๑ - ๔ / ๒๕๖๓

ภาพประกอบ

การประชุมเชิงสัมมนาทางวิชาการศูนย์อาเซียนศึกษา ครั้งที่ ๔/๒๕๖๓

เรื่อง “พหุสังคมกับความท้าทายของไทยและอาเซียน”

วันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

ณ ห้องเรียนบัณฑิตวิทยาลัย ๑ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

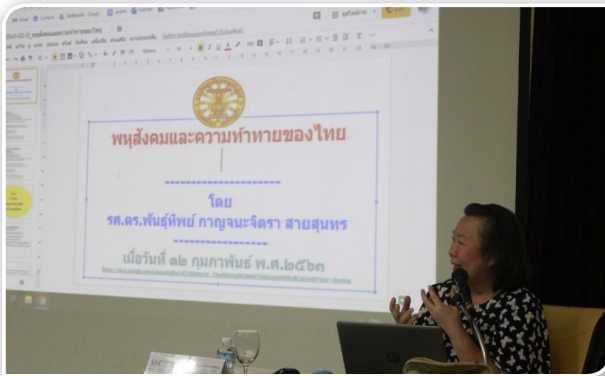

๑.) วันที่ ๑๒ ก.พ.๖๓ เวลา ๐๙๐๐ พล.ท. ขจรฤทธิ์ นิลกำแหง รอง ผบ.สปท. เป็นประธานในพิธีเปิดการประชุมฯ และร่วมถ่ายภาพกับ พล.อ.ต. ภูมิใจ เลขสุนทรการ ผอ.ศศย./ เลขานุการศอศ.สปท. คณะผู้บังคับบัญชา ศศย.สปท. และคณะวิทยากร

๒.) วันที่ ๑๒ ก.พ.๖๓ เวลา ๐๙๐๐ - ๑๒๐๐ การบรรยาย เรื่อง “พหุสังคมกับความท้าทายของไทย” วิทยากร ได้แก่ (๑) รองศาสตราจารย์ ดร.พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และ (๒) คุณสุรพงษ์ กองจันทึก ประธานมูลนิธิผสานวัฒนธรรม และอนุกรรมการกิจการเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ ผู้พิการ กลุ่มชาติพันธุ์ และผู้มีความหลากหลายทางเพศ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

สรุปรวมการประชุมศูนย์อาเซียนฯ ครั้งที่ ๑ - ๔ / ๒๕๖๓

๓.) วันที่ ๑๒ ก.พ.๖๓ เวลา ๑๓๓๐ - ๑๖๓๐ การบรรยาย เรื่อง “พหุสังคมกับความท้าทายของอาเซียน” วิทยากร ได้แก่ (๑) ศาตราจารย์ ดร.สุนทร ชูตินธรานนท์ ผู้อำนวยการศูนย์พหุวัฒนธรรมศึกษาและนวัตกรรมทางสังคม สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ (๒) คุณศิริพงษ์ ศรีอาค๊ะ ผู้อำนวยการกลุ่มความร่วมมืออาเซียน กองการต่างประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

๔.) สรุปประเด็นและปิดการประชุม โดย พล.อ.ต. ภูมิใจ เลขสุนทรกรร ผอ.ศศย./
เลขานุการ ศอศ.สปท.

๕.) บรรยากาศการประชุม

สรุปรวมการประชุมศูนย์อาเซียนฯ ครั้งที่ ๑ - ๔ / ๒๕๖๓

๖.) บรรยากาศการประชุม (ต่อ)

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

62 ถนนวิภาวดี แขวงดินแดง เขตดินแดง กรุงเทพฯ 10400

โทร./โทรสาร. 0 2275 5716 เว็บไซต์ www.sscthailand.org